

Dr. Gaybullah BABAYAR

**KÖKTÜRK KAĞANLIĞI SİKKELERİ
KATALOGU**

**THE CATALOGUE OF THE COINS
OF TURKIC QAGHANATE**

T İ K A
TÜRK İŞBİRLİĞİ VE
KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

ANKARA – 2007

**T.C. BAŞBAKANLIK
TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI**

**PRIME MINISTRY OF
THE REPUBLIC OF TURKEY
TURKISH INTERNATIONAL COOPERATION
ADMINISTRATION**

TİKA Yayın No: 92
TİKA Edition No: 92

ISBN: 978-975-19-4060-5

Hazırlayan / Compiled by: Gaybullah Babayar

Tercüme / Translated by (English): Sherzat Ziya, Farhat Maksud

Redaksiyon / Redacted by: Faruk Uysal

Mizanpaj ve Kapak Tasarımı / Şehnaz Türkkorur

Baskı:

Lazer Ofset Matbaa Tesisleri San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabetir Cad. 95/1-A İskitler – Ankara
Tel: 0 312 341 23 70 – 341 23 72 – Fax: 0312 342 28 98
lazerofset@mynet.com - www.lazerofset.com.tr

Bu kitabın telif hakları TİKA'ya aittir. Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir, ancak yayıncının izni olmaksızın çoğaltılamaz.

Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı
Atatürk Bulvarı No: 15 Ulus, Ankara
Telefon: 5081000
Faks: 5098968
e-posta: www.@ tika.gov.tr

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Takdim / Presentation	5
Önsöz / Foreword	9
Tarihçe / Background	15
 I. KISIM / PART I	 51
Çaç (Taşkent) Bölgesi Köktürk Sikkeleri / Turkic Coins of Chach/Tashkent Region	53
Otrar Bölgesi Sikkeleri / Coins of Otrar Region	145
Fergana Vadisi Köktürk Sikkeleri / Turkic Coins of Ferghana Valley	151
Sogd Bölgesi Türk- Soğd Asıllı Sülalelerin Sikkeleri / Coins of Turko-Soghdian Origin Dynasties of Soghd Region	157
Semerkant Sikkeleri / Coins of Semerkand	157
Panç (Pencikent) Hükümdarları Sikkeleri / Coins of the Kings of Panch (Pendjikent)	171
Nahşeb (Nesef) Hükümdarları Sikkeleri / Coins of the Kings of Nahsheb (Nesef)	175
Buhara Vahası Türk-Soğd Asıllı Sülaleleri Sikkeleri / Turko-Soghdian Origin Dynasties of Buhara Valley	181
 II. KISIM / PART II	 187
Toharistan Bölgesi Türk Sikkeleri / Turkic Coins of Tokharistan Region	189
Çaganiyan Bölgesi Sikkeleri / Coins of Chaghaniyan Region	193

Termiz Bölgesi Sikkeleri / Coins of Termiz Region	195
Kobadian Bölgesi Sikkeleri / Coins of Kobadian Region	197
Vahş Bölgesi Sikkeleri / Coins of Vahsh Region	201
Kâbil Bölgesi Türk Sikkeleri / Turkic Coins of Kabul Region	205
Seistan/Arahosia Bölgesi Sikkeleri / Coins of Seistan/Arahosia Region	229
Zabulistan Bölgesi Sikkeleri / Coins of Zabulistan Region	231
Bibliyografya / The Bibliography	233
Kısaltmalar / Abbreviations	243
Özgeçmiş / Biography	244

TAKDİM

Biz “Göktürk” diyoruz, Özbekler ise Köktürk. Çin yazıtlarında “Tu-kiu” olarak geçtiği belirtiliyor. Göktürkler ise, kendilerini sadece “Türk” olarak adlandırmıyorlar. “Gök” ve “kök” sözcükleri, göksel ya da kutsal anlamına gelen birer sıfattır.

Kendilerini her fırsatta, “göksel Türk” ya da “kutsal Türk” anlamında “Göktürk” olarak ifade eden bu kavmin tarih sahnesine çıkışı, liderleri Bumin ve İstemi kardeşler sayesinde olmuştur. Bu iki kardeşin kurduğu Göktürk Kağanlığı, yaklaşık iki yüzyıl (552-744) Avrasya’nın büyük bir kısmına hükmetmiş ve zamanının en büyük imparatorluklarından birisi olmuştur. Sınırları batıda Bizans ve Doğu Avrupa, kuzeyde Sibiry, doğuda Kore Körfezi, güneyde Çin ve Hindistan’a kadar uzanan geniş bir coğrafyayı kapsamaktaydı.

Bizim için en önemli tarafı, bu büyük imparatorluğun adının Türk olmasıdır. Ya da daha değişik bir ifadeyle, tarihte ilk kez Türk adıyla kurulmuş bir devlet olarak bilinmesidir. Daha doğrusu bir devlet değil, imparatorluktur. Bilindiği gibi imparatorluklar çok dinli ve çok dillidir. Etnik olarak da, bir çok ulustan oluşur. Göktürk İmparatorluğu, iki asır süren bir yönetim sistemi ortaya koymuştur. Devletin başındaki kişiye (imparatora) *kağan*, imparatorluğa bağlı devletlerin başındakilere *yabgu*, bu devletleri oluşturan küçük devletlerin başındakilere de *tegin* deniliyordu ve teginleri de sırasıyla *tudun*, *tutuk* ve *ilteber* unvanları izliyordu.

Göktürkler sayesinde, yazılı Türk edebiyatının varlığını da, 7. veya 8. yüzyıllara kadar götürebiliriz. Nitekim ortaya çıkan yazıtlar, bu yüzyıllarda, epik ve siyasal bir Türk edebiyatının varlığını da, kuşku götürmez bir biçimde kanıtlamaktadır.

Göktürk İmparatorluğu, tarihî İpek Yolu’nun geçtiği coğrafya üzerinde hüküm sürmüştür. Dolayısıyla Göktürklerin iki kıta arasında cereyan eden ticarete de kurallar getirdiğini söyleyebiliriz. Nitekim bu kitabın konusu olan Göktürk sikkeleri bile, imparatorlukta cari bir malî ve ticari sistemin var olduğunu göstermektedir.

Doğrusu, Göktürk Kağanlığı’nın tarihine dair bu kadar laf ettikten sonra, kendi adıma, daha fazla ileriye gitmekten korktuğumu belirtmek durumundayım. Çünkü ben bir tarihçi değilim.

Katalogu hazırlayan Gaybullah Babayar'ın doktora tezinin başlığı, "Orhun-Yenisey Yazıtlarına Göre 6-8. Yüzyıllarda Orta Asya'nın Siyasi ve Etnik Süreçleri"dir. Gaybullah Babayar, hâlen Özbekistan Bilimler Akademisine bağlı Ebu Reyhan Birünî Şarkiyat Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak çalışıyor. Bugünlerde doçentlik tezine başladı ve doçentlik tezinin başlığı da "Batı Köktürk Kağanlığı'nın Devlet Teşkilatı".

Gaybullah'la olan tanışmam, TİKA Taşkent Program Koordinatörlüğü görevini yürüttüğüm sırada, Taşkent Büyükelçiliği Turizm ve Tanıtma Müşaviri Doç. Dr. Ahmet Kanlıdere vasıtasıyla oldu. Tam o sıralarda, Türk siyasetçileri arasında Göktürklerin para basıp basmadıkları konusunda bir tartışması çıkmıştı. Ahmet Kanlıdere ve Gaybullah tarihçi oldukları için, bu tartışma ister istemez Taşkent'te bizim kendi aramızdaki konuşmalarda da yerini aldı ve Gaybullah konunun uzmanı olduğu için, bize kendi özel koleksiyonundaki sikkeleri göstererek Göktürklerin sikke bastırıldığını ispat etti. Daha sonra, kendi tarih ve kültürümüze hizmet etmek saikıyla, Gaybullah'ın bilgi ve belgelerinin Türkiye'de ilgili çevrelerin bilgisine de sunulmasının yararlı olacağını düşündük. Bu düşüncede, konudan bir şekilde haberdar olan İstanbul Milletvekili Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş ve o sıralar bir vesile ile Taşkent'e gelen Antalya Milletvekili Mevlüt Çavuşoğlu'ndan da destek ve teşvik gördük. Böylece, "Köktürk Sikkeleri Katalogu Projesi" doğmuş oldu. Dolayısıyla, Sayın Doç. Dr. Ahmet Kanlıdere, Sayın Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş ve Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'na teşekkürlerimi belirtmek istiyorum.

Gaybullah'la birlikte hazırlamış olduğumuz proje önerisi, TİKA yöneticileri tarafından kabul gördü ve Ağustos 2005'de Taşkent Program Koordinatörlüğünde mütevazı bir tören yaparak projeyi başlattık. Araştırmacı olarak Gaybullah'ın ve kurumsal olarak TİKA'nın yükümlülüklerini saptayan bir sözleşme imzaladık ve bir çalışma takvimi belirledik. Proje uyarınca, Gaybullah, ilk altı aylık süre içinde, başta Özbekistan olmak üzere Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Rusya Federasyonu tarih müzeleri, arkeoloji enstitüleri ve diğer müesseselerde bulunan ve "Eski Türk Sikkeleri" olarak nitelendirilen sikkelerin fotoğraflarını çekecek, ikinci altı aylık süre içinde de fotoğrafladığı sikkeleri bir katalog hâlinde bir araya toplayacaktı.

Projenin ilk altı ayında, Gaybullah yaklaşık bin adet Göktürk Kağanlığı dönemine ait sikkenin renkli fotoğrafını getirdi. İkinci altı aylık dönem içinde de fotoğrafladığı sikkeler üzerinde incelemeler yapacak ve ayrıca yaklaşık elli sayfalık bir tarihçe yazacaktı. Ama bu sırada benim Taşkent görevim sona erdiği için, projeye de ilişkim kesildi ve içimde projenin yarım kalacağına dair bir korkuyla ayrıldım Taşkent'ten. Şükür korktuğum olmadı ve Gaybullah çalışmalarını tamamladı. Hazırlanan *Köktürk Sikkeleri Katalogu* adlı bu çalışmada Orta Asya'nın Çaç (Taşkent), Fergana, Soğd (Semerkant), Buhara, Toharistan (Güney Özbekistan, Güney Tacikistan ve Kuzey Afganistan) ve Kâbil bölgelerinde darp olunan eski Türk sikkelerinin resimleri yer almakta ve

onların açıklamaları verilmektedir. Bu Katalogda Göktürk prensleri tarafından bastırılan Soğd, Göktürk (Runik), Baktri, Pehlevi, Eski Hint (Prakrit ve Karoştî) yazılı 300 dan fazla bronz ve gümüş sikkenin renkli fotoğrafı yer almakta ve onların Türkçe-İngilizce açıklamaları bulunmaktadır. Bununla beraber, *Köktürk Sikkeleri Katalogu*’nda anılan bölgelerde bulunan Göktürk asıllı sülalelerin menşei, onlar tarafından sikke bastırılmasının tarihi şartlarını anlatan uzun bir tarihçe yer almaktadır. Gaybullah sikke okumalarının yanı sıra, dönemin tarihi belgeleri olan Çin, Soğd, Bizans, Arap, Fars, Baktri dilli kaynaklarından da yararlanılmış. Katalogda zengin bir Bibliyografya da bulunmakta.

Kendi payıma bir çalışmanın tamamlanmış olmasından sevinç duymaktayım. Kuşkusuz bu çalışmanın sahibi Gaybullah Babayar’dır. Gayret de, başarı da ona aittir. Benim duyduğum sevinç, birilerine yardımcı olmanın, bir çalışmaya destek olmanın mutluluğudur. Umarım konunun otorite ve uzmanları, çalışma hakkında eleştiri ve yorumlarını esirgemezler.

Faruk Uysal
Ağustos 2007, Ankara

ÖNSÖZ

Doğu Avrupa'dan Çin'e kadar uzanan ve insanlık tarihinde ayrıcalıklı bir öneme sahip olan "Büyük İpek Yolu"nu kuran, yaşatan ve onun canlılığını sağlayan halklar arasında Türk toplulukları da yer almaktadır. Türkler, bu uluslararası ticaret, iletişim ve kaynaşım yolunun büyük bir kısmına yön vermiş bir toplum olmakla beraber, bu muazzam yolun geçtiği coğrafyalarda kendi devletlerini kurarak ticaretin güvenliğini ve emniyetini de yüzyıllarca sağlamışlardır.

Kuzey Karadeniz kıyılarından Kore Körfezi'ne, güney Sibirya'dan kuzey Hindistan'a kadar uzanan toprakları kapsayan büyük bir imparatorluk olarak bilinen Köktürk Kağanlığı döneminde (551-744), özellikle İpek Yolu'nun emniyeti temin edilerek, uluslararası alışveriş ve kültür kaynaşımının daha da artması sağlanmıştır. Bu dönemin yazılı kaynaklarından anlaşıldığı üzere, Köktürkler ve onların yanında yer alan ticarete mahir Soğdlular, komşuları olan ve zamanının en büyük devletleri olarak bilinen Çin, Bizans, Sasanlılar İran'ı arasında kültür taşıyıcılığı rolünü de üstlenmişlerdir.

Türkoloji alanında tanınmış bilginlerin vardıkları sonuca göre, Türk uygarlığının ilk belirtileri, zaman bakımından Köktürk Kağanlığı'nın Orta Asya tarih sahnesine çıkmasıyla görülmeye başlamıştır. Gerçi, milattan önceki bin yılın son çeyreğinde Hun İmparatorluğu'nun doğuşundan ta Köktürk Kağanlığı'na dek geçen zaman içinde Avrupa Hunları, Ak Hunlar (Eftalitler) gibi birçok Türk asıllı devletler ortaya çıkmıştır, ama onların tam anlamıyla uygarlık denebilecek bir birikimleri göze çarpmamakta, ya da bakiyeleri günümüzde yeterince bilinmemektedir.

Bugün bazılarının Göktürk Kağanlığı, Türk Kağanlığı, Göktürk Devleti veya Türk Hakanlığı olarak adlandırdığı, gerçekte bir imparatorluk olarak ifade edilmesi gereken Köktürkler, kuvvetli olduğu dönemlerde doğuda Kore, güneyde Çin ve Tibet, güneybatıda Hindistan ve İran, batıda ise Bizans ve Doğu Avrupa ile komşudur. Köktürkler, kendilerine özgü gelişmiş yönetim sistemine, toplumsal ve kültürel yaşam tarzına, yazıtlara ve başka değerlere sahip olmakla beraber, adını saydığımız komşu toplulukların kültür ve uygarlıklarıyla da sıkı temas kurmuş ve onlar aracılığıyla kendi uygarlıklarının gelişmesine zemin hazırlamışlardır. Böylece Köktürkler, söz konusu bütün

coğrafyanın hem iktisadi hem kültürel yönden gelişmesinde öncülük yapmıştır. Yani, birbirlerine coğrafi olarak epey uzak mesafede yer alan Batı ve Doğu ülkelerinin kültürel değerleri, tam ortada yer alan Köktürkler aracılığıyla tanışmış ve etkileşmiştir. Bazı bilginlere göre, Sasanlı, Bizans, Tang gibi o dönemin en büyük dünya imparatorlukları, Köktürk İmparatorluğu varoldukça yükselmiş, onun zayıflamasıyla da çökmeye başlamıştır, ki bunun nedeni de Köktürklerin kontrolündeki bu büyük coğrafyada güvenle yaptıkları ve yaptıkları ticaretin duraklaması olmuştur.

Köktürk Devleti'nin kurulması, hemen hemen tüm Orta Asya toplumlarını bir araya getirilmesinin yanında, Türk uygarlığını oluşturan unsurların başında gelen ve o dönemin anayasası diyebileceğimiz Türk Töresi'nin, eski Türk-Runik yazılarına dayanan ortak edebî dilin, bölgesel yönetim sisteminin, tarım, zanaat ve ticaretin egemen olduğu yerleşik şehir kültürünün, bütün Türklerin ortak manevi değerlerinin temelini oluşturan ve aynı zamanda ortak dini olan Kök-Tanrıculuğun gelişiminde de önemli rol oynamıştır. Ayrıca, Kağanlığın biçimlendirdiği veraset yönetim sistemi, kendi döneminin en etkin askeri ve siyasi yönetim sistemlerinden biridir. Bu yönetim sistemi sayesinde, devletin iç güvenliğinin yanı sıra yeni toprakların fethedilmesi sağlanmıştır. Köktürkler, kuvvetli bir askeri ve siyasi örgütlenmeye sahip olmakla beraber, Çin, Hint, İran (Pers, Tohar, Sogd) ve Bizans uygarlıklarının en güzel taraflarını benimseyerek, örnek bir uygarlık da meydana getirmişlerdir. Bu uygarlık, Avrasya'nın uçsuz bucaksız topraklarını yurt tutan tüm Türk boyları ve halklarının kültürel kimliğinin temel taşı olmuştur.

Bu uygarlık hakkındaki bilgilerimizin kaynaklarını, Moğolistan'ın Orhun nehrinden başlamak üzere Doğu Avrupa'ya, Güney Sibiry'a'dan Sırderya ve Amuderya kıyılarına kadar uzanan topraklarda numuneleri bulunan eski Türk-Run yazıları, Köktürk tarihini yıl yıl içeren Çin yıllıkları, Kağanlığın batıdaki faaliyetini ışıklandıran Bizans, Ermeni, Süryani kronikleri, yakın yıllarda bulunarak bilim çevrelerine tanıtılmakta olan ve Köktürk döneminin sosyal hayatını aydınlatacak derecede bilgilere sahip olan Soğd ve Baktri dillerinde yazılmış belgeler oluşturmaktadır.

Bugünlerde ise, yeni nümizmatik bulguların ortaya çıkmasıyla, Köktürk uygarlığının karanlıkta olan iktisadi ve kültürel hayatı daha da aydınlığa kavuşmaktadır.

Orta Asya sikkeleri üzerine çalışmaların başlatılmasından bu yana bir asırdan fazla zaman geçmiş ve bu konuda bir çok uzman yetişmiştir. Bu alanda, özellikle E. Drouin, M. Masson, R. Göbl, H. Humbach, M. Mitchener, O. İ. Smirnova, V. A. Livşits, S. K. Kabanov, B. İ. Vaynberg, E. V. Zeymal gibi ünlü arkeolog ve numizmatların çalışmaları önemli bilgiler sağladı. Bugünlerde ise E. V. Rtveladze, V. A. Livşits, F. Thierry, A. M. Kamişev, S. M. Aitova, R. Z. Burnaşeva, L. S. Baratova ve A. Musakaeva gibi araştırmacılar derin araştırma çalışmaları yapmaktadırlar.

Adı geçen bilginlerin pek çoğunun çalışmalarında "Eski Türk Sikkeleri Grubu" olarak adlandırılan sikkelerden söz edilmekte ve bu yönde ilk adımlar atılmaktadır. Ancak, sikkeler

üzerinde herhangi bir Köktürk kağanının adına rastlanılmadığı için, onları Köktürklerle doğrudan doğruya ilişkilendirme fırsatı olmamıştır.

Aslında eski Türk sikkeleri olarak, Hion/Hunlar (Afganistan'ın kuzeyi-Özbekistan'ın güneyinde 4-5. yy.larda devlet) ve Akhunların (Eftalitler; 5.-6. yy.lar) sikkeleri bilinmelidir. Ancak, bu tür sikkelerin Türk tarihi için vereceği bilgiler bir kenara bırakılmış, hatta bilim çevrelerince bu sülaleler İranlı olarak tanıtılmış ve dolayısıyla bu sikkeler hep İranlılara ait olarak kabul edilmiştir.

Merkezi Yedisu olarak kuzey Kafkasya, Volga (İdil), Ural (Yayık) havzaları, Aral gölü çevreleri, Amuderya-Sırderya aralığı, Horasan, Afganistan, kuzey Hindistan, Doğu Türkistan gibi ülkeleri içine alan ve yerleşik kültür ağırlıklı Batı Köktürk Kağanlığı'nın tarihi, tüm yönleriyle araştırma konusu yapılırsa, değişik bir yöntem izlenmesi gerekmektedir. Adı geçen ülkelerin pek çoğunun yerleşik kültüre sahip olduğu ve birçok kadim uygarlıkla sıkı temasa girdiği görülecektir. Uzun yıllar bu coğrafyanın yöneticisi olan Batı Köktürkleri, bölgede, sadece yönetmek, sülaleler tesis etmek, vergi toplamakla uğraşmamış, belki de kadim uygarlıklar ve kültürlerle kaynaşarak, onların daha da gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Zerdüştinin yaygın olduğu Amuderya-Sırderya arası ve ona bitişik bölgelerini (Çaç, İsficab, Fergana, Ustruşana, Sogd, Buhara, Kuzey Toharistan, Harizm) yöneten Batı Köktürkleri, Zerdüştlüğün koruyuculuğunu, Toharistan, Zabulistan, Kâbilistan, Gandhara gibi şimdiki Afganistan, Pakistan ve kuzey Hindistan bölgelerinde de buralarda yaygın olan Budda inancının hamiliğini yapmıştır. Hatta Batı Köktürklerinin, Hristiyanlıkla yakın ilişki kurduğunu, Taşkent vahasında bulunan 7 ve 8. yüzyıllara ait Çaç (eski Türk) sikkelerinin bir kısmında görülen haç tasvirlerinden hareketle tespit etmek mümkündür.

Arkeolojik kazılar sonucunda Özbekistan, Tacikistan, Afganistan ve Pakistan'ın bir çok eyaletlerinde Köktürklerle ilgili pek çok kültürel bulgular ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında belgeler, seramik parçaları, süs eşyaları, mezarlıklar, saray kalıntıları, duvar resimleri (Afrasiab-Semer kant, Pencikent, Şahristan-Ustruşana, Tavkatepe-Kuzey Toharistan vd.) ve silahlar yer almaktadır. En önemlisi, söz konusu bölgelerde Batı Köktürkleriyle ilgili pek çok sayıda sikke elde edilmesidir ki, bunlar Kağanlık tarihinin tam olarak aydınlatılmasında büyük öneme sahiptir.

"Köktürk Kağanlığı Sikkeleri Katalogu" diye adlandırdığımız bu çalışmada Köktürklerle doğrudan doğruya ilgili kağanların kendi adlarıyla bastırdığı sikkeler ve Kağanlığa bağlı Çaç (Taşkent), Otrar, Fergana, Toharistan ve Kâbil bölgelerinin Köktürk asıllı sülalelerince 6. yüzyılın sonu ile 8. yüzyılın ilk yarısında darp olunan sikkeler yer almaktadır. Bunun yanı sıra kataloga Köktürk Kağanlığı'nın topraklarında bulunan Soğd (Semerkant, Pencikent, Nahşeb) ve Buhara bölgelerinin Köktürk ve Türk-Soğd karışımı sülaleleri tarafından bastırılan sikkeler de konmuştur.

Köktürk sikkeleri konusunun gündeme getirilmesinde ve bilim çevrelerinde rağbet görmesinde Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu, Prof. Dr. Ahmet Taşağıl, Prof. Dr. S. Gömeç, Yrd. Doç. Dr. Yavuz Daloğlu ve diğer bilim adamlarının büyük katkıları olmuştur.

Bununla beraber, çalışmamda hem malzeme konusundan, hem sikkelerin okunması ve özdeşleştirilmesi bakımından Özbekistanlı numizmatik ve tarihçi bilim adamları Prof. Edvard Rtveladze, Prof. Mirsadık İshakov, Dr. Larisa Baratova'nın önemli yardımları olmuştur. Ayrıca, Taşkent bölgesi sikkelerinin büyük bir kısmında bulunan eski Türk unvanları ve hükümdar isimleri Andrey Kubatın'ın işbirliğiyle çözülmüştür. Özellikle, numizmat Andrey Kuznetsov'un sikkelerdeki yazıların çizimlerini alma ve okunaklı hâle getirme yönündeki çabalarından yararlanılmış ve onun Taşkent bölgesi sikkeleri üzerinde topladığı fotoğraflar katalogda önemli bir yer tutmuştur. Gene, V. D. Shagalov, A. Romanov, N. Arapbayev, J. Asılbayev, R. İmamberdiyev'in kaynak bakımından sağladığı yardımlar paha biçilmez niteliktedir.

Yukarıda adı geçen bilim adamı ve uzmanlara katalogun ortaya çıkmasında yapmış oldukları yardım ve katkılardan dolayı en samimi teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca belirtmem gerekir ki, "Köktürk Kağanlığı Sikkeleri Katalogu", Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı'na (TİKA) ait bir projedir. Çalışmama verdikleri destek için TİKA'nın Ankara'daki yönetimine şükran borçluyum. Özellikle, o tarihlerde TİKA Taşkent Program Koordinatörlüğünü yapan Sayın Faruk Uysal'ın, hem projenin hazırlanması ve katalogun Türkçe metinlerinin yazılmasında, hem de araştırmalarımda beni yönlendirmeleriyle, bu çalışmada dikkate değer katkıları olmuştur. Bu işe başlamam, Türkiye Cumhuriyetinin Taşkent Büyük Elçiliği Kültür ve Tanıtma Müşavirliğini yapan ve kendileri de bir tarihçi olan Doç. Dr. Ahmet Kanlıdere'nin verdiği destek ve tavsiyeler sayesinde olmuştur. Ayrıca, bu günlerde TİKA'nın Taşkent Program Koordinatörlüğünü yapan Dr. İhsan Çomak'ın gösterdiği ilgiyle çalışmalarımın devam ettiğini belirtmek durumundayım. Adı geçenlere sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Proje, TİKA Taşkent Program Koordinatörlüğü tarafından, 2005 yılının Eylül ayında başlatılmıştır. Araştırmacı olarak görev aldığım proje uyarınca, ilk altı aylık süre içinde, başta Özbekistan olmak üzere Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Rusya Federasyonu tarih müzeleri, arkeoloji enstitüleri ve diğer müesseselerde bulunmakta olan ve "Eski Türk Sikkeleri" olarak nitelendirilen sikkelerin fotoğraflarını çekmem, ikinci altı aylık süre içinde de fotoğrafladığım sikkeleri bir katalog halinde bir araya toplamam öngörülmüştür.

Bu çalışma planıyla başlamış olduğum araştırmalarımın ilk altı ayında, yaklaşık bin adet Köktürk Kağanlığı dönemine ait sikkenin renkli fotoğrafı çekilmiş ve ikinci altı aylık dönem içinde de fotoğraflanan sikkeler üzerinde incelemeler yapılmıştır. Ancak, projede araştırma yapılması öngörülen bazı ülkelere gitmek mümkün olamadığı için oralarda araştırma yapılamamıştır. Fakat

incelemelerde bulunulan ÷lkelerden elde edilen malzemeler ve Orta Asya'da k÷lt÷r malzemelerinin göbeği olan Özbekistan'ın bu konudaki zenginliği, hedefe ulaşmak bakımından yeterli olmuştur. Özellikle, Özbekistan Devlet Tarih Müzesi, Semerkant Bilimler Akademisi Arkeoloji Enstitüsü ve diğer müzelerden toplanan malzemeler, projenin ilk kaynaklarını oluşturmuştur. Bununla beraber, bilim adamları ve özel koleksiyoncuların ellerinde bulunan sikke ve sikke fotoğrafları da işin başarısını sağlamıştır. Ancak, şunu da söylemekte yarar var, daha geniş bir araştırma yapılarak eski Türk sikkelerinin bulunduğu ÷lkelerdeki tüm malzemelerin değerlendirilmesi, bir gereklilik olarak kendini hissettirmektedir.

Projenin sonucu olarak, bilim çevrelerine ve Türk k÷ltür÷yle ilgilenenlere sunulmak üzere, "Köktürk Kağanlığı Sikkeleri Kataloęu" adlı bir eser ortaya çıkmıştır. Katalog, yedi bölgeye ait 300'den fazla Köktürk sikkesinin fotoğrafını içermektedir. Ayrıca bu konuda yapılmış ilk çalışmalardan biri olduğu için eserde uzunca sayılabilecek bir tarihçeye de yer verilmiştir.

Dr. Gaybullah Babayar
Haziran 2007, Taşkent

TARİHÇE

Altay dağlarının eteklerinde 551 tarihine kadar Juan-Juanlar devletine tabi olarak varlığını sürdüren Aşina Türkleri, bu tarihten itibaren Bumin ve İstemi önderliğinde efendilerinin hakimiyetine son vererek, yaklaşık iki asır boyunca Avrasya'nın büyük bir kısmında en güçlü imparatorluk olarak bilinen Köktürk Kağanlığı'nı (552-744) kurmuşlardır. Daha kuruluşunun ilk yıllarında Kuzey Çin prenslikleri üzerinde etkili olmayı başaran, Kıtany, Tatabı, Şivey gibi Uzak Doğu kabilelerini devletin sınırına katan Kağanlık, çok geçmeden 560'lı yıllarda Doğu ve Batı Türkistan ve Afganistan sınırlarını içeren Akhun (Eftalitler) devletine son vererek, sınırlarını batıda Amuderya ve İdil (Volga) nehirlerinin havzalarına kadar genişletmiş ve Orta Asya'nın büyük bir kısmını topraklarına katmıştır. Daha sonra Kuzey Kafkasya ve Karadeniz'in kuzeyindeki toprakları alarak, o dönemin en güçlü imparatorluklarından biri olmayı başarmış ve çağının büyük ve bilinen devletleriyle komşu olmuştur. Güneyde Çin ve Tibet, doğuda Kore, güneybatıda Hindistan ve İran, batıda Bizans ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ortak hudutlara sahiptir. Kağanlık güçlendikçe bu sınırlar doğuda Kore Körfezi'ne, batıda ise Karadeniz sahillerine kadar ulaşmıştır. Köktürk Kağanlığı, 6. yüzyıldan 8. yüzyılın ortalarına kadar bazı kesintilerle Avrasya'nın en güçlü devleti olarak varlığını sürdürmüştür.

Kağanlık, 580'li yıllarda Doğu (Merkezi) Köktürk Kağanlığı ve Batı Köktürk Kağanlığı olmak üzere ikiye bölünmüştür. Doğu (Merkezi) Köktürk Kağanlığı, Ötüken (Moğolistan), Güney Sibirya, Uzak Doğu ve Altayların doğu eteklerini; Batı Köktürk Kağanlığı ise, Kuzey Kafkasya ve Karadeniz kıyılarını, Volga (İdil)-Ural (Yayık) havzalarını, Aral gölü çevrelerini, Amuderya-Sırderya aralığını, Horasan, Afganistan, Kuzey Hindistan, Doğu Türkistan gibi ülkeleri kapsamaktaydı.

Bugün artık Köktürk Kağanlığı'nın tarihi, bir çok yönlerden ortaya çıkartılmıştır. Özellikle, kağanlığın tarihi eserleri olan Orhun Abideleri ile Köktürk tarihini kesintisiz olarak anlatan Çin yıllıklarında yer alan bilgiler karşılaştırılmak suretiyle tam bir tarihi manzara ortaya konmuştur. Yine, Yunan, Ermeni, Süryani, Soğd ve İslâm kaynaklarındaki bilgilerden yararlanılarak kağanlık tarihinin karanlık tarafları aydınlatılmıştır. Ancak, bunların bilinmesi, artık Köktürk tarihine son

nokta konuldu şeklinde anlaşılmamalıdır. Kağanlık tarihinin pek çok noktası hâlâ tam olarak açıklığa kavuşturulmuş değildir. Örneğin, Köktürk Kağanlığı'nın para sistemi, onun karanlık noktalarından biri olarak araştırmacıların önünde durmaktadır.

Köktürk Kağanlığı'nın bir para sistemi var mı, kağanlar para bastırdı mı, bastırmışlarsa günümüze ulaşan örnekleri var mı, gibi sorular araştırmacıları hep meraklandırmıştır. Güney Sibirya'daki Minusinsk yatağı ve Moğolistan'da, bir tarafında Çin'e ait para olduğunu kanıtlayan hiyerogliflerle *Kai Yüan Tun Bao*–“Kai Yüan döneminin harçlık parası” ya da *Shun Tian Yüan Bao*–“Shun Tian'ın ilk parası” cümleleri yazılı, diğer tarafına ise Türk-Runik işaretleriyle Türkçe cümleler yer alan toplam 5 adet sikke bulunmuşsa da, bunların Çin-Köktürk ortak parası mı, yoksa tedavülde olan Çin sikkelerinin Köktürkler tarafından herhangi bir süs eşyasına (amulet, vs.) dönüştürülmüş numuneleri mi olduğu, şimdiye dek cevaplandırılmamış sorulardır [bk. Orkun, 1935, s. 39-43; Кляшторный, 1973, с. 334-338; Добродомов, 1980, с. 94-97; Кызласов, 1984, с. 84-99; Sertkaya, Alimov, 2006, s. 1-68.].

Üstelik, Köktürklerin merkezi Orhun ve Altay bölgelerindeki Kağanlıkla ilgili külliyelede onlara ait sikke bulunmaması, Köktürk Kağanlığı'nda para bastırılmadığı kanısını yaratmıştır. Nitekim, Batı Köktürk Kağanlığı'nın merkezi Yedisu'da bulunan sikkelerin Türgiş Kağanlığı (699-766) ya da onun çevresi ile ilgili 8. yüzyılın ilk yarısına ait olması, Kağanlığın bu kanadında da Köktürk kağanlarının sikke bastırmadığı görüşüne kuvvet kazandırmıştır.

Doğrusu, aşağıda görüleceği gibi, üzerinde Soğdça yazılarla *Kağan, Tegin, Tudun vb.* unvanlar bulunan Orta Asya sikkelerini, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türklere atfeden ve onları “Eski Türk Sikkeleri Grubu” olarak sınıflandıran numizmat bilginler olmuştur. Ancak, sikkeler üzerinde herhangi bir Köktürk kağanının adı görülmediğinden, onları, Köktürklerle doğrudan doğruya bağlama fırsatı olmamıştır.

Eski Türk sikkeleri hakkında söz edildiği zaman, çoğunlukla, 8. yüzyılın ilk yarısında darp olunan, üzerinde Soğdça *βγγ twrkys γ'γ'n pny*–“İlâhi Türgiş Kağanı sikkesi” cümlesi yer alan, Çin karakterinde ortası dörtgen delikli Türgiş sikkeleri kastedilmiştir. Batılı bilginlerce, 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında, Orta Asya halklarının kültürleri tüm yönleriyle araştırılmaya başlanınca, Eski Türk kültürü de tetkike alınmıştır. İşte bu tarihlerden itibaren, Türgiş sikkeleri, E. Drouin gibi bilginler tarafından çözümlenerek bilim çevrelerine sunulmuş ve aradan bir asırdan fazla vakit geçmesine rağmen, Eski Türk sikkeleri denildiği zaman en çok mezkur paralar anlaşıla gelmiştir.

Gerçi, İslâm öncesi Orta Asya sikkelerine dair uzun yıllar çalışmalar sürdüren O. İ. Smirnova tarafından, Eski Türk paralarının daha erken dönemlere ait olduğunu vurgulayan bir kaç makale yazılmıştır, ama “Eski Türk Sikkeleri”nin Köktürk Kağanlığı'yla alakası tam olarak

belirlenememiştir. Smirnova, arkeolojik kazılarda elde edilen 6-8. yüzyıllara ait Orta Asya (özellikle Amuderya-Sırderya havzası) sikkelerinin büyük bir kısmını Eski Türk sikkelerinin teşkil ettiğini ve üzerlerinde *Kağan, Hatun, Tudun, Tutuk* gibi Türkçe unvanlar yer aldığını tespit etmiştir [Смирнова, 1981, c. 5, 14, 59]. Ancak, malzemesinin yetersiz oluşu nedeniyle, bunların bir kısmının hangi devlete, ya da hangi sülaleye ait olduğunu kesin olarak belirleyememiştir. Nitekim, O. İ. Smirnova, “Batı Türkleri Sikkeleri” olarak adlandırdığı, ön yüzünde Soğd yazısında $\beta\gamma\gamma\gamma' n$ pny-“İlahî Kağan parası” cümlesi bulunan, ortası dörtgen delikli sikkeleri Tırgeş kağanlarına, daha doğrusu 730’lu yıllarda hükümdarlık yapan Tengri Kağan’a atfederek, $\beta\gamma\gamma\gamma' n$ -“İlahî Kağan” ifadesini eski Türkçe “Tengri/Semavî Kağan” tabirinin Soğdça tercümesi olarak yorumlamıştır [Смирнова, 1981, c. 59-62].

Aynı şekilde, Orta Asya kadim sikkeleriyle ilgili uzun yıllardır en derin çalışmaları yapan Özbekistanlı tarihçi E. V. Rtveladze, Çaç (Taşkent) bölgesinde bulunan pek çok sikkenin ikonografik özelliklerine (insan tipleri, damga ve işaretler, at, pars gibi hayvan resimleri, vs.) bakarak, bunların Eski Türk sikkeleri olduğunu yazmıştır [Ртвеладзе, 1976, c. 21-27], ama üzerinde yer alan Soğdça yazılar tam olarak okunamadığından dolayı, bu sikkelerin kimlere, hangi sülale ve hükümdarlara ait olduğu konusu karanlık kalmıştır. Rtveladze, son yıllarda yaptığı incelemeler sonucunda, Çaç bölgesi sikkelerinin çoğunluğunun Türk asıllı sülalelere ait olduğunu vurgulayarak, onların 7. yüzyılın başlarında darp olunmaya başladığını yazmaktadır. E. V. Rtveladze, daha 2004 yılında, Taşkent bölgesinden bulunan çifte portreli, 𐰽 biçimli damga yer alan sikkelerdeki yazıyı ... $twwn\gamma' n$ -“...Tuun Kağan” tarzında okumuş ve bu tip sikkeleri Batı Köktürk Kağanı Tun Yabgu (618-630) ile ilişkilendirmiştir (bk. No. 45-56) [Ртвеладзе, 2006, c. 90-93; Бабаяров, 2004, c. 30-32]. Şunu da söylemek gerekir ki, daha sonradan bu tip sikkelerdeki yazı, tarafımızdan tam olarak $\beta\gamma\gamma\gamma twwn\gamma' n$ -“İlahî Ton/Tuun Kağan” tarzında okunmuş ve bu tür sikkeler Batı Köktürk Kağanlığı’na ait has sikkeler grubuna dahil edilmiştir [Babayar, 2005, p. 38].

Yine Özbekistanlı bir tarihçi olan L. Baratova, Eski Türk sikkelerini inceleyen araştırmalarında, ilk Türk sikkelerinin daha 6 ve 7. yüzyıllarda darp olunduğunu birçok yönlerden ispat etmeye çalışmıştır. Özellikle, onun “Altürkische Münzen Mittelasiens aus dem 6.-10. Jh.n. Chr.” (Berlin, 1999) adlı büyük çaplı makalesinde, Eski Türk sikkeleri çok güzel incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. L. Baratova’ya göre, Eski Türk sikkelerinin önemli bir kısmı Orta Asya’nın vahalarında hüküm süren Türk asıllı sülaleler tarafından 7 ve 8. yüzyıllarda bastırılmıştır [Baratova, 1999, p. 281-283]. L. Baratova, $\beta\gamma\gamma\gamma' n$ pny-“İlahî Kağan parası” cümleleri bulunan ortası dörtgen delikli sikkeleri, 7. yüzyılın ikinci yarısı ile 8. yüzyılın ilk yarısında Çaç, Fergana ve Soğd bölgelerinin Türk asıllı hükümdarları tarafından bastırıldığını belirtmiştir [Baratova, 1998, c. 39-49]. Sasanlı sikkelerinde bulunan kontrmarkların bazılarında Soğd yazısıyla $\gamma' n$ -“Kağan”,

bazılarında da *tkyn* unvanlarının yer almasından hareketle, bu sikkelerin 6. yüzyılın sonu ile 7. yüzyılın başlarında darp olunan kağanlıkla ilgili ilk sikkeler olduğunu vurgulamıştır [Баратова, Лившиц, 2002, с. 21-22].

Eski Türk sikkeleri uzmanlarından Fransız bilgin F. Thierry ise, daha çok Türgiş ve Uygur kağanlıkları sikkelerini inceleyerek, Kağanlık döneminde para sistemi olmayan göçebe topluluklar ve yerleşik kültüre sahip kendi para sistemi olan topluluklar olmak üzere, iki çeşit toplumun mevcut olduğundan bahsetmiştir ve Köktürk Kağanlığı döneminde küçük devletçiklerin de para bastırdığını belirtmiştir [Thierry, 2002, p. 756].

Köktürklerin sikke bastırıp bastırmadığı konusuna en çok değinenlerden biri de E. Esin'dir. E. Esin, İslâm öncesi Kâbil ve Toharistan sikkelerinin Türklerle ilişkisini reddeden ünlü numizmat R. Göbl'ü eleştirerek, şöyle yazmıştır: "R. Göbl, şu neticelere varıyor: Batı Türkleri para bastırmamıştır, fakat bazı remizler ve tamgalar onlara ait olabilir. Göbl, söz konusu makalede, (Şehr-i Zahhak-Afganistan) Batı Türk devrinden kalıntılar olsa da, ordugahlarda para basılmayacağı mülahazasını ileri sürmüştü. Batı Türklerinin para basıp basmadığını bilmemekle beraber, şunu kaydetmek isterim; Türk sikkeleri bazen ordugahlarda basılırdı..." (Esin, 1972, s. 348-249, n. 139-140). E. Esin, H. Humbach, J. Harmatta gibi bilim adamları, Kâbil ve ona yakın bölgelerden bulunmuş, üzerinde Pehlevi ve Baktri yazısıyla *Yabgu*, *Tegin*, *İlteber* unvanları bulunan sikkeleri, Köktürk asıllı sülalelerle, özellikle, Toharistan Yabguları ve Kâbil Tegin-Şahları ile ilişkili olduğunu tespit etmiştir [Esin, 1978, s. 123].

Görülüyor ki, Eski Türk sikkeleri üzerinde çalışan uzmanlar, sikkelerin daha erken dönemlerde bastırıldığını vurgulamışlarsa da, sikkelerde net bir hükümdar ismi bulunmadığından, onları Köktürk kağanlarıyla direk olarak ilişkilendirmemişlerdir. Ancak, mezkur tarihçilerin pek çoğu, üzerinde *Yabgu*, *Tegin*, *Tudun*, *Tutuk*, *İlteber* gibi Köktürlere ait unvanlar bulunan sikkelerin, 7 ve 8. yüzyıllarda Orta Asya ve ona bitişik bölgelerde (Çaç, Fergana, Soğd, Toharistan, Kâbil, Gandhara vd.) kendi hanedanlıklarını kuran Köktürk asıllı hükümdarlarla ilişkili olduğunu vurgulamışlardır.

Ben, son üç sene içersinde sürdürdüğüm çalışmalar sonucunda, Batı Köktürk Kağanlığı'nın kendi sikkelerini bastırdığını, artık kesinlikle ifade edebilirim. Şimdiye kadar bulunan Eski Türk sikkelerini inceleyerek, kağanlık döneminin para sisteminin üç gruptan oluştuğunu söyleyebilirim: 1) Batı Köktürk kağanlarının kendine özgü (has) sikkeleri, 2) Orta Asya ve ona bitişik bölgelerin pek çoğunda Kağanlıkla ilişkili hanedanlıklar kuran Köktürk asıllı hükümdarlar tarafından bastırılan sikkeler, 3) Kağanlığa bağlı yerel sülalelerin sikkeleri...

Köktürk sikkeleri konusuna geçmeden önce, bir meselenin daha üstünde durmakta yarar olduğu kanaatindeyim. Peki, Kağanlığın kendi sikkeleri olup olmadığı konusunda o zamanın

kaynakları ne demektir? Batı Köktürk ülkelerinde 629-645 tarihlerinde seyahat eden meşhur Çinli rahip Hsüan Tsang, Batı Köktürk Kağanlığı'na bağlı olan Doğu Türkistan vaha devletçiklerinden geçerken A-ki-ni (Yenki-Karaşar) krallığının topraklarındaki çok yüksek ve uzun İn-şan dağına asmış, bu dağda bol gümüş madenleri bulunduğunu ve madenin kağanlara ait olup, çıkarılan gümüşten akça kestirildiğini kaydetmiştir [Togan, 1964, s. 28; Sümer, 1993, s. 12]. Bu bilgiden, Batı Kağanlığı'nın sikke bastırdığı anlaşılmaktadır. Ancak, bu bölgenin bulunduğu Doğu Türkistan topraklarında Köktürklerle ilgili diyebileceğimiz sikkeye şimdiye kadar rastlanmamış olması ve Orta Asya'nın diğer bölgelerinde de Kağanlığa ait gümüş sikke bulunmaması, Çinli rahibin bilgilerini doğrulamamaktadır. Yine de, ben, bu bilginin ileride yapılacak çalışmalarla doğrulanacağına inanmaktayım.

Ancak, belirtmek gerekir ki, bazı nedenlerden dolayı, şu ana kadar Doğu ve Batı Köktürklerinin para bastırıp bastırmadığı konusuna pek değinilmemiştir. Özellikle, Doğu Kağanlığı'nın merkezi Ötüken vadisi (Moğolistan) ve Batı Kağanlığı'nın merkezi Yedisu (Kırgızistan) bölgelerinden numizmatik malzemelerin bulunamaması, bu meselenin karanlıkta kalmasına neden olmuştur.

Yakın yıllarda Taşkent bölgesinden bulunan sikkelerde yer alan Tardu Kağan, Tun Yabgu Kağan, Yabgu Kağan, Tuun/Tun Kağan isimlerinin çözülmesiyle, İslâm öncesi Orta Asya sikkelerinin bir daha gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Sözü edilen sikkeler, şu ana kadar yayınlanan kitap ve makalelerde, Köktürklerle alakası bir tarafa, Eski Türk sikkeleri grubuna bile dahil edilmiyordu.

Bu sikkelerden birinde, ön yüzünde çapa biçimindeki damga 𐰚 ve onun üzerinde Soğd yazısıyla *trōw*-"Tardu" kelimesi, arka tarafında da $\gamma'γ'n$ -"Kağan" kelimesi bulunuyor (bk. No. 1-3). Diğer sikkelere göre daha sade olan ve üzerine herhangi bir tasvir ve bezek bulunmayan mezkur sikke, Batı Köktürk Kağanlığı'nın kurucusu Tardu Kağan'a (576-603) ait olmalıdır. Böylece, şimdilik bu sikkeye Batı Köktürklerinin ilk sikkesi diyebiliriz. Daha da önemlisi, bu sikkede bulunan damganın aynısının, yakın tarihlerde TİKA tarafından Moğolistan'da sürdürülen kazı çalışmalarında Moğol-Türk arkeolojik ekibi tarafından bulunan anıtlarda (Bilge Kağan anıtı civarı) girilmesi [Kuzuoğlu, Gökçek, 2005, s. 54, Resim 21], sikkenin Köktürlere ait olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır.

Taşkent civarından bulunan sikkelerin bazılarının ön yüzünde hükümdar ve melike (bk. No. 4-6), bazılarında tahtta bağdaş kurarak oturmuş uzun saçlı hükümdar (bk. No. 7-9), bazısında da üzerinde hilâl ve yıldız (belki de güneş) bulunan at tasvirleri yer almaktadır (bk. No. 13-20). Daha da önemlisi, bu sikkelerin hepsinde aynı damga 𐰚 ve onun etrafında Soğd yazısıyla *twñ cpyw γ'γ'n ppy*-"Tun Cabgu/Yabgu Kağan'ın parası" ifadesi yer almaktadır [Бабаяров, 2005, с. 197-198]. Bu

sikkelerin Batı Köktürklerin meşhur hükümdarı Tun Yabgu Kağan (618-630) tarafından bastırıldığı bir çok bakımdan kuvvetle muhtemeldir.

Yine, Taşkent bölgesi sikkelerinin bir kısmının ön yüzünde atlı tasviri, arka tarafında da Tun Yabgu Kağan'ın sikkelerindekiyle aynı damga se ve onun etrafında $\text{c} \gamma \gamma \text{w} \gamma' \gamma' \text{n} \text{pny}$ —“Cabgu/Yabgu Kağan parası” ifadesi bulunmaktadır (bk. No. 22-26). Ancak, bu sikkenin hangi Batı Köktürk kağanıyla ilişkili olduğunu belirlemek çok zor.

Erken orta çağlara ait Eski Türk sikkelerinin esas çoğunluğunun Taşkent bölgesinden bulunmuş olmasının nedeni ise, bölgenin dönemin tarihi süreçleriyle sıkı sıkıya alakalı oluşundan ileri gelmektedir. Bizce, Taşkent bölgesi sikkelerinin arasında yer alan pek çok Eski Türk sikkesi gibi, üzerinde $\text{c} \gamma \gamma \text{w} \gamma' \gamma' \text{n} \text{pny}$ —“Cabgu Kağan parası” bulunan sikkelerin darp olunuşu da, doğrudan doğruya Batı Köktürk Kağanlığı'yla ilgili olmalıdır (bk. No. 22-26). Bu tarihi kanıtlar gösterdiği üzere ve Çin kaynaklarından da anlaşıldığı gibi, Batı Köktürk Kağanlığı hükümdarları Doğu (Merkez) Köktürk kağanlarından farklı olarak *Yehu-Kehan* (Yabgu-Kağan) unvanı ile anılıyorlardı. Batı kağanlarının da *Yabgu Kağan* unvanıyla hüküm yürüttüğüne işaret eden bilgiler, erken orta çağlara ait farklı dillerle yazılmış değişik kaynaklarda da yer almaktadır. Çoğu araştırmacı tarafından, Bizans kaynaklarında $\Sigma\iota\zeta\iota\beta\omicron\upsilon\lambda\omicron\varsigma$, $\text{Zi}\beta\eta\lambda$, Ermeni kaynaklarında *Jembukhu*, *Jebu khagan*, Arap kaynaklarında *Sinjibu hakan*, Orta Fars kaynaklarında *Sinjepuk* şeklinde ifade edilen unvanların, Batı Köktürk kağanlarına ait *Yabgu*, *Yabgu Kağan* unvanları olduğu kabul edilmiştir. Herhalde, *Yabgu Kağan* tabiri, Batı Kağanlığı hükümdarlarının Doğu Kağanlık otoritesini tanıdığının bir işareti olmalıdır. Ancak, *Yabgu Kağan* unvanıyla bastırılan sikkelerin direk olarak hangi Batı kağanıyla bağlantılı olduğunu tespit etmek çok zor. Bu unvanın ilk sahibi İstemi'den (552-576) son Batı Köktürk hükümdarlarından biri olan İşbara'ya (640-641) kadar olan hükümdarların çoğunluğunun *Yabgu Kağan* unvanıyla anıldığına Çin kaynakları tanıklık etmektedir. Hatta, yukarıda belirttiğimiz sikkelerde “Tun Çapgu Kağan” olarak görülen Tun Yabgu Kağan (618-630) kendisiyle görüşen Çinli rahip Hsüan Tsang'ın (629-645) eserinde, isimsiz olarak sadece *Şehu-Kehan* (Yabgu-Kağan) olarak geçmektedir. Yine Çin kaynaklarında, Tun Yabgu'nun oğlu Sı/Lü Yehu-Kehan (Sır Yabgu-Kağan; 631-632) ve Şapolo Yehu-Kehan (İşbara Yabgu-Kağan; 640-641) gibi Batı Köktürk hükümdarlarının isimleri geçmektedir. Her şeye rağmen “Çapgu Kağan” unvanlı sikkelerin bu hükümdarlardan hangisine ait olduğunu ya da onların hepsinin mezkur unvanla sikke darp ettirip ettirmedikini söylemek şimdilik mümkün gözüküyor.

Bununla beraber, $\text{twn c} \gamma \gamma \text{w} \gamma' \gamma' \text{n} \text{pny}$ —“Tun Yabgu Kağan parası” cümleleriyle darp olunan sikkeleri direk olarak yukarıda zikri geçen Batı Köktürklerinin ünlü hükümdarı Tun Yabgu Kağan (618-630) ile ilişkilendirmek için yeterli veri mevcuttur. Öncelikle, yukarıda zikredilen Çin rahibi Hsüan Tsang'ın verdiği bilgiler Tun Yabgu Kağan dönemine denk gelmektedir. Çünkü, Çinli

rahibin sözünü ettiği Akini (Karaşar) krallığı ve orada yer alan İn-şan dağları Batı Köktürklerine bağlıydı ve “bu dağlardan çıkarılan madenlerden kağanların sikke kestirmesi” Tun Yabgu Kağan’la alakalıdır.

Tun Yabgu Kağan, ağabeyi Shegui Kağan’ın (611-618) ölümünden sonra, Batı Kağanlığı’nın yönetimini ele alarak, ikametgahını Shi-guo’nun (Çaç devleti) kuzeyindeki Ch’ien-Ch’üan’a (Bin-pınar–Mingbulak) taşıdığı ve buradan batıdaki kendisine tabi tüm ülkelerin yönetimini sıkı olarak kontrol ettiği, hatta onları kontrol etmek için birer *Tudun* gönderdiği Çin yıllıklarında kayıtlıdır. Bazı sikkelerin ikonografik ve paleografik yönleri, onların Tun Yabgu Kağan’la ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Nitekim, “Tun Yabgu Kağan sikkesi” ifadesi bulunan sikkelerin bir kısmında, tahtta bağdaş kurarak oturmuş (bk. No. 7-9) insan figüründe omuza kadar uzanan saçlar görülmektedir ve bu tip, Hsüan Tsang’ın tasvir ettiği Yabgu Kağan’a tam olarak uymaktadır. Çin yıllıklarında T’ung Şehu-Kehan şeklinde geçen bu ismin, Soğdça yazılı sikkelerde “Tun Çabgu Kağan” olarak geçmesi de gayet doğaldır. Özellikle, burada “Tun” kelimesinin bir şahıs ismi olarak değil, sıfat olarak kullanıldığı bellidir. Bu kelime eski Türkçe’de olduğu gibi modern Türk lehçelerinin bir çoğunda da “tun”, “ton”, “tung”, “tong” biçimlerinde bulunur ve mana olarak da “ilk”, “ilk doğan çocuk”, “baş/büyük” anlamına gelmektedir. Eski Türkçe *Yabgu* unvanının sikkelerde “Çapğu” biçiminde geçmesi de, bazı yazım farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Evvela, Soğd Alfabeti eski Türk dilinin özelliklerine tam olarak uymadığı için, Soğd Alfabeti ile yazılan belge ve sikkelerde görülen Türkçe kelimeler orijinalinden farklı olarak yazılmıştır. Bu duruma, çoğunlukla Soğdça’ya yabancı Türkçe ünlüler ve bazı ünsüzlerde rastlanmaktadır. Örneğin 8. yüzyılın ilk çeyreğine ait Muğ dağı (Pencikent-Tacikistan) Soğd belgelerinde ve tarafımızdan tespit edilen Soğdça yazılı 7 ve 8. yüzyıl Çaç (Taşkent) sikkelerinde Eski Türkçe *Tudun* unvanı *tōwn*, *tō’wn* şekillerinde, *Tegin* unvanı ise hem aynı belge ve sikkelerde hem de Bugut (Moğolistan) yazıtında *tkyn*, *tk’yn* *tykyn* biçimlerinde görülmektedir. Bunun sebebi, Soğdça eserlerde Türkçe kelimelerdeki ünlülerin karşılığını vermekte zorluk çekilmesidir. *Yabgu* unvanının, sikkelerde *Çapgu* şeklini almasının nedenini de şu şekilde açıklamak mümkündür: Orhun abidelerinde *ybgu* “Yabgu” olarak geçen bu unvan, Batı Köktürklerinde *Cabgu* şeklinde kullanılmış olmalı ki, yukarıda da görüldüğü üzere Bizans, Ermeni, Gürcü (Gürcü kaynaklarında *Cibga*) ve Arap kaynaklarında da bu biçimde ifade edilmiştir. Soğdça’da ve Soğd Alfabeti’nde “c” ünsüzünün bulunmaması, bu ünsüzün Soğdça’da yakın eşiti olan “ç” ünsüzüyle yazılmasını gerektirmiştir. Ayrıca, Soğd Dili’nin özelliklerine bakılırsa, Eski Türkçe “cabgu” kelimesinin *çpyw* (çpgu) şeklinde verilmesini şu şekilde açıklamak mümkündür: 1) Soğdça kurallarına göre, hece arası kısa “a” ünlüsü genelde yazıda yer almaz ve bu kural “cabgu” kelimesine de yansımıştır. 2) Söz konusu kelimenin üçüncü (sikkede ikinci) harfi olan Türkçe “b” ünsüzünün, Soğdça tam karşılığı yoktur ve bu yüzden ya “β” ya da “p” ünsüzüyle verilmiştir. Bu yüzden bazı sikkelerde *çpyw*, bazı sikkelerde

de *çßγw* biçimlerinde yazıldığı görülmektedir (bk. No. 22). Bu durum, *Cabgu* kelimesinin farklı telaffuz şekillerinden veya kaynaklarda “yafgu” ve “yavgu” gibi farklı biçimlerde yer almasından da kaynaklanmış olabilir.

“Yabgu Kağan” ve “Tun Yabgu Kağan” sikkelerinin aynı hükümdarlar sülalesine ait olduğunu belirten başka bir kanıt da, sikkelerde yer alan sülale işaretinin (damgasının) aynı olmasıdır. Neyi ifade ettiği şimdilik belirlenemeyen söz konusu damga, o dönem Orta Asya sikkelerinin genel çoğunluğunda, örneğin diğer Çaç sikkelerinde de görülmemektedir. Ayrıca bu sikkelerde *c'cynk-* “Çaç’a ait” tabiri de bulunmamaktadır. Yine, tarafımızdan tam olarak okunan Çaç bölgesi Eski Türk sikkelerinden *c'cynk γwß stcry tōwn*–“Çaç hükümdarı Sataçarı Tudun” (bk. No. 112-120) ve *ZNH pny c'cynk γwßw tk'yn*–“Bu sikke Çaç hükümdarı Teginin’dir” yazan sikkelerde (bk. No. 75-90) yer alan damgalar, mezkur damgalardan kesin hatlarla ayrılmaktadır. Gerçi, tam olarak uymasa bile, “Yabgu Kağan” ve “Tun Yabgu Kağan” sikkelerindeki damgalar Orhun abidelerinde (mesela Köl Tegin yazıtı) görülen dağ keçisini andıran Aşina damgasını 𐰽 (Hanlık damgası) hatırlattığını ve her ikisinin aynı kökten geldiğini söyleyebiliriz [bk. Albüm, TİKA, 2001, p. 23, 84, 168, 220, 298]. Şunu da belirtmek gerekir ki, Çin kaynaklarında da Aşina damgası, yazıtlardakine benzer şekilde 𐰽 geçmektedir [Зяев, 1960, с. 132]. Özellikle, Batı Köktürklerinin esas merkezi olan Yedisu bölgesindeki kayalarda Eski Türk yazılarıyla birlikte Aşina damgasını andıran 𐰽 , 𐰽 , 𐰽 , 𐰽 şeklindeki damgaların bulunması [Табалдиев, Алимов, 2004, с. 292, табл. 2, рис. 2, 3], bu damganın Batı Köktürk Kağanlığı’nda da kullanıldığını ortaya koymaktadır. Daha da önemlisi, mezkur damgalara benzer damgalar bulunan sikkeler, üzerindeki yazılar çözülmeden önce de uzmanlarca, ikonografisinden yola çıkılarak Fergana (𐰽 - 𐰽), Pencikent (𐰽) ve Toharistan (𐰽 - 𐰽) sikkeleri ya da Eski Türk sikkeleri olarak ifade edilmekteydi [Ilyasov, 2003, p. 157, pl. II, 11; Ильясов, 2004, с. 54-59, Zeymal’, 1994, p. 258, fig. 5, 8]. Kanaatimizce, Köktürk sikkelerindeki mezkur damga, Çaç’dan (Taşkent) hükümdarlığın diğer bölgelerine doğru gittikçe bazı dönüşüm ve değişimler geçirmiştir: $\text{𐰽} \rightarrow \text{𐰽} \rightarrow \text{𐰽} \rightarrow \text{𐰽} \rightarrow \text{𐰽}$, $\text{𐰽} \rightarrow \text{𐰽} \rightarrow \text{𐰽} \rightarrow \text{𐰽} \rightarrow \text{𐰽}$.

Bu tip sikkelerin esas çoğunluğunun Çaç (Taşkent) bölgesinden bulunması ve yazılı kaynaklar bunların Batı Köktürk Kağanlığı’na ait sikkeler olduğunu göstermektedir. Çin yıllıklarında, yukarıda sözünü ettiğimiz Tun Yabgu Kağan’ın başkentini Çaç’ın kuzeyindeki *Ch'ien-Ch'üan*’a (Binpınar/Ming-bulak) taşıdığı ve diğer Batı Türk hükümdarlarının da Çaç’ı yönetim merkezi olarak kullandığı belirtilmiştir. Çin yıllıklarında, ayrıca, Çura Kağan’ın (Çulo Kehan; 603-610) kendi ülkesini iki küçük kağanlığa böldüğü, bunlardan birisinin yönetim merkezi olan Shi-guo’nun (Çaç devleti) kuzeyinde oturduğu ve buradan tüm Hu krallıklarını (Orta Asya’nın yerleşik devletleri) yönettiği; yine, Batı kağanlarından Aşina Ulug’un (Aşina Helu; 651-657) da, merkezini mezkur yerde kurduğu ifade edilmektedir. Daha da önemlisi, Arap coğrafyacıların (9-10 yüzyıllar)

eserlerinde, Şaş (Taşkent) bölgesinin başkenti Binket'ten iki fersah kuzeyde bulunan Cabguket/Cabgukes şehrinin Batı Köktürk Kağanlığı döneminde inşa edildiğini belirtmiş olmasıdır. Dolayısıyla, söz konusu sikkelerin Batı Kağanlığı'yla ilişkili olduğu ve Çaç (Taşkent) bölgesinde bastırıldığı hususu kesinlik kazanmaktadır. Bazı araştırmacılara göre, Cabguket şehri Tun Yabgu Kağan'ın kışlık merkeziydi. Hangi hükümdar tarafından inşa edilmiş olduğu kesin olarak belli olmasa da, sözcük anlamıyla "Cabgu/Yabgu şehri" manasına gelen bu şehrin, Batı Köktürk Yabgu Kağanları tarafından taht merkezi olarak imar edildiği açıktır. Bunun diğer bir kanıtı da, şehrin, İbn Havkal'ın eserinde "eski devirlerde Şaş memleketi hükümdarlarının harp ikametgahı" olarak belirtilmesidir. Çaç bölgesinin bir süre Batı Köktürklerinin yönetim merkezi olduğuna ve burada sikke darp ettirildiğine kesinlik kazandıran diğer bir delil de, Arap ve Çin kaynaklarında, bölgede "Hatun" şehrinin (Hatunket/Hatunkes-Kohotun-chen) bulunduğu dair bilgilerin yer almasıdır. Cabguket'e çok yakın olan mezkur şehrin adının, Köktürk hiyerarşisinde önemli yeri olan *Hatun* unvanıyla alakalı olmasının yanında, "Cabgu" şehrine çok yakın bir yerde olması da dikkate değer bir husustur. Daha da önemlisi, "Tun Yabgu Kağan" sikkelerinin bir kısmında çifte portre (kağan ve hatun tasvirleri) ve "Cabguket-Hatunket paraleli" bulunmasıdır.

Mezkur sikkelerde görülen diğer tasvirler de bunların kağanlıkla ilişkisine kesinlik kazandırmaktadır. Özellikle çifte portreli (bk. No. 30-34) ve bağdaş kurarak yan yana oturmuş prens ve prenses tasvirli (bk. No. 35-37) sikkelerde Hatun'un Köktürk devlet teşkilatında önemli yeri olan Umay ilâhesine benzetilmesi ve sikkelerde Eski Türklerin hayatında çok önemli yeri olan at tasvirlerinin (bk. No. 13-29, 42-44) yer alması, bu sikkelerin Köktürk Kağanlığı'na ait olduğunu ifade etmektedir.

Çaç (Taşkent) Bölgesi

En eski adı Çaç olan şimdiki Taşkent bölgesi ve yöreleri, Ortaçağ'da Şaş olarak da biliniyordu. Sırderyanın orta havzalarındaki verimli toprakları kapsayan Çaç bölgesi, birer hükümdarlık merkezi olarak, şimdiki Taşkent vahasıyla beraber, Tarband (Otrar-Şavgar), İsficab (Sayram), Taraz gibi o dönemin (şimdiki Güney Kazakistan) başlıca şehirlerini de içeriyordu.

Köktürkler, 6. yüzyılın ikinci yarısında Akhunların (Eftalit) hakimiyetine son verince, batıda ilk olarak Çaç (Şaş-Taşkent) bölgesini ele geçirmiştir. Kağanlığa tabi olarak 6. yüzyılın sonlarına kadar varlığını sürdürebilen yerli *Tchao-wu* prensleri, Çin yıllıklarına göre 605 yılında İstemi'nin soyundan gelen *Shogui Han* (Jıg Kağan: 610-618) tarafından tahttan alınarak, bölgenin yönetiminde *T'e-le Tien-tche* (Tien-tche Tegin) görevlendirilmiştir. Adı geçen Tegin, 609 yılında Çaç hükümdarı

olarak Çin'e elçi göndermiştir [Chavannes, 1903, p. 141; Бичурин, 1950, т. 2, с. 282]. Araştırmacılara göre, unvanından da anlaşıldığı gibi, bu prens kağanlığın idareci ailesi olan Aşinalardan gelmektedir [Буряков, 2002, с. 12]. Daha önce, 580'li yıllarda, kağanlık merkezinin Doğu Köktürk (başkenti Ötüken-Moğolistan) ve Batı Köktürk (başkenti Yedisu) olarak bölünmesiyle Çaç Bölgesi, Batı Köktürk Kağanlığı topraklarında yer almıştır. Herhalde, adı geçen prens, Batı Kağanlık hanedanından idi. Bu tarihlerden 8. yüzyılın ortalarına kadar, Batı Köktürklerine bağlı olarak kalan Çaç bölgesi, Batı Kağanlık merkezi Yedisu'ya güneybatıdan yakın komşudur ve Kağanlık tarafından atanan Türk asıllı sülaleler vasıtasıyla yönetilmiştir.

Çaç bölgesinin Köktürk asıllı sülaleleri direk olarak Batı Köktürk Kağanlığı'na bağlanmaktadır. Çin yıllıklarında, *T'e-le Tien-tche*—"Tien-tche Tegin"e ilaveten, 742-746 yıllarında Çin'e elçi gönderen başka bir Çaç hükümdarı 石 王 特勒-*Shi-guo Wang T'ele*—"Çaç devleti hükümdarı Tegin"den de bahsedilmektedir [Chavannes, 1903, p. 142, n. 1; Chavannes, 1904, pp. 67, 69-70, 74, 92]. Son yıllardaki numizmatik çalışmalarımız sonucunda elde edilen bilgiler de, Çin yıllıklarındaki mezkur bilgileri doğrulamaktadır. Yani, Taşkent (Çaç) bölgesinden bulunmuş olan Eski Türk sikkelerinin büyük bir kısmını *Tegin* unvanlı sikkeler oluşmaktadır (bk. No. 75-90, 104-111) [Бабаяров, 2004, s. 31-32; Бабаяров, 2005, с. 203-205]. Özellikle, bunların arasında Soğdça kelimelerle *ZNH pny tk'yn c'cynk ywßw*—"Bu sikke Çaç hükümdarı Teginin" şeklinde darp olunan sikkeler dikkat çekmektedir. Daha da önemlisi, mezkur sikkelerdeki Soğdça ... *tk'yn c'cynk ywßw*—"... Çaç hükümdarı Tegin" ibaresiyle, Çin yıllıklarındaki 石 王 特勒-*Shi-guo Wang T'ele*—"Çaç devleti hükümdarı Tegin" ibarelerinin yapım ve anlam olarak birbirine tam uymasındır. Bu bilgilere bakarak 605 yıllarından 746 yılına kadar Çaç bölgesini Köktürk asıllı *Teginler* sülalesinin yönettiğini söyleyebiliriz.

Ancak, Çin yıllıkları, Soğdça ve Arapça kaynaklara bakılırsa, bu dönemde Çaç bölgesinde, başka bir Köktürk asıllı sülalenin de bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Çin kaynaklarına göre, 640'lı yıllardan 740'lı yıllara kadar Çaç bölgesini yöneten hükümdarlar şunlardır; *t'ou-t'oen* (Tudun: 640'lı yıllar), *K'an t'ou-t'oen che-cho-t'i yu-k'iu- tchao-mou t'ou-to'u* (Ton Tudun Öge Köl Tutuk: 658), *Mo-ho-tou t'ou-t'oen* (Bahadır Tudun: 713-740), *I-nai t'ou-t'oen k'iu-le* (İnay Tudun Kölüg: 741) [Бичурин, 1950, т. 1, с. 287; Бичурин, 1950, т. 2, с. 313-314; Chavannes, 1903, p. 141-142; Ташагыл, 1999, s. 67]. Bunların dışında, 720'li yıllarda yazıldığı anlaşılan A-14 numaralı Soğdça belgede, Çaç bölgesi yöneticileri *tōwn*—"Tudun"lardan bahsedilmekte [СДИМ, 2, 1962, с. 82-84], Arapça kaynaklardan Ebu Ca'fer at-Taberi'nin "Tarih er-resul vel mülük" adlı eserinde (9. yy.) "Tudun melik aş-Şaş" ve "Çaç hükümdarı Tudun" tabiri geçmekte [at-Tabari, ser. II, p. 1694] ve el-Biruni tarafından, "Tudun'un, kadim Şaş hükümdarlarının unvanı" olduğu ifade edilmektedir [Беруний, 1968, б. 129]. Dolayısıyla, Köktürk Kağanlığı döneminde bölgede Tudun sülalesinin de

bulunduğu kesin olarak anlaşılmaktadır. Numizmatik malzemeler de bu bilgileri doldurmaktadır. Nitekim Taşkent bölgesinde bulunan Eski Türk sikkelerin büyük bir kısmını da *Tudun* unvanlı sikkeler oluşturmaktadır (bk. No. 112-134). Bunlar arasında *stcry tōwn c'cynk ywβ*–“Çaç hükümdarı Sataçarı Tudun” cümlesiyle darp olunan sikkeler ayrıca önemli bir yer tutuyor (bk. No. 112-120) ve bu cümle, Tudunların, Çaç bölgesinin yöneticileri olduğuna kesinlik kazandırıyor.

Çaç bölgesinde Tudunlar sülalesinin ortaya çıkması, herhalde Batı Köktürk Kağanı Tun Yabgu'nun (618-630), Çin yıllıklarında belirtildiğine göre, hükümdarlığının ilk yıllarında yönetimi altındaki küçük devletlerin yöneticilerine *hsieh-li-fa* (Türkçe *Elteber*) unvanını vererek, onların kontrolüne birer *Tudun* görevlendirmesiyle ilişkili olmalıdır [Бичурин, т. 1, с. 283; Chavannes, 1903, p. 24; Taşağıl, 2003, s. 92]. Görüldüğü gibi, Çaç'ta Tudunluk yönetimi, bazı kaynaklarda belirtildiği gibi 640'lı yıllar değil, aslında, Tun Yabgu Kağan'ın bölgeye *Tudun* göndermesiyle başlamıştır. Bölgede, 740'lı yıllara kadar, bir kaç Tudun'un hükümdarlık yapması da, Çaç bölgesinde Türk asıllı Tudunlar sülalesinin yüz seneden fazla hüküm sürdüğünü göstermektedir.

Ancak, yukarıda da bahsedildiği gibi, tam bu dönemlerde bölgede Türk asıllı Teginler de yönetimdedir. Kaynakların çoğunda, Çaç bölgesiyle ilgili olayların başında Tudunlar zikrediliyor. Oysa, Köktürk Kağanlığı hiyerarşisine göre *Tegin* unvanı, *Tudun* unvanından daha yüksektir [Бичурин, т. 1, с. 229, 279; Taşağıl, 2003, s. 107]. Eğer, aynı dönemde hem Teginler hem Tudunlar sülalesi Çaç bölgesini yönetmişse, bunların birisi yüksek, diğeri daha aşağı makamlı yöneticiler olması gerekmektedir. Nitekim, Çin yıllıklarında, 740'lı yıllarda bir kaç defa 石 王 特勒–*Shi-guo Wang T'ele* “Çaç devleti hükümdarı Tegin” ve 石 王 副王–*Shi-guo Fu-Wang* “Çaç devletinin hükümdar yardımcısı-ikinci dereceli hükümdarı” İ-nai Tudun (吐 屯) K'iu, Çin'e elçiler yollamıştı [Chavannes, 1903, p. 142, n. 1; Chavannes, 1904, pp. 67, 69-70, 74, 92], ifadelerinin yer alması bu görüşümüzü doğrulamaktadır. Dolayısıyla, bölgeyi yöneten Teginlerin Çaç'ın baş yöneticileri, Tudunların da onlardan bir derece daha küçük yöneticiler olduğu anlaşıyor. Ancak, A-14 numaralı Soğdça belgede, 720'li yıllarda Çaç'ta olup biten olaylar anlatılırken başlıca iki şahıstan: *tōwn*–“Tudun” ve *c'cynk ywβw*–“Çaç hükümdarı”ndan bahsedilmesi ve de *Tudun*'un bölgeyle ilgili meseleleri çözen daha yetkili birisi olarak zikredilmesi [СДГМ, 2, 1962, с. 82-84; Grenet, de la Vaissiere, 2002, p. 170] dikkat çekicidir. Bizce, Çin yıllıkları ve Soğdça belgede Tudunların Çaç'la ilgili olayların başında görülmesi, onların direk Köktürk kağanları tarafından yönetimin kontrolü için gönderilmesiyle açıklanabilir. Yani, Çaç bölgesindeki *Teginler* soy olarak kağanlar ailesine daha yakın olsa da, kağanların naipleri olarak *Tudunlar* daha yetkili duruma gelmiş olabilirler.

Bir de, Taşkent bölgesinden bulunan sikkelerin arasında az sayıda da olsa, Soğdça *pnv tk' rytppyr c'cynk ywβw*–“Çaç hükümdarı Tka Rittpir'in parası” cümlesiyle darp olunan sikkeler bulunmaktadır (bk. No. 91-98) [Babayar, 2006, p. 39-40]. Bu dönemin Soğdça yazılı belgelerinde

Türkçe *Elteber* unvanının *Rittpir* şeklinde geçtiği bilinmektedir [Marşak, 2002, s. 175; Grenet, de la Vaissiere, 2002, p. 177-178, 187; СДГМ, т. 2, 1962, с. 144-146, док. Б-13, А-16, Б-2, Б-15]. Dolayısıyla bu sikkeleri de Köktürklerle ilişkilendirmek gerekir. Nitekim, mezkur sikkelerde, Türkçe *Elteber* (*Rittpir*) unvanının görülmesi ve Çağ Teginlerinin sikkelerinin damgasıyla aynı damganın olması görüşümüzü doğrulamaktadır. Yukarıda da sözü edildiği gibi, Tun Yabgu Kağan yerel yöneticilere birer *Elteber* unvanı vermiştir. Demek ki, o zamanda Çağ'ta bulunan sülale vekilleri (büyük ihtimalle Teginler) *Elteber* unvanını almışlardır. Dolayısıyla, *Elteber* unvanlı Çağ sikkelerindeki *tk'* (Tka), *Tegin* unvanının kısaltılmış versiyonu olmalıdır. Böylece, mezkur sikkedeki yazı, *yny tk' ryttyr c'cynk ywβw*—"Çağ hükümdarı Tka Rittpir'in (Tegin Elteber) parası" tarzında yorumlanabilir.

Çağ sikkeleri arasında *c'cynk ywβw*—"Çağ hükümdarı..." ifadesi ve özel isimlerin yer aldığı sikkeler, çeşitlerine göre büyük bir yer tutmaktadır (bk. No. 135-159,). Gerçi, bu tip sikkelerde Türkçe unvanlar görülmemektedir, ama ikonografik yapısından sikkelerin Türklerle alakalı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle, bu sikkelerde hükümdar tasvirleri (yüz biçimi, göz şekli, vs.) Çağ Teginleri ve Çağ Tudunları sikkelerinden çok az farklılıklar göstermektedir. Hatta, bunların çoğunluğunda yer alan çatal şeklindeki damga ∇ , Çağ Tudunları sikkelerindeki damgayla hemen hemen aynıdır. Bu tip sikkelerin, Çağ'ta bulunan diğer bir Türk soylu sülaleye ya da Tudunlarla akrabalık kuran Türkleşmiş yerel bir hanedana ait olması muhtemeldir.

Ancak, *yny 'krty c'cynk ywβw N/Zyrt*—"Çağ hükümdarı N/Zyrt (tarafından) yapılan/çıkarılan sikke" cümlesiyle ve ∇ biçimli damgayla darp olunan sikkelere (bk. No. 135-146) gelince, değişik ihtimaller ortaya çıkmaktadır. Bu sikkelerin Köktürklerin ortaya çıkmasından önce Orta Asya'da var olan vaha devletlerinin (örneğin Buhara ve Soğd/Semerkant) bir çoğunun sikkeleriyle benzerlik göstermesi, onların Çağ bölgesinin Köktürk öncesi hükümdar sülalesi *Tchao-wu* hanedanı [Бичурин, т. 2, с. 310] vekillerine ait olması ihtimalini akla getirmektedir. Nitekim, Çin kaynaklarında Köktürklerden önce başta Semerkant olmak üzere Buhara, Çağ, Keş, Fergana, vb. Orta Asya'nın küçük vaha devletlerinde menşei *Tchao-wu* hanedanından gelen sülalelerin hüküm sürdüğü belirtilmektedir [Бичурин, т. 2, с. 310; Смирнова, 1970, с. 24-27]. Köktürkler bu hanedanların bir çoğuna son vermişse de, bazıları kağanlığa tabi olarak varlığını devam ettirmiştir.

Herhalde, *yny 'krty c'cynk ywβw N/Zyrt*—"Çağ hükümdarı N/Zyrt -tarafından yapılan/çıkarılan sikke" cümlesiyle basılan sikkeler, *Tchao-wu* soyundan gelme hükümdarlar tarafından basılmış olmalıdır. Böyle olduğu kabul edilince de, Şegui Kağan tarafından 605 tarihinde öldürülen Çağ hükümdarı Nie'nin halefleri, Kağanlığa tabi olarak varlığını devam ettirmişlerdir diyebiliriz. Belki de, Soğdça A-14 numaralı belgede geçen *c'cynk ywβw*—"Çağ hükümdarı" ifadesi, bu yerli sülaleye işaret etmektedir. Fakat, bu konuda kesin ifadeler kullanmak için henüz çok erken.

Çaç bölgesinde birbirinden farklı pek çok sikkenin bulunması, bu dönemde bölgede bir çok küçük valiliklerin bulunmasıyla açıklanabilir. Bölgeden 629 tarihinde geçen ünlü Çin rahibi, burada hepsi Köktürklerle bağlı, birbirinden bağımsız valiliklerin bulunduğunu ve bu durumun uzun yıllar devam ettiğini ifade etmekte; 657 senesinde Çaç bölgesindeki Sudu şehrinin valisinin İ-nie Ta-kan (İnel Tarhan), [Бичурин, т. 1, с. 292; Taşağıl, 1999, s. 97] ve 739 yılında Çaç hükümdarının Beder Tarhan [at-Tabari, II, p. 1694] olduğunu belirtilmektedir. Bu bilgiler, Kağanlığa özgü *Tarhan* unvanının, burada, daha küçük yöneticiler için kullanıldığını göstermektedir. Demek ki, dönemin Çaç bölgesinde, esas sülaleler Teginler ve Tudunlardan başka, onlara bağlı küçük yönetimler de vardı ve onlar da kendi sikkelerini darp ediyorlardı. Anlaşıyor ki, hem Batı Köktürk kağanlarının ilk ve esas sikkelerinin bastırıldığı, hem de bölgede bulunan Köktürk asıllı sülalelerin kendi sikkelerini darp ettirdikleri yer olarak Çaç (Taşkent) bölgesi, ayrı bir öneme sahiptir.

Otrar Bölgesi

Güney Kazakistan'ın Sırderya'nın orta havzalarında yer alan ve tarihte Yası, Farab, Şavgar, Otrar, Tarbend olarak bilinen kentleri ve şimdiki adlarıyla Türkistan, Çimkent, İsficab ve Taraz şehirleri yerleşik Orta Asya toplumlarının başlıca kültür merkezlerindendir.

Orhun abidelerinden Kül Tegin yazıtında, söz konusu bölgeyle ilgili olarak, “qur'g'ru k'ñü t'rm'nqa t'gi türk bod'n'g 'nça qond'rt'm'z” (Batıda Kengü Tarman'a kadar Türk halkını böylece kondurduk.) cümlesi geçmektedir [Orkun, 1986, s. 38-39; TİKA Albümü, 2001, s. 18]. Uzun yıllar Güney Kazakistan'ın eski şehir harabeleri üzerinde arkeolojik çalışmalar sürdüren K. Baypakov'un tesbit ettiğine göre, yazıtlardaki Kengü Tarman, Otrar vahasına denk gelmektedir [Байпаков, 1989, c. 342]. Mezkur bölgede, Köktürkler döneminde çeşitli etnik yapıya sahip yerleşik tüccar, çiftçi ve zanaatçı toplumların oturduğu Çin ve İslâm kaynaklarında belirtilmektedir. Anlaşıldığına göre, etnik olarak da esas çoğunluğu oluşturan, yerleşik Soğdlular ve Türkler'dir. Ancak, çevrede göçebe Türkler de yaşamaktadır ve onlar da alış veriş için kentlere gelmektedirler. Bölgede Türklerin hem siyasi üstünlüğü, hem de sayısal çoğunluğu söz konusudur ve bu durum, Soğdluların Türkleşmesine yol açmıştır. Bölgede ekseriyeti oluşturan Türkler, eritici kitle olarak, Soğdlulardan başka, bölgede yaşayan diğer toplulukların da Türkleşmesine neden olmuşlardır. Çinli rahip Hsüen Tsuen (629-645), bu konuda, bölgede mülteci Çinlilerin bulunduğunu ve bunların Türk kıyafetlerini benimsediğini belirtmektedir [Зяев, 2002, c. 269].

Adı geçen bölgeler arasında, esasen, Otrar bölgesine ait olan sikkeler ağırlıktadır. 7 ve 8. yüzyıllara ait olduğu kanıtlanan Otrar bölgesi sikkelerinin ön yüzünde aslan tasviri, arka yüzünde ise ortada Eski Türk Run harflerini andıran bir damga ve onun etrafında Soğd yazısıyla iki satır

uzunca bir cümle yer almaktadır (bk. No. 199-204) [Смирнова, 1981, c. 394, № 1578; Юсупова, 1993, c. 82]. Hem daha sağlam numunelerin bulunmaması, hem de araştırmacıların daha az ilgi göstermesi yüzünden, bu sikkelerdeki yazının anlamı hâlâ çözülmemiştir. Ayrıca, yazının çok küçük karakterli olması, okunmasını zorlaştırmaktadır. Sikkenin ortasında yer alan işaret, sikkeleri ilk okuyan O. İ. Smirnova, Eski Türk-Runik yazısı olarak yorumlamakta ve n+uş tarzında okuyarak, birer monogram olduğunu belirtmektedir [Смирнова, 1981, c. 57, 394]. Ancak bu işaret, Runik yazı olmayıp, Orta Asya'nın diğer İslâm öncesi sikkelerinde olduğu gibi bir damga da olabilir.

Bundan başka, Otrar bölgesi sikkeleri grubuna dahil sanılan ön tarafında gene aslan ya da pars tasviri, arka tarafında ise ortada Türgeş Kağanlığı sikkelerine özgü damga yer alan sikkeler bulunmuştur (bk. No. 205-208) [Бурнашева, 1975, c. 60-61; Смирнова, 1981, c. 395, № 1580]. Hiç bir yazı bulunmayan mezkur sikkelerin Batı Köktürk Kağanlığı döneminde mi, yoksa Türgeşler zamanında mı bastırıldığı bilinmemektedir. Bu sikkelerde görülen damga, onların Türgeşlerle alakalı olduğu, ya da onlara tabi yönetimlerce darp olunduğu düşüncesini akla getirmektedir. Ancak, Türgeş Kağanlığı'ndan önce bastırılmış olması da mümkündür. Belki de, söz konusu damga Türgeşlere sonradan geçmiş olabilir. Çin sikkelerine benzerlik gösteren ortası dörtgen delikli Türgeş sikkelerinden farklı olarak, bu tür sikkelerde özellikle hayvan tasvirinin bulunması, onların daha önce darp olunduğu kanısını vermektedir. Bu tür sikkeleri ilk olarak inceleyen araştırmacılar biri olan O. İ. Smirnova, sikkelerin üzerinde bulunan şekilli işareti, Eski Türk-Runik yazısı olarak görmekte ve onu ät (t) harfinin stilize olmuş şekli olarak yorumlamaktadır [Смирнова, 1981, c. 57; Бурнашева, 1989, c. 370]. Ancak, bu görüş de kesin olarak Kabul edilemez. Büyük ihtimalle bu, bir damga olmalıdır. Şunu da belirtmek gerekir ki, Runik alfabede ät (t) harfi değişik biçimde olup, sikkede görülen işaret ise daha çok kalın "t"yi (at) andırmaktadır.

Yapım tarzı Orta Asya'nın diğer bölgelerine nazaran daha işlekli olan bu sikkeler, Köktürk sanatları içinde de ayrı bir yer tutmaktadır. Özellikle, Otrar bölgesi sikkelerinde yer alan aslan tasviri, o dönem baskı tekniğinin ne kadar gelişmiş olduğunu göstermektedir. Araştırmacılara göre, sikkelerde bulunan aslan ya da pars tasviri, özellikle Çaç, Otrar bölgeleri de dahil Sırdeya kıyılarından Yedisu'ya kadar uzanan sahada meskun olan Türk boylarında bir sembol özelliğine sahiptir. Araştırmacılar bu tür tasvirlerin sadece sikkelerde değil, bu bölgede bulunan diğer İslâm öncesi süs eşyaları ve seramik kaplarda da yer aldığını tesbit etmişlerdir [Сенигова, Бурнашева, 1980, c. 65-81].

O dönemin yazılı kaynaklarında, herhangi bir yerli hükümdar ismine ya da sülale adına rastlanmadığından, bölgenin siyasi hayatını açıklamak da hayli zor olmaktadır. Çin yıllıklarında bazen Batı Köktürk Kağanlığı'nın has toprakları olarak, bazen de Çaç Hükümdarlığı'nın bir parçası

olarak zikredilen bu bölgelerin sikke darbı ananesi büyük ihtimalle Çaç bölgesiyle irtibatlı olmalıdır. Özellikle, Otrar bölgesi sikkelerinde görülen pars tasvirinin, Çaç sikkelerindeki tasvirlerle az çok yakınlık göstermesi; İslâm öncesi yazılı kaynaklarda, Çin yıllıklarında, A-14 numaralı Soğdça belgede ve Arap tarihçilerin eserlerinde, 8. yüzyılın ilk yarısında Otrar dahil Taraz bölgesinin de Çaç hükümdarlarına ait ya da bağlı olarak zikredilmesi, bu görüşü kuvvetlendirmektedir. Çin yıllıklarında 8. yüzyılın ilk yarısında Talas (Taraz) Şi-guo (Çaç/Taş devleti) büyük bir kale şehri olarak geçtiği gibi, Arap kaynaklarında da Çaç hükümdarının kendi karargahını Tarbend'e (Otrar) taşıdığı belirtilmiştir [Кляшторный, 1964, с. 157; Зув, 2002, с. 175-176]. Soğdça A-14 belgesinden anlaşıldığına göre, 720'li yıllarında *trβ'm*—"Tarbend/Otrar" ve çevresi, Çaç Tudunu'na ait topraklar arasında yer alıyordu [СДГМ, II, 1962, с. 82]. Nitekim, bu bölgelerde sürdürülen arkeolojik kazılarda da, Çaç bölgesine ait sikkelerin sık sık bulunması, buralarda Çaç'ın siyasi, kültürel ve iktisadi yönden etkili olduğunu tesbit etmektedir [Бурнашева, Юсупова, 1993, с. 77-80].

Şimdilik, bu sikkeleri, Çaç bölgesini yöneten Köktürk asıllı Teginler ya da Tudunlar sülalesine bağlı Otrar bölgesi yöneticilerine ait sikkeler olarak ifade etmekle yetinmek durumundayız. Bunların kesin olarak kime ait olduğu, sikkelerdeki Soğdça yazıların çözülmesiyle ileride açıklığa kavuşacaktır.

Fergana Vadisi

Etrafı Tanrıdağlarının batı uzantıları ile çevrili verimli topraklara sahip büyük bir vadi olarak, çok eski dönemlerden yakın yüzyıllara kadar ayrı bir hükümdarlık tarzında varlığını sürdüren Fergana bölgesi, Köktürk sikkeleri bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

Köktürk Kağanlığı'nın batıda ilk olarak ele geçirdiği topraklardan birisi Fergana vadisidir. *Pei shih*, *Sui Shu* gibi Çin yıllıklarına göre, 6. yüzyılın son çeyreğinde burada prensleri *Tchao-wu* unvanını taşıyan kadim "Kiui-siu" sülalesi hüküm sürmekteydi [Бичурин, т. 2, с. 274, 285]. Dolayısıyla Fergana prenslerinin menşeyini *Tchao-wu*lar'a bağlamak mümkündür. Başlangıçta Köktürkler, Fergana'yı 7. yüzyılın ilk çeyreğine dek bu sülale vasıtasıyla yönetmiş olmalıdır. Ancak, 7. yüzyılın ikinci çeyreğine gelindiğinde (627-649 yılları, *Tcheng-koan* hükümdarlığı) Batı Köktürklerinden K'an Mo-ho-tou (Ton Bahadur) Fergana hükümdarı K'i-pi'yi öldürünce, buradaki yönetim merkezi olan Si-kien (Akhsiket) şehri, Köktürk asıllı Aşina Chou-ni'nin eline geçmiş [Бичурин, т. 2, с. 319; Chavannes, 1903, s. 148] ve böylece Fergana'da Köktürk asıllı ailelerin yönetimi başlamıştır.

Aşina Chou-ni'nin ölümünden sonra yerine geçen oğlu Ngo-po-tche, Fergana'nın yönetin merkezini Sirderya'nın kuzeyindeki K'o-sai (Kasan) şehrine taşıdığı, adı geçen K'i-pi'nin yeğeni A-leao-ts'an'ın da Hou-men (Kuva) şehrine yönetici olarak görevlendirildiği Çin yıllıklarında zikredilmektedir [Бичурин, т. 2, с. 319; Chavannes, 1903, s. 148]. Bu bilgilerden Köktürk asıllı ailenin Fergana'nın baş yöneticisi olduğu, eski yerli sülalenin ise onlara tabi olarak varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

Ngo-po-tche'nin yönetimi 658 yılına kadar sürmüştür. Çin yıllıklarından anlaşıldığına göre, bu tarihlerden itibaren A-leao-ts'an, Kasan şehrine taşınarak Çin'e bağlı bir hükümdar olarak varlığını sürdürmüş ve bağlı olduğu devlete her sene vergisini ödemiştir. Bu bilgilerden Fergana'nın Köktürk asıllı yöneticilerinin varlıklarını sürdürüp sürdürmedikleri tam olarak anlaşılmamaktadır. Ancak, biraz aşağıda görüleceği gibi, daha sonraki kaynaklar, burada Köktürkler ile alakalı yöneticiler bulunduğu dair ipuçları vermektedir. Eğer 658 tarihinde Çinliler Batı Köktürklerinin Yedisu'daki merkezi hakimiyetini sarsmış ise, bu vakıyalardan Fergana'daki Köktürk asıllı sülalelerin de olumsuz şekilde etkilendiği ve bölgenin yönetimine eski sülale vekili A-leao-ts'an'ın yetkili kılındığı düşünülebilir.

Fergana'da bulunan Soğdça ve Soğdça-Türkçe yazılı $\gamma' \gamma' n$ -"Kağan", $prn \beta \gamma \gamma' \gamma' n$ -"İlahi Kut (sahibi) Kağan" unvanlı sikkelerin (bk. No. 209-216) büyük bir kısmı bu tarihlerde bastırılmış olmalıdır. Özellikle, Fergana vadisi yönetim merkezlerinden biri olan Kuva (Kuba) şehrinin kalıntılarında bulunan sikkelerin ikonografik yapım tarzının Taşkent (Çaç) bölgesinde ortaya çıkan Batı Köktürk sikkelerinden Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkelerine benzerlik göstermesi, bu görüşü desteklemektedir. Örneğin, arkeologlar tarafından yakınlarda Eski Kuva kalıntılarında bulunarak bilim çevrelerine sunulan ve ön yüzünde uzun saçlı, çekik gözlü hükümdar tasviri yer alan sikkelerin diğer yüzündeki damgalar Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkelerindeki damgalarla 𐰽-𐰺-𐰸-𐰸 çok fazla benzeşmektedir. Bu da, Fergana'nın Köktürk asıllı yöneticilerinin Batı Köktürkleriyle akraba olduğunu ortaya koymaktadır. Herhalde, adı geçen Aşina Chou-ni, kağanlığın Batı kanadından olmalıdır.

Çaç bölgesi Batı Köktürk sikkelerinde görülen hükümdar tasvirlerine çok benzeyen, ön yüzünde uzun saçları omzuna kadar inen, çekik gözlü, ince bıyıklı hükümdar başı tasviri yer alan Fergana sikkelerinin (bk. No. 209-210) bölgenin Köktürk asıllı yöneticilerine ait olduğunu kanıtlayacak bir çok delil mevcuttur. Özellikle, bu sikkelerin ön yüzünde, hükümdar başının sağ ve sol taraflarında Köktürk harfli kelimelerin yer alması, bu görüşü desteklemektedir. Bilindiği gibi, Batı Türkistan'ın Köktürkçe yazılı seramik eşyaların esas çoğunluğu, yaklaşık yüzde 80'i, Fergana vadisinde bulunmuştur [Васильев, 1983, с. 41-42; Баратова, 1995, с. 136]. Bu ise bölgede Soğd yazısıyla beraber Köktürk yazısının da aktif olarak kullanıldığına delalet etmektedir. Mezkur

sikkelerin arka yüzünde Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkeleriyle çok benzeşen damga 𐰽 bulunması ve onun etrafında Soğd yazısında cümlelerin yer alması da, onların Çaç bölgesi Batı Köktürk sikkeleriyle paralel olarak, 7. yüzyılın ikinci çeyreğinde ve ortalarında bastırıldığını göstermektedir.

Şimdiye kadar tam olarak okunamayan, bir yüzünde hükümdar başı tasviri yer alan, diğer yüzünde ise 𐰽 biçimindeki damga olan ve *prn βγγ γ'γ'n*–“İlahi Kut (sahibi) Kağan” yazısı okunan Fergana bölgesi sikkeleri (bk. No. 211-212) de, yine büyük ihtimalle mezkur Çaç bölgesi Batı Köktürk sikkeleriyle eşit zamanlı bastırılmış olmalıdır.

Bundan başka, Fergana bölgesinden bulunan İslâm öncesi sikkelerin önemli bir kısmını da, ortası dörtgen delikli, bir yüzünde Soğd yazısıyla *γ'γ'n*–“Kağan” unvanı yer alan sikkeler oluşturmaktadır [Bapatova, 1998, c. 41-43]. Bu sikkeler, Fergana Köktürk sikkelerinin ikinci basamağına ait olmalıdır. En önemlisi de, bu sikkelerde yer alan 𐰽, 𐰽 biçimli damgaların, Çin yıllıklarında belirtilen Köktürk Aşida (Tonyukuk'un boyu) damgasına 𐰽 [3yev, 1998, c. 41-43] çok benzemeleridir. Hatta, bu damganın Köl Tegin yazıtı ve diğer yazıtlarda görülen Aşina damgası (dağ keçisi) ile de yakınlıkları göze çarpmaktadır. Büyük ihtimalle bu tip sikkeler, Batı Köktürklerin zayıflayıp, Orta Asya'da Çin siyasi nüfuzunun tekrar arttığı 630'lu ya da 650'li yıllarda bastırılmıştır. Zira, Orta Asya'da hükümdar tasviri bulunmayan, ortası dörtgen delikli sikkeler Çin taklidi sikkelerdir.

Fergana sikkelerinde *Kağan* unvanının bulunması birkaç türlü açıklanabilir: Birincisi, bu sikkeler, Batı Köktürk kağanları ilk sikkelerini bastırdığı sıralar, yani 6. yüzyılın sonu ile 7. yüzyılın ortalarına kadar süren dönemde, Çaç'da olduğu gibi kağanların Fergana'da da kendine has sikke basım yerleri olmasıdır. İkincisi, Fergana'nın Köktürk asıllı yöneticileri Kağanlar soyundan geldiğinden, onların adına sikke bastırmış olabilir. Üçüncüsü, bu yöneticiler, Yedisu'daki merkezi yönetim zayıflayınca, bağımsız hareket ederek, bu unvanla sikke (özellikle ortası delikli sikkeler) darp etmeye başlamış olabilirler.

Biraz yukarıda bahsedildiği gibi, Arap istilası sıralarında, hatta 8. yüzyılın ortalarına kadar, Fergana bölgesini Türk asıllı aileler yönetmiştir. Taberi, 712-723 yıllarından bahsederken, Fergana prensinin adının Altar olduğunu kaydeder [at-Tabari, 1997, s. 185 (II. 1440)]. Araştırmacı O. İ. Smirnova da, Altar'ın, Çin yıllıklarında o yüzyılın başlarında Fergana hükümdarı olarak zikredilen A-leao-ta ile aynı şahıs olduğunu savunmaktadır. O. İ. Smirnova'ya göre, Altar ve 722 yılında Fergana vadisinin yönetim yerlerinden biri olan Esfere şehri valisi sıfatıyla adı geçen Altar'ın amcazadesi Nilan ve Fergana hükümdarı olarak İslâm kaynaklarında zikredilen Nilan'ın oğlu Altuçur, soyca Türk'tür; *Tegin*, *Çor* gibi Türkçe unvan ve isimlere sahiptirler [Смирнова, 1970, s. 255, 256]. Dolayısıyla Fergana'da, Köktürk Kağanlığı'na özgü unvanların uzun yıllar kendisini

koruduğu görülüyor. Ayrıca, Fergana'da *Tegin* unvanının kullanılması, buradaki yöneticilerin soyunun direk olarak Köktürklerle ulaştığını kanıtlamaktadır.

Bizce, bu sülale Türkçe unvanlardan başka yerel unvanlar da kullanmış olmalıdır. İslâm kaynaklarında Fergana hükümdarlarının unvanının *İkhşid* olduğu belirtiliyor. Hatta, Fergana'dan gidip Mısır'da 935-969 tarihlerinde kendi hanedanlığını kuran hükümdarlara da İslâm kaynaklarında İkhşidiler denilmiştir [Togan, 1981, s. 178-179; Bacharach, 2006, p. 29]. Eğer, İbn Hallikan'ın "Kitab vafayat el-a'yan ve enbeu ebnu el-zaman" adlı eserinde kayıtlı Fergana'dan Mısır'a gelen İkhşidiler sülalesinin (935-969) şeceresine (Tuguç ibn Çuk ibn Yeltegin Akhşid ibn Furan ibn Furi ibn Khagan) [Togan, 1981, s. 178, 179, 431] bakılırsa, Fergana İkhşidileri'nin de Türk olduğu kabul edilmelidir.

Bir de, Fergana'nın Köktürk asıllı yöneticilerinden başka, bölgede daha alt yönetim birimleri ve bunların da yöneticileri olmalıdır. Kaynaklarda Aşina Chou-ni tarafından yerel hükümdar K'i-pi öldürülünce, ailenin hakimiyetine de son verildiğine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Aksine, yukarıda da geçtiği gibi, Aşina Chou-ni'nin oğlunun Hou-men (Kuva) şehrinde oturarak, yönetimini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Belki de onlar Köktürk asıllı sülaleye tabi olarak 8. yüzyılın ortalarına kadar yönetimlerini sürdürmüşlerdir. Fergana vadisinin eski şehir kalıntılarından bulunan sadece Sogdça *prn*—"Kut" kelimesi yer alan ortası delik sikkeler ile yazısız ve her hangi bir tasvir bulunmayan sikkeler, bu daha alt hükümdarlıklara ait olabilir (bk. No. 219).

Sogdça A-14 numaralı belgede, "Kağan'a ve Fergana hükümdarına yazılan mektubu *βry'n'k twttk*—Fergana Tutuku'nun eline verdiği" şeklinde bir cümle yer almaktadır [CДГМ, II, (1962), s. 80-85]. Bu cümle, bölgede 8. yüzyılın ilk çeyreğinde bir süre daha, alt makamda Tutukluk yönetiminin bulunduğu delalet etmektedir. Bu döneme ait Fergana (Kuva) sikkelerinde Sogd yazısıyla *'lpw γ'γ'n twtwγ*—"Alp Kağan Tutuk" ya da "Alp Kağan Tutuğu" ibaresinin bulunması da [Смирнова, 1981, s. 58, 341, No. 1445], bu görüşü desteklemekte (bk. No. 217-218) ve Köktürklerle özgü unvanların, o dönemde Fergana yönetimince de kullanıldığını ifade etmektedir.

Mezkur sikkenin ilginç tarafı, üzerinde yazılı olan Alp Kağan'ın kim olduğudur. O dönemde Doğu Köktürklerinde Bilge Kağan (716-734), Batı Köktürklerinde (Türgişlerde) Suluk Kağan (Sulu; 716-738) hükümdardı [Кляшторный, 1985, с. 166]. Sikkede belirtilen Alp Kağan, bu iki kağandan biri olmalıdır. Ama Köktürk hükümdarlarının pek çoğuna Alp Kağan sıfatı (epithet) verildiği bilinmektedir.

Fergana'da, Arap istilası sırasında ve hatta ondan sonraları da, yönetimde Türk asıllı aileler vardır. Çinli seyyah Huei-ch'ao, 726 yıllarında batıya gittiğinde, Fergana'da çifte yönetim olduğunu görmüş; Tchen-tcou (Sırderya) nehrinin kuzeyinde Türklerin, güneyinde de Arapların yönetimi olduğunu kaydetmiştir [Бернштам, 1952, с. 193]. T'ang-Shu yıllığına göre de, 738-751 tarihlerinde

Fergana'yı Türk asıllı A-si-lan ta-kan (Aslan Tarhan) yönetmiştir [Бичурин, т. 2, с. 319; Chavannes, 1903, s. 149].

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Çaç (Taşkent) gibi Fergana vadisi de, Batı Köktürk kağanlarına özgü sikkelerin bastırıldığı bölgelerden biridir.

Soğd Bölgesi

İslâm öncesi dönemlerde Orta Asya'nın bir diğer tarihi ve kültürel bölgesi olan Soğd da, aynı bir hükümdarlık, daha doğrusu küçük devletçiklerden oluşan bir konfederasyon devletti ve bölgenin yönetim merkezi Semerkant şehriydi. Soğd prensleri de Pencikent, Meymurg, Kabudan, Fey, İstihan, Keş, Nahşeb (Nesef) gibi vilayetlerin yöneticileri üzerinde yetkiliydi.

Köktürkler, 560'lı yıllarda Batı Türkistan'daki Eftalit (Akhun) hakimiyetine Soğd bölgesindeki Nahşeb tarafından darbe vurunca, bölge tamamen Kağanlık topraklarına katılmıştır. Ancak, Soğd'daki yönetici sülale, Kağanlığa tabi olarak uzun yıllar varlığını sürdürmüş gibi gözüküyor. Çünkü, Çin yıllıkları, K'ang-chü (Soğd) prenslerinin soyunun *Tchao-wu* sülalesine dayandığını kaydetmekle beraber, Semerkant hükümdarı Chi-fou-pi'nin Batı Köktürklerinden Tardu Kağan'ın (576-603) kızıyla, K'iu-mou-tche'nin de Batı Kağanlığı hükümdarı Tun Yabgu Kağan'ın (618-630) kızıyla evli olduğu bilgilerine de yer veriyor [Бичурин, т. 2, с. 281, 311; Chavannes, 1903, s. 132, 135]. Görünüyor ki, bu dönemde Soğd (Semerkant) bölgesinde Batı Köktürk Kağanlığı'na sıkı sıkıya bağlı bir yönetim bulunmaktadır. 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın ortalarına kadar darp olunan Semerkant sikkelerinin Türk-Soğd karakterini taşıması da ancak böyle bir durumla açıklanabilir. Özellikle, ön yüzünde uzun ya da örgülü saçlı, çekik gözlü hükümdar tasviri, arka yüzünde Semerkant'a özgü damga (¶) bulunan sikkeler, Soğd'un mezkur hükümdarlarıyla ilgili olmalıdır (bk. No. 220-223). Ön yüzünde geniş yüzlü, uzun saçlı, ince bıyıklı, çekik gözlü erkek ve geniş yüzlü, çekik gözlü üçgen uçlu şapka taşıyan kadın tasvirleri yer alan, arka yüzünde ise ¶ biçimindeki damga ve etrafında Soğd yazısında Türkçe *γ'twn...*—"Hatun..." unvanı bulunan sikkeler, ayrı bir öneme sahiptir (bk. No. 229-233) [Смирнова, 1981, s. 362-370, No.1482-1497]. Ancak, bu sikkelerin kimlere ait olduğu tam olarak çözümlenememiştir. Çaç bölgesinin Tun Yabgu Kağan, Yabgu Kağan ve Yabgu unvanlı çifte portreli sikkelerine ve Toharistan'ın Çaganian bölgesinin çifte portreli sikkelerine çok benzedikleri için, bu sikkelerin de Köktürlere ait olması pek muhtemeldir [Ртвеладзе, 2006, с. 96]. Diğer taraftan, bu sikkelerin Köktürk prensesleriyle evlenen mezkur Soğd hükümdarlarına ait olması da mümkündür. Belki de, iç kargaşalardan dolayı bir müddet Soğd'da bulunan Köktürk prensleri, burada kendi sikkesini bastırmış da olabilirler. Çin yıllıklarında belirtildiğine göre, Hsi-li Tegin, amcası Bahadur Kağan

tarafından babası Tun Yabgu öldürülünce (630), K'ang-chü (Soğd) bölgesine sığınmıştır. Yine aynı prenses, Sır Yabgu Kağan Batı Köktürk Kağanı olunca, taht mücadelesinde başarısız olmuş ve 632 yılında gene Soğd'a kaçmak durumunda kalmıştır [Taşağıl, 1999, s. 64-65]. Aynı şekilde Batı Köktürklerinden Tou-lu Kağan (Yukuk; 638-642) bir süre Soğd'da faaliyette bulunmuştur [Taşağıl, 1999, s. 67]. Ön yüzünde uzun saçları omzuna kadar inen hükümdar başı, arka yüzünde ise ʃ biçimli damga etrafında Soğd yazısıyla *γwβ mwrnyn-γ'γ'n*-"Hükümdar Murnin-Kağan" kelimeleri bulunan sikkelerin bu prenslerden birine ait olması mümkündür (bk. No. 226-228).

Soğd bölgesinde 7. yüzyılın ortalarına doğru, ortası dörtgen delikli, Çin taklidi sikkeler bastırıldığı görülür. Bu durum, herhalde, 7. yüzyılın ikinci çeyreğinde Batı Köktürklerinin zayıflaması ve bölgede Çin nüfuzunun artmasıyla ilgili olmalıdır. Büyük ihtimalle, Soğd bölgesinde bu tip sikkelerin darp edilmesi 640'lı yıllardan itibaren başlamıştır.

Çin taklidi Soğd sikkelerinin ön yüzünde *MLK' mwk'*-"Hükümdar Tonga" ya da *MLK' wzwrk*-"Vuzurg (Büyük) hükümdar" kelimeleri, arka yüzünde ise Semerkant hükümdarlarının ʃ-ʃ damgaları bulunmaktadır (bk. No. 234-236) [Smirnova, 1981, s. 341, No. 1445]. Çin kaynaklarında, 643 yılında T'ong-ngo (Tonga) isimli bir Semerkant hükümdarının Çin'e elçi yolladığı belirtilmektedir [Chavannes, 1903, c. 156, k. 1; Смирнова, 1981, c. 38] ki, bu sikkeler ona ait de olabilir. Ama Tonga ismi Köktürklerde çok yaygındı. Semerkant hükümdarı Köktürk asıllı birisi miydi, yoksa Türkçe isim taşıyan Soğd kökenli hükümdar mıydı? Bu sorular maalesef henüz cevaplandırılmamaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki, o dönemde Soğd ileri gelenleri arasında Türkçe isim taşıyanlar pek çoktu ve işin ilginç tarafı Türkler arasında da Soğdça isimler oldukça yaygın olarak kullanılıyordu. Bu durum, bize, Köktürk Kağanlığı döneminde Soğdluların Türklerle iyice kaynaştığını göstermektedir.

Yazılı kaynaklardan anlaşıldığı üzere, Semerkant'ta 7. yüzyılın ikinci yarısında bir hanedanlık kurulmuş gibi gözükmemektedir. L. Al'baum'a göre, Batı Köktürk kağanlarından Tou-lu Kağan (Yukuk) 640'lı yıllarda Soğd bölgesinin kontrolünü eline aldığı sıralar veya Toharistan'a sığınmaya çalıştığı zaman, onun kumandanlarından biri (muhtemelen Avarhuman) Semerkant'ta kalarak, burada kendi yönetimini kurmuştur [Альбаум, 1975, c. 38]. Semerkant'ta bulunan saray duvarlarının resimlerindeki (Afrasiab) insan figürlerinin esas çoğunluğunun Türk tasviri olması da, bu dönemlere denk gelmektedir [Альбаум, 1975, c. 23-27; Esin, 1978, s. 237]. Özellikle, bu duvar resimlerdeki Türklerin, yönetici sınıf olarak tasvir olunması da dikkat çekicidir.

7. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak 8. yüzyılın ortalarına kadar hüküm süren Soğd (Semerkant) hükümdarlarında Türkçe ve Soğdça isimlere rastlanmakta, ancak bunların hepsinin aynı soydan gelmediği anlaşılmaktadır. Çin yıllıklarında kaydedildiğine göre, 650-660 yıllarında Fo-hou-man (sikkelerde *ʃrɣwm'n*-Avarhuman) Semerkant'ı yönetmiş, sonraları hükümdar

sarayında danışman olan Tou-so-po-ti (sikkelerde *twk'sp'ô'k*–“Tukaspadak”) yönetime geçmiştir. Tou-so-po-ti'nin oğlu Ni-nie-che-che'nin (680-700) hükümranlığından sonra tekrar sülale değişikliği olmuştur [Chavannes, 1903, c. 135; Смирнова, 1970, c. 169-170].

Yine, hükümdar danışmanlarından birisi Semerkant tahtına oturmuş olup, adı Çin yıllıklarında Tou-hoen, Soğd belgeleri ve sikkelerinde *trγwn*–“Turhun” (bk. No. 237), İslâm kaynaklarında ise Tarhun olarak geçmektedir. 700-710 yıllarında hüküm süren Tarhun'un yerine 710 yılında kardeşi geçmiş olup, onun adı da Çin yıllıklarında Ou-le-kia, Soğd paralarında *'wyr* –“Uğrak”, *'wr'kk*–“Urak” (bk. No. 238-240), Arapça kaynaklarda ise Gurek olarak bildirilmektedir [Chavannes, 1903, c. 136; Смирнова, 1970, c. 170-171]. Bunların menşei hakkında kaynaklarda fazla bilgi olmamasına rağmen, Ebu Hafs en-Nesefi'nin “el-Qand fî zikri Ulema Semerqand” adlı eserinde verilen bir şecereye bakılırsa, Türk ya da Türkleşmiş Soğd oldukları ortaya çıkmaktadır. Nitekim Nesefi, Semerkant hükümdarı Gurek'in neslinden gelen birisinin hadis ravii olduğunu anlatarak, şeceresinin “Ebu Hüseyin Ubeydullah ibn el-Merzuban ibn Türkeş Beki ibn Kesir ibn Tarhun ibn Beniçur ibn Gurek el-Babdestani” olduğunu belirtmiştir [en-Nesefi (1991), s. 323 (112 b; B. 578); Togan, 19, s.174-175, 457]. Araştırmacılara göre, mezkur şecerede geçen Beniçur, Tarhun, Türkeş ve Beki gibi isimler Türkçe'dir [Kamaliddinov, 1997, s. 91-92]. Bizce, Gurek de Türkçe'dir ve kelimenin menşei Türkçe “uğrak”, “ağrak”, “urak”, “orak” sözcüklerinde aranılmalıdır.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, Gurek'in oğullarının da Türkçe isim taşıyor olmalarıdır. Onun oğullarından biri, 738-750 yıllarında Semerkant hükümdarlığını yapan Turgar'dır. O. İ. Smirnova, bu ismin paralarda *twry'γ*–“Turgag” ya da *twry'r*–“Turgar” (bk. No. 241) olarak geçtiğini ve Farsça bir isim olmadığını, Türkçe olduğunu, eski Türkçe “Turgay”dan geldiğini belirtmiştir [Смирнова, 1947, c. 224-231]. Gurek'in ikinci oğlu Çin kaynaklarında aynı hiyerogliflerle Me-tch'ouo olarak geçmektedir. E. Chavannes, Çin kaynaklarındaki Gurek'in oğlu Me-tch'ouo'nun adının Türkçe olduğunu ve Köktürk Kapgan Kağan'la (691-716) aynı ismi taşıdığını yazmıştır [Chavannes, 1903, c. 136]. P. Pelliot ise, Köktürk Me-tch'ouo'nun Türkçe aslının Beg-Çor olduğunu açıklıyor. Demek ki, Gurek'in ikinci oğlunun asıl adı da Beg-Çor'dur diyebiliriz. Bizce, Nesefi listesindeki Beniçur (Beni Çor) ile Çin kaynağındaki Me-tch'ouo (Beg-Çor) isimleri birleştirilebilir [Babayar, 2002, s. 224-231]. Yani, bunlar aynı şahıs isminin değişik dillerdeki görünümleridir. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, Arapça kaynaklarda Beniçur ismi, Beyğçur (Beg Çor) şeklinde de geçer. Gurek'in menşei gelince, Z. V. Togan, zikri geçen şecereye dayanarak onun soyunu Türgeş kabilesinden saymaktadır [Togan, 1981, s. 174]. Taberi, Gurek'in kendisini, “Türk Kağanı'nın kullarından biri olarak bildiğini” kaydeder [at-Taberi, II, p. 1542].

kullandığı bilinmektedir. Örneğin, Çakın Çor Bilge'den sonra hükümdarlık yapan Soğd asıllı Divaştıç de (709-722) Çor unvanını taşımış görülmektedir [Лившиц, 1979, с. 66-67]. Bundan başka, Soğdça belgelerin arasında, Pañ vergi toplayıcısının *try'n*-"Tarhan'a" yazdığı bir yazı bulunmuş ve araştırmacılar bu yazıdan hareketle, o çağda Soğd bölgesinde *Tarhan* unvanının yürürlükte olduğu kanaatine varmışlardır [Искошов, 1992, б. 27-28]. Gene konuyla ilgili olarak, Muğ dağı Soğdça belgelerinde (Б-13, А-16, Б-2, Б-15 numaralı) *rytпыr*-"İlteber" unvanlı ileri gelen birisi hakkında söz edilmektedir [Marşak, 2002, s. 175; Grenet, de la Vaissiere, 2002, p. 177-178, 187].

7 ve 8. yüzyıllara ait Pencikent saray duvarı resimlerinde görülen insan figürlerinin çoğunluğunun Türkleri andırması da, buranın yönetiminde Köktürklerin ayrı bir öneme sahip olduğunu göstermektedir [Беленицкий, 1954, с. 34; Альбаум, 1975, с. 35].

Kaşkaderya nehrinin havzasında yer alan ve araştırmacılarca "Güney Soğd" olarak adlandırılan Nahşeb bölgesi, Soğd konfederasyonundaki önemli bir prenslikti. Köktürk orduları 560'lı yıllarında Nahşeb'i ele geçirmiş ve Eftalitlerin (Ak Hun) hakimiyetine son vermişti [Chavannes, 1903, p. 228-229; Gömeç, 1997, s. 21]. Böylece, Nahşeb hükümdarlarının yönetim merkezi Yerkurgan yıkılmış, yeni yönetim merkezi Şulluktepe olmuştur. Gerçi, yazılı kaynaklarda Nahşeb'in o dönemdeki yöneticilerinin menşei hakkında tam bir bilgi bulunmuyorsa da, arkeologlar kültürel buluntulardan yola çıkarak, bölgede yeni yönetim merkezi kuran sülalenin Türk olduğu kanısına varmışlardır [Сулейманов, 2000, с. 69]. 7 ve 8. yüzyıllara ait Nahşeb sikkeleri de, bunu doğrulamaktadır.

Çoğunluğu Kaşkaderya bölgesinde bulunan 7 ve 8. yüzyıllara ait ön yüzünde at tasviri ve Soğd yazısıyla *prn*-"Kut", *γwβ*-"Hükümdar" kelimeleri yer alan, arka yüzünde ise geniş, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü, uzun saçları omzuna kadar inen hükümdar tasviri bulunan sikkeler, Nahşeb'te sülale değişikliği olduğunu göstermektedir [Кочнев, 1995, с. 13-14] (bk. No. 246-249). Büyük ihtimalle, bu tip sikkeler bölgenin Köktürk Türk asıllı hükümdarları tarafından darp olunmuştur. Bundan başka, o dönem Nahşeb'in Köktürk asıllı sülalesine ait sayabileceğimiz sikkelerin arasında ön yüzünde sağ tarafa bakan, uzun saçlı, elinde eşya (muhtemelen kadeh) bulunan hükümdar tasviri, arka tarafında ise kanatlı at tasviri yer almaktadır (bk. No. 250-252).

Nahşeb sikkeleri arasında ön yüzünde at tasviri ve üzerinde Soğdça *βγγ γwβ*-"Kutsal Hükümdar" kelimeleri, arka yüzünde de biçimli damga bulunan sikkeler önemli yer tutmaktadır [V.A. Livşits okuyuşu, Baratova, 1999, p. 256]. Damganın üzerindeki Soğdça yazı '*šknδk*-' "Aşkandak" olarak okunmaktadır (bk. No. 253-255) [Смирнова, 1970, с. 180; Кочнев, 1999, s. 46]. Araştırmacılara göre, Aşkandak, Arap kaynaklarında 730'lı yıllarda Nesef (Nahşeb) hükümdarı (İspehbadı) olarak geçen al-Aşkand ile birleştirilebilir [Кочнев, 1999, с. 46]. Mezkur hükümdar, Çin yıllıklarında 738 yılında Tuhosyan Kut Çor'a karşı Türgeş liderlerinden Mo-ho Ta-kan'la

birlikte savaşan Keş hükümdarı Se-kin-t'i ile aynı şahıs olmalıdır [Chavannes, 1903, s. 46; Смирнова, 1970, с. 281].

Anlaşıldığı üzere, Köktürk Kağanlığı döneminde Soğd bölgesindeki birçok küçük devlette Türk asıllı ve Türk-Soğd karışımı sülaleler hüküm sürmüştür. Buna, o dönemin yazılı kaynaklarıyla beraber, numizmatik malzemeler de tanıklık etmektedir.

Buhara Bölgesi

Köktürk Kağanlığı, Orta Asya'da Eftalitlerin (Ak Hun) hakimiyetine son verdiğinde (560'lı yıllar), Buhara Kağanlığı'nın güneybatı sınırından komşusu olmuştu. Bu dönemin Buharası da diğer vaha devletçikleri gibi Paykent, Vardana, Harkan, vd. küçük hükümdarlıktan oluşuyordu. İslâm kaynaklarında, İslâm öncesi Buhara'nın yönetici sülalesinin, *Buharhudatlar* olduğu zikredilmektedir.

O tarihlerde bölgeyi K'ang-chü (Soğd) hükümdarlarıyla aynı soydan gelen *Tchao-wu* asıllı hükümdarlar yönetiyorlardı [Бичурин, 1950, т. 2, 272, 282, 311; Chavannes, 1903, p. 136-138]. Çin yıllıklarında 7. yüzyılın başından ortasına kadar An'ı (Buhara) yöneten hükümdarların isminin *Tchao-wu* olarak kaydedilmesi de bunu doğrulamaktadır. Örneğin, yıllıklarda *Tchao-wu Cho-li* (609), *Tchao-wu Ho-ling-kia* (649), *Tchao-wu Cha* (656-660) gibi isimler zikredilmektedir [Бичурин, 1950, т. 2, 272, 282; Chavannes, 1903, p. 136-138]. Bundan sonraki Buhara hükümdarlarının mezkur hanedanın adıyla anılmaması da ilginçtir. Bu durum, bölge yönetiminde sülale değişikliği olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir.

İslâm kaynaklarında (Nerşehi) Türk Kağanı Karaçurin'in Buhara'daki Abruy rehberliğinde baş gösteren isyanı bastırmak üzere oğlu Şir-i Kişver'i gönderdiği zikredilmektedir [ан-Наршахий, 1966, 6.16]. Şir-i Kişver, Abruy'u öldürmüş ve Buhara bölgesinde kalarak bir çok şehir inşa ettirmiştir. Çoğu araştırmacılara göre, Karaçurin Batı Köktürk hükümdarı Tardu Kağan (576-603) ile aynı şahıstır, oğlu Şir-i Kişver'in adı da Türkçe İl-Aslan'ın Farsça versiyonudur [Frye, 1954, p. 108, N. 28].

Mezkur Köktürk şehzadesinin Buhara'da kendi hanedanlığını kurduğuna dair kaynaklarda bilgi yer almasa da, bazı veriler burada bir Köktürk asıllı sülalenin var olduğu kanaatini pekiştirmektedir. Ancak, bu sülalenin, *Buharhudatlar* olarak mı, yoksa *Buharhudatlarla* beraber mi (çifte hükümdarlık olarak) bölgeyi yönettiği hususu henüz cevaplandırılmamıştır.

İslâm kaynaklarında zikredildiğine göre, Arap istilası sırasında, yani 673 yılında, Buhara'da Bidun *Buharhudat* diye birisi hüküm sürüyordu [ан-Наршахий, 1966, 6. 17-18]. Başka bir yerde ise Bidun, Türk asıllı bir hükümdar olarak geçer [ан-Наршахий, 1966, 6. 17-18]. Nerşehi'nin

kaydettiğine göre, 680'li yıllarda Bidun öldürülünce karısı Hatun ve oğlu Tuğşada Buhara'yı yönetmeye başlamıştır. Taberi'de nakledilen bilgilerden ise, 7. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Arapların Buhara'da Türklerin hükümdarı ve onun kadını Kabac Hatun ile karşı karşıya geldiği anlaşılmaktadır [ат-Табари, с. 44 (169)]. Herhalde, Nerşehi ve Taberi'de sözü edilen Buhara melikesi Hatun ile Kabac Hatun aynı şahıs olmalıdır. Bilindiği gibi *Hatun* unvanı Köktürklerle özgü bir unvandır ve bu dönemden itibaren Orta Asya vaha devletçiklerinin yönetiminde de bu unvan kullanılmaya başlanmıştır [Chavannes, 1903, p. 138]. Buhara yönetimine 695 yılında Bidun'un oğlu Tuğşada, Buharhudat olarak geçmiştir. R. Frye, Tuğşada isminin ikinci hecesini Orhun yazıtlarındaki Türkçe *Şad* unvanıyla bağdaştırmıştır [Frye, 1954, p.110]. P. Chuvin ise, bu ismin birinci hecesini Türkçe "tuğ" (bayrak) ve ikinci hecesini "şad" unvanıyla açıklamıştır [Шювен, 1995, б. 35]. 720'de Tuğşada'nın yerine geçen oğlu II. Tuğşada, 726 yılında kardeşi A-si-lan (Aslan) ta-fou tan fa-li'yi Çin'e elçi olarak göndermiştir [Бичурин, 1950, т. 2. с. 312; Chavannes, 1903, p. 138].

Bu bilgilerden hareketle, 7 ve 8. yüzyıllarda Buhara hükümdarlarının Türkçe unvan ve isimler taşıdığı ortaya çıkıyor. Ancak, onların Köktürk asıllı mı (Şir-i Kişver'in soyu) ya da Türkçe isimler alan yerli sülalelerden mi, olduklarını belirlemek çok zor. Nitekim, o dönem Buharhudatlarına ait Buhara sikkelerinde mezkur isim ve unvanların hiç birine rastlanmamaktadır. Buhara bölgesinden bulunan 7 ve 8. yüzyıllara ait sikkelerin esas çoğunluğunu ön yüzünde Sasanlı Şahlarını andıran hükümdar başı tasviri, arka yüzünde ise Soğd yazısıyla *pwγ'r γωβ k'v'*-"Buhara Hükümdarı Padişah" kelimeleri bulunan sikkeler oluşturmaktadır [W.B. Henning okuyuşu, bk. Смирнова, 1970, с. 159]. Bununla beraber, İslâm öncesi Buhara bölgesi sikkelerinin arasında ön yüzünde çekik gözlü, yuvarlak yüzlü hükümdar başı tasviri, arka yüzünde bölgeye özgü *ж, ӡ, Ӡ* biçimli damgalar yer alan sikkeler de bulunmaktadır (bk. No. 258-259, 261-265). Bu tip sikkelerin ilgi çeken tarafı, Çaç bölgesinin *ж* biçimli damga taşıyan sikkeler grubuna hem hükümdar tasviri, hem de damga şekli bakımından benzerlik göstermesidir. Bu benzerlik, bölge hükümdarlarının soyca akraba olmalarını muhtemel kılmaktadır. Bu akrabalık, Köktürkler bölgeye geldiği zaman, Buhara ve Çaç da dahil, Orta Asya'nın pek çok vaha devletçisinde *Tchao-wu* hanedanlığından birisinin bulunmasından mı, yoksa buralardaki Köktürk asıllı hanedanlıklardan mı kaynaklanmaktadır? Bunlar, maalesef henüz cevabı bulunamayan sorulardır. Bazı yazarlar bu benzerliği 7 ve 8. yüzyıllarda Çaç bölgesinden Buhara vahasına gelen Türk boylarıyla ilişkilendirmektedir [Смирнова, 1970, с. 15, 32]. Ancak, bazı araştırmacılar da, bu tip Buhara sikkelerinin Çaç sikkelerinden daha önce, 6 ve 7. yüzyıllarda bastırıldığını belirtmektedir [Мусакаева, 1997, с. 30; Наймарк, 1995, с. 36-37]. Her iki vahada da pars tasvirli sikkelerin bulunması, Çaç ve Buhara arasında, İslâm öncesi kültürel ve etnik ilişkilerin mevcut olduğunu kanıtlamaktadır (bk. No. 106-111, 184-196 -Çaç; No. 266-267 -Buhara). O. İ. Smirnova, Çaç sikkelerinde pars tasviri

görülmesini Sırderya mıntıkasında oturan Türk boylarıyla ilişkilendirmiştir [Смирнова, 1970, с. 182-185]. Смирнова, 1981, с. 51-53].

Bu dönemde, Buhara bölgesindeki Paykent, Vardana gibi küçük hükümdarlıklarda da Köktürk asıllı yöneticiler bulunduğunu kaynaklar göstermektedir. Özellikle İslâm kaynaklarından anlaşıldığı üzere, 7. yüzyılın ilk çeyreğinde burada Köktürk asıllı, ismi ya da unvanı Yel-Tegin olan bir prens vardır. Yine, Arapların 705 yılında Paykent'i, buranın Türk yöneticilerinden aldığı belirtilmiştir [Esin, 1978, s. 235].

Toharistan Bölgesi

A muderya'nın yukarı havzası, Hisar ve Hindikuş Dağları arasındaki hududu içeren ve Termiz, Çağaniyan, Şuman, Aharun, Vaşgird, Raşt, Kumed, Pamir, Huttal, Vahş, Kobadiyan, Karran, Şugnan, Vahan, Bedehşan, Guzgan, Garçistan, Belh, Simingan, Rub, vb. vilayet ve ilçelerden oluşan Toharistan bölgesi, 6. yüzyılın ikinci yarısına kadar Akhunların (Eftalit) yönetimi altında olmuştur.

Köktürk Kağanlığı'nın kurucularından olan İstemi Yabgu (552-576) önderliğindeki Kağanlık orduları, 560'lı yıllarda Akhunları yenerek Çaç, Fergana, Ustruşana, Buhara, Harezmi bölgelerini ve Sogd bölgesinin Semerkant, Pencikent, Nesef, Keş gibi vilayetlerini ele geçirdiği zaman, Sasanlılar şahı Hüsrav I Anuşirvan'ın oğlu Kubad öncülüğündeki İran orduları da Akhunlar yönetimi altında bulunan Kabulistan, Zabulistan ve Toharistan bölgelerini kontrol altına almıştır [Chavannes, 1903, p. 228-229; Бобоєров, 2002, б. 10-11]. Daha sonra Sasanlılar ile Köktürklerin arası bozulmuş ve Köktürk Kağanlığı 588-589 yıllarında Toharistan'ı Sasanlıların elinden almıştır. Böylece, Kağanlığın güneybatıdaki sınırları Amuderya havzalarına kadar ulaşmıştır.

Toharistan, Köktürk Kağanlığı sınırlarına katılınca, Kağanlık buraya ayrı bir önem verir. Çünkü, Toharistan ve ona bitişik bölgeler, Kağanlığın güneybatıdaki en kenar hudutlarını oluşturarak "hinterland" görevini yapmaya başlamıştır. Bu sebeple olmalı ki, Köktürk Kağanlığı'nın ilk döneminde Toharistan'ın bir çok vilayetinde Kağanlığa tabi olarak Akhun sülaleleri yönetime devam etmişlerse de, 7. yüzyılın ilk çeyreğine doğru bunların ekseriyetine son verilmiş ve bölge Köktürk asıllı *Yabgular* vasıtasıyla yönetilmeye başlanmıştır. Bu konuda, Çin ve İslâm kaynaklarında yeterince bilgi bulmak mümkündür. Toharistan yöneticileri, Çin yıllıklarında *T'u-huo-lo She-hu*—"Toharistan Yabgusu", Arap kaynaklarında "Cabguya et-Tuhari" ve Sogd belgesinde *tʃw'r'k MLK'*—"Tohar Yabgusu" şeklinde ifade edilmektedir [Бичурин, 1950, т. 2. с. 321; Chavannes, 1903, p. 155-156; ат-Табари, с. 124 (1206); СДГМ, II, с. 50-51].

T'ang-Shu yıllığındaki bilgilere göre Toharistan Yabguları, Köktürk Kağanlığı'nın kurucusu olan Aşina kabilesine mensuptur [Бичурин, 1950, т. 2. с. 321; Chavannes, 1903, p. 157]. Onların menşeinin İstemi Yabgu hanedanına, yani Batı Köktürklerine dayandığını kaynaklar tasdik etmektedir. Çin yıllıklarından anlaşıldığı üzere, İstemi'nin oğlu Tardu Kağan (576-603) 6. yüzyılın son çeyreğinde *T'ele* "Tegin" unvanlı oğlunu bölgenin yönetimine tayin etmiştir [Taşağıl, 2003, s. 88]. Ancak, Tardu'nun oğlunun buradaki Köktürk sülalesinin kurucusu olup olmadığı kaynaklarda belirtilmemiştir. Toharistan'da *Yabguluk* yönetiminin kurulması Tardu'nun torunu Tun Yabgu (618-630) zamanına denk gelmektedir. O, Horasan, Zabulistan, Kabulistan, Gandhara-Gibin ve Sind ülkelerini de Kağanlık hududuna katarak, buralardaki bir çok Akhun sülalelerinin hakimiyetine son vermiştir. Oğlu Tardu-Şad'ı (Ta-t'ou-che: 618-630) Toharistan yönetimiyle görevlendirerek, ülkelerin kontrolünü tamamen eline almıştır [Harmatta, Litvinsky, 1996, p. 370-371]. Çinli rahip Hsüen Tsang seyahat kayıtlarında, Toharistan'a geldiğini ve Tardu Şad'la görüştüğünü belirtmiş, Tardu Şad'ın Eski Türkçe (Uygurca), *toxri yavvu ... m(ā)n tip āt öz-in /ay/itu söz-lādi* –"Tohar Yabgusu'yum," diye kendini yücelterek tanıttığını vurgulama gereği duymuştur [Тыгушева, 1991, с. 68, 202]. Nitekim, İşbara Yabgu (Sha-po-lo She-hu; 630-650) 630 senesinden başlayarak Çin yıllıklarında bu unvanla anılmaya başlamıştır [Бичурин, 1950, т. 2. с. 321; Chavannes, 1903, p. 156, n. 1]. O tarihten itibaren 8. yüzyılın ortalarına kadar, Toharistan hükümdarları bölgede hep *Yabgu* unvanıyla anılmışlardır.

Çin yıllıkları ve numizmatik bilgilerden anlaşıldığı üzere, bu dönemde Toharistan'ı Tegin (T'ele; 6.yy. son çeyreği), Tardu-Şad (Ta-t'ou-che, Tun Yabgu'nun oğlu; 618-630), Tegin Şad (630-645), İşbara Yabgu (Sha-po-lo She-hou, Tardu-Şad'ın oğlu; 645-650), Aşina Ou-che-po (653-660), Gün İşbara Yabgu (*gwn špr' yyp*; 7.yy.ın son çeyreği), Na-tou-ni-li (700-720), Kutluğ Ton Tardu (Ku-tu-lu Toen Ta-tou; 720-730), Süleyman Kara (Chi-li-mang-kia-lo; 750'li yıllar) gibi Batı Köktürk asıllı kişiler yönetmiştir [Chavannes, 1903, p. 155-158; Harmatta, Litvinsky, 1996, p. 371-373; Ekrem, 2003, s. 138-139].

Eski Toharistan'ı oluşturan Kuzey Afganistan, Güney Tacikistan ve Güney Özbekistan topraklarında bazı Toharistan Yabguları tarafından bastırılan sikkeler bulunmuştur (bk. No. 268-271). Toharistan Yabgusu İşbara (645-653) tarafından darp olunan sikkelerde Pehlevi yazısıyla *šb'lk' yyp MLK'* –"İşbara Yeb -Yabgu- Melik" kelimeleri yer almaktadır [Harmatta, Litvinsky, 1996, p. 371]. İşbara Yabgu'ya ait sikkeler Hirat (643), Husp (Kuhistan; 645), Şuburgan (650) şehirlerinde de bastırılmış olup, üzerlerinde şehir isimleri görülür. Toharistan Yabguları'nın merkezinin Belh'te bulunduğu sıralarda ise, Pehlevi yazısıyla *ybgw bhlk'n* –"Belh Yabgusu" kelimelerinin yer aldığı sikkeler darp olunmuştur [Göbl, 1967, p. 182-183]. Gerçi, bu sikkeleri ilk olarak inceleyen R. Göbl, onların Köktürklerle ilgili olduğunu göz ardı etmiştir, ama çoğu

araştırmacılar haklı olarak bu sikkeleri Köktürk asıllı Toharistan Yabguları'na atfetmiştir [Esin, 1972, s. 348-350, n. 140].

Batı Köktürk kağanları arasında anlaşmazlık çıktığı zaman, bazılarının Toharistan'a sığındığını görüyoruz. Örneğin, Batı Köktürk hükümdarı Ssu Yabgu Kağan'ın (628-632) taht kavgasından dolayı bir süre Soğd (K'ang-chü) ve Toharistan'da (T'u-huo-lo) bulunduğu, yine Batı Köktürklerinden Tou-lu Kağan'ın (Yukuk; 638-642) rakibi İşbara (Sha-po-lo) Kağan'dan yenilerek Toharistan'a sığındığı Çin yıllıklarında kayıtlıdır [Бичурин, 1950, т. I. c. 288, 358; Taşağıl, 1999, s. 67, 72; Ekrem, 2003, s. 8, 149]. Ayrıca, 8. yüzyılın ilk yarısında İslâm kaynaklarında, Araplara karşı Toharistan'ı savunmak üzere sık sık buraya gelerek ikincil hükümdarlara önderlik yapan Türk Kağan(lar)ından söz edilmektedir. Ancak, kontrmarkta Soğd yazısıyla *γ'γ'n*-"Kağan" ve *tkyn*-"Tegin" unvanı bulunan Sasanlı tarzı sikkelerin mezkur Köktürk kağanlarından hangisi tarafından bastırıldığını tesbit etmek çok zor (bk. No. 282-286). Hatta, yukarıda da vurgulandığı gibi, bu tür sikkelerin nerede darp olunduğu meselesi de henüz kesinlik kazanmamıştır.

Çinli rahip Hsüen Tsang (629-645) Toharistan'ın 27 bölgeden oluştuğunu ve hepsinin ayrı ayrı yöneticisi olduğunu kaydetmiştir. Çin ve İslâm kaynaklarından anlaşıldığı üzere, 7 ve 8. yüzyıllarda Toharistan'daki bölgelerin çoğu yöneticileri Türk asıllıydı [Бобоєров, 2002, 00]. Buna numizmatik malzemeler de tanıklık etmektedir. Özellikle, Toharistan'ın önemli bölgelerinden Çağanian'da (Güney Özbekistan) bulunan sikkeler arasında ön yüzünün sağ tarafında uzun saçlı, hafif çekik gözlü, yuvarlak yüzlü, ince bıyıklı erkek ve sol tarafında kadın başı tasviri, arka yüzünde ise İslâm öncesi Çağanian bölgesine özgü 4 biçimli damga ve etrafında Baktrice (Soğd) karakterli cümle yer alan sikkeler dikkati çekmektedir (bk. No. 272-274). Bu tip sikkeler ikonografik özelliklerine göre Çaç (Taşkent) bölgesinde darp olunan çifte portreli sikkelere ve Soğd (Semerkant-Pencikent) bölgelerinde bastırılan "Hatun" unvanlı sikkelere benzerlik göstermektedir (bk. No. 229-233) [Ртвеладзе, 2006, c. 96]. Yazısı tam olarak okunamayan mezkur Çağanian sikkelerinin hangi Türk asıllı sülale tarafından bastırıldığı şimdiye kadar kesinlik kazanamamıştır. Çin yıllıklarında belirtildiğine göre, 640'lı yıllarda Che-han-na'ı (Çağanian) Köktürk asıllı bir hükümdar yönetmiştir [Shaban, 1971, p. 485]. Afrasiab'ın (Semerkant) 7. yüzyılın ortalarına ait duvar yazısında da *twr'ntš* -"Turantaş" isimli bir Çağanian hükümdarından bahsedilmiştir [Альбаум, 1975, c. 55] ki, çoğu araştırmacılara göre bu, bir Türk ismidir. Ayrıca Taberi'den anlaşıldığı üzere, 710'lu yıllarda aş-Şazz (Şad), Aşağı Toharistan'ın yöneticisidir [ат-Табарі, c. 129 (1224-1225)]. Araştırmacılar, Çağanian'ın bu Şad unvanlı yöneticisinin Türk asıllı olduğunu belirtmektedirler [Gibb, 1930, s. 10; ат-Табарі, c. 440].

Toharistan'daki bölgelerden Termiz (Güney Özbekistan) sikkeleri de Türk karakterleri taşımaktadır. Özellikle, ön yüzünde uzun ince bıyıklı, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü hükümdar başı

tasviri, arka yüzünde ise † biçimli damga yer alan İslâm öncesi Termiz sikkeleri önem arz etmektedir (bk. No. 276). Bu sikkelerde yer alan damganın, Tardu Kağan (576-603) sikkelerindeki damgaya 𐰽 ve *pncy MR'Yn 'cm'wky'n*–“Panç sahibi A/Çamukyan” ifadesiyle darp olunan Panç (Pencikent) sikkelerindeki damgaya 𐰽 benzerlik göstermesi dikkat çekicidir. Çin yıllığı Tang-Shu'ya göre, Ta-mi'de (Termiz) yönetim Köktürlere bağlı idi ve hükümdarı da Köktürk soyundandı [Камалиддинов, 1996, c. 101; Ekrem, 2003, s. 8]. Büyük ihtimalle, bu dönemde Termiz'de Köktürk asıllı bir sülale vardı ve mezkur sikkeleri onlar bastırmıştı. Ancak belirtmek gerekir ki, İslâm öncesi Termiz hükümdarları, bir İranî unvan olan *Termizşahlar* unvanı ile anılmışlardır.

Bu dönemde Toharistan'ın kuzeydoğu kısmında bulunan Kobadian, Huttal, Kumed, Vahş, Vahan, Şuman, Aharun (Güney Tacikistan) gibi tarihi bölgelerinin pek çoğunda Türk asıllı sülalelerin yaşadığı ortaya çıkmıştır [Гафуров, 1972, c. 227-229; Гонбов, 1989, c. 25, 30-31]. Örneğin, Çin ve Müslüman kaynaklarından anlaşıldığı üzere, Huttal'da *ssu-chin* (irkin) unvanlı al-Şabal (İşbara; 699-727), *hsi-li-fa* (ilteber) unvanlı İbn al-Saici (727-737), Тудун тархон (737), Aluciş Yabgu (750-752) hüküm sürmüşlerdir [Бичурин, 1950, т. 2, c. 326; Беленицкий, 1950, c. 117-118; Смирнова, 1969, c. 215-221]. Yine, Tang-shu yıllığına göre, Chü-mi (Kumed) bölgesinde 642-643 yıllarında Köktürklerin Yen-t'uo (Tarduş) boyundan bir hükümdar vardır. Tian-pao'nun saltanatı devrinde (742-755) ise, buranın hükümdarı Asi-lan He-ou-kin'di (Aslan İrkin). Toharistan'ın Vahan bölgesinde ise, 656-660 yıllarında Sha-po-lo hie-li-fa (İşbara İlteber), 720 yılında Luo-lü-yi-t'uo Ku-tou-lu Tuo-pi-le Mo-he ta-mo Sa-erh hükümdardı [Бичурин, 1950, т. 2, c. 324; Ekrem, 2003, s. 144-145, n. 2, 192, n.1]. Bu uzunca isimde “Kutluğ” ve “Bahadır” gibi Türkçe kelimeler görülmektedir. Yine, Toharistan'ın kuzey bölgelerinden Şuman ve Aharun'da da Köktürklerin Hsi-su boyundan hükümdar bulunduğunu Hsüen-Tsang (629-645) kaydetmiştir [Гафуров, 1972, c. 227; Ekrem, 2003, s. 142]. Buraların ahalisinin bir kısmını Türklerin teşkil ettiği yazılı kaynaklarda belirtilmektedir. Özellikle, Huttal bölgesinin nüfusunun yarısının Türklerden oluştuğunu Çinli seyyah Huei-Ch'ao (726) kaydetmiştir [Литвинский, Соловьев, 1985, c. 145; Камалиддинов, 1996, c. 171].

Bu bölgelerde darp olunan bir çok sikke Türk karakterini taşımaktadır. Örneğin, araştırmacılarca Kobadian ya da Çağanian'da basıldığı belirtilen ön yüzünde Sasanlı prensi Hormuzd IV'ün tasviri bulunan sikkelerin sağ ve sol tarafındaki kontrmarkta, Batı Köktürklerinin “Yabgu Kağan” ve “Tun Yabgu Kağan” unvanlı (Çaç bölgesi) sikkelerinde görülen damgaya (𐰽) benzeyen, ancak onların tersine yukarıya dönük damga 𐰽 ve gene mezkur sikkelerin bir kısmında bulunan çift kılıç (koş-kılıç) biçimindeki damganın 𐰽 aynısı yer almaktadır (bk. No. 278-279) [Пугаченкова, Ртвеладзе, 1990, c. 134; Ильясов, 2004, c. 57]. Bunlara bakarak E. V. Rtveladze,

bu tip sikkeleri bastıran hükümdarların Batı Köktürk Kağanlarıyla akraba olduğunu belirtmektedir [Ртвеладзе, 2006, с. 119].

Yine bazı araştırmacılarca Kobadian'da bastırıldığı söylenen ön yüzünde sağa bakan hükümdar başı tasviri, diğer yüzünde ise Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkelerinde (Çaç bölgesi) görülen damgayla aynı ☸ biçimli damga yer almaktadır (bk. No. 280). Çok nadir (unique) bulunan bu sikkelerin, henüz Toharistan'ın hangi hükümdarlarına ait olduğunu söylemek zor. Batı Köktürk hükümdarları sikkelerine özgü damganın bu sikkelerde görülmesi nasıl açıklanabilir? Belki de, Toharistan'da bulunan Batı Köktürk kağanlarından birisi kısa bir süre için bu sikkeleri bastırmış olabilir, ama henüz bunu söylemek için de erken.

Bu bilgiler, 7 ve 8. yüzyıllarda Toharistan'da Köktürlere özgü yönetim sistemi olduğunu göstermektedir. Öncelikle, buradaki baş yöneticinin *Yabgu* unvanına sahip olduğu, ondan sonra *Şad*, sonra *Tegin*, daha alt yönetimlerde de *Elteber*, *Tudun*, *Tahran*, vd. unvanlı yöneticilerin bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle, Taberi'de mevcut bir bilgi bu konuya ışık tutmaktadır. Taberi'nin kaydettiğine göre, Hicri 91 (Miladi 709) yılında Arap kumandan Kuteybe bin Müslim, Toharistan'a yürüdüğünde, Aşağı Toharistan hükümdarı aş-Şazz, (Şad), Badgis hükümdarı Nizek Tarhan ve Huttal hükümdarı as-Sabal (İşbara), Toharistan Yabusu'nun da tutsak olduğunu görünce, Kuteybe ile aralarında şöyle bir konuşma geçmiştir: "aş-Şazz Kuteybe'ye, 'Cabgu bana düşman olsa da, yaşça benden büyük, o melik ve ben onun kölesi gibiyim, onun yanına gitmeme izin ver' dedi. O izin verdi ve aş-Şazz, Cabgu'nun yanına gelerek elini öptü ve yere kadar eğildi. Sonra aş-Şazz, as-Sabal için de izin istedi. Kuteybe'nin izniyle as-Sabal'ın önüne geldi ve elini öptü. Sonra Nizek Tahran, Kuteybe'ye 'aş-Şazz'ın önüne gitmeme izin ver, çünkü ben onun kölesiyim' dedi. Kuteybe izin verdi ve Nizek, aş-Şazz'ın yanına gelerek onun elini öptü" [ar-Tabarı, c. 129 (1224-1225)].

Bu bilgiler, en üstte Yabguların ve pek çok Türk asıllı sülalenin yönetimde bulunduğu Toharistan'ın, Köktürk tarihinde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Kâbil Vadisi ve Bitişik Bölgeler

İslâm öncesi dönemlerde, bir Hint "subkontinentine" göre, ağırlıklı olarak Kâbil/Kapisa, Zabulistan, Gazni, Kandahar (şimdiki Afganistan'ın merkez bölgeleri) olmak üzere, Gandhara ve Keşmir gibi Pakistan ve Hindistan'ın kuzeybatı hudutları, Hint, İran ve Orta Asya halklarının en çok temasa girdiği bölgelerdir. Milattan önceki dönemlerde Sakalar, Yüceçiler (Kuşanlar) ve Milattan sonraki ilk yıllarda Hiyonitler (Hun) ve Eftalitlerin (Ak Hun) bu bölgelerde yönetimi ele geçirmesiyle, buralarda Türk varlığı da hissedilmeye başlamıştır. Miladi 6. yüzyılın sonlarına doğru, Köktürk ordularının bu bölgelere girmeye başlamasıyla, bölgelerin yerlileri olan

muhtelif İranî topluluklar ve Hintli ahalinin yanı sıra, Türk topluluklarından da önemli bir nüfus olarak söz edilmeye başlanmıştır. Köktürk-Sasanlı işbirliği sonucu 660'lı yıllarda Eftalit hakimiyeti inkıraza yüz tutmuş ve Toharistan ile birlikte bu bölgeler bir süre Sasanlılar İran'ının eline geçmiştir. Ancak, önce İstemi Yabgu, ardından Tardu Kağan, Sasanlılara müdahale edince, Toharistan ve ona bitişik Horasan'daki Eftalit (Ak Hun) asıllı sülaleler, Köktürk Kağanlığı uyruğuna girerek varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır. Tardu Kağan, *T'ele* (Tegin) unvanlı oğlunu 580'li yıllarda Toharistan yönetimine atadığında [Taşağıl, 2003, s. 88] mezkur bölgelerin Eftalit asıllı prensleri adı geçen Tegin'in hakimiyetini zaten tanıyorlardı. Ancak, 7. yüzyılın ilk çeyreğinde Tun Yabgu Kağan, Horasan, Zabulistan, Kabülistan, Gandhara ve Sind ülkelerindeki Eftalit sülalelerin hakimiyetine son verilmiş ve oğlu Tardu-Şad'ı (Ta-t'ou-che: 618-630) Toharistan yönetimine getirmiştir [Harmatta, Litvinsky, p. 370-371]. Böylece, Köktürk asıllı sülaleler de buralarda çoğalmıştır. Büyük ihtimalle, bu sülaleler Tun Yabgu Kağan vasıtasıyla Köktürlere bağlanıyordu. Bu nedenle olsa gerek, 7-9. yüzyılların yazılı kaynaklarında, Kâbil vadisi ve bitişik bölgelerin yöneticileri *Tegin*, *Şad*, *Tarhan*, *Elteber* gibi Köktürlere özgü unvanlarla anılmaktadır. Nitekim, Çin yıllıklarına göre 630'lu yıllarda ve Arap kaynaklarına göre 650'li yıllarda, Kâbil deresi havzalarına ve Gazne ile Seistan'a Türk asıllı bir soyun hükmettiği anlaşılmaktadır. Birbirinden müstakil bu kaynaklardan Çin yıllıklarında, sülalenin bir kolu T'ê-chin (Tegin) veya T'ê-chin Shai (Tegin-Şah), Arapça kaynaklarda ise Kâbil-şâh, Kâbilan-şâh, Şâh, Şâhi ya da Türk-şâhi olarak ifade edilir ve bu Türk boyunun Kâbil deresi boyunca hükmettiği belirtilir. Bu boy, Kapisa, Gandhara, Peşaver, Udhabândapur (Ohind-İndus nehri üzerinde), Udyana (Swat) ve Lampaka (Lamgan) bölgelerini idare ediyordu [Esin, 1973, s. 346]. Türk-şahiler veya Tegin-şahilerin ikinci kolu ise, Arap kaynaklarında Rutbil veya Zunbil lakabıyla anılmaktadır ve bu kol Seistan, Al-Ruhac (Arahosia), Al-Dâwar ve Bust bölgelerine hakimdir. Gazne'de ise, her iki kol sırayla hüküm sürmüştür [Esin, 1973, s. 346].

Mezkur bölgelerin bir kısmını, o dönemlerde Türklerin oluşturduğuna dair Çin ve Arap kaynaklarındaki bilgiler birbirini doğrulamaktadır. Özellikle, Çin yılığı T'ang-shu'da, Hsieh-yü (Zabulistan, Gazne) ahalisinin, Köktürkler, Kapisahılar ve Toharlardan müteşekkil olduğu kayıtlıdır [Ekrem, 2003, s. 177]. Bu bölgeler hakkında, Tabarî'den başlayarak bir çok Arapça kaynakta 7 ve 8. yüzyıllarda Kandahar ve Belh nehri (Amuderya) ile Sind nehirleri arası "Türkler ve başka bir çok milletlerin diyarı" olarak söz edilmektedir [Esin, 1973, s. 346, n. 137].

Miladî 726'da buralara gelen Çinli Huei-Ch'ao, Kian-to-lo (Gandhara) ve onun kuzey-batısındaki Chi-pin/Chia-pi-shih (Kapisa) dahil bütün illere hakim bulunan hükümdarın Köktürk soyundan bir Budist olduğunu ve aynı hükümdarın yeğeninin Hsieh-yü'ü (Zabulistan) yönettiğini kaydeder [Esin, 1973, s. 346, n. 137; Ekrem, 2003, s. 160-162]. Huei-Ch'ao'nun anlattığına göre,

bu bölgelerin halkı “Hu” ve Brahmanlardan oluşuyordu, fakat hükümdar ve askerler Köktürklerdendi [Esin, 1973, s. 345]. Huei-Ch’ao, ayrıca, 726 tarihinde rastladığı Köktürk soyundan Gandhara ve Kapisa hükümdarının babasının büyük bir fatih olduğunu da kaydeder ki, E. Esin’e göre bu kişi, 650-700 yıllarında yaşamış olmalıdır [Esin, 1973, s. 345]. Yine, Huei-Ch’ao’nun kaydettiğine göre, mezkur hükümdar o zaman ayrı bir devlet olan Kapisa’yı, buranın hükümdarını aldatarak almış ve kendi yönetimine katmıştır. Huei-Ch’ao buralara geldiği zaman, hem Gandhara hem Kapisa hem de Lampâka’ya (Lamgân) hakim olan Köktürk asıllı hükümdarın başkentinin yazın Kapisa, kışın da Sind nehri üzerindeki Puskulâvâtî’dir. Diğer Çin kaynaklarından anlaşıldığına göre, Huei-Ch’ao’nun 726’da karşılaştığı Köktürk asıllı hükümdarın oğlu ve halefi, hakimiyetini daha da genişleterek, 745’te Udyâna’yı (Swat) da almıştır [Chavannes, 1903, s. 132].

Çin kaynaklarında Kâbil vadisi ve Gazne arasındaki toprakların Köktürk asıllı hükümdarları olarak anlatılan, Arapça kaynaklarda ise Kâbil-şâh/Kâbilan-şâh olarak adlandırılan sülaleyi, Biruni, Türk asıllı Barahtekin/Barhatakin sülalesi olarak belirtmektedir [Бирюни, 1963, с. 359-360 (207)]. Biruni’nin zikrettiği, mağaradan çıkan Türk Barahtekin rivayeti’ni, S. G. Klyastorniy, Köktürklerin yaradılış efsanesi (kurtarıcı börü/kurt ve mağaradan çıkış) ile birleştirmekte ve “barahtekin” sözünü “Barah-tekin” tarzında yazarak, “barah”ı Eski Türkçe’deki “barak”la (çok tüylü köpek) açıklamaktadır. Ona göre bu, bir kurt-köpektir [Кляшторный, 1980, с. 158-160].

Son yıllarda Afganistan’ın kuzeyinden bulunan 7 ve 8. yüzyıllara ait Baktrî Dili’ndeki belgeler de *Kağan, Elteber, Tudun, Tarhan* gibi Türkçe unvanlar görülmekte ve bu unvanlar Toharistan’ın Kâbil vadisine yakın bölgelerinin Türk asıllı yöneticileriyle ilgili bilgilerle beraber zikredilmektedir [Sims-Williams, 2000, s. 346].

R. Göbl ise, buralarda bulunan Tegin, Elteber, Tudun, Tarhan gibi Türkçe unvanlı sikkelerin Köktürklerle ilişkisini inkâr ederek, onları bölgenin yerli hükümdarları ile, daha çok da, kendi tabiriyle “İranlı Hunlar/İran asıllı Hunlar” ile ilişkilendirmiştir [Göbl, 1967, I, s. 346]. Göbl’ün anlattığına göre, sikkelerde Türkçe unvanların yer alması, yönetimde meydana gelen sülale değişikliğinden değil, zamanın modası ya da bir taklit olarak yerli sülalelerin Köktürk Kağanlığı unvanlarını kullanmasından doğmuştur [Göbl, 1967, I, s. 346]. Ancak, bu görüşler kabul görmemiş, bir çok bilim adamı tarafından tenkit edilmiştir [Esin, 1973, s. 350; Klyastorniy, 2003, s. 250; Baratova, 2005, s. 212].

İslam öncesi Kâbil bölgesi ve bitişik bölgelerde bulunan sikkelerin büyük bir kısmını, *Tegin* unvanıyla bastırılan sikkeler oluşturmaktadır (bk. No. 287-299). Bu unvanla darp olunan sikkelerin ayrımlarında Pehlevi yazısıyla *tkyn bg hwtyw hwr's'n MLK'* - “Tegin, Heybetli Lord, Horasan Hükümdarı” ibarelerinin yer alması (bk. No. 296-299) [Harmatta, 1996, p. 377] onların kendilerini Horasan bölgesi hükümdarı olarak da gördüklerini göstermektedir. Yine, başka bir sikke tipinde

Brahmi (Hind) yazısıyla *ŚRI HITIVIRA KHARALĀVA PĀRAMEŚVARA ŚRI VAHI TIGINA DEVAKĀRI TAM*–“Hitivira/İlteber-Büyüklüğü, Haralaca, En büyük Lord, Şahi Tegin-Büyüklüğü, Haşmetmeabı için (bu sikke) basıldı” ibarelerinin bulunması (bk. No. 288-291) [Harmatta, 1996, p. 377-378], onların Hint kültüründen etkilendiğini belirtmektedir. Büyük ihtimalle, Tegin-Şahiler’in Baktri yazısıyla *apı tayivo havo*–“Büyük Hükümdar Tegin” ibareleri yer alan başka bir sikke tipinin (bk. No. 293-295) [Göbl, 1967, I, s. 140, Em. 206] bazı çeşitlerinde kontrmarkta köpek/kurt başının görülmesi (bk. No. 297-298) ise, Köktürk doğuş efsanesiyle bağlantılı olmalıdır.

Çin yıllığı T’ang-shu’da belirtildiğine göre, Kapisa-Gandhara bölgesinde 719-739 yıllarında Wu-san T’e-chin Shai hüküm sürüyordu. Araştırmacılar bu kişinin, Pehlevi yazılı sikkelerdeki *tkyn’ hwl’s’n MLK*’ ve Baktri yazılı sikkelerdeki *tayivo wwpāvo havo*–“Horasan Şahi Tegin” ibarelerine bakarak, Horasan Şahi (Hükümdarı) Tegin olduğunu belirtmişlerdir [Harmatta, Litvinsky, 1996, p. 377-378].

Mezkur sikkelerde, İran (Baktri, Pehlevi) ve Hint kültür öğelerinin ağırlıklı olmasının yanı sıra, ikonografide Türk karakteri de sezilmektedir. Örneğin, yuvarlak yüzlü, badem gözlü, sakalsız hükümdar başı tasviri gibi...

Tegin-Şahiler sülalesinin sikkelerinin çok dilli (Baktri, Pehlevi ve Hint) olması, ahalinin muhtelif halklardan oluştuğunu göstermekle beraber, Türklerin onlarla kaynaştığını da ifade etmektedir. Bu unvanla darp olunan sikkelerin pek çok çeşidinin bulunması ise, Köktürk asıllı *Tegin-Şahiler* sülalesinin 9. yüzyılın ortalarına kadar hüküm sürmesi ve bir çok kollara bölünmesiyle açıklanabilir.

Tegin-Şahiler sülalesine ait 7 ve 8. yüzyıllarda darp olunan sikkeler arasında, ön yüzünde taklidi hükümdar başı tasviri (Sasanlı hükümdarı Hüsrev II.) ve etrafında Brahmi (Hint) ve Baktri yazılı cümleler, diğer tarafında ise Baktri yazısında *sri bago adēbo bagdaiggo kagano soi bagi* cümleleri yer alan sikkeler dikkat çekmektedir (bk. No. 312-314) [Göbl, 1967, I, s. 166-167, Em. 244; Davary, 1982, s. 99-100; Alram, 1986, s. 338, Typ. 1482]. Şimdilik bunların hangi hükümdar tarafından bastırıldığını belirlemek zor olsa da, üzerlerinde Brahmi ve Baktri yazılarının bulunması, onların Kâbil bölgesi veya buraya yakın bölgelerde darp olunduğunu kanıtlamaktadır. Dahası, bu sikkelerde *Kağan* unvanının görülmesi de çok ilginçtir. Bilindiği gibi, bu bölgelerin Türk asıllı hükümdarları *Kağan* unvanıyla hükmetmemişlerdir. Belki de bu tip sikkeler, buraların yöneticileri tarafından Köktürk Kağanları adına bastırılmış ya da Kağanlar buralarda bulunduğu zaman darp olunmuştur.

Yine, Kâbil bölgesi sikkeleri arasında ön yüzünde birbirine bakan iki Senmurv kuşu ve onların altınca Baktri tazısında *panogolo bago xoadēo*–“Pangul, Lord ve Mutlak Hükümdar” cümlesi ve diğer tarafında ise 𐰽 biçimli damga ve onun etrafında gene Baktri yazısında *tadono tarxano*

bagdaiggo varobido—“Tüm mutluluğa sahip hükümdar Tudun Tarhan” cümlesi yer alan sikkeler bulunmaktadır (bk. No. 308-309) [Davary, 1982, s. 100, 170-171, 287; Em. 245; Alram, 1986, s. 238, Typ. 1482]. Bu sikkelerde Köktürlere özgü *Tudun-Tarhan* unvanının görülmesi de ilginçtir. Ayrıca, bu Türkçe unvanlar, sikkelerde, Köktürkleri anlatan diğer yazılı kaynaklarda da olduğu gibi, çifte unvan olarak yer almaktadır. Başka bir husus ise, bu tip sikkelerin hangi hükümdar tarafından bastırıldığı meselesidir. Onların Kâbil bölgesinin baş sülalesi Tegin-Şahiler’e bağlı daha alt yöneticiler tarafından bastırılmış olabileceği muhtemeldir. Belki de bu sikkeler, Taberi’de Toharistandaki Huttal bölgesi hükümdarı olarak geçen Tudun-Tarhan (öl. 737) tarafından bastırılmış olabilir [bk. ат-Табари, с. 256 (1224-1225)]. Nitekim, Taberi’nin kaydettiği gibi Tudun-Tarhan, Huttal bölgesine Bamyân bölgesinden gelmiştir. Çünkü Bamyân, Toharistan’a bağlı olmayan, daha çok Kâbil’e yakın bir bölgedir.

Kâbil mıntıkasının önemli bölgelerinden biri de Zabulistan’dır. Yukarıda da geçtiği gibi, Çin ve Müslüman kaynaklarından, buranın hükümdarlarının 7-9. yüzyıllarda Türk asıllı olduğu anlaşılmaktadır. Çin yıllıklarından anlaşıldığı üzere, Hsieh-yü (Zabulistan) bölgesinin He-hsi-na (Gazne), He-ta-luo-chih (Arohac) gibi yönetim merkezleri vardır ve buralarda Köktürk asıllı yöneticiler bulunmaktadır. Bölgede, Köktürkler, Kapisalılar ve Toharların karışık halde yaşadığı, Tang-shu yıllığında belirtilmektedir [Бичурин, т. 2, с. 323; Ekrem, 2003, s. 177]. Çinli rahip Hui-chao ise, 727 yılında bölgenin hükümdarı ve ordusunun Köktürklerden, halkının ise yerlilerden oluştuğunu yazmaktadır [Chavannes, 1903, p. 293, 297; Бернштам, 1952, с. 189-191]. Nitekim, 720 yılında Hsieh-yü’de (Zabulistan) Köktürklerden Ke-ta-luo-chih hsi-li-fa (İlteber) Shih-ch’ü-erh diye birisi hükümdardır [Ekrem, 2003, p. 177, n. 1]. Araştırmacılar, Zabulistan hükümdarlarının menşeinin Kapis’a’daki Köktürk sülalesine dayandığını ve Kapis’a hükümdarlarına bağlı olduğunu tespit etmişlerdir. Çin yıllıklarında, burayı, 720-738 yıllarında, Kâbil Tegin-Şahi’nin yeğeni Zibil’in yönettiği belirtilir. Onun bastırdığı sikkelerde adı *yypwl*—“Jibul” şeklinde görülmektedir [Harmatta, Litvinsky, 1996, p. 379-380].

Bu dönemde Zabulistan’da darp olunan sikkelerin bir kısmı, buranın Köktürk asıllı hükümdarları tarafından bastırılmıştır (bk. No. 322-324). Nitekim, Kâbil-Kapis’a mıntıkasında bastırılan Köktürk asıllı sülalelere ait sikkelerin bir çoğunda Pehlevî yazısıyla *z’vl*, *z’vls’t’n*—“Zabulistan” kelimesi bulunması da bunu tasdik etmektedir (bk. No. 268-270).

Bazı araştırmacılar, *nyčky MLK’*, *npky MLK’*, *nspky MLK’* tarzında farklı okunan sikkeleri 7 ve 8. yüzyıllarda Kapis’a-Gandhara bölgesini yöneten Köktürk asıllı Nezak sülalesiyle ilişkilendirmektedirler (bk. No. 315-319) [Harmatta, 1996, s. 374]. Herhalde, bu sikkeleri darp ettiren Köktürk asıllı sülale, bölgede mevcut olan sikke basımı ananesini devam ettirmiş olmalıdır.

Kâbil Tekin-Şahlerinin bir kolu, 7. yüzyılın sonlarına doğru Gazne ve Seistan'da kendi hanedanlığını kurmuştur. Arap kaynaklarında bunlar Türk asıllı *Rutbil* olarak geçer [ат-Табери, c. 133 (1235); Esin, 1978, s. 243]. Bazı araştırmacılar, *Rutbil* kelimesinin Türkçe *İlteber* unvanının Arapçalaşmış şekli olduğunu ve bu unvanın Çin kaynaklarında *Hsi-li-fa* olarak geçtiğini ve bastırdıkları sikkelerde Brahmi yazısıyla *Hitivra* yazdığını belirtmektedirler [Esin, 1978, s. 244; Harmatta, Litvinsky, 1996, p. 378].

Kâbil vadisinin güney doğusunda bulunan Gandhara'yı merkezi Kapisa'da olan Kâbil Tekin-Şahlerinin bir kolu yönetmiştir. Hui-chao, 727 yılında buradan geçmiş, Gandhara'nın Köktürk hükümdarının babasının ve ordusunun Kapisa'lı olduğuna tanık olmuştur [Бернштам, 1952, c. 189; Esin, 1978, s. 243]. Başka bir Çinli rahip Wu-k'ung, 753 yılında bölgede bulunduğu sıralarda, buranın Buddist Köktürk hükümdarı tarafından inşa edilen T'e-ch'in Şa (Tegin-Şah) tapınağını ve Köktürk asıllı melike (hatun) tarafından inşa edilen Hatun Tapınağı'nı görmüştür [Бернштам, 1952, c. 189; Ekrem, 2003, s. 161].

Tegin-Şah sikkeleri grubuna dahil sikkeler arasında, ön yüzünde sağa bakan Sasanlı prensi Hüsrev I'in (531-579) baş tasviri, diğer yüzünde ise Baktri yazısıyla *φρομο κησαρο βαγο χοαδηο* "Fromo Kesaro, Heybetli Hükümdar" ifadeleri bulunan sikkeler önemli bir yer tutmaktadır (bk. No. 305-306) [Göbl, 1967, I, 170-173, Em. 247-251; Harmatta, 1996, p. 380-383]. Bu tip sikkeler, J. Harmatta'ya göre, 739-746 tarihleri arası Gandhara hükümdarı olarak hüküm süren ve Udyana (Swat) ve Kapisa'yı yönetimine katan, Tegin-Şahlar soyundan Fromo Kesaro tarafından darp olunmuştur. Fromo Kesaro, Çin kaynaklarında geçen Fu-lin chi-so ile birleştirilmekte ve adının da "Roma/Bizans Kayseri" tabirinden kaynaklandığı belirtilmektedir [Harmatta, Litvinsky, 1996, p. 380; Esin, 1978, s. 245].

Buraya kadar yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere, 6-8. yüzyıllara ait Orta Asya sikkelerinin büyük bir kısmı, Köktürk Kağanlığı ve ona bağlı Türk asıllı sülalelerle ilişkilidir. Bu durum, sadece sikkelerde görülen yazılar, tasvirler, damgalar ve çeşitli ikonografik özelliklerle değil, o dönemin Çin, Soğd, Müslüman kaynaklarıyla da tespit edilebilmektedir.

I. Kısım
Part I

SOĞDÇA VE TÜRK-RUN YAZILI
KÖKTÜRK SİKKELERİ

TURKIC COINS WITH SOGHDIAN AND
TURKIC-RUN ALPHABET

ÇAÇ/TAŞKENT BÖLGESİ KÖKTÜRK SİKKELERİ
TURKIC COINS OF CHACH/TASHKENT REGION

Tardu Kağan (576-603)
Sikkeleri

No: 1. *Av.* Ortada çapa şeklinde damga ⌘ ve onun üzerinde Sogd yazısıyla *trδw* "Tardu" kelimesi bulunmaktadır, *Rv.* Sikkenin ortasında Sogd yazısıyla *γ'γ'n*-"qaghan" kelimesi yer almaktadır. **Ö:** 1,6 cm, **A:** 1,5 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Özel koleksiyon - AK-1. **VI yy. son çeyreği -VII yy. başı, Bakır.**

The Coins of Tardu Kağan
(576-603)

No: 1. *Av.* On the centre of an anchor-shaped stamp ⌘ Soghdian legend *trδw* "Tardu" is placed in one level (layer), *Rv.* On the center of an inscription here is the word *γ'γ'n*-"qaghan" with Soghdian italics, **D:** 16 mm. **W:** 1.5 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection-AK-1. **The last quarter of VI c.-the beginning of VII c., Bronze.**

No: 2. Farklı baskı. *Av.* Ortada, bir üsttekenden biraz büyük biçimli çapa şeklindeki damga ⌘ ve onun üzerinde Sogd yazısıyla *trδw* "Tardu" kelimesi, *Rv.* Sikkenin ortasında Sogd yazısıyla *γ'γ'n* "qaghan" kelimesi yer almaktadır. **Ö:** 1,5 cm, **A:** 1,5 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Özel koleksiyon-A.K-2. **VI yy. son çeyreği -VII yy. başı, Bakır.**

No: 2. Different mint. *Av.* On the center, differently from the below one there is a bit larger anchor-shaped stamp ⌘ and Soghdian legend *trδw* - "Tardu", *Rv.* is placed in one level (layer). On the center of an inscription here is the word *γ'γ'n*-"qaghan" with Soghdian italics, **D:** 15 mm. **W:** 1.5 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection-AK-1. **The last quarter of VI c.-the beginning of VII c., Bronze.**

No: 3. Farklı baskı. *Av.* Ortada çapa şeklinde damga ⌘ ve onun üzerinde Sogd yazısıyla yukarıdakilerden daha büyük şekilde yazılmış *trōw* "Tardu" kelimesi, *Rv.* Sikkenin ortasında Sogd yazısıyla $\gamma' \gamma' n$ -"qaghan" kelimesi. **Ö:** 1,6 cm, **A:** 1,5 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Kendi koleksiyonu-muz. **VI yy. son çeyreği -VII yy. başı, Bakır.**

No: 3. Different mint. *Av.* On the center there is an anchor-shaped *stamp* ⌘ and Soghdian legend *trōw* "Tardu" is placed in one level (layer), *Rv.* On the center of an inscription here is the word $\gamma' \gamma' n$ -"qaghan" with Soghdian italics, **D:** 16 mm. **W:** 1.5 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection - AK-1. **The last quarter of VI c. - the beginning of VII c., Bronze.**

Not. Bu tip sikkelerin daha sağlam çeşitleri bulunamadığı için Soğdça $\gamma w \beta w$ "hükümdar" okunmaktaydı [Rtveladze, 1982, s. 37].

Note: Here could be read Soghdian legend $\gamma w \beta w$ "the King" as this kind of coins haven't been saved well [Rtveladze, 1982, p. 37].

Tun Yabgu Kağan (618-630) Sikkeleri

I.Tip. Çifte portreli sikkeler

No: 4. *Av.* Sol tarafta uzun saçlı, açık alınlı, geniş, yuvarlak yüzlü erkek (kağan), sağ tarafta üçgen şeklinde şapka taşıyan kadın (melike) tasvirleri. İkisinin yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçimindedir. *Rv.* Ortada değişik biçimli damga ⌘ ve onun etrafında Soğdça yazı yer almaktadır. Yazı saat kadranının tersine yönelik 3'ten başlıyor ve *twn cpyw* $\gamma' \gamma' n$ *pn*-"Tun Çapğu Kağan panı" (Tun Yabgu Kağan parası) okunmaktadır. **Ö:** 21.7 mm, **A:** 3.0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Özel koleksiyon - A-1. **VII yy.ın ilk çeyreği. Bakır.**

The Coins of Tun Yabgu Kaghan (618-630)

Type I. Coins with double-portraits

No: 4. *Av.* On the left side there is the description of a man (Kaghan), with a long hair, open forehead; wide and round face On the right side there is the triangle-shaped description of a woman (Khatun) with a hat. The faces of both are round; the eyes are a little bit slanting like an almond. *Rv.* On the center there is different-shaped stamp ⌘ and Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read *twn cpyw* $\gamma' \gamma' n$ *pn*-"Tun Chabghu Qaghan Pani" (The money of Tun Yabgu Kaghan). **D:** 21.7 mm, **W:** 3.0 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection - A-1. **The first quarter of VII c., Bronze.**

No: 5. Farklı baskı. **Av.** Bir üsttekinin aynısı; sol tarafta uzun saçlı, açık alınlı, geniş yuvarlak yüzlü erkek (kağan), sağ tarafta üçgen şeklinde şapka taşıyan kadın (melike) tasvirleri. İkisinin de gözleri hafifçe çekik. **Rv.** Bir üsttekiyle aynı damga ve onun etrafında saatin tersine yönelik 3'te başlayan tam korunmamış Sogd yazısı: *twñ cpw γ['y'n] pny*—"Tun Çapğu Q[aghan pan]ı" (Tun Yabgu Kağan parası) okunmaktadır. **Ö:** 1,7 cm. **A:** 1,5 gr. **B.Y:** Yedisu (Bişkek), **K.Y:** Kamışev-No: 19 (Kırgızistan). **VII yy.in ilk çeyreği. Bakır.**

No:5

Av

Rv

No: 5. Different mint. **Av.** The same as the below one, on the left side there is the description of a man (Kaghan) with long hair, open forehead, wide and round face, On the right side there is the description of a triangle-shaped woman (Khatun) with a hat. The eyes of both are a little bit slanting. **Rv.** The same stamp as the same as the below one and Soghdian Legend (which hasn't been saved well) begins at against clockwise 3 o'clock: *twñ cpw γ['y'n] pny*—"Tun Chabghu Q[aghan pan]ı" ("The money of Tun Yabgu Kaghan"). **D:** 1,7cm. **W:** 1,5gr. **FO:** Yetisu (Bishkek), **PS:** Kamışev-No: 19 (Kyrgyzstan). **The first quarter of VII c., Bronze.**

No: 6. Farklı baskı. **Av.** Bir üsttekinin aynısı; sol tarafta uzun saçlı, açık alınlı, geniş yuvarlak yüzlü erkek (kağan), sağ tarafta üçgen şeklinde şapka taşıyan kadın (melike) tasvirleri. İkisinin de gözleri hafifçe çekik. **Rv.** Bir üsttekiyle aynı damga ve onun etrafında saatin tersi yönde 3'ten başlayan tam korunmamış Sogd yazısı: *t[wn] cpw γ['y'n] pny*—"Tun Çapğu Q[aghan pan]ı" (Tun Yabgu Kağan parası) okunmaktadır. **Ö:** 2,2 cm. **A:** 2 gr. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent), **K.Y:** Özel Koleksiyon - R-1. **VII yy.in ilk çeyreği. Bakır.**

No:6

Av

Rv

No: 6. Different mint. **Av.** The same as the below one, on the left side there is the description of a man (Kaghan) with long hair, open forehead, wide and round face, On the right side there is the description of a triangle-shaped woman (Khatun) with a hat. The eyes of both are a little bit slanting. **Rv.** The same stamp as the same as the below one and Soghdian Legend (which hasn't been saved well) begins at against clockwise 3 o'clock: *twñ cpw γ['y'n] pny*—"Tun Chabghu Q[aghan pan]ı" ("The money of Tun Yabgu Kaghan"). **D:** 2,2 cm. **W:** 2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent), **PS:** Personal collection - R-1. **The first quarter of VII c., Bronze.**

Not. E.V. Rtveladze bu tip sikkelerdeki yazıyı kendisinin "Çaç tarihi ve numizmatigi (Miladi III. yy.in ikinci yarısı - VIII. yy.in ortaları)" adlı Rusça eserinde şöyle okumaktadır: *'ysβr β'γ'δwr ywLk (?)*—"İşbara Bahadur İyilg?" [Rtveladze, 2006, s. 64-65]. Ona göre mezkur sikkeler Batı

Note. According to E.V.Rtveladze this type of legend in the coins was read in his new book named "The history and numismatics of Chach" (The second half of III c.-the middle of VIII c. A.D.). as: *'ysβr β'γ'δwr ywLk (?)*—"İshbara Bagadur İyilg?" [Rtveladze, 2006, p 64-65]. According to it, these coins should be related

Köktürk Kağanı İrbis İşbara Cabgu-han (640-641) ile ilgili olmalıdır. Ancak, E.V. Rtveladze, şöyle bir yeni okuyuşu teklif etmektedir: [ZNH] *pn̄y tōwn šwγ*’-“[Bu] sikke Ş/Savga[r] Tudunu’na ait” [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 85].

with İrbis Ishbara Djabgu-han (640-641), Western Turkic Kaghan. However, E.V. Rtveladze finally now is proposing the following reading: [ZNH] *pn̄y tōwn šwγ*’-“[This] coin belongs to the Tudun of Sh/Savga[r]” [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 85].

II. Tip. Tahtta Oturmuş Prens Tasvirli Sikkeler 1. Çeşit.

No: 7. Av. Bağdaş kurarak tahtta oturmuş, uzun saçlı, bir elinde eşya (kuş?) tutan prens tasviri. Başı sağa dönük, sağ ve sol tarafında hilâl ve yıldız tasvirleri. **Rv.** Ortada yukarıdakilere benzer damga ve onun etrafında Sogd yazısında, saat kadranının tersine yönelik 3’ten başlayan *tw̄n c̄p̄r̄w γ’γ’n̄ p̄n̄y* – “Tun Yabgu qaghan parasi” cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 2 cm. **A:** 2,3 gr. **B.Y:** Hanabad-tepe (Taşkent), **K.Y:** ArE (Semerkant). **VII yy.in ilk çeyreği.** **Bakır.**

No: 8. Farklı baskı. Av. Bağdaş kurarak tahtta oturmuş, uzun saçlı, bir elinde eşya (kuş?) tutan prens tasviri. Başı sağa dönük, sağ ve sol tarafında hilâl ve yıldız. **Rv.** Ortada yukarıdakine benzer damga ve onun etrafında Sogd yazısıyla *tw̄n [c̄p̄r̄w γ’γ’n̄] p̄n̄y* – “Tun Yabgu qaghan parasi” cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 2 cm. **A:** 2,3 gr. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent), **K.Y:** Özel Koleksiyon - AK-6. **VII yy.in ilk çeyreği.** **Bakır.**

Type II. The Coins with Description of a Prince Sitting on the Throne 1. Kind.

No: 7. Av. The description of a prince with long hairs, holding a thing (a bird?) sitting cross-legged on the throne. His face looks to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the left and right sides. **Rv.** On the center the stamp similar to the below one and Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 3 o’clock and is read *tw̄n c̄p̄r̄w γ’γ’n̄ p̄n̄y* – “Tun Chabghu Qaghan Pani” (“The money of Tun Yabgu Kaghan”). **D:** 2 cm, **W:** 2.3 g, **FO:** Hanabad-tepe (Tashkent). **PS:** ArE (Samarqand). **The first quarter of VII c., Bronze.**

No: 8. Different mint. Av. The description of a prince with long hairs, holding a thing (a bird?) sitting cross-legged on the throne. His face looks to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the left and right sides. **Rv.** On the center the stamp similar to the below one and Soghdian legend is placed around it: *tw̄n c̄p̄r̄w γ’γ’n̄ p̄n̄y* – “Tun Chabghu Qaghan Pani” (“The money of Tun Yabgu Kaghan”). **D:** 2 cm, **W:** 2.3 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection - AK-6. **The first quarter of VII c., Bronze.**

No:7

Av

Rv

No:8

Av

Rv

No: 9. Farklı baskı. **Av.** Bağdaş kurarak tahtta oturmuş, uzun saçlı, bir elinde eşya (kuş?) tutan prens tasviri. Başı sağa dönük, sağ ve sol tarafında hilâl ve yıldız tasvirleri. **Rv.** Ortada diğer Tun Yabgu Kağan sikkelerindeki damgaya benzer damga ve onun etrafında Sogd yazısıyla, saat istikametinin ters yönde başlayan [twn cp]γw γ'γ '[n pny]–“Tun Yabgu qaghan parası” cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20-19 mm. **A:** 2,0 gr. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi), **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII yy.in ilk çeyreği. Bakır**

No:9

Av

Rv

No: 9. Different mint. **Av.** The description of a prince with long hairs, holding a thing (a bird?) sitting cross-legged on the throne. His face looks to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the left and right sides. **Rv.** On the center the stamp similar to the other coins of Tun Yabghu Kaghan and Soghdian legend is placed around it The letter begins at against clockwise and is read: [twn cp]γw γ'γ '[n pny]–“The money of Tun Yabgu qaghan”. **D:** 20-19 mm, **W:** 2.0 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection - AK-6. **The first quarter of VII c., Bronze.**

Not. Bu tip sikkeler E.V. Rtveladze tarafından ilkin β... (kp)rnw (?) xwβ? - “B... Kabarna hükümdarı (?)” olarak okunmuştu [Rtveladze, 1982, c. 35; Rtveladze, 1997/1998, 325, pl. I, 10]. Son çalışmasında o č'čynk MR 'Y 'w'βh ? - “Çaç hükümdarı 'w'βh ?” olarak okumayı tercih etmiştir [Rtveladze, 2006, c. 61 – 62].

Note. These kinds of coins were first read by E.V. Rtveladze as follows: β... (kp)rnw (?) xwβ? - “B... The King of Kabarna (?)” [Rtveladze, 1982, p. 35; Rtveladze, 1997/1998, 325, pl. I, 10]. And in his last researches he suggests to read the phrases as following: č'čynk MR 'Y 'w'βh ? - “The King of Chach 'w'βh ?” [Rtveladze, 2006, p. 61–62].

2. Çeşit. Aniepiğrafik sikkeler

No: 10. **Av.** Bağdaş kurarak tahtta oturmuş, uzun saçlı, bir elinde eşya (kuş?) tutan prens tasviri. Başı sağa dönük, sağ ve sol tarafında hilâl ve yıldız. **Rv.** Ortada yukarıdakilerden biraz farklı damga Yazı bulunmamaktadır. **Aniepiğrafik. Ö:** 2 cm. **A:** 2 gr. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent), **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-7. **VII yy.in ilk çeyreği. Bakır**

No:10

Av

Rv

2. Kind. Aniepigraphic coins

No: 10. **Av.** The description of a prince with long hairs, holding a thing (a bird?) sitting cross-legged on the throne. His face looks to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the left and right sides. **Rv.** On the center there is stamp which is a little bit different from others. There is not any letter. **Aniepigraphic. D:** 2 cm, **W:** 2 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection - A-7. **The first quarter of VII c., Bronze.**

No: 11. Farklı baskı. **Av.** Bağdaş kurarak tahtta oturan, uzun saçlı, bir elinde kuş tutan prens tasviri. Başı sağa dönük, sağ ve sol tarafında hilâl ve yıldız. **Rv.** Ortada yukarıdakilere benzer, ancak biraz farklı damga. Yazı bulunmamaktadır. Aniepiğrafik. Ö: 20 mm. A: 2 gr. **B.Y:** Taşkent bölgesi, **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogd coins.narod.ru - No: Ch 23]. **VII yy.in ilk çeyreği. Bakır.**

No: 11. Different mint **Av.** The description of a prince with long hairs, holding a thing (a bird?) sitting cross-legged on the throne. His face looks to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the left and right sides. **Rv.** On the center there is stamp similar to the below ones. There is not any letter. Aniepigraphic. **D:** 20 mm, **W:** 2 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [sogd coins.narod.ru - No: Ch 23]. **The first quarter of VII c., Bronze.**

No: 12. Farklı baskı. **Av.** Bağdaş kurarak tahtta oturmuş, uzun saçlı, bir elinde eşya (kuş?) tutan prens tasviri. Başı sağa dönük, sağ ve sol tarafında hilâl ve yıldız tasvirleri. **Rv.** Ortada yukarıdakilere benzer, ancak biraz farklı damga. Yazı bulunmamaktadır. Aniepiğrafik. Ö: 20-19 mm. A: 2,0 gr. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi), **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII yy.in ilk çeyreği. Bakır**

No: 12. Different mint. **Av.** The description of a prince with long hairs, holding a thing (a bird?) sitting cross-legged on the throne. His face looks to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the left and right sides. **Rv.** On the center there is stamp similar to the below ones. There is not any letter. Aniepigraphic. **D:** 20-19 mm, **W:** 2,0 gr. **FO:** Kankatepe. Tashkent region. **PS:** Personal collection. **The first quarter of VII c., Bronze.**

III Tip. At Tasvirli Sikkeler

1. Çeşit

No: 13. **Av.** Sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üzerinde hilâl ve yıldız. **Rv.** Ortada yukarıdakine benzer damga ve onun etrafında saat kadranının tersine yönelik 2'de başlayan Sogd yazısıyla [twn] cpw γ'γ'n pny- "Tun Cabgu qaghan parası" cümlesi yer almaktadır. Ö: 17 mm. A: 1,5 gr. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent), **K.Y:** Özel Koleksiyon - D-3. **VII yy.in ilk çeyreği. Bakır**

No: 13. **Av.** The description of a horse turning to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the Horse. **Rv.** On the center the stamp similar to the below one and Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise and is read: [twn cp]w γ'γ [n pny] - "The money of Tun Djabghu qaghan". **D:** 17 mm, **W:** 1,5 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection-D-3. **The first quarter of VII c., Bronze.**

No: 14. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üzerinde hilâl ve yıldız, *Rv.* Ortada yukarıdakilerle aynı damga 𐰽 ve onun etrafında saat kadranının tersine yönelik 1'de başlayan Sogd yazısıyla [twn c]pγw γ'γ'n pny—"Tun Cabgu qaghan parası" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 15,2-17,9 mm. **A:** 1,6 gr. **B.Y:** Taşkent bölgesi, **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-No: 29607, Chach, Kabarna domain]. **VII yy.ın ilk çeyreği. Bakır**

No: 14. Different mint. *Av.* The description of a horse turning to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the horse. *Rv.* On the center the stamp 𐰽 similar to the below ones and Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: [twn c]pγw γ'γ'n pny—"The money of 'Tun Djabghu qaghan". **D:** 15,2-17,9 mm, **W:** 1,6 gr. **FO:** Tashkent region, **PS:** Personal collection -[zeNo:ru-No: 29607, Chach, Kabarna domain]. **The first quarter of VII c., Bronze.**

No: 15. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen, koşmaya hazır at tasviri. Atın üzerinde hilâl ve yıldız. *Rv.* Ortada yukarıdakilerle aynı damga 𐰽 ve onun etrafında saat kadranının tersine yönelik 1'de başlayan Sogd yazısıyla [twn c]pγw γ'γ'n pny—"Tun Cabgu qaghan parası" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 17 mm. **A:** 1,4 gr. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi), **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII yy.ın ilk çeyreği. Bakır**

No: 15. Different mint. *Av.* The description of a horse ready to run and turning to the right. There are descriptions of the half Moon and stars on the horse. *Rv.* On the center the stamp 𐰽 similar to the below ones and Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: [twn c]pγw γ'γ'n pny—"The money of 'Tun Djabghu qaghan". **D:** 15,2-17,9 mm, **W:** 1,6 gr. **FO:** Tashkent region, **PS:** Personal collection - - [zeNo:ru - No: 29607, Chach, Kabarna domain]. **The first quarter of VII c. Bronze.**

No: 16. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üzerinde hilâl ve yıldız. *Rv.* Ortada yukarıdakilerle aynı damga 𐰽 ve onun etrafında saat kadranının tersine yönelik 1'de başlayan Sogd yazısıyla [twn c]pγw γ'γ'n pny—"Tun Cabgu qaghan parası" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 17 mm. **A:** 1,4 gr. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent

No: 16. Different mint. *Av.* The description of a horse turning to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the horse. *Rv.* On the center the stamp 𐰽 similar to the below ones and Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: [twn c]pγw γ'γ'n pny—"The money of 'Tun Djabghu qaghan".

bölgesi), K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII yy.in ilk çeyreği. Bakır

No: 17. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üzerinde hilâl ve yıldız. *Rv.* Ortada yukarıdakilerle aynı damga ve onun etrafında saat kadranının tersi yönde 1'de başlayan Sogd yazısıyla [twn c]pɣw γ'γ'n pny – Tun Cabgu qaghan parasi' cümlesi yer almaktadır. *Ö:* 17 mm. *A:* 1,4 gr. *B.Y:* Kankatepe (Taşkent bölgesi), K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII yy.in ilk çeyreği. Bakır

No: 18. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üzerinde hilâl ve yıldız. *Rv.* Ortada yukarıdakilerle aynı damga ve onun etrafında saat kadranının tersine 1'de başlayan Sogd yazısıyla [twn c]pɣw γ'γ'n pny – "Tun Cabgu qaghan parasi" cümlesi yer almaktadır. *Ö:* 17 mm. *A:* 1,4 gr. *B.Y:* Kankatepe (Taşkent bölgesi), K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII yy.in ilk çeyreği. Bakır

No: 19. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üzerinde hilâl ve yıldız. *Rv.* Ortada yukarıdakilerle aynı damga ve onun etrafında saat kadranının tersine yönelik 1'de başlayan Sogd yazısıyla [twn c]pɣw γ'γ'n pny – "Tun Cabgu qaghan parasi" cümlesi yer almaktadır. *Ö:* 17 mm. *A:* 1,4 gr. *B.Y:* Kankatepe

60

No:17

No:18

No:19

Rv

D: 17 mm, *W:* 1,4 gr. *FO:* Kankatepe (Tashkent region), *PS:* Personal collection. The first quarter of VII c. Bronze.

No: 17. Different mint. *Av.* The description of a horse turning to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the horse. *Rv.* On the center the stamp is similar to the below ones and Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: [twn c]pɣw γ'γ'n pny – "The money of Tun Djabghu qaghan". *D:* 17 mm, *W:* 1,4 gr. *FO:* Kankatepe (Tashkent region), *PS:* Personal collection. The first quarter of VII c. Bronze.

No: 18. Different mint. *Av.* The description of a horse turning to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the horse. *Rv.* On the center the stamp is similar to the below ones and Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: [twn c]pɣw γ'γ'n pny – "The money of Tun Djabghu qaghan". *D:* 17 mm, *W:* 1,4 gr. *FO:* Kankatepe (Tashkent region), *PS:* Personal collection. The first quarter of VII c. Bronze.

No: 19. Different mint. *Av.* The description of a horse turning to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the horse. *Rv.* On the center the stamp is similar to the below ones and Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: [twn c]pɣw γ'γ'n

(Taşkent bölgesi), K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII yy.ın ilk çeyreği. Bakır

No: 20. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üzerinde hilâl ve yıldız. *Rv.* Ortada yukarıdakilerle aynı damga \oint ve onun etrafında saat kadranının tersine yönelik 1'de başlayan Sogd yazısıyla [twn c]pyw γ'γ'n pny – "Tun Cabgu qaghan parası" cümlesi yer almaktadır. \bar{O} : 17 mm. A: 1,4 gr. B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi), K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII yy.ın ilk çeyreği. Bakır

Rv

pny – "The money of Tun Djabghu qaghan". **D:** 17 mm, **W:** 1,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection. **The first quarter of VII c. Bronze.**

No:20

Av

Rv

No: 20. Different mint. *Av.* The description of a horse turning to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the horse. *Rv.* On the center the stamp \oint similar to the below ones and Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: [twn c]pyw γ'γ'n pny – "The money of Tun Djabghu qaghan". **D:** 17 mm, **W:** 1,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection. **The first quarter of VII c. Bronze.**

Not. Bu tip sikkelerin yazısı çok silik bir nüshasına dayanarak E.V. Rtveladze ϵ' ... (belki ϵ' ϵ' ynk - Çaç'a ait) ve xwβ - "hükümdar" olarak okumayı tercih etmektedir [Rtveladze, 2006, s. 64-65; Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 101]. Ancak, biz yukarıdaki okuyuş tarzımıza çok fazla iyi korunmuş nüshalarını karşılaştırarak ulaşmış bulunmaktayız [Babayar, 2005, s. 198].

Note. E.V. Rtveladze tried to read this kind of coins on the basis of the letters on the coins that are indistinct and gave proof as follows: ϵ' ... (Perhaps ϵ' ϵ' ynk - belonging to Chach) and xwβ - "the King" [Rtveladze, 2006, p. 64-65; Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 101]. But, we have gained these experiences of reading after working on the lots of copies that are well-saved and by comparing them. [Babayar, 2005, p. 198].

2. Çeşit. Anepigrafi sikkeler

No: 21. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üzerinde hilâl ve yıldız. *Rv.* Ortada yukarıdaki at tasvirli sikkelerden biraz farklı damga yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. \bar{O} : 15 mm. A: 1,5 gr. B.Y: Kankatepe (Taşkent), K.Y: Özel Koleksiyon - A-13. VII yy.ın ilk çeyreği. Bakır

No:21

Av

Rv

2. Kind. Anepigraphic coins

No: 21. Different mint. *Av.* The description of a horse turning to the right and there are descriptions of the half Moon and stars on the horse. *Rv.* On the center the stamp similar to the below ones and there isn't any letter. **D:** 15 mm, **W:** 1,5 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection - A-13. **The first quarter of VII c. Bronze.**

"Yabgu Kağan" Unvanlı Sikkeler

I. Tip. Atlı tasvirli sikkeler

No: 22. *Av.* Atlı binici tasviri. At oldukça uzun boylu tasvir olunmuştur, *Rv.* Yukarıda görülen Tun Yabgu Kağan sikkelerindeki damgalarla aynı damga. Damganın etrafında saat kadranının tersine 4'te başlayan Sogd yazıyla *çpγw γ'γ'n pny* – "Cabgu Kağan parası" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 17-18 mm. **A:** 2,5 gr. **B.Y:** Taşkent bölgesi, **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - # 12968 Chach, Cabarna]. **VII yy.in ilk yarısı. Bakır.**

No:22

Coins with the title of "Yabgu Kaghan"

I. Type. Coins with description of a horse

No: 22. *Av.* The description of a horse rider. The horse is long to some extent. *Rv.* The stamp is the same as in the coins of Tun Yabgu Kağan which have been foreseen. Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 4 o'clock and is read: *çpγw γ'γ'n pny* – « The money of Djabghu qaghan ». **D:** 17-18 mm, **W:** 2,5 g. **FO:** Tashkent region, **PS:** Personal collection - [zeNo:ru-# 12968 Chach, Cabarna]. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 23. Farklı baskı. *Av.* Binicili at tasviri. Süvari uzun saçlı, bir eli atın yularını tutmaktadır. Yukarıdaki at tasvirinden farklı biçimde, atın ayakları kısadır, *Rv.* Yukarıdaki sikke damgasıyla aynı damga. Damganın etrafında saat kadranının tersine 6'da başlayan, daha İtaliyeli biçimli Sogd yazıyla *çpγw γ'γ'n pn[y]* – "Cabgu Kağan parası" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 17 mm. **A:** 1,4 gr. **B.Y:** Taşkent bölgesi, **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - No: Ch 25]. **VII yy.in ilk yarısı. Bakır.**

No:23

No: 23. Different mint. *Av.* The description of a horse rider. The horseman with long hairs is holding the horse's halters with his one hand. The description of a horse with short feet, differing from others below. *Rv.* The stamp is the same as in the coins below. Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 6 o'clock and is read: *çpγw γ'γ'n pn[y]* – « The money of Djabghu Kaghan ». **D:** 17 mm, **W:** 1,4 gr. **FO:** Tashkent region, **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru - No: Ch 25]. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 24. Farklı baskı. *Av.* Binicili at tasviri. Yukarıdaki atlılardan farklı biçim göze çarpıyor. Süvari sivri uçlu şapka giymiş, bir elinde ok-

No: 24. Different mint. *Av.* The description of a horse rider. There is a different shape can be noticed from others below. The horseman

yay tutmaktadır, *Rv*.
Yukarıdaki damgalara benzer,
ancak biraz farklı bir damga
şek. Damganın etrafında saat
kadrının tersine 4'te
başlayan Sogd yazıyla *cpw*
γ'γ'n pny – “Cabgu Kağan
parası” cümlesi yer
almaktadır. *Ö*: 16 mm. *A*: 1,4
gr. *B.Y*: Taşkent bölgesi, *K.Y*:
Özel Koleksiyon - [zeNo:ru -
Chach, Cabarna principality].
VII yy.in ilk yarısı. Bakır.

No:24

Av

Rv

wearing a sharply pointed cap
holds an ax in his hands. *Rv*.
The same as below stamps but
a little bit different stampşek.
Soghdian legend is placed
around it. The letter begins at
against clockwise 4 o'clock
and is read: *cpw cpw γ'γ'n*
pny – “The money of Djabghu
Kaghan”. *D*: 16 mm, *W*:
1,4gr. *FO*: Tashkent region,
PS: Personal collection -
[zeNo:ru - Chach, Cabarna
principality]. **The first half of
VII c. Bronze.**

No: 25. Farklı baskı. *Av*.
Binicili at tasviri. Süvari bir
elinde mızrak tutmakta, *Rv*.
Yukarıdaki damgalara benzer
bir damgaşek. Damganın
etrafında saat kadrının
tersine 4'te başlayan Sogd
yazıyla *[c]pw γ'γ'n p[ny]* –
“Cabgu Kağan parası” cümlesi
yer almaktadır. *Ö*: 16 mm. *A*:
1,4 gr. *B.Y*: Kankatepe
(Taşkent), *K.Y*: Özel
Koleksiyon - A-14. **VII yy.in
ilk yarısı. Bakır.**

No:25

Av

Rv

No: 25. Different mint. *Av*. The
description of a horse rider. The
horseman holds a lance in his
hands. *Rv*. The same as below
stampsşek. Soghdian legend is
placed around it. The letter
begins at against clockwise 4
o'clock and is read *[c]pw γ'γ'n*
p[ny] – “The money of Jabghu
Kaghan”. *D*: 16 mm, *W*: 1,4 gr.
FO: Kankatepe (Tashkent), *PS*:
Personal collection-A-14. **The
first half of VII c. Bronze.**

No: 26. Farklı baskı. *Av*.
Binicili at tasviri. Süvari bir
elinde mızrak tutmaktadır. Bu
sikkede başka bir sikkedeki
tasvirin izleri görülmektedir.
Rv. Yukarıdaki damgalara
benzer damgaşek. Damganın
etrafında saat kadrının
tersine 4'te başlayan Sogd
yazıyla *(c)pw γ'γ'n pny* –
“Cabgu Kağan parası” cümlesi
yer almaktadır. Damganın sol
yanında diğer bir Çaç
sikkесinin (No: 135-144) izi,
yani üzerinde hilâl tasvirli
başlık taşıyan prens başının bir
kısımlı görülmektedir. *Ö*: 21-22
mm. *A*: 1,4 gr. *B.Y*:
Kankatepe (Taşkent), *K.Y*:
Özel Koleksiyon - A-14. **VII
yy.in ilk yarısı. Bakır.**

No:26

Av

Rv

No: 26. Different mint. (Minted
also after mint, on it) *Av*. The
description of a horse rider. The
horseman holds a lance in his
hands. In this coin here may be
seen the traits of a description of
an other coin. *Rv*. The same as
below stampsşek. Soghdian
legend is placed around it. The
letter begins at against clockwise
4 o'clock and is read: *(c)pw*
γ'γ'n pny – “The money of
Jabghu Kaghan”. On the left
side of stamp there is a trait of
the other Chach coin (No: 135-
144) and there can be appeared
the head of a prince with a moon
above it. *D*: 21-22 mm. *W*: 1,4 g.
FO: Kankatepe (Tashkent), *PS*:
Personal collection-A-14. **The
first half of VII c. Bronze.**

Not. Bu tipteki sikkeler bulunalı 30 seneden fazla zaman geçmiş, ilk yayınlarında (1980'li yıllar) $\delta'yk/\beta w r t w [M]R'y$ – “Hükümdar Daivurtu” okunan diğer bir tip sikkeler grubuna (Kabarna sikkeleri) dahil sanılmıştı [bak. Rtveladze, 1997/98, p. 325, Pl. I, 8-9]. Ancak, o son çalışmasında bu tip sikkelerdeki yazıyı $xnk \dots nw xw\beta \dots$ tarzında okuyarak, onda $kprnw$ (Kabarna) yer adının bulunmasının muhtemel olduğunu yazmaktadır [Ртвеладзе, 2006, с. 62-63]. Daha sonradan E.V. Rtveladze $pny xw\beta w x n \beta 'z/n$ – “Hükümdar $x n \beta 'z/n$ sikkesi” tarzında okumayı tercih etmiştir [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 93].

Note. It is more than 30 years yet after these types of coins had been found. When it was firstly written about these (in the 80'ths) it was considered that they belong to one of the groups of the coins (Kabarna coins) that read as $\delta'yk/\beta w r t w [M]R'y$ – “The King Daivurtu” [See. Rtveladze, 1997/98, p. 325, Pl. I, 8-9]. However, in his last researches E.V. Rtveladze reads the legend in this type of coins as: $xnk \dots nw xw\beta \dots$ and stops at the view that the existence of a plea name of $kprnw$ (Kabarna) on it is very probable. [Rtveladze, 2006, p. 62-63]. Later E.V. Rtveladze proposed to read the legend as: $pny xw\beta w x n \beta 'z/n$ – “The coin of the King $x n \beta 'z/n$ ” [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 93].

II. Tip. Atlı tasvirli “Kağan” unvanlı sikkeler

No: 27. Av. Sağa yönelmiş, uzun saçlı binicili at tasviri. Süvari atın yularını tutmakta, sol elinde eşya (kuş?) bulunmaktadır. Süvarinin arka tarafında hilâl bulunuyor. Sikkenin çevresinde yuvarlak bezekler yer almaktadır, **Rv.** “Tun Yabgu Kağan” ve “Yabgu Kağan” sikkelerindeki damgalarla aynı damga ☪ . Damganın altında iki satır Sogdça yazılı cümle görülmektedir. Üstteki birinci satırın bir kısım harfleri silik olduğundan tam olarak okunmamaktadır. İkinci satırdaki harfler $\gamma' \gamma' n$ – “Kağan” kelimemsi yer almaktadır. **Ö:** 18,2-21,5 mm. **A:** 2,1 gr. **B.Y:** Taşkent bölgesi, **K.Y:** Özel Koleksiyon - NBU-K1, No: 62. **VII yy.ın ilk yarısı.** **Bakır.**

No:27

Av

Rv

II. Type. Horse described coins with the title of “Kaghan”

No: 27. Av. Description of a horse rider with long hairs turning to the right. The horseman is holding the horse's halters and an object (a bird?) in his left hand. There is a shape of the Half Moon on the backward. Round ornaments are placed around the coin. **Rv.** The same stamp ☪ as in the coins with writings of “Tun Yabgu Kaghan” and “Yabgu Kaghan”. It can be noticed two lines of sentence in Soghdian letters down the stamp. Because a part of the letters on the upper line is indistinct they haven't been read at all. There is a word of $\gamma' \gamma' n$ – “Kaghan” on the second line. **D:** 18,2-21,5 mm. **W:** 2,1 gr. **FO:** Tashkent region, **PS:** Personal collection NBU-K1, No: 62. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 28. Farklı baskı. **Av.** Üsttekilerle aynı sağa yönelmiş, uzun saçlı atlı binici tasviri. Süvari atın yularını tutmakta, sol elinde eşya (kuş?) bulunmaktadır. Süvarinin arka tarafında hilâl şekli bulunuyor. Baskı yanlışlığından dolayı arka yüzeyde bulunan Soğdça harfler (sikkenin sol kısmında) bulunmaktadır. Sikkenin çevresinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Bir üstteki sikkeyle aynı damga. Damganın altında iki satır Soğdça yazılı cümle görülmektedir. Üstteki birinci satırın bir kısım harfleri silik olduğundan tam olarak okunmamaktadır. İkinci satırdaki harfler $\gamma' \gamma' n$ - "Kağan" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 21,5-20,0 mm. **A:** 2,1 gr. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi), **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII yy.in ilk yarısı. Bakır.**

No: 28. Farklı baskı. **Av.** Üsttekilerle aynı sağa yönelmiş, uzun saçlı binicili at tasviri. Süvari atın yularını tutmakta, sol elinde eşya (kuş?) bulunmaktadır. Süvarinin arka tarafında hilâl bulunuyor. Baskı yanlışlığından dolayı arka yüzeyde bulunan Soğdça harfler (sikkenin sol kısmında) bulunmaktadır. Sikkenin çevresinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Bir üstteki sikkeyle aynı damga. Damganın altında iki satır Soğdça yazılı cümle görülmektedir. Üstteki birinci satırın bir kısmının harfleri silik olduğundan tam olarak okunmamaktadır. İkinci satırdaki harfler $\gamma' \gamma' n$ - "Kağan" kelimesi yer almaktadır. **Ö:** 21,5-20,0 mm. **A:** 2,1 gr. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi), **K.Y:** Özel Koleksiyon - I-1. **VII yy.in ilk yarısı. Bakır.**

No:28

Av

Rv

No: 28. Different mint. **Av.** The same stamp as below ones. Description of a horse rider with long hairs turning to the right. The horseman is holding the horse's halters and a thing (a bird?) in his left hand. There is a shape of the Half Moon on his back. Because there is a fault in the mint Soghdian letters are placed on the backward (on the left side of the coin). There are round ornaments around the coin. **Rv.** The same stamp as below one. It can be seen two lines of sentence in Soghdian letters down the stamp. Because a part of the letters on the first line is indistinct they aren't being read at all. There is a word of $\gamma' \gamma' n$ - "Kaghan" on the second line. **D:** 21,5-20,0 mm. **W:** 2,1 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection. **The first half of VII c. Bronze.**

No:29

Av

Rv

No: 28. Different mint. **Av.** The same stamp as below ones. Description of a horse rider with long hairs turning to the right. The horseman is holding the horse's halters and a thing (a bird?) in his left hand. There is a shape of the Half Moon on the back. Because there is a fault in the mint Soghdian letters are placed on the backward (on the left side of the coin). There are round ornaments around the coin. **Rv.** The same stamp as below one. It can be seen two lines of sentence in Soghdian letters down the stamp. Because a part of the letters on the first line is indistinct they aren't being read at all. There is a word of $\gamma' \gamma' n$ - "Kaghan" on the second line. **D:** 21,5-20,0 mm. **W:** 2,1 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection - I-1. **The first half of VII c. Bronze.**

Not. Bu tipteki sikkeler V.A. Livşits tarafından *ḡyk/βwrtw [M]R'y* – “Hükümdar Daivurtu” okunmuştu [Rtveladze, 1982, c. 35; Rtveladze, 1997/98, p. 325, Pl. I, 8-9]. E.V. Rtveladze ise yakın yıllarda ilk önce *č(?)ny [x]wβ xnzkdōn* – “č(?)ny (yer adı) hükümdarı xnzkdōn” şeklinde okumuş [Rtveladze, 2006, c. 63], daha sonra *twrn* (ya da *twkn*) – “Turan” okumayı tercih etmiştir [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 99].

Note. This type of coins once first was read as $\delta yk/\beta w r t w [M] R' y$ – “The King Daivurtu” by V.A. Livshits [Ртвеладзе, 1982, с. 35; Rtvladze, 1997/98, p. 325, Pl. I, 8-9]. But, E.V. Rtvladze in the recent days has read first the legend as: $\check{c}(?)ny [x]w\beta xnzkd\ddot{o}nn$ – “ $\check{c}(?)ny$ (place name) the King $xnzkd\ddot{o}nn$ ” [Rtvladze, 2006, p. 63], and a few later suggested to read as in the form of: $twrn$ (or $twkn$) – “Turan” [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 99].

“Yabgu” Unvanlı Sikkeler
I.Tip. Çifte portreli sikkeler

No: 30. Av. Karşıya bakan, geniş, yuvarlak yüzü, saçları omzuna kadar uzayan erkek (Kağan) ve yüzü biraz küçük çaptaki, başında ucu sivri, üç boynuzlu şapka taşıyan kadın (Hatun) tasviri. İkisinin de gözleri hafifçe çekik. Erkeğin başı üzerinde hilâl ve yıldız tasviri yer almaktadır, **Rv.** Ortada Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkelerinde görülen damgayla aynı, ancak biraz büyük çaplı damga . Damganın etrafında saat yönünde 5'te başlayan Soğdça yazı *ZNH pny cpw yrçrōnk* – "Bu sikke Yabgu İl-Çirdanaktır" okunmaktadır. **Ö:** 24 mm, **A:** 2,4 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-31. VII yy.ın ilk yarısı. Bakır

No: 31. Farklı baskı. **Av.** karşıya bakan, geniş, yuvarlak yüzlü, uzun saçları omzuna kadar dökülen erkek (Kağan) ve yüzü biraz küçük çaptaki, başında ucu sivri, üç boynuzlu şapka taşıyan kadın (Hatun) tasviri. İkisinin de gözleri hafif çekik. Erkeğin başı

The Coins with the Title of "Yabgu"

1.Type. *Coins with double-portraits.*

No: 30. Av. Description of a man (Kaghan) with a round face and long hairs reaching to the shoulder turns to the straight. Description of a woman (Khatun) with a little bit smaller face. And she wears a sharp cap with 3 horns. The eyes of both are quite slanting. There is the description of the Half Moon and stars on the man's head. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins of Tun Yabgu Kaghan and Yabgu Kaghan. But stamp is in a large diameter. Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise 5 o'clock and is read *ZNH pny cprw yrcrōnk* - «This coin belongs to Yabgu II-Čirdanak». **D:** 24 mm, **W:** 2,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection - A-31. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 31. Different mint. *Av.*
Description of a man (Kaghan) with a round face and long hairs reaching to the shoulder turns to the straight. Description of a woman (Khatun) with a little bit smaller face. She wears a sharp cap with 3 horns. The eyes of both are quite slanting. There is

üzerinde hilâl ve yıldız tasviri yer almaktadır. **Rv.** Ortada bir üstteki damgayla aynı damga . Damganın etrafında saat istikametinin tersine yönelik Soğdça yazı silik olduğundan dolayı tam olarak okunamamaktadır. **Ö:** 23 mm, **A:** 2,3 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII yy.ın ilk yarısı. Bakır.**

Rv

the description of the Half Moon and stars on the man's head. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins below. Soghdian legend is placed around it. Because of the letter beginning at against clockwise it is not read at all. **D:** 23 mm, **W:** 2,3 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 32. Farklı baskı. **Av.** karşıya bakan, geniş, yuvarlak yüzlü, uzun saçları omzuna kadar dökülen erkek (Kağan) ve yüzü biraz küçük çaptaki, başında ucu sivri, üç boynuzlu şapka taşıyan kadın (Hatun) tasvirleri. İkisinin de gözleri hafif çekik. Erkeğin başı üzerinde hilâl ve yıldız tasviri yer almaktadır. **Rv.** Ortada bir üstteki (No: 64) damgayla aynı damga . Damganın etrafında saat istikametinin tersine yönelik 5'te başlayan Soğdça yazı [ZNH pny cp]yw yrçrōnk – "Bu sikke Yabgu Il-Çirdanakındır" okunmaktadır. Mezkur esas yazının yanında sonradan yapılmış başka bir sikke yazısının izleri bulunmaktadır. **Ö:** 23 mm, **A:** 2,3 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-2. **VII yy.ın ilk yarısı. Bakır.**

No:32

Av

Rv

No: 32. Different mint. **Av.** Description of a man (Kaghan) with a wide, round face and long hairs reaching to the shoulder turns to the straight. Description of a woman (Khatun) with a little bit smaller face. She wears a sharp cap with 3 horns. The eyes of both are quite slanting. There is the description of the Half Moon and stars on the man's head. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins below (No: 64). Soghdian legend is placed around it. The letter begins at clockwise 5 o'clock and is read [ZNH pny cp]yw yrçrōnk - This coin belongs to Yabgu Il-Çirdanak». On the aside of the original legend there is a track of another legend. **D:** 23 mm, **W:** 2,3 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection - A-2. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 33. Farklı baskı. **Av.** Karşıya bakan, geniş, yuvarlak yüzlü, uzun saçları omzuna kadar dökülen erkek (Kağan) ve yüzü biraz küçük çaptaki, başında ucu sivri, üç boynuzlu şapka taşıyan kadın (Hatun) tasvirleri. İkisinin de gözleri

No:33

Av

No: 33. Different mint. **Av.** Description of a man (Kaghan) with a wide, round face and long hairs reaching to the shoulder turns to the straight. Description of a woman (Khatun) with a little bit smaller face. She wears a

hafif çekik. **Rv.** Ortada bir üstteki damgayla aynı damga. Damganın etrafında saat istikametinin tersine yazılmış Soğdça yazı silik olduğundan dolayı tam olarak okunamamaktadır. **Ö:** 17 mm, **A:** 1,3 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-32. **VII yy.ın ilk yarısı. Bakır.**

Rv

sharp cap with 3 horns. The eyes of both are quite slanting. There is the description of the Half Moon and stars on the man's head. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins below. Because of the letter beginning at against clockwise it is not read at all. **D:** 17 mm, **W:** 1,3 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection - A-32. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 34. Farklı baskı. **Av.** Karşıya bakan, geniş, yuvarlak yüzlü, uzun saçları omzuna kadar dökülen erkek (Kağan) ve yüzü biraz küçük çaptaki, başında ucu sivri, üç boynuzlu şapka taşıyan kadın (Hatun) tasvirleri. İkisinin de gözleri hafif çekiktir. **Rv.** Ortada bir üstteki damgayla aynı damga. Damganın etrafında saat istikametinin tersine yazılmış Soğdça yazı silik olduğundan dolayı tam olarak okunamamaktadır. **Ö:** 17 mm, **A:** 1,3 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-32. **VII yy.ın ilk yarısı. Bakır.**

No:34

Av

Rv

No: 34. Different mint. **Av.** Description of a man (Kaghan) with a wide, round face and long hairs reaching to the shoulder turns to the straight. Description of a woman (Khatun) with a little bit smaller face. She wears a sharp cap with 3 horns. The eyes of both are quite slanting. There is the description of the Half Moon and stars on the man's head. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins below. Because of the letter beginning at against clockwise it is not read at all. **D:** 17 mm, **W:** 1,3 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection - A-32. **The first half of VII c. Bronze.**

Not. Bu tip sikkelerdeki Soğdça yazı E.V. Rtveladze tarafından *pnv 'wstnk nwskdw s...* "Nuş/skan (?) Hükümdarı Avst(a)n(a)k sikkesi" okunmaktaydı [Ртвелдазе, 2002, с. 265-266; Ртвелдазе, 2006, с. 92]. Daha sonra *ZNH pnv tōwnk č[č]ynk* "Bu sikke Çaç Tudunu'na ait" tarzında okumuştur [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 81].

Note. The inscription with Soghdian letters on these kind of coins was suggested to read by E.V. Rtveladze as following: *pnv 'wstnk nwskmw s...* "The coin of Avst(a)n(a)k, the King of Nush/skan (?)" [Ртвелдазе, 2002, с. 265-266; Ртвелдазе, 2006, с. 92]. A few later it was read as in the form of: *ZNH pnv tōwnk č[č]ynk* "This coin belongs to the Tudun of Chach" [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 81].

II. Tip. Bağdaş kurarak oturmuş prens ve prenses tasvirli sikkeler

No: 35. Av. Sol tarafta sağa bakan, bağdaş kurarak oturan prens (Kağan) ve sağ tarafta doğruya bakan, bağdaş kurarak oturan prenses (Hatun) tasviri. Soldaki prens uzun saçlı, sol elinde eşya (kuş?) tutmaktadır. Prensesin başında ucu sivri, üç boynuzu andıran şapka bulunmakta. Göğüsleri ve hamileyi andıran karnı onun Eski Türk inancında yaygın olan bereket Tanrıçası Umay'a (asker, çocuk ve hamile hamisi) benzetildiğini göstermekte. Sikkenin çevresinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Ortada "Tun Yabgu Kağan", "Yabgu Kağan" sikkelerinde görülen damgayla aynı damga bulunmakta. Damganın etrafında saat istikametinin tersine yazılmış Soğdça yazı silik olduğundan dolayı tam olarak okunamamaktadır. Damganın etrafında saat yönünde 5'te başlayan Soğdça yazı [pny cp]yw yrcrō(nk) – "Yabgu İl-Çirdanak sikkesi" okunmaktadır. **Ö:** 20-19 mm. **A:** 1,4 gr. **B.Y:** Taşkent bölgesi, **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII yy.ın ilk yarısı. Bakır.**

Av

Rv

II. Type. Coins with description of a prince and princess sitting with legs crossed.

No: 35. Av. There is a description of a prince (Kaghan) (on the left) and princess (Khatun) (on the right) sitting with legs crossed. The prince, with long hairs holds an object (a bird?) in his left hand. Princess wears a sharp cap with 3 horns. Breasts and stomach resembles her pregnancy. It shows that here it is imitated to the Lord (God) of welfare-Umay (The protector of troop, children and pregnancy) which is famous among the Turkic faith. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins of Tun Yabgu Kaghan and Yabgu Kaghan. But stamp is in a large diameter. Soghdian legend is placed around it. Because of the letter is indistinct and beginning at against clockwise it can not be read at all. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 5 o'clock and is read: [pny cp]yw yrcrō(nk) – "The coin of Yabghu İl-Chirdinak". **D:** 20-19 mm, **W:** 1, 4 gr. **FO:** Tashkent region, **PS:** Personal collection. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 36. Av. Bir üsttekiyle aynı, sol tarafta sağa bakan, bağdaş kurarak oturan prens (Kağan) ve sağ tarafta doğruya bakan, bağdaş kurarak oturan prenses (Hatun) tasviri. Soldaki prens uzun saçlı, sol elinde eşya (kuş?) tutmaktadır. Prensesin başında ucu sivri, üç boynuzu andıran şapka bulunmakta (Umay tasviri). Sikkenin çevresinde yuvarlak bezekler yer almaktadır,

Av

No: 36. Av. The same as the below one. There is a description of a prince (Kaghan) (on the left) looking to the right and princess (Khatun) (on the right) looking to the straight. They both sit with legs crossed. The prince with long hairs, which is on the left holds an object (a bird?) in his left hand. Princess wears a sharp cap resembling 3 horns (description of Umay). There

Rv. Ortada bir üsttekiyle aynı damga bulunmakta. Damganın etrafında saat istikametinin tersine yazılan Soğdça yazı silik olduğundan dolayı tam olarak okunamamaktadır. Sadece ...*çpyw* ... - "...Çapgu/Yabgu ..." unvanı çözülebilmektedir. **Ö:** 18,8-20,7 mm. **A:** 1,85 gr. **B.Y:** Taşkent bölgesi, **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #17708: Chach, Kabarna]. **VII yy.ın ilk yarısı. Bakır.**

Rv

are round ornaments in the surroundings of the coin. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins below. Soghdian legend is placed around it. Because of the letter beginning at against clockwise it is not read at all. Only the title ...*çpyw* ... - "...Chapgu/Yabgu" is read. **D:** 18, 8-20,7 mm, **W:** 1,85 gr. **FO:** Tashkent region, **PS:** Personal collection [zeNo:ru - #17708: Chach, Kabarna]. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 37. Av. Sol tarafta sağa bakan, bağdaş kurarak oturan prens (Kağan) ve sağ tarafta karşıya bakan, bağdaş kurarak oturan prenses (Hatun) tasviri. Soldaki prens uzun saçlı, sol elinde eşya (kuş?) tutmaktadır. Prensesin başında ucu sivri, üç boynuzu andıran şapka bulunmakta. Göğüsleri ve hamile olduğunu andıran karnı, onun Eski Türk inancında yaygın olan bereket Tanrıçası Umay'a (asker, çocuk ve hamile hamisi) benzetildiğini göstermekte. Sikkenin çevresinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Ortada "Tun Yabgu Kağan", "Yabgu Kağan" sikkelerinde görülen damgayla aynı damga bulunmakta. Damganın etrafında saat yönünde 5'te başlayan Soğdça yazı *pn[y çpyw yrçr]ōnk* - "Yabgu İl-Çirdanak sikkesi" okunmaktadır. **Ö:** 20-19 mm. **A:** 1,4 gr. **B.Y:** Taşkent bölgesi, **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII yy.ın ilk yarısı. Bakır.**

No:37

Av

Rv

No: 37. Av. There is a description of a prince (Kaghan) looking to the right (on the left) and princess (Khatun) looking to the straight (on the right). They both sit with legs crossed. The prince, with long hairs holds an object (a bird?) in his left hand. Princess wears a sharp cap describes 3 horns. Breasts and stomach resembles her pregnancy. It shows that here it is imitated to the Lord (God) of welfare Umay (The protector of the troop (army), children and pregnancy) which is famous among the Turkic faith. On the surroundings of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins of Tun Yabgu Kaghan and Yabgu Kaghan. Soghdian legend is placed around it. The letter begins at clockwise 5 o'clock and is read: *pn[y çpyw yrçr]ōnk* - "The coin of Yabghu Il-Chirdinak". **D:** 20-19 mm, **W:** 1,4 gr. **FO:** Tashkent region, **PS:** Personal collection. **The first half of VII c. Bronze.**

Not. Bu tip sikkeler ilk olarak 1980'li yıllarında V. A. Livşits ve E.V. Rtveladze tarafından incelenmiş, Livşits tarafından *(k'w)yrōn kprnw xwb* - "Kabarna hükümdarı Kaviradn" okunmuştu [Ртвеладзе, 1982, c. 35; Rtveladze, 1997/98, p. 317, Pl. II, 8]. Ancak, daha fazla örneklerin ortaya çıkmasıyla bu tür okumalar yanlış olduğu tespit edilmektedir.

Note. This type of coins were first checked in the 1980'ths by V. A. Livshits ve E.V. Rtveladze and Livshits read these as *(k'w)yrōn kprnw xwb* - "Kaviradn - the King of Kabarna" [Ртвеладзе, 1982, c. 35; Rtveladze, 1997/98, p. 317, Pl. II, 8]. But, by comparing some of the coins it's been proved that this kind of readings were false.

"Hükümdar Türk?"

Sikkeleri

No: 38. Av. Uzun saçları omuza bırakılmış, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyıklı olduğu bilinmektedir, **Rv.** Ortada "Tun Yabgu Kağan", "Yabgu Kağan" ve bağdaş kurarak oturmuş prens ve prenses tasvirli sikkelerde görülen damgayla aynı damga bulunuyor. Onun etrafında saat istikametinin tersine Soğdça yazı yer almaktadır. Biz şimdilik soru işareti altında 'šbr' (?) *twrk [γ] 'γ'n pny* - "İşbara (?) Türk Kağan'ın sikkesi" ifadesini okumaktayız. **Ö:** 2,6 mm, **A:** 4 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon. **VII yy.ın ilk yarısı. Bakır.**

No: 39. Av. Uzun saçları omuza bırakılmış, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyıklı olduğu bilinmektedir, **Rv.** Ortada "Tun Yabgu Kağan", "Yabgu Kağan" ve bağdaş kurarak oturmuş prens ve prenses tasvirli sikkelerde görülen damgayla aynı damga bulunuyor. Onun etrafında saat istikametinin tersine Soğdça yazı yer almakta olup, silik olduğundan dolayı

No:38

Av

Rv

The Coins with "The King of Turk?"

No: 38. Av. Description of a prince with long hairs reached to the shoulders. His head a little bit looks to the right. It's being known that the prince's face is round, having large almond-shaped eyes and with a thin moustache. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins of Tun Yabgu Kaghan and Yabgu Kaghan in which described the prince and princess sitting with legs crossed. Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise. Now, we try to read the legend under question as follows: 'šbr' (?) *twrk [γ] 'γ'n pny* - "The coin of İşbara (?)Turk Kaghan". **D:** 2,6 mm, **W:** 4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection. **The first half of VII c.Bronze.**

No: 39. Av. Description of a prince with long hairs reached to the shoulders. His head a little bit looks to the right. It's being known that the prince's face is round, having large almond-shaped eyes and with a thin moustache. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins of Tun Yabgu Kaghan and Yabgu Kaghan in which described the prince and princess sitting with legs crossed. Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise. And it can not be read because it is

No:39

Av

Rv

okunamamaktadır. Ö: 2,4 mm,
A: 3 g, B.Y: Kankatepe
(Taşkent bölgesi). K.Y: Kendi
Koleksiyonumuz. VII yy.in
ilk yarısı. Bakır.

indistinct. D: 2,4 mm, W: 3 gr.
FO: Kankatepe (Tashkent
region), PS: Personal collection.
The first half of VII c. Bronze.

Not. Sıkkeyi çözmeye çalışan E.V. Rtveladze ilk yayınlarında cümleyi *c'cnk xwß twrk?* - "Çaç hükümdarı Türk?" olarak okumuş [Baratova, 1999, 247], ancak son çalışmalarında *twrkš c'cnynk mr'yw* - "Çaç hükümdarı Türkes" olarak okumayı uygun görmüştür [Rtveladze, 2002, 259].

Note. Trying to prove the coin E.V. Rtveladze in his first works read as: *c'cnk xwß twrk?* - "Turk? - the King of Chach" [Baratova, 1999, 247] But, in his last readings he approved as: *twrkš c'cnynk mr'yw* - "Turkish - the King of Chach" [Rtveladze, 2002, 259].

Anepigrafi Sikkeler

No: 40. Av. Karşıya bakan prens tasviri. Başında değişik biçimdeki süslü şapka. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, **Rv.** Ortada Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkelerinde görülen damgalarla çok yakınlık gösteren damga[☞] yer almaktadır. Yazı bulunmamaktadır Ö: 20 mm, A: 2 g, B.Y: Taşkent bölgesi. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - Cabarna]. VII yy.in ilk yarısı. Bakır.

Anepigraphic Coins

No: 40. Av. Description of a prince looking to the straight. There is a decorated cap in different shape on his head. His face is round and eyes are a little bit slanting. **Rv.** On the center there is a stamp[☞] very similar to the coins of Tun Yabgu Kaghan and Yabgu Kaghan. Here is missing writings. D: 20 mm, W: 2 gr. FO: Tashkent region, PS: Personal collection. - [zeNo:ru - Cabarna] The first half of VII c. Bronze.

No: 41. Farklı baskı. Av. Karşıya bakan prens tasviri. Başında değişik biçimdeki süslü şapka. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, **Rv.** Ortada bir üstteki sikkede yer alan damgayla aynı damga[☞]. Yazı bulunmamaktadır Ö: 17,6 mm, A: 1,2 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent). K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII yy.in ilk yarısı. Bakır.

No: 41. Different mint. Av. Description of a prince looking to the straight. There is a decorated cap in different shape on his head. His face is round and eyes are a little bit slanting. **Rv.** On the center there is a stamp[☞] very similar to the coin below. Here is missing writings. D: 17,6 mm, W: 1,2 gr. FO: Kankatepe (Tashkent). PS: Personal collection. The first half of VII c. Bronze.

No: 42. Av. Solda at üstünde hükümdar ve onun önünde, eğilerek süvariye ellerinde eşya (içki kabı?) tutan prenses? tasvirleri. Atın üstündeki saçlarını omuza kadar uzatmış, bayan başında ucu sivri, üçgen şeklinde değişik şapka taşımaktadır. **Rv.** Ortada ateş mihrabı, onun yan tarafında, solda Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkelerinde görülen damgayla aynı, ancak biraz küçük çaplı bir damga. Ateş mihrabının sağ tarafında Eski Türk-Runik harfleri andıran iki işaret yer alıyor. Yazı bulunmamaktadır. **Ö:** 18 mm, **A:** 1,6 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A- 30. **VII yy.in ilk yarısı. Bakır.**

No:42

Av

Rv

No: 42. Av. On the left side: description of a horse rider - the King and before him there is princess (on the right) kneeling down carries an object (smoking tube?) and looks to the King. The first one is with hairs reached to the shoulders and the second one wears in different shape sharply pointed and triangle-shaped cap. **Rv.** On the center: a fire altar and next to it, on the left side the same stamp as might be seen in the coins of Tun Yabgu Kaghan and Yabgu Kaghan but with mini scale. On the right side of the fire altar there are two signs that resemble Old-Turkic coins. Missing none of writings. **D:** 18 mm, **W:** 1,6 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection. A- 30. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 43. Farklı baskı. Av. Solda alt sırtında hükümdar ve onun önünde, sağ tarafta diz çökerek atlıya bakmış, ellerinde eşya (içki kabı?) tutan prenses? tasvirleri. Atlının saçlarını omuza kadar uzatmış, Bayanda başında ucu sivri, üçgen şeklindeki değişik şapka görülüyor. **Rv.** Ortada ateş mihrabı, onun yan tarafında, solda Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkelerinde görülen damgayla aynı, ancak küçük çaplı damga. Ateş mihrabının sağ tarafında Eski Türk-Runik harfleri andıran iki işaret yer alıyor. Yazı bulunmuyor. **Ö:** 25-20 mm, **A:** tahm. 2,2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Özel Koleksiyon - D - 1. **VII yy.in ilk yarısı. Bakır.**

No:43

Av

Rv

No: 43. Av. On the left side: description of a horse rider - the King and before him there is princess (on the right) kneeling down carries an object (smoking tube?) and looks to the King. The first one is with long hairs reached to the shoulders and the second one wears in different shape sharply pointed and triangle-shaped cap. **Rv.** On the center: a fire altar and next to it, on the left side the same stamp as might be seen in the coins of Tun Yabgu Kaghan and Yabgu Kaghan but with mini scale. On the right side of the fire altar there are two signs that resemble Old-Turkic coins. Missing none of writings. **D:** 25-20 mm, **W:** 2,2 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection. D - 1. **The first half of VII c. Bronze.**

No: 44. Av. Solda atlı binici - hükümdar ve onun önünde, sağ tarafta diz çökerek süvariye bakmış, ellerinde eşya (içki kabı?) tutan prenses? tasvirleri. Birincisi saçlarını omuza kadar uzatmış, ikincisi başında ucu sivri, üçgen şeklindeki değişik şapka taşımaktadır. **Rv.** Ortada ateş mihrabı, onun yan tarafında, solda Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkelerinde görülen damgayla aynı, ancak küçük çaplı damga. Ateş mihrabının sağ tarafında Eski Türk-Runik harfleri andıran iki işaret yer alıyor. Yazı bulunmamakta. **Ö:** 18 mm, **A:** 1,6 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A- 30. VII yy.in ilk yarısı. Bakır.

No:44

Av

Rv

No: 44. Av. On the left side: description of a horse rider - the King and before him there is princess (on the right) kneeling down carries an object (smoking tube?) and looks to the King. The first one is with hairs reached to the shoulders and the second one wears in different shape sharply pointed and triangle-shaped cap. **Rv.** On the center: a fire altar and next to it, on the left side the same stamp as might be seen in the coins of Tun Yabgu Kağan and Yabgu Kağan but with mini scale. On the right side of the fire altar there are two signs that resemble Old-Turkic coins. Missing none of writings. **D:** 18 mm, **W:** 1,6 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection. A- 30. The first half of VII c. Bronze.

Tun Kağan Sikkeleri

No: 45. Av. Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzlü erkek (Kağan), sağ tarafta üçgen şeklinde şapka taşıyan kadın (Hatun) tasvirleri. Gözleri badem biçimli. İkisi de karşıya bakmaktadır. **Rv.** Ortada Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkelerindeki damgaları andıran, ancak bir çok farklılıkları bulunan damga ve onun etrafında Soğdça yazı yer almaktadır. Yazı saat yönünde 7'den başlıyor ve [βγγ] twwn γ'γ'n - "Baği Tun Qağan" (İlahi Tun Kağan) okunmaktadır. **Ö:** 20,4 mm, **A:** 2,3 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** NBU - III, No: 47. VII-VIII yy. Bakır.

No:45

Av

Rv

The Coins of Tun Kağan

No: 45. Av. On the left side: description of a man (Kağan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun) carrying triangle-shaped cap. Her eyes are almond-shaped. Both are looking to the straight. **Rv.** On the center the same stamp as in the coins of Tun Yabgu Kağan and Yabgu Kağan but having a little bit difference. There is Sogdian letters on the surroundings of it. The letter begins at clockwise 7 o'clock and is read: [βγγ] twwn γ'γ'n - "Baghi Tun Qaghan" (The Divine Tun Kağan). **D:** 20,4 mm, **W:** 2,3 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection. NBU - III, No: 47. VII-VIII c. Bronze.

No: 46. Farklı baskı. **Av.** Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzlü erkek (Kağan), sağ tarafta kadın (Hatun) tasvirleri. İkisinin de saçları arka tarafa taranmış, gözleri iri yapılı, badem biçiminde. İkisi de karşıya bakmaktadır. **Rv.** Ortada yukarıdaki sikke damgası ile aynı damga **☙** ve onun etrafında Soğdça yazı yer almaktadır. Yazı saat yönünde 9'dan başlıyor ve (βγγ) [t]wvn γ'γ('n) – "Baği Tun Qağan" (İlahi Tun Kağan) okunmaktadır. **Ö:** 20,5 mm, **A:** 2,52 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon [zeNo:ru - Chach-Chanak]. **VII-VIII yy. Bakır.**

No:46

Av

Rv

No: 46. Different mint. **Av.** On the left side: description of a man (Kaghan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun). The hairs of both are combed to the back. The eyes are large and almond-shaped. Both are looking to the straight. **Rv.** On the center: the same stamp **☙** as in the coin below and there is Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 9 o'clock and is read: (βγγ) [t]wvn γ'γ('n) – "Baghi Tun Qaghan" (The Divine Tun Kaghan). **D:** 20,5 mm, **W:** 2,52 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection. [zeNo:ru-Chach-Chanak]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 47. Farklı baskı. **Av.** Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzlü erkek (kağan), sağ tarafta kadın (melike) tasvirleri. Atının saçları arka tarafa taranmış, baya sivri uçlu şapka taşımakta, göz sekli bilinmemekte. İkisi de karşıya bakmaktadır. **Rv.** Ortada yukarıdaki sikke damgası ile aynı damga **☙** ve onun etrafında Soğdça yazı yer almaktadır. Yazı saat yönünde 9'dan başlıyor ve (βγγ) twvn γ'γ('n) – "Baği Tun Qağan" (İlahi Tun Kağan) okunmaktadır. **Ö:** 20,6-21,0 mm, **A:** 1,85 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon [zeNo:ru-2chachunkprincipality]. **VII-VIII yy. Bakır.**

No:47

Av

Rv

No: 47. Different mint. **Av.** On the left side: description of a man (Kaghan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun). The hairs of the one are combed to the back. The other wears sharply pointed cap. Both are looking to the straight. **Rv.** On the center: the same stamp **☙** as in the coin below. And there is Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 9 o'clock and is read: (βγγ) [t]wvn γ'γ('n) – "Baghi Tun Qaghan" (The Divine Tun Kaghan). **D:** 20,6-21,0 mm, **W:** 1,85 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection. [zeNo:ru-2chachunkprincipality]. **V II-VIII c. Bronze.**

No: 48. Farklı baskı. **Av.** Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzlü erkek (Kağan), sağ tarafta kadın (Hatun) tasvirleri. Erkeğin saçları arka tarafa taranmış, kadın sivri uçlu şapka taşımakta, göz sekli bilinmemekte. İkisi de karşıya

No:48

Av

No: 48. Different mint. **Av.** On the left side: description of a man (Kaghan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun). The hairs of the one are combed to the back. The other wears sharply pointed

bakmaktadır. **Rv.** Ortada yukarıdaki sikkeler damgasına benzer damga , onun etrafında Soğdça yazı yer almaktadır. Ancak yazı değişik şekil almış ve anlam vermemektedir. **Ö:** 20 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy. Bakır.**

Rv

cap. Both are looking to the straight. **Rv.** On the center: the same stamp as in the coins below. And there is Soghdian legend around it. But the legend has a different shape and therefore here missing the meaning. **D:** 20 mm, **W:** 2 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 49. Farklı baskı. **Av.** Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzlü erkek (Kağan), sağ tarafta kadın (Hatun) tasvirleri. Biraz silik olduğundan erkeğin saç şekli bilinmemektedir. Kadının başında değişik biçimde, yazıyı andıran şapka bulunmaktadır. Gözleri hafifçe çekik, yüzler birbirlerine hafif bakar vaziyettedir. **Rv.** Ortada yukarıdaki damgalara benzer damga , ancak biraz farklı biçimde, damga altında haç yer almaktadır. Damga etrafında saat yönünde 6'da başlayan Soğdça yazı yer almaktadır. Yazının bir kısmı silik, sadece *βγγ ... γ'γ'n* - "İlahi ... Kağan" cümlesi okunabilmektedir. **Ö:** 20 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-19. **VII-VIII yy. Bakır.**

No:49

Av

Rv

No: 49. Different mint. **Av.** On the left side: description of a man (Kaghan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun). Because the markings of which have become indistinct the shape of the men's hair doesn't appear well. There is in different shape a cap that resembles a legend. Here eyes are lightly slanting and the faces are gently looking at each other. **Rv.** On the center: the same stamp as in the coins below. But, being a little bit different in shape there is a cross under the stamp. And there is Soghdian legend around it. Because a part of the legend is indistinct, only the word *βγγ ... γ'γ'n* - "The divine ... Kaghan" **D:** 20 mm, **W:** 2 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection. A-19. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 50. **Av.** Farklı baskı. Ancak bir yukarıdaki sikkeyle çok benzerlik gösteriyor. **Av.** Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzlü erkek (Kağan), sağ tarafta kadın (Hatun) tasvirleri. Erkeğin saç arkaya taranmış vaziyette, kadın bir yukarıdaki tasvire benzer biçimde yazıyı andıran şapka taşımaktadır. Gözleri hafifçe çekik, yüzler birbirlerine hafif bakan vaziyettedir. **Rv.** Ortada

No:50

Av

No: 50. **Av.** Different mint. But very similar to the coin below. **Av.** On the left side: description of a man (Kaghan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun). The men's hair is combed to the back (to the up) and the woman as the same as in the coin below carries a cap resembling a legend. Here eyes are lightly slanting and the faces

yukarıdaki damgalara benzer damga, ancak biraz farklı biçimde, damga altında haç yer almaktadır. Damga etrafında saat yönünde 9'da başlayan Sogdça yazı yer almaktadır. Yazının bir kısmı silik, sadece ... γ'γ'n - "... Kağan" cümlesi okunabilmektedir. Ö: 21 mm, A: 2,2 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent). K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII-VIII yy. Bakır.

Rv

are gently looking at each other. **Rv.** On the center: the same stamp as in the coins below. But, being a little bit different in shape there is a cross under the stamp. And there is Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 9 o'clock. Because a part of the legend is indistinct, only the word ... γ'γ'n - "... Kağan" **D:** 21 mm, **W:** 2,2 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 51. Av. Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzlü erkek (Kağan), sağ tarafta üçgen şeklinde şapka taşıyan kadın (Hatun) tasvirleri. Gözleri badem biçimli. İkisi de karşıya bakmakta. **Rv.** Ortada biraz silik, Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkelerindeki damgaları andıran, ancak bazı farklılıkları bulunan, altında haç şekli görülen damga ve onun etrafında Sogdça yazı yer almaktadır. Yazı saatin tersi yönde ve [βγγ nw]wn γ'γ' [n] - "Baği Tun Qağan" (İlahi Tun Kağan) yazısı okunmaktadır. Ö: 20-19 mm, A: 2,0 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - A-1. VII-VIII yy., Bakır.

No:51

Av

Rv

No: 51. Av. On the left side: description of a man (Kaghan) with a wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun) carrying triangle-shaped cap. The eyes are large and almond-shaped. Both are looking to the straight. **Rv.** On the center: somehow indistinct, but the same stamp as in the coins of Tun Yabgu Kağan and Yabgu Kağan, but having only a little bit difference. And there is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise and is read: [βγγ nw]wn γ'γ' [n] - "Baghi Tun Qaghan" (The Divine Tun Kağan). **D:** 20-19 mm, **W:** 2,0 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. A-1. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 52. Farklı baskı. **Av.** Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzlü erkek (Kağan), sağ tarafta kadın (Hatun) tasvirleri. Sikke biraz silik olduğundan saç ve göz şekilleri pek iyi bilinmemektedir. Yüzleri birbirlerine hafif bakan vaziyettedir. **Rv.** Ortada yukarıdaki damgalara benzer damga. Damga etrafında Sogdça yazı saat yönünde 8'de başlamakta ve sadece

No:52

Av

No: 52. Different mint. **Av.** On the left side: description of a man (Kaghan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun). Because the markings of which have become indistinct the shape of the men's hair and the eyes don't appear well. Here faces are lightly slanting and the faces are gently looking at each other. **Rv.** On the center:

βγγ... - "İlahi..." kelimesi net olarak okunmaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 2,2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-22. VII-VIII yy., **Bakır.**

Rv

the same stamp as in the coins below. There is Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 8 o'clock. The word *βγγ...* - "The divine (of God) **D:** 20 mm, **W:** 2,2 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection. A-22. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 53. Farklı baskı. *Av.* Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzlü erkek (Kağan), sağ tarafta kadın (Hatun) tasvirleri. İkisinin de saçları arkaya taranmış. Gözleri hafifçe çekik, yüzü birbirlerine hafif bakan vaziyette. *Rv.* Ortada yukarıdaki damgalara benzer, ancak oldukça farklı biçimde, küçük damga *Σ*, yanında Köktürk dönemi Orta Asya sikkelerinin birçoğunda görülen yine bir damga-çift kılıç (koş-kılıç) *Σ* yer almaktadır. Damganın etrafındaki yazı silik olduğundan anlaşılmamaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-21. VII-VIII yy., **Bakır.**

No:53

Av

Rv

No: 53. Different mint. *Av.* On the left side: description of a man (Kaghan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun). The hairs of both are combed to the back (to the up) and with a band. Here the eyes are lightly slanting and the faces are gently looking at each other. *Rv.* On the center: the same stamp *Σ* as in the coins below. But, being small, different in shape at all. There is also a stamp *Σ* - a pair of swords (double-sword) as might be seen in the coins of Central Asia of Kokturk period. And there is Soghdian legend around it. But, because it is indistinct, the letter can't be read. **D:** 20 mm, **W:** 2 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection-A-21. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 54. Farklı baskı. *Av.* Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzlü erkek (Kağan), sağ tarafta kadın (Hatun) tasvirleri. Erkeğin başında değişik biçimli şapka?, silik olduğundan dolayı kadının saçları bilinmemektedir. Gözleri hafifçe çekik, yüzler birbirlerine hafif bakar vaziyettedir. *Rv.* Ortada yukarıdaki damgalara benzer, ancak oldukça farklı biçimli damga *Σ* yer almaktadır. Damga etrafında yazı var, ancak silik olduğundan anlaşılmamaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Kankatepe

No:54

Av

Rv

No: 54. Different mint. *Av.* On the left side: description of a man (Kaghan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun). There is a cap in different shape on the men's head, because it's indistinct his hairs it doesn't appear well. Here the eyes are lightly slanting and the faces are gently looking at each other. *Rv.* On the center: the same stamp *Σ* as in the coins below, but different in shape at all. There is a legend around it and

(Taşkent). K.Y: Özel
Koleksiyon-A- 22. VII-VIII
yy., Bakır.

No: 55. Farklı baskı. **Av.** Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzü erkek (Kağan), sağ tarafta kadın (Hatun) tasvirleri. Erkeğin başında değişik biçimli şapka?, kadının saçları arkaya taranmıştır. Gözleri hafifçe çekik yüzler birbirlerine hafif bakar vaziyette. **Rv.** Ortada yukarıdaki damgalara benzer damga \mathfrak{K} yer almaktadır. Damga etrafındaki yazı saat yönünde 9'da başlıyor. Soğdça $\beta\gamma\gamma twwn \gamma' \gamma' n$ - "İlahi Tun Kağan" okunmaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** NBU-1. VII-VIII yy., Bakır.

Av

Rv

it doesn't also appear well as it is indistinct. **D:** 20 mm, **W:** 2 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent). **PS:** Personal collection-A-22. VII-VIII c. Bronze.

No: 55. Different mint. **Av.** On the left side: description of a man (Kaghan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun). There is a cap in different shape on the men's head, the woman's hairs are combed to the back. The eyes are lightly slanting and the faces are gently looking at each other. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{K} as in the coins below. There is a legend around it and the letter begins at clockwise 9 o'clock and is read: $\beta\gamma\gamma twwn \gamma' \gamma' n$ - "The divine Tun Kaghan" **D:** 20 mm, **W:** 2 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection-NBU-1. VII-VIII c. Bronze.

No: 56. Farklı baskı. **Av.** Sol tarafta geniş, yuvarlak yüzü erkek (Kağan), sağ tarafta kadın (Hatun) tasvirleri. Erkeğin başında değişik biçimli şapka, kadının saç şekli sikke biraz silik olduğundan dolayı fazla bilinmemekte. Gözleri hafifçe çekik ç, yüzler birbirlerine hafif bakar vaziyette. **Rv.** Ortada yukarıdaki damgalara benzer damga \mathfrak{K} yer almaktadır. Damga etrafında yazı saat yönünde 12'de başlayan Soğdça yazı $\beta\gamma\gamma twwn \gamma' \gamma' n$ - "İlahi Tun Kağan" okunmaktadır. **Ö:** 21 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** NBU - 2. VII-VIII yy., Bakır.

Av

Rv

No: 56. Different mint. **Av.** On the left side: description of a man (Kaghan) with wide, round face. On the right side: description of a woman (Hatun). There is a cap in different shape on the men's head, as the woman's hairs are indistinct in its form they don't appear well. The eyes are lightly slanting and the faces are gently looking at each other. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{K} as in the coins below. There is a legend around it and the letter begins at clockwise 12 o'clock and is read: $\beta\gamma\gamma twwn \gamma' \gamma' n$ - "The divine Tun Kaghan" **D:** 21 mm, **W:** 2 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection-NBU-2. VII-VIII c. Bronze.

"Farn Bagi Kağan" Unvanlı Sikkeler

I. Tip. İki hörgüçlü deve tasvirli sikkeler

No: 57. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen iki hörgüçlü deve tasviri, *Rv.* Ortada romb (dörtgen) şeklindeki damga □ ve onun etrafında saat istikametine ters yönde Soğdça *pr[n βγγ γ'γ] 'n* - "İlahi Kut (sahibi) Kağan" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 16,5-15,5 mm, **A:** 1,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi) Taşkent bölgesi. **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 58. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen iki hörgüçlü deve tasviri, *Rv.* Ortada romb (dörtgen) şeklindeki damga □ ve onun etrafında saat istikametine ters yönde başlayan Soğdça *pr[n βγγ γ'γ] 'n* - "İlahi Kut (sahibi) Kağan" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 16,5-15,5 mm, **A:** 1,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi) Taşkent bölgesi. **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 59. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen, üst kısmı tam olarak korunamamış iki hörgüçlü deve tasviri. Etrafında yuvarlak bezekler görülmektedir, *Rv.* Ortada bir kısmı silik olan romb (dörtgen) şeklindeki damga □ ve onun etrafında saat istikametine başlayan Soğdça *[prn βγγ] γ'γ [n]* - "İlahi Kut (sahibi) Kağan" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 16-15 mm, **A:** 1,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi).

The Coins with the Title of "Farn bagi Kaghan"

I. Type. Coins with double-humped camel.

No: 57. Different mint. *Av.* There is a description of a double-humped camel looking to the right. *Rv.* On the center the stamp □ in the form of rhomb (square). Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise and is read: *pr[n βγγ γ'γ] 'n* - "The divine, blessed Kaghan". **D:** 16,5-15,5 mm, **W:** 1,0 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 58. Different mint. *Av.* There is a description of a double-humped camel looking to the right. *Rv.* On the center the stamp □ in the form of rhomb (square). Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise and is read: *pr[n βγγ γ'γ] 'n* - "The divine, blessed Kaghan". **D:** 16,5-15,5 mm, **W:** 1,0 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region), **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 59. Different mint. *Av.* There is a description of a double-humped camel (upper parts do not appear well) looking to the right. There might be seen round ornaments on the surroundings of it. *Rv.* On the center the stamp □ (a part of which is indistinct) in the form of rhomb (square). Soghdian legend is placed around it. The letter begins at clockwise and is read: *[prn βγγ] γ'γ [n]* - "The divine, blessed Kaghan". **D:** 16-15 mm, **W:** 1,0 gr. **FO:**

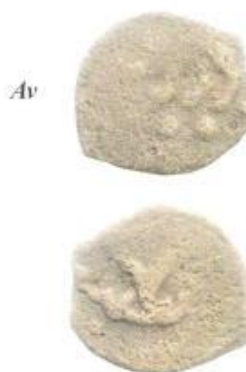
No:57

No:58

No:59

K.Y: Kendi Koleksiyonumuz.
VII-VIII yy., Bakır.

No: 60. Farklı baskı. **Av.** Sağ tarafa yönelen iki hörgüçlü deve tasviri, **Rv.** Ortada romb (dörtgen) şeklindeki damga ve onun etrafında saat istikametinde 9'da başlayan Soğdça [prn] βγ(y γ) γ'n - "İlahi Kut (sahibi) Kağan" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 16-17 mm, **A:** 1,0 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-1. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 61. Farklı baskı. **Av.** Sağ tarafa yönelen iki hörgüçlü deve tasviri, **Rv.** Ortada romb (dörtgen) şeklindeki damga ve onun etrafında saat yönünün tersine Soğdça yazılı prn βγγ γ'γ'n - "İlahi Kut (sahibi) Kağan" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 15 mm, **A:** 1,0 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru-Ch9]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 62. Farklı baskı. **Av.** Sağ tarafa yönelen iki hörgüçlü deve tasviri, **Rv.** Ortada romb (dörtgen) şeklindeki damga ve onun etrafında saat yönünün tersine Soğdça yazılı prn βγγ γ'γ'n - "İlahi Kut (sahibi) Kağan" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 14 mm, **A:** 1,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-34. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:60

Av

Av

Rv

Kankatepe (Tashkent region),
PS: Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 60. Different mint. **Av.** There is a description of a double-humped camel looking to the right. **Rv.** On the center the stamp in the form of rhomb (square). Soghdian legend is placed around it. The letter begins at clockwise 9 o'clock and is read: [prn] βγ(y γ) γ'n - "The divine, blessed Kaghan". **D:** 16-17 mm, **W:** 1,0 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - A-1. **VII-VIII c. Bronze.**

No:61

Av

Av

Rv

No: 61. Different mint. **Av.** There is a description of a double-humped camel looking to the right. **Rv.** On the center the stamp in the form of rhomb (square). Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise and is read: prn βγγ γ'γ'n - "The divine, blessed Kaghan". **D:** 15 mm, **W:** 1,0 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru-Ch9]. **VII-VIII c. Bronze.**

No:62

Av

Av

Rv

No: 62. Different mint. **Av.** There is a description of a double-humped camel looking to the right. **Rv.** On the center the stamp in the form of rhomb (square). Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise and is read: prn βγγ γ'γ'n - "The divine, blessed Kaghan". **D:** 14 mm, **W:** 1,0 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection - A-34. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 63. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen iki hörgüçlü deve tasviri, *Rv.* Ortada romb (dörtgen) şeklindeki damga □ ve onun etrafında saat yönünün tersine Soğdça yazı yer almakta. Ancak silik olduğundan dolayı pek anlaşılmamaktadır. *Ö:* 14 mm, *A:* 1,0 g, *B.Y:* Kankatepe (Taşkent bölgesi). *K.Y:* Özel Koleksiyon - A-35. VII-VIII yy., Bakır.

No:63

No: 63. Different mint. *Av.* There is a description of a double-humped camel looking to the right. *Rv.* On the center the stamp □ in the form of rhomb (square). Soghdian legend is placed around it. The letter begins at against clockwise. As being indistinct it is difficult to read it. *D:* 14 mm, *W:* 1,0 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection - A-35. VII-VIII c. **Bronze.**

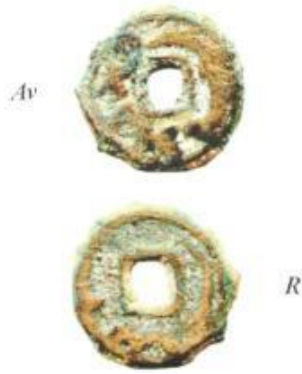
Not. Bu tür sikkeler onları ilk olarak yayınlayan O.I. Smirnova tarafından *prn βγγ...* "Farn bag..." olarak okunmuştu [Smirnova, 1981, c. 314, №1374].

Note. This kind of coins was read as *prn βγγ...* "Farn bag..." by O.I. Smirnova whom checked first [Smirnova, 1981, c. 314, №1374].

2.1. Tip. Ortası dörtgen delikli sikkeler

No: 64. *Av.* Ortada dörtgen delik. Onun etrafında saat istikametinin tersine 10'da başlayan Sogd yazısında *prn βγγ γ'γ'n* - "İlahi Kağan" cümleleri yer almaktadır, *Rv.* Deliğin yukarı kısmında saat istikametinin tersine 1'de başlayan Soğdça cümle yer almakta, ancak anlamı şimdilik bilinmemektedir. *Ö:* 15 mm, *A:* 1,0 g, *B.Y:* Taşkent bölgesi. *K.Y:* Özel Koleksiyon - [int-1]. VII-VIII yy., Bakır.

No:64

Type 2.1. The coins with a square on the center

No: 64. *Av.* On the center there is a square hole. On the surroundings of it Soghdian legend is placed. The letter begins at against clockwise 10 o'clock and is read: *prn βγγ γ'γ'n* - "The divine Kaghan". *Rv.* There is Soghdian legend on the upper part of the hole. The letter begins against clockwise 1 o'clock. For now it can be read. *D:* 15 mm, *W:* 1,0 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [int-1]. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 65. Farklı baskı. *Av.* Ortada dörtgen delik. Onun etrafında saat yönünün tersine 5'te başlayan Sogd yazısında *prn βγγ γ'γ'n* - "İlahi Kağan" cümleleri yer almaktadır, *Rv.* Silik, hiç bir işaret bulunmamaktadır. *Ö:* 14 mm, *A:* 1,0 g, *B.Y:* Taşkent bölgesi. *K.Y:* Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - 6]. VII-VIII yy., Bakır.

No:65

No: 65. *Av.* On the center there is a square hole. On the surroundings of it Soghdian legend is placed. The letter begins at against clockwise 5 o'clock and is read: *prn βγγ γ'γ'n* - "The divine Kaghan". *Rv.* Indistinct. There can not be found any sign. *D:* 14 mm, *W:* 1,0 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection. [zeNo:ru - 6]. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 66. Farklı baskı. *Av.* Ortada dörtgen delik. Onun etrafında saat yönünün tersine 8'de başlayan Sogd yazısında *prn βγγ γ'γ'n* - "İlahi Kağan" cümleleri yer almaktadır. *Rv.* Deliğin yukarı kısmında saat yönünün tersine 1'de başlayan Soğdça cümle yer almakta, ancak anlamı şimdilik bilinmemektedir. *Ö:* 14 mm, *A:* 1,0 g, *B.Y:* Taşkent bölgesi. *K.Y:* SAÜ-1. VII-VIII yy., Bakır.

No: 66. Different mint. *Av.* On the center there is a square hole. On the surroundings of it Soghdian legend is placed. The letter begins at against clockwise 8 o'clock and is read: *prn βγγ γ'γ'n* - "The divine Kaghan". *Rv.* There is Soghdian legend on the upper part of the hole. The letter begins against clockwise 1 o'clock. For now it can be read. *D:* 14 mm, *W:* 1,0 gr. *FO:* Tashkent region. *PS:* SAÜ-1. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 67. Farklı baskı. *Av.* Ortada dörtgen delik. Onun etrafında saat yönünün tersi istikamette 9'da başlayan Sogd yazısında *prn βγγ γ'γ'n* - "İlahi Kağan" cümleleri yer almaktadır. *Rv.* Deliğin yukarı kısmında saatin ters yönde 4'te başlayan Soğdça cümle yer almakta, ancak anlamı şimdilik bilinmemektedir. *Ö:* 15 mm, *A:* 1,0 g, *B.Y:* Taşkent bölgesi. *K.Y:* Özel Koleksiyon - [int-1]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 67. Different mint. *Av.* On the center there is a square hole. On the surroundings of it Soghdian legend is placed. The letter begins at against clockwise 9 o'clock and is read: *prn βγγ γ'γ'n* - "The divine Kaghan". *Rv.* There is Soghdian legend on the upper part of the hole. The letter begins against clockwise 4 o'clock. For now it can be read. *D:* 15 mm, *W:* 1,0 gr. *FO:* Tashkent region. *PS:* Personal collection-[int-1]. VII-VIII c. **Bronze.**

2.2. Tip.

No: 68. *Av.* Ortada dörtgen delik. Onun etrafında saat yönünde 10'da başlayan Sogd yazısında *βγγ γ'γ'n* - "İlahi Kağan" cümleleri yer almaktadır. *Rv.* Silik, hiç bir işaret bulunmamaktadır. *Ö:* 20 mm, *A:* 1,64 g, *B.Y:* Taşkent bölgesi. *K.Y:* Özel Koleksiyon - [zeNo:ru-7]. VII-VIII yy., Bakır.

Type 2.2.

No: 68. *Av.* On the center there is a square hole. On the surroundings of it Soghdian legend is placed. The letter begins at against clockwise 10 o'clock and is read: *βγγ γ'γ'n* - "The divine Kaghan". *Rv.* Indistinct. There can not be found any sign. *D:* 20 mm, *W:* 1,64 gr. *FO:* Tashkent region. *PS:* Personal collection-[zeNo:ru-7]. VII-VIII c. **Bronze.**

**"İlahi Kağan" Unvanlı
Sikkeler**

No: 69. *Av.* Kafasında üçgen uçlu, değişik tip şapka taşıyan, biraz sola bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada haç şekli bulunan lira biçimindeki damga . Damganın etrafında saat istikametine ters yönde Soğdça yazı yer almakta. Bir kısmı korunabilmiş yazıda...[βγγ] γ'γ'n?... - "...İlahi Kağan?..." kelimeleri okunabiliyor. **Ö:** 17-18,5 mm, **A:** 2,0 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** ArE (Semerkant). VII-VIII yy., **Bakır.**

**The Coins with the Title of
"The Divine Kaghan"**

No: 69. *Av.* Description of a prince carrying sharply triangle-pointed cap lightly turns to the left. His faces are round and the eyes a little bit slanting. There is an earring on his ears. At the aside edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: the stamp in the form of lira above which placed cross sign. There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise. Having been saved only a part of it, under question we are reading it as: ...[βγγ] γ'γ'n?...- "...The divine Kaghan?". **D:** 17-18,5 mm, **W:** 2,0 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** ArE (Samarqand). VII-VIII c. **Bronze.**

No: 70. Farklı baskı. *Av.* Kafasında üçgen uçlu, değişik tip şapka taşıyan, biraz sola bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almakta. *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı, lira şeklindeki damga . Damganın etrafında saat istikametine ters yönde başlayan Soğdça yazı yer almakta. Ancak silik olduğundan dolayı okunamamaktadır. **Ö:** 17-18,5 mm, **A:** 1,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - Chach, No: 19032]. VII-VIII yy., **Bakır.**

No: 70. Different mint. *Av.* Description of a prince carrying different sharply triangle-pointed cap lightly turns to the left. His faces are round and the eyes a little bit slanting. There is an earring on his ears. At the aside edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: the same stamp in the form of lira similar to the above one. There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise. Being indistinct, it can not be read. **D:** 17-18,5 mm, **W:** 1,0 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-Chach, No: 19032]. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 71. Farklı baskı. **Av.** Kafasında üçgen uçlu, değişik tip şapka taşıyan, biraz sola bakan prens başı tasviri. Silik olduğundan dolayı yüz şekli ve baş giysisi tam olarak görülmemekte. Kulağında küpe bulunmakta. Sikkenin sol kenarında yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı, bir kısmı silik, lira şeklindeki damga. Damganın etrafında saat istikametinin tersi yönde Soğdça yazı yer almakta. Bir kısmı korunan yazıyı şimdilik soru işareti altında ...βγγ γ [γ'n]?...-“İlahi Kağan?...” okumaktayız. **Ö:** 17-18,5 mm, **A:** 1,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 71. Different mint. **Av.** Description of the prince's head carrying different sharply triangle-pointed cap, lightly turns to the left. Being indistinct, his cap doesn't appear well. There is an earring on his ears. At the aside edge of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: the same stamp **Ψ** in the form of lira similar to the above ones. There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise. As only a part of the legend have been saved, here under question we try read it as: ...βγγ γ [γ'n]?... - "The divine Kaghan?..." **D:** 17-18,5 mm, **W:** 1,0 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 72. Farklı baskı. **Av.** Kafasında üçgen uçlu, değişik tip şapka taşıyan, biraz sola bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sikkenin sağ tarafında yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı, lira şeklindeki damga. Damganın etrafında saat istikametine ters yönde başlayan Soğdça yazı yer almakta. Ancak silik olduğundan dolayı okunamamaktadır. **Ö:** 12-14 mm, **A:** 0,80 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - Chach, No: 21182]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 72. Different mint. **Av.** Description of the prince's head carrying different sharply triangle-pointed cap, lightly turns to the left. His faces are round and the eyes are lightly slanting. There is an earring on his ears. At the aside edge of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: the same stamp **Ψ** in the form of lira similar to the above ones. There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise. Being indistinct, it can not be read well. **D:** 12-14 mm, **W:** 0,80 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection- [zeNo:ru-Chach, No: 21182]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 73. Farklı baskı. **Av.** Kafasında üçgen uçlu, değişik tip şapka taşıyan, biraz sola bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik. Kulağında küpe bulunmaktadı. **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı, lira

No: 73. Different mint. **Av.** Description of a prince carrying sharply triangle-pointed cap lightly turns to the left. His faces are round and the eyes a little bit slanting. There is an earring

şeklindeki damga \mathfrak{S} .
Damganın etrafında saat
istikametine ters yönde başlayan
Soğdça yazı yer almakta. Bir
kısmı korunan yazıyı şimdilik
soru işareti altında $\dots\beta\gamma\gamma$
 $\gamma'[\gamma'n]?$... - "İlahi Kağan?..."
okumaktayız. **Ö:** 17-17 mm, **A:**
0,80 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi.
K.Y: Kendi Koleksiyonumuz.
VII-VIII yy., Bakır.

No: 74. Farklı baskı. **Av.** Ön
tarafı silik olduğundan dolayı
üstteki sikkelerle aynı olması
gereken tasvirler
görülmemektedir. **Rv.** Ortada
üsttekilerle aynı, lira
şeklindeki damga \mathfrak{S} .
Damganın etrafında saat
istikametinin tersi yönde
Soğdça yazı yer almakta. Bir
kısmı korunan yazıyı şimdilik
soru işareti altında $\dots\beta\gamma\gamma$
 $\gamma'[\gamma'n]?$... - "İlahi Kağan?..."
okumaktayız. **Ö:** 19-18,5 mm,
A: 0,80 g, **B.Y:** Taşkent
bölgesi. **K.Y:** Kendi
Koleksiyonumuz. **VII-VIII**
yy., Bakır.

No:73

No:74

on his ears. **Rv.** On the center:
the stamp \mathfrak{S} in the form of
lira as similar to the above
ones. There is Soghdian
legend around it. The letter
begins at against clockwise.
Having been saved only a part
of it, under question we are
reading it as: $\dots\beta\gamma\gamma \gamma'[\gamma'n]?$... -
"...The divine Kaghan?..." **D:**
17-17 mm, **W:** 0,80 g, **FO:**
Tashkent region. **PS:** Personal
collection. **VII-VIII c.**
Bronze.

No: 74. Different mint. **Av.**
Because the front side of the
coin is indistinct its being seen
the description which should be
the same as the coins below.
Rv. On the center: the stamp \mathfrak{S}
in the form of lira as similar to
the above ones. There is
Soghdian legend around it. The
letter begins at against
clockwise. Having been saved
only a part of it, under question
we are reading it as: $\dots\beta\gamma\gamma$
 $\gamma'[\gamma'n]?$... - "...The divine
Kaghan?..." **D:** 19-18,5 mm,
W: 0,80 g, **FO:** Tashkent
region. **PS:** Personal collection.
VII-VIII c. Bronze.

Not. Bu tür sikkeleri E.V. Rtveladze, ...
[xwβw] βγγ ... - "... İlahi hükümdar ..."
tarzında okumaktadır [Shagalov, Kuznetsov,
2006, p. 272].

Note. These types of coins were read by
E.V. Rtveladze as following: ... [xwβw] βγγ
... - "... The Divine King ..." [Shagalov,
Kuznetsov, 2006, p. 272].

Çaç Teginleri Sikkeleri I. Tip.

No: 75. **Av.** Uzun saçları
omzuna kadar dökülen prens
başı tasviri. Gözleri oldukça
çekik. Sol tarafında yıldız, sağ
tarafında ise hilâl sembolleri
yer almaktadır. **Rv.** Ortada
değişik biçimdeki damga \mathfrak{S} .
Onun etrafında saatin tersi
istikamette 3'te başlayan
Soğdça yazı $ZNH \text{ pny tk'yn}$
 $c'c'ynk \gamma w \beta w$ - "Bu sikke Çaç
86

No:75

The Coins of Tegin of Chach. I. Type.

No: 75. **Av.** Description of the
prince's head. The eyes are
quite slanting. On the left side
of it, there is placed the
symbols of a star and the half
Moon. **Rv.** On the center:
different shaped stamp \mathfrak{S} .
There is Soghdian legend
around it. The letter begins at
against clockwise 3 o'clock
and is read: $ZNH \text{ pny tk'yn}$

hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. Ö: 20 mm, A: 1,14 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.

Rv

c'cyntk ywβw - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". D: 20mm, W: 1,14 g, FO: Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection. The beginning of VII c.-the first half of VIII c. Bronze.

No: 76. Farklı baskı. Av. Uzun saçları omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. Sol tarafında yıldız, sağ tarafında ise hilâl sembolleri bulunmaktadır. Rv. Ortada değişik biçimdeki damga. Onun etrafında saatin tersi istikamette Soğdça [ZNH] *pny tk'yn c'cyntk ywβw* - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. Ö: 20 mm, A: 1,14 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.

No:76

Av

Rv

No: 76. Different mint. Av. Description of the prince's head. He has long hairs reaching to his shoulder. The eyes are quite slanting. On the left side: the symbol of a star. On the right side: the symbol of the half Moon. Rv. On the center: different shaped stamp. There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise and is read: *ZNH pny tk'yn c'cyntk ywβw* - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". D: 20 mm, W: 1,14 g, FO: Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection. The beginning of VII c.-the first half of VIII c. Bronze.

No: 77. Farklı baskı. Av. Uzun saçları omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. Sol tarafında yıldız, sağ tarafında ise hilâl sembolleri bulunmaktadır. Rv. Ortada değişik biçimdeki damga. Onun etrafında saatin tersi yönde Soğdça [ZNH] *pny tk'yn [c'cyntk ywβw]* - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. Ö: 20 mm, A: 1,14 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - A-36. VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.

No:77

Av

Rv

No: 77. Different mint. Av. Description of the prince's head. He has long hairs reaching to his shoulder. The eyes are quite slanting. On the left side: the symbol of a star. On the right side: the symbol of the half Moon. Rv. On the center: different shaped stamp. There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise and is read: *[ZNH] pny tk'yn [c'cyntk ywβw]* - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". D: 20 mm, W: 1,14 g, FO: Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection - A-36. The first half of VIII c. Bronze.

No: 78. Farklı baskı. **Av.** Uzun saçları omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. Sol tarafında yıldız, sağ tarafında ise hilâl sembolleri bulunmaktadır. **Rv.** Ortada değişik biçimdeki damga 𐭪𐭣 . Onun etrafında saat yönünün tersi istikamette 4'te başlayan Soğdça yazılı $[ZNH] \text{pny tk'yn c'c'ynk yw\beta w}$ - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 1,15 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru-7]. **VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.**

No:78

Rv

No: 78. Different mint. **Av.** Description of the prince's head. He has long hairs reaching to his shoulder. The eyes are quite slanting. On the left side: the symbol of a star. On the right side: the symbol of the half Moon. **Rv.** On the center: different shaped stamp 𐭪𐭣 . There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 4 o'clock and is read: $[ZNH] \text{pny tk'yn c'c'ynk yw\beta w}$ - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". **D:** 20 mm, **W:** 1,15 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-7]. **The first half of VIII c. Bronze.**

No: 79. Farklı baskı. **Av.** Uzun saçları omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. **Rv.** Ortada değişik biçimdeki damga 𐭪𐭣 . Onun etrafında saatin tersi yönde 3'te başlayan Soğdça yazılı $[ZNH \text{pny tk'yn c'c'ynk yw\beta w}]$ - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 19,5 - 20,5 mm, **A:** 1,8 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** NBU-K1-63. **VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.**

No79

Rv

No: 79. Different mint. **Av.** Description of the prince's head. He has long hairs reaching to his shoulder. The eyes are quite slanting. **Rv.** On the center: different shaped stamp 𐭪𐭣 . There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read: $[ZNH \text{pny tk'yn c'c'ynk yw\beta w}]$ - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". **D:** 19,5 - 20,5 mm, **W:** 1,8 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** NBU-K1-63. **The beginning of VII c.-the first half of VIII c. Bronze.**

No: 80. Farklı baskı. **Av.** Uzun saçları omzuna kadar uzamış prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. Ay-yıldız tam olarak gözükmemektedir. **Rv.** Ortada değişik biçimdeki damga 𐭪𐭣 . Onun etrafında saatin tersi yönde 4'te başlayan Soğdça yazılı $[ZNH] \text{pny tk'yn c'c'ynk yw\beta w}$ - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:**

No:80

Av

No: 80. Different mint. **Av.** Description of the prince's head. He has long hairs reaching to his shoulder. The eyes are quite slanting. The star and the Moon don't appear well. **Rv.** On the center: different shaped stamp 𐭪𐭣 . There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 4 o'clock and is read: $[ZNH] \text{pny tk'yn c'c'ynk yw\beta w}$ -

1,15 g, B.Y: Taşkent bölgesi.
K.Y: Özel Koleksiyon - A-37.
VII yy. başı - VIII yy. ilk
yarısı, Bakır.

No: 81. Farklı baskı. **Av.** Uzun saçları omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. Sol tarafında yıldız, sağ tarafında ise hilâl sembolleri bulunmaktadır, **Rv.** Ortada değişik biçimdeki damga . Onun etrafında saatin ters istikamette 4'te başlayan Soğdça yazılı ZNH pny tk'yn [c'cynk yw]bw - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 1,15 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.**

No: 82. Farklı baskı. **Av.** Uzun saçları omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. Sol tarafında yıldız, sağ tarafında ise hilâl sembolleri bulunmaktadır, **Rv.** Ortada değişik biçimdeki damga . Onun etrafında saat yönünün tersi istikamette 6'da başlayan Soğdça yazılı ZNH pny tk'yn c'cynk yw]bw - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 19,8 mm, **A:** 1,86 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru-Chach-Kanka]. **VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.**

Rv

"This coin belongs to Tegin, the King of Chach". **D:** 20 mm, **W:** 1,15 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - A-37. **The beginning of VII c. - the first half of VIII c. Bronze.**

No:81

Av

Rv

No: 81. Different mint. **Av.** Description of the prince's head. He has long hairs reaching to his shoulder. The eyes are quite slanting. On the left side: the symbol of a star. On the right side: the symbol of the half Moon. **Rv.** On the center: different shaped stamp . There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 4 o'clock and is read: ZNH pny tk'yn [c'cynk yw]bw - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". **D:** 20 mm, **W:** 1,15 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **The beginning of VII c.-the first half of VIII c. Bronze.**

No:82

Av

Rv

No: 82. Different mint. **Av.** Description of the prince's head. He has long hairs reaching to his shoulder. The eyes are quite slanting. On the left side: the symbol of a star. On the right side: the symbol of the half Moon. **Rv.** On the center: different shaped stamp . There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 6 o'clock and is read: ZNH pny tk'yn c'cynk yw]bw - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". **D:** 19,8 mm, **W:** 1,86 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru-Chach-Kanka]. **The beginning of VII c.-the first half of VIII c. Bronze.**

No: 83. Farklı baskı. *Av.* Uzun saçları omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. Sağ tarafında hilâl ve onun üzerinde yıldız yer almakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmaktadır. *Rv.* Ortada değişik biçimdeki damga 𐭠𐭣 . Onun etrafında saat istikametinin tersine 5'te başlayan Soğdça yazılı *ZNH pny* (*tk'yn c'cynk 𐭠𐭣* - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. \bar{O} : 19,5-20,5 mm, *A*: 1,8 g, *B.Y*: Kankatepe (Taşkent bölgesi). *K.Y*: Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır**
VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.

No: 83. Different mint. *Av.* Description of the prince's head. He has long hairs reaching to his shoulder. The eyes are quite slanting. On the right side: the symbol of the half Moon a star above it. At the aside edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: different shaped stamp 𐭠𐭣 . There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 5 o'clock and is read: *ZNH pny* (*tk'yn c'cynk 𐭠𐭣* - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". *D*: 19,5-20,5 mm, *W*: 1,8 g, *FO*: Kankatepe (Tashkent region). *PS*: Personal collection. **VII-VIII c. The beginning of VII c.-the first half of VIII c. Bronze.**

No: 84. Farklı baskı. *Av.* Uzun saçları omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. Sağ tarafında hilâl ve onun üzerinde yıldız yer almaktadır. *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı damga 𐭠𐭣 . Onun etrafında saat istikametinde ters yönelik 5'te başlayan Soğdça yazılı [*ZNH pnly tk'yn c'cynk 𐭠𐭣* - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. \bar{O} : 20-20 mm, *A*: 1,8 g, *B.Y*: Taşkent bölgesi. *K.Y*: A-1. **VII yy. başı-VIII yy. ilk yarısı, Bakır.**

No: 84. Different mint. *Av.* Description of the prince's head. He has long hairs reaching to his shoulder. The eyes are quite slanting. On the right side: the symbol of the half Moon a star above it. *Rv.* On the center: the same stamp 𐭠𐭣 as the below one. There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 5 o'clock and is read: [*ZNH pnly tk'yn c'cynk 𐭠𐭣* - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". *D*: 20-20 mm, *W*: 1,8 g, *FO*: Tashkent region. *PS*: A-1. **The beginning of VII c.-the first half of VIII c., Bronze.**

II. Tip.

No: 85. *Av.* Yukarıda görülen sikkelerden farklı olarak saçları omzuna ulaşmayan prens başı tasviri. Gözleri iri yapılı. Baş üstü, sol ve sağ tarafında hilâl ve yıldız

II. Type.

No: 85. *Av.* Description of the prince's head. Being different from those in below, his long hairs do not reach to his shoulder. The eyes are large in shape. On the right and left

sembolleri görülmektedir, *Rv*. Ortada yukarıdaki sikkelere benzer, ancak biraz geniş çaplı, üzerinde de değişik işaret bulunan damga 𐰽 . Onun etrafında saat yönünün ters istikamette 1'de başlayan Sogdça yazılı *ZNH pny tkyn c'cynk ywβ* - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. Ö : 20 mm, A : 1,15 g, B.Y : Taşkent bölgesi. K.Y : Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - Ch28]. **VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.**

No: 86. Farklı baskı. *Av*. Uzun saçları omzuna ulaşmayan prens başı. Gözleri iri yapılı. Baş üstünde hilâl ve yıldız net olarak gözükmekte, sol ve sağ tarafındaki semboller ise silik olduğundan dolayı gözükmemektedir, *Rv*. Ortada bir üstteki sikkıyla aynı damga 𐰽 . Onun etrafında saat yönünün tersi istikamette 6'da başlayan Sogdça yazılı *ZNH pny tkyn c'cynk ywβ* - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlesi yer almaktadır. Ö : 22 mm, A : 1,86 g, B.Y : Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y : Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - Chach, Kanka]. **VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.**

No: 87. Farklı baskı. *Av*. Uzun saçları omzuna ulaşmayan prens başı. Gözleri iri yapılı. Baş üstü, sol ve sağ tarafında hilâl ve yıldız sembolleri görülmektedir, *Rv*. Ortada yukarıdaki sikkelerle aynı damga 𐰽 . Onun etrafında saat yönünün tersi istikamette Sogd yazısındaki *ZNH pny tkyn c'cynk ywβ* - "Bu sikke Çaç hükümdarı Tegin'indir"

No:85

sides, on his head: the symbol of the half Moon a star above it. *Rv*. On the center: the same stamp 𐰽 as the below ones, but a different sign on it. There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: *ZNH pny tkyn c'cynk ywβ* - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". D : 20 mm, W : 1,15 g, FO : Tashkent region. PS : Personal collection - [sogdcoins.narod.ru-Ch28]. **The beginning of VII c. - the first half of VIII c. Bronze.**

No:86

No: 86. Different mint. *Av*. Description of the prince's head. His long hairs do not reach to his shoulder. The eyes are large in shape. On his head: the symbol of the half Moon and a star can be seen very neatly above it. *Rv*. On the center: the same stamp 𐰽 as the coin below. There is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 6 o'clock and is read: *ZNH pny tkyn c'cynk ywβ* - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". D : 22 mm, W : 1,86 g, FO : Kankatepe (Tashkent region). PS : Personal collection - [zeNo:ru-Chach, Kanka]. **The beginning of VII c.-the first half of VIII c. Bronze.**

No:87

No: 87. Different mint. *Av*. The prince's head. His long hairs do not reach to his shoulder. The eyes are large in size. On his head: on his right and left sides the symbol of the half Moon and a star can be seen very neatly above it. *Rv*. On the center: the same stamp 𐰽 as the coins below. There is Soghdian legend

cümlesinin bir kısmı
gözükmekte, bir kısmı ise
sikkeye tekrar baskı olduğundan
dolayı net olarak
anlaşılmamaktadır. Ö: 19,4 mm,
A: 1,64 g. B.Y: Kankatepe
(Taşkent bölgesi). K.Y: Özel
Koleksiyon-[zeNo:ru -Chach,
Kanka]. VII yy. başı-VIII yy.
ilk yarısı, Bakır.

Rv

around it. The letter begins at
against clockwise and is read:
ZNH pny tkyn c'cynk ywß-
"This coin belongs to Tegin,
the King of Chach". D:19,4
mm, W: 1,64 g, FO:
Kankatepe (Tashkent region).
PS: Personal collection -
[zeNo:ru-Chach, Kanka]. The
beginning of VII c.-the first
half of VIII c. Bronze.

No: 88. Farklı baskı. Av. Uzun
saçları omzuna ulaşmayan
prens başı. Gözleri iri yapılı.
Baş üstü, sol ve sağ tarafında
hilâl ve yıldız sembolleri
görülmemektedir. Rv. Ortada
yukarıdaki sikkelerle aynı
damga. Sikke silik
olduğundan dolayı damga
etrafındaki Sogdca cümlelerin
sadece *pny t.* kısmı
okunabilmektedir. Ö: 19,4
mm, A: 1,64 g. B.Y:
Kankatepe (Taşkent bölgesi).
K.Y: Özel Koleksiyon -
[zeNo:ru - Chach, Kanka].
VII yy. başı - VIII yy. ilk
yarısı, Bakır.

No:88

Av

Rv

No: 88. Different mint. Av. The
prince's head. His long hairs do
not reach to his shoulder. The
eyes are large in shape. On his
head: on his right and left sides
the symbol of the half Moon and
a star can be seen above it. Rv.
On the center: the same stamp
as the coins below. Because
the coin is indistinct, only a part
of the Soghdian legend around it
can be read: *pny t.* D: 19,4
mm, W: 1,64 g, FO: Kankatepe
(Tashkent region). PS: Personal
collection - [zeNo:ru - Chach,
Kanka]. The beginning of VII c.
- the first half of VIII c.
Bronze.

No: 89. Farklı baskı. Av. Uzun
saçları omzuza yetmeden
kesilmiş prens başı. Gözleri iri
yapılı. Baş üstü, sol ve sağ
tarafında hilâl ve yıldız
sembolleri görülmektedir. Rv.
Ortada yukarıdaki sikkelerle
aynı damga. Onun etrafında
saat kadranının tersi yönde
12'de başlayan Sogd
yazısındaki [ZNH] *pny tkyn*
c'cynk [ywß] - "Bu sikke Çaç
hükümdarı Tegin'indir"
cümlesinin bir kısmı
gözükmemektedir. Ö: 2 mm, A:
2,66 g. B.Y: Kankatepe
(Taşkent bölgesi). K.Y: Özel
Koleksiyon - [zeNo:ru -
Chach, Kanka, No:16170].
VII yy. başı - VIII yy. ilk
yarısı, Bakır.

No:89

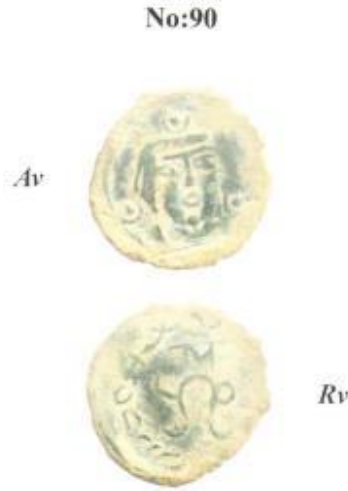
Av

Rv

No: 89. Different mint. Av. The
prince's head. His long hairs do
not reach to his shoulder. The
eyes are large in shape. On his
head: on his right and left sides
the symbol of the half Moon and
a star can be seen above it. Rv.
On the center: the same stamp
as the coins below. There is
Soghdian legend around it. The
letter begins at against clockwise
12 o'clock and is read: [ZNH]
pny tkyn c'cynk [ywß] - "This
coin belongs to Tegin, the King
of Chach". D: 2mm, W: 2,66 g,
FO: Kankatepe (Tashkent
region). PS: Personal collection -
[zeNo:ru - Chach, Kanka,
No:16170]. The beginning of
VII c.-the first half of VIII c.
Bronze.

No: 90. Farklı baskı. *Av.* Yukarıda görülen sikkelerden farklı olarak uzun saçları omuza ulaşmayan prens başı tasviri. Gözleri iri yapılı. Baş üstü, sol ve sağ tarafında hilâl ve yıldız sembolleri görülmektedir, *Rv.* Ortada yukarıdaki sikkelere benzer, ancak biraz geniş çaplı, üzerinde de değişik işaret bulunan damga 𐭪𐭫 . Onun etrafında aynada görüldüğü gibi ters basılmış saat kadranının tersi yönde 6'dan başlayan Soğdça yazılı *ZNH pny tkyn c'cynk 𐭪𐭫𐭪𐭫* - "Bu sikkede Çaç hükümdarı Tegin'indir" cümlelisi yer almaktadır. $\text{Ö: 20 mm, A: 1,15 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - A-44. VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.}$

No: 90. Different mint. *Av.* Being different from the coins below, there is the description of the prince's head. His long hairs do not reach to his shoulder. The eyes are large in shape. On his head: on his right and left sides the symbol of the half Moon and a star can be seen above it. *Rv.* On the center: the same stamp 𐭪𐭫 as the coins below. But, lightly different in shape a sign on the stamp. And there is Soghdian legend around it, minted as looked through the window. The letter begins at against clockwise 6 o'clock and is read: *ZNH pny tkyn c'cynk 𐭪𐭫𐭪𐭫* - "This coin belongs to Tegin, the King of Chach". $\text{D: 20 mm, W: 1,15 g, FO: Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection A-44. The beginning of VII c.-the first half of VIII c. Bronze.}$

"İlteber" Unvanlı Sikkeler

No: 91. *Av.* Uzun saçları değişik biçimli prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik, *Rv.* Ortada yukarıdaki sikkelere benzer, ancak biraz geniş çaplı damga 𐭪𐭫 . Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 3'te başlayan Soğdça yazılı *pn[y t/ynk' ryt]pyr c'cynk 𐭪𐭫𐭪𐭫* - "Çaç hükümdarı t/ynka? İlteberin parası" cümlesi yer almaktadır. $\text{Ö: 20 mm, A: 1,5 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - A-6. VII-VIII yy., Bakır.}$

The Coins with the Title of "İlteber"

No: 91. *Av.* Description of the prince's head. His hairs are different in form. The eyes are lightly slanting. *Rv.* On the center: 𐭪𐭫 as the same as the coins below, but a large one in size. And there is Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 3 o'clock and is read: *pn[y t/ynk' ryt]pyr c'cynk 𐭪𐭫𐭪𐭫* - "The King of Chach, t/ynka? The money of İlteber". $\text{D: 20 mm, W: 1,5 g, FO: Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection. A-6. VII-VIII c. Bronze.}$

No: 92. Farklı baskı. **Av.** Yukarıda görülen sikkelerden farklı olarak uzun saçları omzuna ulaşmayan prens başı tasviri. Gözleri iri yapılı. Baş üstü, sol ve sağ tarafında hilâl ve yıldız sembolleri görülmektedir. **Rv.** Ortada yukarıdaki sikkelere benzer, ancak biraz geniş çaplı damga **ՏԷ**. Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 3'te başlayan Soğdça yazılı *[pny] t/ynk' rypyr c' [cynk ywβw]* - "Çaç hükümdarı t/ynka? İlteberin parası" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 1,5 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - LB-3. VII-VIII yy., Bakır.

No: 92. Different mint. **Av.** Being different from the coins below, there is the description of the prince's head. His long hairs do not reach to his shoulder. The eyes are large in shape. On his head: on his right and left sides the symbol of the half Moon and a star can be seen above it. **Rv.** On the center: the same stamp as the coins below. But, lightly different in shape a sign on the stamp **ՏԷ**. And there is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read: *[pny] t/ynk' rypyr c' [cynk ywβw]* - "The King of Chach, t/ynka? The money of Ilteber". **D:** 20 mm, **W:** 1,5 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection LB-3. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 93. **Av.** Yukarıda görülen sikkelerden farklı olarak uzun saçları değişik biçimli prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik. sağ tarafında hilâl ve yıldız sembolleri görülmektedir. **Rv.** Ortada yukarıdaki sikkelere benzer, ancak biraz geniş çaplı damga **ՏԷ**. Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 6'dan başlayan Soğdça yazılı *[pny] t/ynk' ry]tppyr c' [cynk [ywβw]* - "Çaç hükümdarı t/ynka? İlteberin parası" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 1,15 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-4. VII-VIII yy., Bakır.

No: 93. **Av.** Being different from the coins below, there is the description of the prince's head. His long hairs do not reach to his shoulder. The eyes are lightly slanting. On his head: on his right and left sides the symbol of the half Moon and a star can be seen above it. **Rv.** On the center: the same stamp as the coins below. But, it is lightly large in shape **ՏԷ**. And there is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 6 o'clock and is read: *[pny] t/ynk' ry]tppyr c' [cynk [ywβw]* - "The King of Chach, t/ynka? The money of Ilteber". **D:** 20 mm, **W:** 1,15 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection A-4. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 94. Farklı baskı. *Av.* Uzun saçları değişik biçimli prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik. Sağ tarafında hilâl ve yıldız sembolleri görülmektedir. *Rv.* Ortada yukarıdaki sikkelere benzer, ancak biraz geniş çaplı damga. Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 4'ten başlayan Sogdça yazılı [pny t/ynk' ryt[tpyr c'cynk ywβw] - "Çaç hükümdarı t/ynka? İlteberin parası" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 1,15 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - Ilıc-1. VII-VIII yy., Bakır.

No:94

Av

Rv

No: 94. Different mint. *Av.* Description of the prince's head. His long hairs are different. The eyes are lightly slanting. On his head: on his right and left sides the symbol of the half Moon and a star can be seen above it. *Rv.* On the center: the same stamp as the coins below. But, it is lightly large in shape. And there is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 4 o'clock and is read: [pny t/ynk' ryt[tpyr c'cynk ywβw] - "The King of Chach, t/ynka? The money of İlteber". **D:** 20 mm, **W:** 1,15 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection-Ilıc-1. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 95. Farklı baskı. *Av.* Yukarıda görülen sikkelerden farklı olarak uzun saçları omzuna ulaşmayan prens başı tasviri. Gözleri iri yapılı. Baş üstü, sol ve sağ tarafında hilâl ve yıldız sembolleri görülmektedir. *Rv.* Ortada yukarıdaki sikkelere benzer, ancak biraz geniş çaplı damga. Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 3'ten başlayan Sogdça yazılı [pny] t/ynk' rytpyr c' [cynk ywβw] - "Çaç hükümdarı t/ynka? İlteberin parası" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 1,5 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - LB-3. VII-VIII yy., Bakır.

No:95

Av

Rv

No: 95. Different mint. Being different from the coins below, there is the description of the prince's head. His long hairs do not reach to his shoulder. The eyes are large in shape. On his head: on his right and left sides the symbol of the half Moon and a star can be seen above it. *Rv.* On the center: the same stamp as the coins below. But, it is lightly large in shape. And there is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read: [pny] t/ynk' rytpyr c' [cynk ywβw] - "The King of Chach, t/ynka? The money of İlteber". **D:** 20 mm, **W:** 1,5 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection LB-3. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 96. Farklı baskı. **Av.** Yukarıda görülen sikkelerden farklı olarak uzun saçları omzuna ulaşmayan prens başı tasviri. Gözleri iri yapılı. Baş üstü, sol ve sağ tarafında hilâl ve yıldız sembolleri görülmektedir. **Rv.** Ortada yukarıdaki sikkelere benzer, ancak biraz geniş çaplı damga. Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 3'ten başlayan Soğdça yazılı [pny] t/ynk' rypyr[r c'cynk ywβw] - "Çaç hükümdarı t/ynka? İlteberin parası" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 1,5 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 97. **Av.** Uzun saçları arkaya dalgalanan prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. Sağ tarafında hilâl ve yıldız sembolleri görülmektedir. **Rv.** Ortada yukarıdaki sikkelerle aynı (1. Tip), ancak biraz büyük çaptaki damga. Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 3'ten başlayan Sogd yazısındaki pny t/ynk' [rytpyr] c'cynk ywβw - "Çaç hükümdarı t/ynka? İlteberin parası" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 2 mm, **A:** 2,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - Ch29]. **VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.**

No: 98. Farklı baskı. **Av.** Uzun saçları arkaya dalgalanan prens başı tasviri. Gözleri oldukça çekik. Sağ tarafında üst-üste iki adet hilâl ve onların üzerinde yıldız sembolleri görülmektedir. **Rv.** Ortada bir üstteki sikkıyla

No:96

No: 96. Different mint. Being different from the coins below, there is the description of the prince's head. His long hairs do not reach to his shoulder. The eyes are large in shape. On his head: on his right and left sides the symbol of the half Moon and a star can be seen above it. **Rv.** On the center: the same stamp as the coins below. But, it is lightly large in shape. And there is Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read: [pny] t/ynk' rypyr[r c'cynk ywβw]- "The King of Chach, t/ynka? The money of Ilteber". **D:** 20 mm, **W:** 1,5 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No:97

No: 97. **Av.** Description of the prince's head. His hairs are wavelike, combed to the back. The eyes are quite slanting. On the right side: there can be seen the symbols of the Half Moon and a star. **Rv.** On the center: as the same as the coin below (Type 1), but a large one in size. And there is Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 3 o'clock and is read: pny t/ynk' [rytpyr] c'cynk ywβw - "The King of Chach, t/ynka? The money of Ilteber". **D:** 2 mm, **W:** 2,0 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection. [sogdcoins.narod.ru-Ch29]. **The beginning of VII c.-the first half of VIII c. Bronze.**

No:98

No: 98. Different mint. **Av.** Description of the prince's head. His hairs are wavelike, combed to the back. The eyes are quite slanting. On the right side: there can be seen the symbols of two numbers of the Half Moon and the star above on them. **Rv.** On

aynı damga . Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 3'den başlayan Sogd yazısındaki *t/ynk* '... "Tegin..." sözü okunabilmektedir. Ö: 2,3 mm, A: 2,5 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - A-3. VII yy. başı - VIII yy. ilk yarısı, Bakır.

Rv

the center; as the same as the coin below . There is Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 3 o'clock and is read: the word *tk'yn*... "Tegin..." D: 2,3 mm, W: 2,5 g, FO: Tashkent region. PS: Personal collection. The beginning of VII c.-the first half of VIII c. Bronze.

Not. Bu tip sikkeleri ilk olarak çözmeye çalışan E.V. Rtveladze 1982 tarihinde yayınladığı makalesinde bir kısmı silik olan Soğdca cümleyi *...pny? tr/k... xwß ßyt... xwß* olarak okumuş, ancak anlam kazandıramamıştı [Rtveladze, 1982, s. 33, Res. 1, 14-15, s. 36-37]. Yakın tarihlerde bulunan yeni çeşitlerine dayanan V. A. Livshits ise *y(w)ztpyr č'č(n)ynk MTR'Y* - "Çaç hükümdarı yazatpir" tarzında okumuş, bundan yola çıkarak bazı bilim adamları "yazatpir"i Soğdca "Yazat/d+p'r" - "Yazid - İlah koruyan" olarak yorumlamıştı [İshakov, 2002, s. 57-59, n. 4]. E.V. Rtveladze yakın yıllarda *pny 'ny'r ywztpyr č'čynk xwß* - "Çaç hükümdarı 'ny'r Yazatpir'in sikkesi" tarzında okumayı tercih etmiştir [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 130].

Note. When E.V. Rtveladze in the year of 1982 published his article he was first to try to prove this type of coins. Being a part of the coin was indistinct Soghdian legen was read by him as follows: *...pny? tr/k... xwß ßyt... xwß* [Rtveladze, 1982, s. 33, Res. 1, 14-15, s. 36-37]. In the recent years according to the new types V.A. Livshits has read it as: "Chachinak hvabu Yazatpir" ("Yazatpir, the King of Chach"). And some scholars proved "Yazatpir" as to Soghdian "Yazat/d + p'r" - "Yazid - God saved" [İshakov, 2002, s. 57-59, n. 4]. But, according to our studies this kind of readings it is clear that they have no basis. E.V. Rtveladze in the recent days suggests to read this as in the form of: *pny 'ny'r ywztpyr č'čynk xwß* - "The coin of the King of Chach Yazatpir 'ny'r" [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 130].

"Çaç Hükümdarı" Unvanlı Sikkeler I. Tip.

No: 99. Av. Değişik tip şapka aşırıyans prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik. Boynunda mücevherler bulunmaktadır, **Rv.** Ortada "Çaç Teginleri" ve "Çaç İteberleri" sikkeleriyle pek akrallık gösteren damga . Onun etrafında aynadan görünüm olarak ters yazılan Soğdca yazıda *c'cynk ywßw* - "Çaç hükümdarı?" cümlesi yer almaktadır. Ö: 18 mm, A: 1,68 g, B.Y: Taşkent bölgesi. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - 12967, Chach, Kanka]. VII-VIII yy., Bakır.

No:99

Av

Rv

The Coins with "The King of Chach" I. Type.

No: 99. Av. Description of the prince's head. He wears different shaped cap. His eyes a little bit slanting. There is a jewel on his neck. **Rv.** On the center: the stamp as similar to the coins of "Tegins of Chach" and "İtebers of Chach". There is Soghdian legend around it as might be seen through the mirror at against clockwise. There can be read Soghdian legend: *c'cynk ywßw* - "The King of Chach". D: 18mm, W: 1,68 g, FO: Tashkent region. PS: Personal collection - [zeNo:ru - 12967, Chach, Kanka]. VII-VIII c. Bronze.

No: 100. Farklı baskı. **Av.** Değişik tip şapka taşıyan veya saçlarına şerit bağlayan, sağa bakan prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sağda, küçük bir ay yıldız yer almakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmekte. Boynunda mücevherler bulunmaktadır, **Rv.** Ortada "Çaç Teginleri" ve "Çaç İlteberleri" sikkelerine benzeyen ancak farklılıkları bulunan damga 𐰽 . Onun etrafında pek anlaşılmayacak biçimde yazılmış Soğdça yazıda *c'cyntk ywβw* - "Çaç hükümdarı?" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 18 mm, **A:** 1,1 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:100

No: 100. Different mint. Description of the prince's head. He carries different shaped cap or his hairs are decorated with ribbons, looking to the right. The eyes are a little bit slanting. There is an earring on his ears. On the right, there are the Half Moon and a star with a little size above it. There could be seen round ornament at the aside edge of the coin. **Rv.** On the center: the stamp 𐰽 very similar to the coins of "Tegins of Chach" and "Iltebers of Chach" but has differences. There is Soghdian legend around it, which is rather indistinct: *c'cyntk ywβw* - "The King of Chach" **D:** 18 mm, **W:** 1,1 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** (Samarqand). **VII-VIII c. Bronze.**

No: 101. Farklı baskı. **Av.** Değişik tip şapka taşıyan veya saçlarına şerit bağlayan, sağa bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafif çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sağda, küçük bir ay-yıldız yer almakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir, **Rv.** Ortada biraz aşağıya kaymış "Çaç Teginleri" ve "Çaç İlteberleri" sikkelerine benzeyen, ancak farklılıkları bulunan damga 𐰽 . Onun etrafında aynadan görüntüm olarak ters yazılan Soğdça yazıda *c'cyntk ywβw* - "Çaç hükümdarı?" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 17,5-18 mm, **A:** 1,68 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-1. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:101

No: 101. Different mint. Description of the prince's head. He carries different shaped cap or his hairs are decorated with ribbons, looking to the right. The eyes are a little bit slanting. There is an earring on his ears. On the right, there are the Half Moon and a star with a little size above it. There could be seen round ornaments at the aside edge of the coin. **Rv.** On the center: the stamp 𐰽 very similar to the coins of "Tegins of Chach" and "Iltebers of Chach" but has differences. There is Soghdian legend around it, which is written reverse looking through the mirror: *c'cyntk ywβw* - "The King of Chach" **D:** 17,5-18 mm, **W:** 1,68 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** A-1. **VII-VIII c. Bronze.**

II. Tip.

No: 102. Farklı baskı. **Av.** Uzun saçları arkaya taranmış, kaba biçimde işlenmiş prens başı tasviri. İnce bıyıklı, gözleri oldukça çekik. Sağ yanında hilâl ve yıldız tasviri yer almaktadır. **Rv.** Ortada yukarıdaki sikkelerde yer alan damgadan biraz farklı, daha büyük biçimli damga. Onun etrafında saatin tersi istikamette bir kısmı silik Soğdça yazı şimdilik şöyle okunabilir *c'cy[nk] ywβw* - "Çaç hükümdarı". **Ö:** 18 mm, **A:** 1,1 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 103. Farklı baskı. **Av.** Yukarıda görülen sikkelerden farklı olarak uzun saçları değişik biçimli, kaba işlenmiş prens başı tasviri. Gözleri çekik. sağ tarafında hilâl ve yıldız sembolleri görülmektedir. **Rv.** Ortada yukarıdaki sikkelere benzer, ancak biraz geniş çaplı damga. Onun etrafında saat kadranının tersi yönde başlayan Soğdça yazılı *[pny t'ynk' rytpr]*? *c'cy[nk] [ywβw]* - "Çaç hükümdarı t'ynka? İlteberin parası" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 1,15 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-Chach, Kanka, No:16]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:102

Av

Rv

No:103

Av

Rv

II. Type.

No: 102. Different mint. **Av.** Description of the prince's head with a bad shape. The hairs are combed to the back. He has a thin moustache and the eyes are quite slanting. On the right, there are the Half Moon and a star. **Rv.** On the center: the stamp a little bit different from the coins below, but a large one in shape. There is Soghdian legend around it, which is read under question as follows: *c'cy[nk] ywβw* - "The King of Chach" **D:** 18 mm, **W:** 1,1 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** VII-VIII c. **Bronze.**

No: 103. Different mint. **Av.** Being different from the coins below, description of the prince's head with a bad shape. The hairs are combed to the back. He has a small moustache and the eyes are quite slanting. On the right, there are the Half Moon and a star. **Rv.** On the center: the stamp a little bit different from the coins below, but a large one in shape. There is Soghdian legend around it, which is read under question as follows: *c'cy[nk] ywβw* - "The King of Chach" **D:** 18 mm, **W:** 1,1 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** [zeNo:ru - Chach, Kanka, No:16]. **VII-VIII c. Bronze.**

II-Tegin Unvanlı Sikkeler

No: 104. *Av.* Dörtgen delik etrafında saat istikametinin tersine 3'ten başlayan Sogd yazısında *yncw 'yrtkyn γwβw* (İnçu Er-tekin hvabu) "Hükümdar İnçu İl-Tegin" cümlesi yer almaktadır. *Rv.* Dörtgen deliğin üst kısmında yer alan Sogdça *prn-«farn»* (Kut) kelimesi. *Ö:* 20 mm, *A:* 2,1 g, *B.Y:* Taşkent bölgesi. *K.Y:* Özel Koleksiyon - [zeNo:ru-16989, Chach, Er Tegin]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 105. Farklı baskı. *Av.* Dörtgen delik etrafında saat istikametinin tersine 3'te başlayan Sogd yazısında *yncw 'yrtkyn γwβw* (İnçu Er-tekin hvabu) "Hükümdar İnçu İl-Tegin" cümlesi yer almaktadır. *Rv.* Dörtgen deliğin üst kısmında yer alan Sogdça *prn-«farn»* (Kut) kelimesi. *Ö:* 21,5 mm, *A:* 2,43 g, *B.Y:* Taşkent bölgesi. *K.Y:* Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - 980, Er Tegin type]. VII-VIII yy., Bakır.

"Hükümdar Tegin" Unvanlı Sikkeler

No: 106. *Av.* Çaç sikkelerinin birçoğunda görülen pars tasviri, *Rv.* Ortada çatal şeklindeki damga . Damganın üst ve alt kısmında Sogdça yazı: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "Hükümdar Tegin" kelimesi yer almaktadır. *Ö:* 20-22 mm, *A:* 2 g, *B.Y:* Taşkent bölgesi. *K.Y:* Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - tarnavch-1]. VII-VIII yy., Bakır.

100

II- The Coins with the Title of Tegin

No: 104. *Av.* There is a Soghdian legend around the square hole. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read: *yncw 'yrtkyn γwβw* (Inchu Er-tekin hvabu) "The King Inchu İl-Tegin". *Rv.* n the upper part of the Soghdian letter there is the word: *prn-«farn»* (The Bless). *D:* 20 mm, *W:* 2,1 g, *FO:* Kankatepe (Tashkent region). *PS:* Personal collection - [zeNo:ru-16989, Chach, Er Tegin]. VII-VIII c. Bronze.

No: 105. Different mint. There is a Soghdian legend around the square hole. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read: *yncw 'yrtkyn γwβw* (Inchu Er-tekin hvabu) "The King Inchu İl-Tegin". *Rv.* On the upper part of the Soghdian letter there is the word: *prn-«farn»* (The Bless). *D:* 21,5 mm, *W:* 2,43 g, *FO:* Kankatepe (Tashkent region). *PS:* Personal collection - [zeNo:ru-980, Er Tegin type]. VII-VIII c. Bronze.

The Coins with the Title of "The King Tegin"

No: 106. *Av.* Description of a leopard which could be seen in the below coins. *Rv.* On the center: the stamp looked like a fork. On the upper part and at the bottom of the stamp there is a Soghdian word: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "The King Tegin". *D:* 20-22 mm, *W:* 2 g, *FO:* Kankatepe (Tashkent region). *PS:* Personal collection - [zeNo:ru - tarnavch-1]. VII-VIII c. Bronze.

No:104

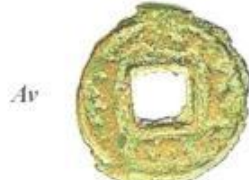

Av

Rv

No:105

Av

Rv

No:106

Av

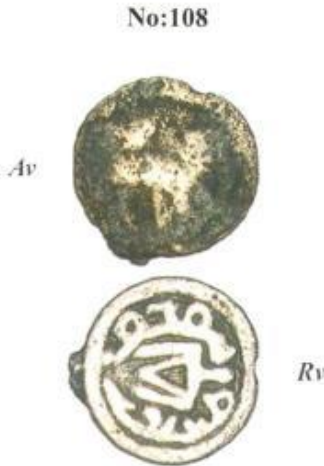
Rv

No: 107. Farklı baskı, *Av.* Bir üstteki sikkede görülen tasvirden biraz farklı pars tasviri, *Rv.* Ortada çatal şeklinde damga 3-. Damganın üst ve alt kısmında Sogdça yazı: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "Hükümdar Tegin" kelimeleri yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 2,6 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - Ch34]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 107. Different mint. *Av.* Description of a leopard differing from the one below. *Rv.* On the center: the stamp 3- looked like a fork. On the upper part and at the bottom of the stamp there is a Soghdian word: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "The King Tegin". **D:** 20-22 mm, **W:** 2,6 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru - Ch34]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 108. Farklı baskı, *Av.* Sikkenin iyi temizlenememesi yüzünden net olarak görülemeyen pars tasviri, *Rv.* Ortada çatal şeklindeki damga 3-. Damganın üst ve alt kısmında Sogdça yazı: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "Hükümdar Tegin" kelimeleri yer almaktadır. **Ö:** 20-22 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 108. Different mint. Due to the cleaning of the coin clean enough, the description of a leopard doesn't appear very neatly. *Rv.* On the center: the stamp 3- looked like a fork. On the upper part and at the bottom of the stamp there is a Soghdian word: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "The King Tegin". **D:** 20-22 mm, **W:** 2 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 109. Farklı baskı, *Av.* Daha net olarak görülen pars tasviri. Sikkenin ortasında baskıdan sonra yapıldığı anlaşılan yuvarlak delik bulunmaktadır, *Rv.* Ortada çatal şeklindeki damga 3-. Damganın ortasında baskıdan sonra yapılan yuvarlak delik bulunuyor, üst ve alt kısmında ise Sogdça yazı: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "Hükümdar Tegin" kelimesi yer almaktadır. **Ö:** 19,5-20,8 mm, **A:** 2,48 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - zeNo:ru-16990 Chach, Tamavch. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 109. Different mint. *Av.* Description of leopard with a good appearance. On the center of the coin there is a round hole which seemed to be made after the mint. *Rv.* On the center: the stamp 3- looked like a fork. On the center of the coin there is around hole made after the mint. On the upper part and at the bottom of the stamp Soghdian legend: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "The King Tegin" is placed. **D:** 19,5-20,8 mm, **W:** 2,48 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - zeNo:ru-16990 Chach, Tamavch. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 110. Farklı baskı, *Av.* Bu tip sikkelerin diğerlerine göre daha belirgin olarak işlenmiş pars tasviri, *Rv.* Ortada çatal şeklindeki damga . Damganın üst ve alt kısmında Soğdça yazı: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "Hükümdar Tegin" kelimesi yer almaktadır. *Ö:* 20,8 mm, *A:* 2,8 g, *B.Y:* Kankatepe (Taşkent bölgesi). *K.Y:* Özel Koleksiyon - A-6. VII-VIII yy., Bakır.

No:110

Av

Rv

No: 110. Different mint. *Av.* Description of a leopard made clear enough than the other coins. *Rv.* On the center: the stamp looked like a fork. On the upper part and at the bottom of the stamp Soghdian legend: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "The King Tegin" is placed. *D:* 20,8 mm, *W:* 2,8 gr. *FO:* Kankatepe (Tashkent region). *PS:* Personal collection - A-6. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 111. Farklı baskı, *Av.* Üstteki sikkelerden biraz farklı biçimli pars tasviri, *Rv.* Ortada çatal şeklindeki damga . Damganın üst ve alt kısmında Soğdça yazı: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "Hükümdar Tegin" kelimesi yer almaktadır. *Ö:* 20-22 mm, *A:* 2 g, *B.Y:* Taşkent bölgesi. *K.Y:* Özel Koleksiyon - int.4. VII-VIII yy., Bakır.

No:111

Av

Rv

No: 111. Different mint. *Av.* Description of a leopard different from the other coins below with different shape. *Rv.* On the center: the stamp looked like a fork. On the upper part and at the bottom of the stamp Soghdian legend: *γwβw tk'yn* (Hvabu Tegin) - "The King Tegin" is placed. *D:* 20-22 mm, *W:* 2 gr. *FO:* Tashkent region. *PS:* Personal collection-int.4. VII-VIII c. **Bronze.**

Not. Bu tipteki sikkeler yaklaşık elli sene evvel ünlü numizmat O.I. Smirnova tarafından ilk önce *γwβw tr'βc*, *tr'β'* veya *tr'nβ'* (*tr'nβc*) şekillerinde okumuş ve ikinci kelimeyi *Tarnav+ç* olarak çözmeyi uygun görmüş ve *Tarnav* kelimesini yer adı sanmıştı [Смирнова, 1963, c. 33], ancak son çalışmalarında (1980'li yıllarda) bu kelimeyi *trnβ'n*, *tr'β'n* ya da *trny'* şekillerinde okuyarak bu tür okuyuşların anlamı vermemekte olduğunu vurgulamıştı [Смирнова, 1981, c. 51]. Buna rağmen çoğu uzmanlar bu sikkeyi Tarnavç sikkesi olarak yürütmektedirler. Bizim bir çok delillere ve paleoğrafik tespitlere dayanarak yaptığımız incelemeler sonucunda bu sikke *γwβw tk'yn* "Hükümdar Tegin" olarak okunmakta ve yukarıdaki (II. Tip) *tk'yn c'cynk γwβw pny* "Çaç hükümdarı Tegin'in parası" sikke gibi Çaç Teginlerine ait para olduğu ön görülmektedir.

Note. This type of coins near about 50 years ago was first read by the famous numismat O.L.Smirnova in the following form: *γwβw tr'βc*, *tr'β'* or *tr'nβ'* (*tr'nβc*) and the second word *Tarnav+ç* was proved as a toponymy. [Smirnova, 1963, c. 33], but in her last studies (in the 80ths) reading the word as *trnβ'n*, *tr'β'n* or *trny'*, she pointed out these type of readings have no meaning. [Smirnova, 1981, c. 51]. Therefore, the most of scholars accepts this coin to be the coin of Tarnavch. According to some indications and paleographic proves, after making investigations this coin is being read as: *γwβw tk'yn* "The King Tegin" and the second type (II. Type) as *tk'yn c'cynk γwβw pny* "The money of Tegin, the King of Chach", and it seemed the coin belonging to the Tegins of Chach.

Çaç Tudunları Sikkeleri
I. Tip.

No: 112. *Av.* Taç giymiş, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sağ tarafında yıldız tasviri görülmektedir, *Rv.* Ortada değişik biçimli, çatal şeklinde damga Ψ . Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 8'den başlayan Soğdça yazılı *c'cynk ywβ stery tōwn* - "Çaç hükümdarı Sataçari Tudun" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 2,2 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon -zeno-1. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 113. Farklı baskı. *Av.* Taç giymiş, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sağ tarafında yıldız tasviri görülmektedir, *Rv.* Ortada değişik biçimli, çatal şeklinde damga Ψ . Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 8'den başlayan Soğdça yazılı *c'cynk ywβ st[cry tōwn]* - "Çaç hükümdarı Sataçari Tudun" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 2,2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon -A-7. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 114. Farklı baskı. *Av.* Taç giymiş, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sağ tarafında yıldız tasviri görülmektedir, *Rv.* Ortada değişik biçimli, çatal şeklinde damga Ψ . Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 8'de başlayan Soğdça

The Coins of Tuduns of Chach
I. Type.

No: 112. *Av.* Description of the prince's head looking slightly to the right, wears a tiara. His eyes are lightly slanting. There is an earring on his ear. On the right side: described a star. *Rv.* On the center: different shaped stamp Ψ looked like to a fork. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 8 o'clock and is read: *c'cynk ywβ stery tōwn* - "Satachari Tudun, the King of Chach". **D:** 20 mm, **W:** 2,2 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection -zeno-1. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 113. Different mint. *Av.* Description of the prince's head looking slightly to the right, wears a tiara. His eyes are lightly slanting. There is an earring on his ear. On the right side: described a star. *Rv.* On the center: different shaped stamp Ψ looked like to a fork. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 8 o'clock and is read: *c'cynk ywβ st[cry tōwn]* - "Satachari Tudun, the King of Chach". **D:** 20 mm, **W:** 2,2 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection -A-7. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 114. Different mint. *Av.* Description of the prince's head looking slightly to the right, wears a tiara. His eyes are lightly slanting. There is an earring on his ear. On the right side: described a star. *Rv.* On the center: different shaped stamp Ψ looked like to a fork. There is a Soghdian legend

yazılı [*c'cynk ywß*] *stcry tōwn*
- "Çaç hükümdarı Sataçari
Tudun" cümlesi yer
almaktadır. **Ö:** 20,2 mm, **A:**
2,2 g, **B.Y:** Kankatepe
(Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi
Koleksiyonumuz. **VII-VIII**
yy., Bakır.

Rv

around it. The letter begins at
against clockwise 8 o'clock
and is read: [*c'cynk ywß*] *stcry*
tōwn - "Satachari Tudun, the
King of Chach". **D:** 20 mm,
W: 2,2 g, **FO:** Kankatepe
(Tashkent region). **PS:**
Personal collection **VII-VIII**
c. Bronze.

No: 116. Farklı baskı. **Av.** Taç
giymiş, biraz sağa bakan prens
başı tasviri. Gözleri hafif
çekik. Kulağında küpe
bulunmakta. Sağ tarafında
yıldız tasviri görülmektedir,
Rv. Ortada değişik biçimli,
çatal şeklinde damga ∇ . Onun
etrafında saat kadranının tersi
yönde 7'den başlayan Soğdça
yazılı [*c'cy*] *nk ywß stcry*
[*tōwn*] - "Çaç hükümdarı
Sataçari Tudun" cümlesi yer
almaktadır. **Ö:** 20,3 mm, **A:**
2,0 g, **B.Y:** Kankatepe
(Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi
Koleksiyonumuz. **VII-VIII**
yy., Bakır.

No:116

Av

Rv

No: 116. Different mint. **Av.**
Description of the prince's
head looking slightly to the
right, wears a tiara. His eyes
are lightly slanting. There is
an earring on his ear. On the
right side: described a star. **Rv.**
On the center: different shaped
stamp ∇ looked like to a fork.
There is a Soghdian legend
around it. The letter begins at
against clockwise 7 o'clock
and is read: [*c'cy*] *nk ywß*
stcry [*tōwn*] - "Satachari
Tudun, the King of Chach".
D: 20,3 mm, **W:** 2,0 g, **FO:**
Kankatepe (Tashkent region).
PS: Personal collection. **VII-**
VIII c. Bronze.

No: 117. Farklı baskı. **Av.** Taç
giymiş, biraz sağa bakan prens
başı tasviri. Gözleri hafif
çekik. Kulağında küpe
bulunmakta. Sağ tarafında
yıldız tasviri görülmektedir,
Rv. Ortada değişik biçimli,
çatal şeklinde damga ∇ . Onun
etrafında saat kadranının tersi
yönde 9'da başlayan Soğdça
yazılı *c'cynk* [*ywß*] *stcry tōwn*
- "Çaç hükümdarı Sataçari
Tudun" cümlesi yer
almaktadır. **Ö:** 20,1 mm, **A:**
2,0 g, **B.Y:** Kankatepe
(Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi
Koleksiyonumuz
(kaybolmuştur). **VII-VIII yy.,**
Bakır.

No:117

Av

Rv

No: 117. Different mint. **Av.**
Description of the prince's
head looking slightly to the
right, wears a tiara. His eyes
are lightly slanting. There is
an earring on his ear. On the
right side: described a star. **Rv.**
On the center: different shaped
stamp ∇ looked like to a fork.
There is a Soghdian legend
around it. The letter begins at
against clockwise 9 o'clock
and is read: *c'cynk* [*ywß*] *stcry*
tōwn - "Satachari Tudun, the
King of Chach". **D:** 20,1 mm,
W: 2,0 g, **FO:** Kankatepe
(Tashkent region). **PS:**
Personal collection. (has been
lost) **VII-VIII c. Bronze.**

No: 118. Farklı baskı. *Av.* Taç giymiş, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sağ tarafında yıldız tasviri görülmektedir, *Rv.* Ortada değişik biçimli, çatal şeklinde damga Ψ . Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 8'de başlayan Sogdça yazılı *c'cynk ywβ [stcry] tōwn* - "Çaç hükümdarı Sataçari Tudun" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 2,1 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi, **K.Y:** Özel Koleksiyon-sogdcoins.narod.ru-Ch11. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 118. Different mint. *Av.* Description of the prince's head looking slightly to the right, wears a tiara. His eyes are lightly slanting. There is an earring on his ear. On the right side: described a star. *Rv.* On the center: different shaped stamp Ψ looked like to a fork. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 8 o'clock and is read: *c'cynk ywβ [stcry] tōwn* - "Satachari Tudun, the King of Chach". **D:** 20 mm, **W:** 2,1 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection-sogdcoins.narod.ru-Ch11. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 119. Farklı baskı. *Av.* Taç giymiş, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sağ tarafında yıldız tasviri görülmektedir, *Rv.* Ortada değişik biçimli, çatal şeklinde damga Ψ . Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 8'den başlayan Sogdça yazılı [*c'cynk ywβ stcry tōwn*] - "Çaç hükümdarı Sataçari Tudun" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20,3 mm, **A:** 2,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A - 9. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 119. Different mint. *Av.* Description of the prince's head looking slightly to the right, wears a tiara. His eyes are lightly slanting. There is an earring on his ear. On the right side: described a star. *Rv.* On the center: different shaped stamp Ψ looked like to a fork. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 8 o'clock and is read: [*c'cynk ywβ stcry tōwn*] - "Satachari Tudun, the King of Chach". **D:** 20,3 mm, **W:** 2,0 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection-A-9. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 120. Farklı baskı. *Av.* Taç giymiş, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Gözleri hafif çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sağ tarafında yıldız tasviri görülmektedir, *Rv.* Ortada değişik biçimli, çatal şeklinde damga Ψ . Onun etrafında saat kadranının tersi yönde 8'den başlayan Sogdça yazılı [*c'cynk ywβ stc]ry tōwn* - "Çaç hükümdarı Sataçari

No: 120. Different mint. *Av.* Description of the prince's head looking slightly to the right, wears a crown. His eyes are lightly slanting. There is an earring on his ear. On the right side: described a star. *Rv.* On the center: different shaped stamp Ψ looked like to a fork. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 8 o'clock

Tudun" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 2 mm, **A:** 2,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A - 9. VII-VIII yy., Bakır.

Çaç Tudunları Sikkeleri II. Tip.

No: 121. Av. Sağa bakan, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü prens başı tasviri. Onun başında ilginç şapka bulunmaktadır, ki ince yüzlü, kalkık burunlu, uzun sakallı Avrupalı tip insanı andırmaktadır. **Rv.** Ortada İslam öncesi Çaç (Taşkent) bölgesi sikkelerine özgü (örneğin "Çaç Tudunu sikkesi"), ancak biraz farklı çatal şeklinde damga Ψ yer almaktadır. Onun etrafında saat istikametinin tersi yönden başlayan, ancak aynadaki görünümde okunabilen Soğdça yazılı *c'cynk ywß tōwn?* - "Çaç hükümdarı Tudun?" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 19,9-22,2 mm, **A:** 2,6 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #16897: Chach]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 122. Farklı baskı. **Av.** Bir üstteki sikke ile aynı, sağa bakan, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü prens başı tasviri. Onun başında ilginç şapka bulunmaktadır, ki ince yüzlü, kalkık burunlu, uzun sakallı Avrupalı tip insanı andırmaktadır. **Rv.** Ortada bir üstteki damgayla aynı damga Ψ yer almaktadır. Damganın etrafında aynadaki görünümünde okunabilen Soğdça yazılı *[c'cynk ywß]?* *tōwn* - "Çaç hükümdarı? Tudun"

Rv

and is read: *[c'cynk ywß stc]ry tōwn* - "Satachari Tudun, the King of Chach". **D:** 2 mm, **W:** 2,0 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection-A-9. VII-VIII c. Bronze.

The Coins of Tuduns of Chach II. Type.

No: 121. Av. Description of the prince's head looking to the right with a round face and slanting eyes. On his head there is an interesting cap. It resembles European type man with a thin face, an upturned nose and a long beard. **Rv.** On the center: there is a stamp Ψ similar to the pre-Islamic coins of Chach (Tashkent) (For instance, "The coin of Tudun of Chach"), but it is a little bit different shaped one like a fork. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise and is read only by looking through the mirror as follows: *c'cynk ywß tōwn?* - "Tudun?, the King of Chach". **D:** 19,9-22,2 mm, **W:** 2,6 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection [zeNo:ru - #16897: Chach]. VII-VIII c. Bronze.

No: 122. Different mint. **Av.** Being the same as the coin below, description of the prince's head looking to the right with a round face and slanting eyes. On his head there is an interesting cap. It resembles European type man with a thin face, an upturned nose and a long beard. **Rv.** On the center: there is the same stamp Ψ as the coin below, that's similar to the pre-Islamic coins of Chach (Tashkent) (For instance, "The coin of Tudun of

No:121

Av

Rv

No:122

Av

cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 17-19 mm, **A:** 2,6 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

Rv

Chach”), but it is a little bit different shaped like a fork. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise and is read only by looking through the mirror as follows: [c’cynk γwβ]? tōwn - “Tudun?, the King of Chach”. **D:** 17-19 mm, **W:** 2,6 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 123. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerle aynı, sağa bakan, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü prens başı tasviri. Onun başında ilginç şapka bulunmaktadır, ki ince yüzlü, kalkık burunlu, uzun sakallı Avrupalı tip insanı andırmaktadır. **Rv.** Ortada bir üstteki damgayla aynı damga Ψ yer almaktadır. Damganın etrafında aynada görüldüğünde doğru okunabilen Soğdça yazılı [c’cynk γwβ]? tōwn-“Çaç hükümdarı? Tudun” cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 17,0-19,9 mm, **A:** 2,7 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - NBU-K2, No: 49. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:123

Av

Rv

No: 123. Different mint. **Av.** Being the same as the coins below, description of the prince’s head looking to the right with a round face and slanting eyes. On his head there is an interesting cap. It resembles European type man with a thin face, an upturned nose and a long beard. **Rv.** On the center: there is the same stamp Ψ as the coin below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise and is read only by looking through the mirror as follows: [c’cynk γwβ]? tōwn - “Tudun?, the King of Chach”. **D:** 17,0-19,9 mm, **W:** 2,7 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - NBU-K2, No: 49. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 124. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerle aynı, sağa bakan, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü prens başı tasviri. Onun başında ilginç şapka bulunmaktadır, ki ince yüzlü, kalkık burunlu, uzun sakallı Avrupalı tip insanı andırmaktadır. **Rv.** Ortada bir üstteki damgayla aynı damga Ψ yer almaktadır. Damganın etrafında aynadaki görünümünde okunabilen Soğdça yazılı [c’cynk γwβ]? tōw(n) - “Çaç hükümdarı? Tudun” cümlesi yer almaktadır.

No:124

Av

Rv

No: 124. Different mint. **Av.** Being the same as the coins below, description of the prince’s head looking to the right with a round face and slanting eyes. On his head there is an interesting cap. It resembles European type man with a thin face, an upturned nose and a long beard. **Rv.** On the center: there is the same stamp Ψ as the coin below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise and is read only by looking through the mirror as

Ö: 17,5-20,4 mm, A: 2,4 g, B.Y: Taşkent bölgesi. K.Y: Özel Koleksiyon - NBU-K3, No: 45. VII-VIII yy., Bakır.

III. Tip.

No: 125. Av. Sağa bakan, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü prens başı tasviri. Onun başında ilginç şapka bulunmaktadır, ki o ince yüzlü, kalkık burunlu, uzun sakallı Avrupalı tip insanı andırmakta. Kulağında küpe bulunmaktadır. **Rv.** Ortada İslam öncesi Çaç (Taşkent) bölgesi sikkelerine özgü (örneğin "Çaç Tudunu sikkesi"), ancak biraz farklı çatal şeklinde damga Ψ yer almaktadır. Onun etrafında saat istikametine ters yönelik başlayan, ancak aynada görüldüğünde doğru okunabilen Sogdça yazılı $[c'cynk \gamma w\beta(w) [t\acute{o}wn)]?$ - "Çaç hükümdarı Tudun?" cümlesi yer almaktadır. Ö: 12,5-14,6 mm, A: 1,1 g, B.Y: Taşkent bölgesi. K.Y: NBU-K-3, No: 46. VII-VIII yy., Bakır.

No: 126. Farklı baskı. Av. Bir üstteki sikkelerle aynı, değişik tip şapka taşıyan, yuvarlak yüzlü, hafif çekik gözlü, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Silik olduğundan dolayı başındaki şapka şekli tam olarak görünmemekte, ancak onun Avrupalı tip insan tasvirinin izleri belli olmaktadır. Kulağında küpe bulunmaktadır. **Rv.** Ortada bir üstteki sikkelerle aynı, çatal şeklinde damga Ψ . Onun etrafında saat istikametine ters yönde Sogdça yazılı cümle yer

follows: $[c'cynk \gamma w\beta(w) [t\acute{o}wn)]?$ - "Tudun?, the King of Chach". D: 17,5-20,4 mm, W: 2,4 gr. FO: Tashkent region. PS: Personal collection - NBU-K3, No: 45. VII-VIII c. Bronze.

III. Type.

No: 125. Av. Description of the prince's head looking to the right with a round face and slanting eyes. On his head there is an interesting cap. It resembles European type man with a thin face, an upturned nose and a long beard. On his ear there is an earring. **Rv.** On the center: there is a stamp Ψ similar to the pre-Islamic coins of Chach (Tashkent) (For instance, "The coin of Tudun of Chach"), but it is a little bit different shaped one like a fork. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise and is read only by looking through the mirror as follows: $[c'cynk \gamma w\beta(w) [t\acute{o}wn)]?$ - "Tudun?, the King of Chach". D: 12,5-14,6 mm, W: 1,1 gr. FO: Tashkent region. PS: Personal collection NBU-K-3, No: 46. VII-VIII c. Bronze.

No: 126. Different mint. Av. Being the same as the coin below, description of the prince's head looking to the right with a round face and slanting eyes. Due to it is indistinct, the form the cap on his head do not appear well. But it resembles European type man and its tracks are being clear. There is an earring on his ear. **Rv.** On the center: there is the same stamp Ψ as the coin below. There is a Soghdian legend around it.

No:125

Av

Rv

No:126

Av

Rv

almakta. Ancak yazının büyük bir kısmı silik olduğundan pek anlaşılmamaktadır. Sadece yazının korunan kısmını şimdilik soru işareti altında [c 'cynk ywβ]w twδw(n)? - "Çağ hükümdarı Tudun?" olarak okumaktayız. **Ö:** 15-15 mm, **A:** 1,2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 127. Farklı baskı. **Av.** Bir üstteki sikkıyla aynı, değişik tip şapka taşıyan, yuvarlak yüzlü, hafif çekik gözlü, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Silik olduğundan dolayı başındaki şapka şekli tam olarak görünmemekte, ancak onun Avrupai tip insan tasvirinin izleri belli olmaktadır. Kulağında küpe bulunmaktadır. **Rv.** Ortada üstteki sikkelerle aynı, çatal şeklinde damga Ψ . Onun etrafında saat istikametine ters yönde Soğdça yazılı cümle yer almakta. Ancak yazının büyük bir kısmı silik olduğundan pek anlaşılmamaktadır. Sadece yazının korunan kısmını şimdilik soru işareti altında [c 'cyn]k ywβ[w twδwn? - "Çağ hükümdarı Tudun?" olarak okumaktayız. **Ö:** 15-15 mm, **A:** 1,2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 128. Farklı baskı. **Av.** Bir üstteki sikkıyla aynı, değişik tip şapka taşıyan, yuvarlak yüzlü, hafif çekik gözlü, biraz sağa bakan prens başı tasviri. Silik olduğundan dolayı başındaki şapka şekli tam olarak görünmemekte, ancak onun Avrupai tip insan tasvirinin izleri belli

No:127

Av

Rv

The letter begins at clockwise. And because a great part of the legend is indistinct, it can not be read at all. Only a part of it under question is read as follows: [c 'cynk ywβ]w twδw(n)? - "Tudun?, the King of Chach". **D:** 15-15 mm, **W:** 1,2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 127. Different mint. **Av.** Being the same as the coin below, description of the prince's head looking to the right with a round face and slanting eyes. Due to it is indistinct, the form the cap on his head do not appear well. But it resembles European type man and its tracks are being clear. There is an earring on his ear. **Rv.** On the center: there is the same stamp Ψ as the coin below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise. And because a great part of the legend is indistinct, it can not be read at all. Only a part of it under question is read as follows: [[c 'cyn]k ywβ[w twδwn? - "Tudun?, the King of Chach". **D:** 15-15 mm, **W:** 1,2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No:128

Av

No: 128. Different mint. **Av.** Being the same as the coin below, description of the prince's head looking to the right with a round face and slanting eyes. Due to it is indistinct, the form the cap on his head do not appear well. But it resembles European type man and its tracks are

olmaktadır. Kulağında küpe bulunmaktadır, **Rv.** Ortada üstteki sikkelerle aynı, çatal şeklinde damga Ψ . Onun etrafında saat istikametine ters yönde Soğdça yazılı cümle yer almakta. Ancak yazının büyük bir kısmı silik olduğundan pek anlaşılmamaktadır. Sadece yazının korunan kısmını şimdilik soru işareti altında [*c'cynk ywβ*]w *twōw*[n]? - "Çaç hükümdarı Tudun?" olarak okumaktayız. **Ö:** 16-17 mm, **A:** 1,2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

Rv

being clear. There is an earring on his ear. **Rv.** On the center: there is the same stamp Ψ as the coin below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise. And because a great part of the legend is indistinct, it can not be read at all. Only a part of it under question is read as follows: [*c'cyn*]k *ywβ*[w *twōw*n]? - "Tudun?, the King of Chach". **D:** 16-17 mm, **W:** 1,2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

IV. Tip.

No: 129. **Av.** Ortada çatal şeklindeki damga Ψ . Damga yukarıdakinden biraz değişik şekilde. Damga etrafında saat istikametinde 7'den başlayan Soğdça yazıda (*β*)yy *pr*(n) "İlahi Kut" cümlesi yer almaktadır, **Rv.** Ortada üst-üste yer alan iki satır yazı ve onların etrafında saat istikametinde 5'te başlayan Soğdça yazıda *ywβ tōwn* [*knw*]n *βy'nwt*? - "İlahi Kanun (koruyucusu)? Hükümdar Tudun" cümlesi bulunmaktadır. **Ö:** 17-15 mm, **A:** 1,5 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:129

Av

Rv

IV. Type.

No: 129. **Av.** On the center: fork-like stamp lightly differing from the ones below. Around the stamp Ψ there is a Soghdian legend. The letter begins at against clockwise 7 o'clock and is read: (*β*)yy *pr*(n) "The blessed of God" **Rv.** On the center: the legend placed one-on-another in two layers and there is a Soghdian legend around it. The letter begins at 5 o'clock and is read: *ywβ tōwn* [*knw*]n *βy'nwt*? - "The King Tudun - the protector of the Law". **D:** 17-15 mm, **W:** 1,5 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 130. Farklı baskı. **Av.** Ortada çatal şeklindeki damga Ψ . Damga etrafında saat istikametinin tersi yönde Soğdça yazıda *βy*[y *pr*n] - "İlahi Kut" cümlesi yer almaktadır, **Rv.** Üst-üste yer alan iki satır ve onların etrafında saat istikametinde

No:130

Av

No: 130. Different mint. **Av.** On the center: fork-like stamp Ψ . Around the stamp there is a Soghdian legend. The letter begins at against clockwise and is read: (*β*)yy *pr*(n) "The blessed of God" **Rv.** The legend placed one-on-another in two layers and there is a

5'ten başlayan Soğdça yazıda: $\gamma w\beta t\acute{o}wn$ ($knwn \beta\gamma' nwt?$ - "İlahi Kanun (koruyucusu)? Hükümdar Tudun" cümlesi bulunmaktadır. **Ö:** 15,2 mm, **A:** 1,4 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-3. VII-VIII yy., Bakır.

No: 131. Av. Ortada çatal şeklindeki damga Ψ . Damga yukarıdakinden biraz değişik şekilde. Damga etrafında saat istikametinde 7'den başlayan Soğdça yazıda $\beta\gamma\gamma prn...$ "İlahi Kut..." cümlesi yer almaktadır, **Rv.** Üst-üste yer alan iki satır ve onların etrafında saat istikametinde 5'ten başlayan Soğdça yazıda $\gamma w\beta t\acute{o}wn$ ($knwn$) [$\beta\gamma' n$]wt? - "İlahi Kanun (koruyucusu)? Hükümdar Tudun" cümlesi bulunmaktadır. **Ö:** 15,0 mm, **A:** 1,5 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - D-1. VII-VIII yy., Bakır.

No: 132. Farklı baskı. **Av.** Ortada çatal şeklindeki damga Ψ . Damga etrafında saat istikametinin tersi yönde 4'ten başlayan Soğdça yazıda $\beta\gamma\gamma$ [prn] - "İlahi Kut" cümlesi yer almaktadır, **Rv.** Üst-üste yer alan iki satır ve onların etrafında saat istikametinde 5'ten başlayan Soğdça yazıda $[y]w\beta t\acute{o}wn$ (knw)n [$\beta\gamma' nwt?$] - "İlahi Kanun (koruyucusu)? Hükümdar Tudun" cümlesi bulunmaktadır. **Ö:** 14 mm, **A:** 1,4 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - D-2. VII-VIII yy., Bakır.

Rv

No:131

Av

Rv

No:132

Av

Rv

Soghdian legend around it. The letter begins at 5 o'clock and is read: $\gamma w\beta t\acute{o}wn$ ($knwn \beta\gamma' nwt?$ - "The King Tudun - the protector of the Law". **D:** 15,2 mm, **W:** 1,4 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection. VII-VIII c. Bronze.

No: 131. Av. On the center: fork-like stamp Ψ lightly differing from the ones below. Around the stamp there is a Soghdian legend. The letter begins at against clockwise 7 o'clock and is read: $\beta\gamma\gamma prn...$ - "The blessed of God ..." **Rv.** The legend placed one-on-another in two layers and there is a Soghdian legend around it. The letter begins at 5 o'clock and is read: $\gamma w\beta t\acute{o}wn$ ($knwn$) [$\beta\gamma' n$]wt? - "The King Tudun - the protector of the Law". **D:** 15,0 mm, **W:** 1,5 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection - D-1. VII-VIII c. Bronze.

No: 132. Different mint. **Av.** On the center: fork-like stamp Ψ . Around the stamp there is a Soghdian legend. The letter begins at against clockwise 4 o'clock and is read: $\beta\gamma\gamma$ [prn] - "The blessed of God" **Rv.** The legend placed one-on-another in two layers and there is a Soghdian legend around it. The letter begins at 5 o'clock and is read: $[y]w\beta t\acute{o}wn$ (knw)n [$\beta\gamma' nwt?$] - "The King Tudun - the protector of the Law". **D:** 14 mm, **W:** 1,4 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection - D-2. VII-VIII c. Bronze.

No: 133. Farklı baskı. **Av.** Ortada çatal şeklindeki damga. Damga yukarıdakilerden biraz değişik şekilde. Damga etrafında Soğdça yazı silik olduğundan dolayı okunamamakta. **Rv.** Üst üste yer alan iki satır ve onların etrafında saat istikametinde 5'ten başlayan Soğdça yazıda: *γwβ tōwn knwn* [*βy' mwt*] - "İlahi Kanun (koruyucusu)? Hükümdar Tudun" cümlesi bulunmaktadır. **Ö:** 15,0 mm, **A:** 1,2 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon- [sogdcoins.narod.ru-Ch 42]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 133. Different mint. **Av.** On the center: fork-like stamp *γ* lightly differing from the ones below. Around the stamp there can be read Soghdian legend as it is indistinct. **Rv.** The legend placed one-on-another in two layers and there is a Soghdian legend around it. The letter begins at 5 o'clock and is read: *γwβ tōwn knwn* [*βy' mwt*] - "The King Tudun - the protector of the Law". **D:** 15,0 mm, **W:** 1,2 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru - Ch 42]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 134. Farklı baskı. **Av.** Ortada çatal şeklindeki damga. Damga yukarıdakinden biraz değişik şekilde. Damga etrafında saat istikametinin tersine 4'ten başlayan Soğdça yazıda *βγγ* [*prn*] - "İlahi Kut" cümlesi yer almaktadır. **Rv.** Üst üste yer alan iki satır ve onların etrafında saat istikametinde 5'ten başlayan Soğdça yazıda *γwβ tōwn knwn β[y' mwt]* - "İlahi Kanun (koruyucusu)? hükümdar Tudun" cümlesi bulunmaktadır. **Ö:** 15-17,5 mm, **A:** 1,5 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 134. Different mint. **Av.** On the center: fork-like stamp *γ* lightly differing from the ones below. Around the stamp there is a Soghdian legend. The letter begins at 4 o'clock and is read as follows: *βγγ* [*prn*] - "The blessed of God". **Rv.** The legend placed one-on-another in two layers and there is a Soghdian legend around it. The letter begins at 5 o'clock and is read: *γwβ tōwn knwn β[y' mwt]* - "The King Tudun - the protector of the Law". **D:** 15-17,5 mm, **W:** 1,5 g, **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

Not. Bu tipteki sikkeler ilk olarak O. I. Smirnova tarafından *βγγ prn* - "İlahi Kut sahibi" (**Av**) ve *γwβ tōwn stcr* (?) - "Hükümdar Tudun Sataçari" okunmuştu [Смирнова, 1981, с. 391-393, No: 1564-1577]. Son yıllarda E. V. Rtveladze, *xwβ tōwn stčry* ya da *swčk/stčr* [Ртвеладзе, 2006, с. 59], *xwβ tōwn č'čynk* - "Çaç hükümdarı Tudun" olarak okumuştur [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 265].

Note. This kind of coins firstly was read by O.I. Smirnova as follows: *βγγ prn* - "The Divine (Man)" (**Av**) and *γwβ tōwn stcr* (?) - "The King Tudun Satachari". [Smirnova, 1981, p. 391-393, No: 1564-1577]. In the last years E.V. Rtveladze is reading the statements as following: *xwβ tōwn stčry* or *swčk/stčr* [Rtveladze, 2006, p. 59], *xwβ tōwn č'čynk* - "The King of Chach Tudun" [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 265].

“Çaç Hükümdarı” Unvanlı Sikkeler

I. Tip.

No: 135. *Av.* Üzerinde hilâl şekli bulunan değişik tip şapka (börk - miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunuyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada değişik tip damga \mathfrak{H} bulunuyor. Damganın etrafında saat istikametinin tersine saat 3'ten başlayan Sogd yazısında *pnv 'krty c'cynk ywβw n/zyrt* - “Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke” cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 24,3-25,5 mm, **A:** 4,4 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-17200: Chach, Benakan domain]. **VI-VII yy., Bakır.**

No:135

Rv

The Coins with “The King of Chach”

I. Type.

No: 135. *Av.* Description of the prince's head wearing different-shaped cap (decorated - helmet) on which there is the Half Moon and a star. His faces are round, the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. On the aside corner there are ornaments in the form of dots. *Rv.* On the center: different-shaped stamp \mathfrak{H} . There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read: *pnv 'krty c'cynk ywβw n/zyrt* - “Pani akarti Çaçınak hvabu N/Zirt” - “The coin made by the King of Chach N/Zirt”. **D:** 24,3 mm - 25,5 mm, **W:** 4,4 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - 17200: Chach, Benakan domain]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 136. Farklı baskı. *Av.* Üzerinde hilâl şekli bulunan değişik tip şapka (börk/miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunuyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı damga \mathfrak{H} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 1'den başlayan Sogd yazısında [*pnv*] *'krty c'cynk ywβw n/zyrt*] - “Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke” cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 25 mm, **A:** 4,02 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - 12965: Chach, Farankat]. **VI-VII yy., Bakır.**

No:136

Rv

No: 136. Different mint. *Av.* Description of the prince's head wearing different-shaped a cap (decorated-helmet) on which there is the Half Moon and a star. His faces are round; the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. On the aside corner there are ornaments in the form of dots. *Rv.* On the center: different-shaped stamp \mathfrak{H} . There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: [*pnv*] *'krty c'cynk ywβw n/zyrt*] “Pani akarti Chachinak hvabu N/Zirt” - “The coin made by the King of Chach N/Zirt”. **D:** 25 mm, **W:** 4,02 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - 12965: Chach, Farankat]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 137. Farklı baskı. *Av.* Üzerinde hilâl şekli bulunan değişik tip şapka (börk/miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunuyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir, *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 3'ten başlayan, oldukça İtalik Sogd yazısında *pnv 'krty c'cynk ywβw n/zyrt* - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 24,3-25,5 mm, **A:** 4,4 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-4. VI-VII yy., Bakır.

No:137

Av

Rv

No: 137. Different mint. *Av.* Description of the prince's head wearing different-shaped a cap (decorated-helmet) on which there is the Half Moon and a star. His faces are round, the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. On the aside corner there are ornaments in the form of dots. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the coins below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read: *pnv 'krty c'cynk ywβw n/zyrt* - "Pani akarti Chachinak hvabu N/Zirt" - "The coin made by the King of Chach N/Zirt". **D:** 24,3 mm, **W:** 4,4 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - A-4. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 138. Farklı baskı. *Av.* Üzerinde hilâl şekli bulunan değişik tip şapka (börk/miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir, *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 9'dan başlayan Sogd yazısında *pnv 'krty c'cynk ywβw n/zyrt* - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 24,3-25,5 mm, **A:** 4,4 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-5. VI-VII yy., Bakır.

No:138

Av

Rv

No: 138. Different mint. *Av.* Description of the prince's head wearing different-shaped cap (decorated - helmet) on which there is the Half Moon and a star. His faces are round, the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. On the aside corner there are ornaments in the form of dots. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the coins below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 9 o'clock and is read: *pnv 'krty c'cynk ywβw n/zyrt* - "Pani akarti Chachinak hvabu N/Zirt" - "The coin made by the King of Chach N/Zirt". **D:** 24,3-25,5 mm, **W:** 4,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection-A-5. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 139. Farklı baskı. *Av.* Üzerinde hilâl şekli bulunan değişik tip şapka (börk/miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunuyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 11'den başlayan, oldukça İtalik Sogd yazısında *pnv 'krty c'cynk ywβw n/zyrt* - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümleleri yer almaktadır. \bar{O} : 24,3-25,5 mm, A: 4,4 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - A-6. VI-VII yy., Bakır.

No: 139. Different mint. *Av.* Description of the prince's head wearing different-shaped cap (decorated - helmet) on which there is the Half Moon and a star. His faces are round; the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. On the aside corner there are ornaments in the form of dots. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the coins below. There is a Soghdian legend which is in italic around it. The letter begins at against clockwise 11 o'clock and is read: *pnv 'krty c'cynk ywβw n/zyrt* - "Pani akarti Chachinak hvabu N/Zirt" - "The coin made by the King of Chach N/Zirt". \bar{D} : 24,3 -25,5 mm, \bar{W} : 4,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection- A-6. VII-VIII c. Bronze.

No: 140. Farklı baskı. *Av.* Üzerinde hilâl şekli bulunan değişik tip şapka (börk/miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunuyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada değişik tip damga \mathfrak{H} bulunuyor. Damganın etrafında saat istikametine ters yönelik 11'den başlayan, oldukça İtalik Sogd yazısında *pnv 'kr(ty) c'cynk ywβw n/zyrt* - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümlesi yer almaktadır. \bar{O} : 26,3-27,0 mm, A: 4,4 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VI-VII yy., Bakır.

No: 140. Different mint. *Av.* Description of the prince's head wearing different-shaped cap (decorated-helmet) on which there is the Half Moon and a star. His faces are round, the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. On the aside corner there are ornaments in the form of dots. *Rv.* On the center: different-shaped stamp \mathfrak{H} around it. There is a Soghdian legend which is in italic around it. The letter begins at against clockwise 11 o'clock and is read: *pnv 'kr(ty) c'cynk ywβw n/zyrt* - "Pani akarti Chachinak hvabu N/Zirt" - "The coin made by the King of Chach N/Zirt". \bar{D} : 26,3-27,0 mm, \bar{W} : 4,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. VII-VIII c. Bronze.

No: 141. Farklı baskı. *Av.* Üzerinde hilâl şekli bulunan değişik tip şapka (börk/miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunuyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir, *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 11'den başlayan Sogd yazısında *pny 'krty c' c[ynk ywβw n/zy]rt* - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 24,3- 25,5 mm, **A:** 4,4 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-7. **VI-VII yy., Bakır.**

No:141

No: 141. Different mint. *Av.* Description of the prince's head wearing different-shaped cap (decorated - helmet) on which there is the Half Moon and a star. His faces are round; the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. On the aside corner there are ornaments in the form of dots. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the coins below. There is a Soghdian legend which is in italic around it. The letter begins at against clockwise 11 o'clock and is read: *pny 'krty c' c[ynk ywβw n/zy]rt* - "Pani akarti Chachinak hvabu N/Zirt" - "The coin made by the King of Chach N/Zirt". **D:** 24,3 - 25,5 mm, **W:** 4,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection.-A-7. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 142. Farklı baskı. *Av.* Üzerinde hilâl şekli bulunan değişik tip şapka (börk/miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunuyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir, *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 3'ten başlayan Sogd yazısında *pny 'krty c' c[ynk ywβw n/zyrt]* - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 28 mm, **A:** 3,8 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - Ch5]. **VI-VII yy., Bakır.**

No:142

No: 142. Different mint. *Av.* Description of the prince's head wearing different-shaped caps (decorated-helmet) on which there is the Half Moon and a star. His faces are round; the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. On the aside corner there are ornaments in the form of dots. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the coins below. There is a Soghdian legend which is in italic around it. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read: *pny 'krty c' c[ynk ywβw n/zyrt]* - "Pani akarti Chachinak hvabu N/Zirt" - "The coin made by the King of Chach N/Zirt". **D:** 28 mm, **W:** 3,8 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection.-[sogdcoins.narod.ru-Ch5]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 143. Av. Üzerinde hilâl şekli bulunan değişik tip şapka (börk - miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunuyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir, **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} . Damganın etrafında saat istikametinde 3'ten başlayan Sogd yazısında (*pny*) 'krty [*c'cynk ywβw n/zyrt*] - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 24,3- 25,5 mm, **A:** 4,4 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon-A-9. **VI-VII yy., Bakır.**

No: 143. Av. Description of the prince's head wearing different-shaped a cap (decorated-helmet) on which there is the Half Moon and a star. His faces are round, the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. On the side corner there are ornaments in the form of dots. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{H} as in the coins below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 3 o'clock and is read: (*pny*) 'krty [*c'cynk ywβw n/zyrt*]-"Pani akarti Çaçinak hvabu N/Zirt"- "The coin made by the King of Chach N/Zirt". **D:** 24,3-25,5 mm, **W:** 4,4 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection-A-9. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 144. Av. Üzerinde hilâl şekli bulunan değişik tip şapka (börk/miğfer) giymiş, üsttekilerden farklı olarak sol tarafa bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunuyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir, **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 1'den başlayan Sogd yazısında [*pny* 'krty c']cynk [*ywβw n/zyrt*] - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 24,3- 25,5 mm, **A:** 4,4 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** NBU - 1. **VI-VII yy., Bakır.**

No: 144. Av. Description of the prince's head wearing different-shaped cap (decorated - helmet) on which there is the Half Moon and a star. Being different from those below, he looks to the left. His faces are round; the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. On the aside corner there are ornaments in the form of dots. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{H} as in the coins below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: [*pny* 'krty c']cynk [*ywβw n/zyrt*]-"Pani akarti Çaçinak hvabu N/Zirt"- "The coin made by the King of Chach N/Zirt". **D:** 24,3-25,5 mm, **W:** 4,4 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** NBU-1. **VII-VIII c. Bronze.**

Not. Bu tip sikkeleri ilk olarak çözmeye çalışan V.A. Livşits Soğdça cümleyi şu tarzda okumuştur: [MR?] 'Y βy'rtprnk - "Hükümdar Viyartfarnak" [Rtveladze, 1982, s. 33, pic. 1, 12, c. 36]. Yeni bulunan çeşitlerini karşılaştırarak çözmeye çalışan E.V. Rtveladze ise şu şekilde okumuştur: β/ywr ya/črk ē'čynk xwβw-"Çaç hükümdarı Biaruirak" [Rtveladze, 2002, s. 264-265]. Daha sonra knyčyr ē'čynk xwβw-"Çaç hükümdarı Kaniçur" [Rtveladze, 2006, c. 73] ve tkyn knyčyrty ē'čynk xwβw-"Çaç hükümdarı Kaniçurt Tegin" şeklinde okumuş hem de Tegin unvanının aynada yansımış tarzda yazılmış olduğunu vurgulamıştır [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 152].

Note. This type of coins was first tried to read by the famous numismat O.L.Smirnova in the following form: [MR?] 'Y βy'rtprnk-"The King Viyartfarnak" [Rtveladze, 1982, s.33, pic.1, 12, p. 36]. And by comparing the new findings E.V. Rtveladze suggests to prove these as follows: β/ywr ya/črk ē'čynk xwβw-"The King of Chach Biaruirak" [Rtveladze, 2002,p.264-265]. After that he has read the legend as in the form of: knyčyr ē'čynk xwβw-"The King of Chach, Kanichur" [Rtveladze, 2006, p. 73] and tkyn knyčyrty ē'čynk xwβw-"The King of Chach Kanichurt Tegin" and has been emphasizing that the title of Tegin was written as it was reflected through the mirror [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 152].

II. Tip. 1. Çeşit

No: 145. Av. Yukarıda incelenen pny 'krty ē'čynk γwβw n/zyrt - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" (I. Tip) ile hemen-hemen aynı, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, biraz sağa bakmış (3/4) prens başı tasviri. Ancak bu tip sikkelerde prens başı üzerinde hilâl bulunmamaktadır. Yüzü yuvarlak, gözleri oldukça çekik. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir, **Rv.** Ortada I. Tip ile aynı damga 𐰽 bulunuyor. Damganın etrafında saat istikametinde 5'ten başlayan, I. Tip sikkelerdekiyle aynı, ancak ē'čynk - "Çaç'a ait" kelimesi bulunmayan Soğdça yazılı pny 'krty γ(wβw n/zy)rt - "Pani akart hvabu N/Zirt - Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 18,6 mm, **A:** 2,2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-1. VII-VIII yy., Bakır.

No:145

Av

Rv

II. Type. 1. Kind.

No: 145. Av. The legend as checked before: pny 'krty ē'čynk γwβw n/zyrt - "The coin made by the King of Chach N/Zirt" (I. Type). Similarly to this, there is the description of the prince's head with a cap a helmet on it. He lightly looks to the right (3/4). But, there is not the Half Moon above it. His faces are round, the eyes are almost slanting. On the side corner of the coin there are the ornaments looked like round dots. **Rv.** On the center: there is a stamp 𐰽 the same as the Type I. There is a Soghdian legend around it. Here only could not be found the word ē'čynk - "of Chach". Here we read: pny 'krty γ(wβw n/zy)rt - "Pani akart hvabu N/Zirt - The coin made by the King N/Zirt". **D:** 18,6 mm, **W:** 2,2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection - A-1. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 146. Farklı baskı. *Av.* Bir üstteki sikkıyla aynı, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, biraz sağa bakmış (3/4) prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı damga \mathfrak{K} bulunuyor. Damganın etrafında saat istikametinde 5'ten başlayan, I. Tip sikkelerdekiyle aynı, ancak *c'cynk* - "Çaç'a ait" kelimesi bulunmayan Sogdça yazılı *[pny]krt ywßw n/zyrt* - "Pani akart hvabu N/Zirt-Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 20,1 mm, A:2,1 g, **B.Y:**Kankatepe (Taşkent bölgesi).**K.Y:**Özel Koleksiyon-A-2. VII-VIII yy., Bakır.

No: 146. Different mint. *Av.* Being the same as the coin below, description of the prince's head with a cap a helmet on it. He lightly looks to the right (3/4). His faces are round, the eyes are almond-shaped and almost slanting. On the side corner of the coin there are the ornaments looked like round dots. *Rv.* On the center: the stamp \mathfrak{K} as the same as the below one. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against 5 o'clock. Here only could not be found the word *c'cynk* - "of Chach". Here we read: *[pny]krt ywßw n/zyrt* - "Pani akart hvabu N/Zirt - The coin made by the King N/Zirt". **D:** 20,1 mm, **W:** 2,1 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection - A-2. VII-VIII c. Bronze.

II. Tip. 2. Çeşit

No: 147. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerin benzeri, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, silik olduğundan dolayı gözleri, bıyık ve sakalı tam olarak bilinmemektedir. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{K} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 12'den başlayan Sogd yazısında *pnw* (=y) *kwn' ywßw n/zyrt* - "Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 19,0-19,0 mm, **A:** 2 g. **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. VII-VIII yy., Bakır.

II. Type. 2. Kind.

No: 147. Different mint. *Av.* The same as the coin below. Description of the prince's press head wearing helmet-like cap on, looking lightly to the right. His faces are round, and because it is indistinct, here do not appear his moustache and beard at all. On the side corner of the coin there are round dot like ornaments. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{K} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 12 o'clock and is read: *pnw* (=y) *kwn' ywßw n/zyrt* - "The coin made by the King N/Zirt". **D:** 19,0-19,0 mm, **W:** 2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. VII-VIII c. Bronze.

No: 148. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerin benzeri, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Sikke silik olduğundan dolayı yüz ve göz şekli tam olarak bilinmemektedir. **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 4'ten başlayan Sogd yazısında *pmw* (=y) *kwn' ywβw n/zyrt* - "Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 18-17,5 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:148

No: 148. Different mnt. **Av.** The same as the coins below. Description of the prince's press head wearing helmet-like cap on, looking lightly to the right. Because it is indistinct, here do not appear the form of his eyes and faces at all. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 4 o'clock and is read: *pmw* (=y) *kwn' ywβw n/zyrt* - "The coin made by the King N/Zirt". **D:** 18-17,5 mm, **W:** 2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 149. Farklı baskı. **Av.** Yukarıda incelenen *pmw' krt c' cynk ywβw n/zyrt* - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" (I. Tip) ile hemen hemen aynı, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Ancak bu tip sikkede prens başı üzerinde hilâl bulunmamaktadır. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir. **Rv.** Ortada I. Tip ile aynı damga \mathfrak{H} bulunuyor. Damganın etrafında saat istikametinde 3'ten başlayan, I. Tip sikkelerdekiyle aynı, ancak *c' cynk* - "Çaç'a ait" kelimesi bulunmayan Sogd yazılı *pmw* (=y) *kwn' y(wβw n/zy)rt* - "Pani kuna hvabu N/Zirt - Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 17-17 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon-A-1. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:149

No: 149. Different mnt. **Av.** The legend as checked before: *pmw' krt c' cynk ywβw n/zyrt* - "The coin made by the King of Chach N/Zirt" (I. Type). Similarly to this, there is the description of the prince's head with a cap a helmet on it. But, on this kind of coin there is not the Half Moon above his head. His faces are round, the eyes are almond-shaped. He is with a thin moustache and a beard. On the side corner of the coin there are the ornaments looked like round dots. **Rv.** On the center: there is a stamp \mathfrak{H} the same as the Type I. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against 3 o'clock, being the same as the Type I. Here only could not be found the word *c' cynk* - "of Chach". Here we read: *pmw* (=y) *kwn' y(wβw n/zy)rt* - "Pani akart hvabu N/Zirt - The coin made by the King N/Zirt". **D:** 17-17 mm, **W:** 2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection -A-1. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 150. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerin benzeri, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, diğerlerine nispetle daha sağa bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, bıyık ve kısa sakalı bilinmektedir. Boynunda mücevherler bulunuyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler yer almıştır. Prens başının sol tarafında aynı sikkenin tekrar baskısı izleri görülmektedir. *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{K} . Damganın etrafında saat istikametinde 2'den başlayan Sogd yazısında *pmw (=y) kwn' ṛw(βw n/zyrt)* - "Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 18,0-19,5 mm, **A:** 1,85 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru- #16095: Chach - Benakan domain]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 150. Different mint. *Av.* The same as the coins below. Description of the prince's press head wearing helmet-like cap on, looking far a lightly to the right comparing to others. The faces are round, the eyes are slanting. And his moustache and short beards do not appear. There are jewels on his neck. On the side corner of the coin there dot-like ornaments. On the left side of the prince's head there are the tracks of the same coin. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{K} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 2 o'clock and is read: *pmw (=y) kwn' ṛw(βw n/zyrt)* - "The coin made by the King N/Zirt". **D:** 18,0-19,5 mm, **W:** 1,85 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru- #16095: Chach - Benakan domain]. VII-VIII c. **Bronze.**

II. Tip. 3. Çeşit

No: 151. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerin benzeri, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, ancak diğerlerinden farklı olarak daha karşıya bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, silik olduğundan dolayı göz şekli, bıyık ve sakalı görünmemekte. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler yer almakta. *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{K} . Damganın etrafında saat istikametinde 5'ten başlayan Sogd yazısında *pmw (=y) kwn ṛwβ n/zyrt* - "Pani/ukun hvab N/Zirt - Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 18 mm, **A:** 2 g, **B.Y:**

II. Type. 3. Kind.

No: 151. Different mint. *Av.* The same as the coins below. Description of the prince's press head wearing helmet-like cap on, looking far a lightly to the straight comparing to others. The faces are round. Because it is indistinct, the form of the eyes, his moustache and short beards do not appear. On the side corner of the coin there are dot-like ornaments. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{K} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 5 o'clock and is read: *pmw (=y) kwn ṛwβ n/zyrt* - "The coin made by the King N/Zirt". **D:** 18 mm, **W:** 2 gr. **FO:** Kankatepe

Kankatepe (Taşkent bölgesi).
K.Y: Özel Koleksiyon - Rt-1.
VII-VIII yy., Bakır.
[Rtveladze, 2002, s. 262-263].

No: 152. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerin benzeri, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, silik olduğundan dolayı gözleri, bıyık ve sakalı tam olarak bilinmemektedir. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} . Damganın etrafında saat istikametinde 10'da başlayan Sogd yazısında *pnw (=y) kwn ʔwβw n/zʔrt* - "Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümleleri yer almaktadır. \bar{O} : 18,5-18,0 mm, A: 2 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII-VIII yy., Bakır.

No: 153. Farklı baskı. *Av.* Yukarıda incelenen *pnw ʔrt c'cynk ʔwβw n/zʔrt* - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" (I. Tip) ile hemen-hemen aynı, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Ancak bu tip sikkede prens başı üzerinde hilâl bulunmamaktadır. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada I. Tip ile aynı damga \mathfrak{H} bulunuyor. Damganın etrafında saat istikametinde 3'te başlayan, I. Tip sikkelerdekiyle aynı, ancak *c'cynk* - "Çaç"ın kelimesi bulunmayan Sogd yazılı *pnw (=y) kwn ʔwβw n/zʔrt* - "Pani kuna hvabu

(Tashkent region). PS: Personal collection - Rt-1. VII-VIII c. Bronze. [Rtveladze, 2002, p. 262-263].

No: 152. Different mnit. *Av.* The same as the coins below. Description of the prince's press head wearing helmet-like cap on, looking lightly to the right. The faces are round. Because it is indistinct, the eyes, his moustache and short beards do not appear at all. On the side corner of the coin there dot-like ornaments. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 10 o'clock and is read: *pnw (=y) kwn ʔwβw n/zʔrt* - "The coin made by the King N/Zirt". \bar{D} : 18,5-18,0 mm, \bar{W} : 2 gr. FO: Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection. VII-VIII c. Bronze.

No:152

Av

Rv

No:153

Av

Rv

No: 153. Different mnit. *Av.* The legend as checked before: *pnw ʔrt c'cynk ʔwβw n/zʔrt* - "The coin made by the King of Chach N/Zirt" (I. Type). Similarly to this, there is the description of the prince's head with a cap a helmet on it. And he looks lightly to the right. But, on this kind of coin there is not the Half Moon above his head. His faces are round, the eyes are almon-shaped. He is with a thin moustache and a beard. On the side corner of the coin there are not the ornaments looked like round dots. *Rv.* On the center: there is a stamp \mathfrak{H} the same as the Type I. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against 3 o'clock, being the same as the Type I. Here only could not be found the word *c'cynk* - "Chach'in".

N/Zirt - Hükümdar N/Zirt
(tarafından) yapılan sikkeler
cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 17-
17 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Kankatepe
(Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel
Koleksiyon - A-1. VII-VIII yy.,
Bakır.

No: 154. Farklı baskı. **Av.**
Üstteki sikkelerin benzeri,
kafasında miğfere benzer şapka
taşıyan, biraz sağa bakmış prens
başı tasviri. Yüzü yuvarlak, silik
olduğundan dolayı gözleri, bıyık
ve sakalı tam olarak
bilinmemektedir. Sikkenin yan
köşesinde yuvarlak nokta
şeklinde bezekler görülmektedir.
Rv. Ortada üsttekilerle aynı
damga **Ж** Damganın etrafında
saat istikametinde 5'ten
başlayan Sogd yazısında *pmw*
(=y) *kwn γwβw n/zyr*]t -
"Hükümdar N/Zirt (tarafından)
yapılan sikkeler" cümlesi yer
almaktadır. **Ö:** 17,5-17,5 mm,
A: 2 g, **B.Y:** Kankatepe
(Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi
Koleksiyonumuz. VII-VIII yy.,
Bakır.

No: 155. Farklı baskı. **Av.**
Üstteki sikkelerin benzeri,
kafasında miğfere benzer
şapka taşıyan, biraz sağa
bakmış prens başı tasviri.
Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe
çekiğe çalan, bıyık ve sakalı
tam olarak bilinmemektedir.
Sikkenin yan köşesinde
yuvarlak nokta şeklinde
bezeler görülmektedir. **Rv.**
Ortada üsttekilerle aynı
damga **Ж**. Damganın etrafında
yer alan Sogd yazısı silik
olduğundan dolayı
okunamamaktadır. **Ö:** 19-16
mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Kankatepe
(Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi
Koleksiyonumuz. VII-VIII
yy., **Bakır.**

Here we read: *pmw* (=y) *kwn*
γ(wβw n/zyr]t - "Pani akart hvabu
N/Zirt-The coin made by the
King N/Zirt". **D:** 17-17 mm, **W:**
2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent
region). **PS:** Personal collection
-A-1. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 154. Different mnt. **Av.**
The same as the coins below.
Description of the prince's press
head wearing helmet-like cap
on, looking lightly to the right.
The faces are round. Because it
is indistinct, the eyes, his
moustache and short beards do
not appear at all. On the side
corner of the coin there dot-like
ornaments. **Rv.** On the center:
the same stamp **Ж** as the ones
below. There is a Soghdian
legend around it. The letter
begins at clockwise 5 o'clock
and is read: *pmw* (=y) *kwn γwβw*
n/zyr]t - "The coin made by the
King N/Zirt". **D:** 17,5-17,5 mm,
W: 2 gr. **FO:** Kankatepe
(Tashkent region). **PS:** Personal
collection. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 155. Different mnt. **Av.**
The same as the coins below.
Description of the prince's
press head wearing helmet-
like cap on, looking slightly
to the right. The faces are
round. The eyes are lightly
slanting, his moustache and
beards do not appear at all. On
the side corner of the coin
there dot-like ornaments. **Rv.**
On the center: the same
stamp **Ж** as the ones below.
There can not be read
Soghdian legend around it
because it is indistinct. **D:** 19-
16 mm, **W:** 2 gr. **FO:**
Kankatepe (Tashkent region).
PS: Personal collection. VII-
VIII c. **Bronze.**

No: 156. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerin benzeri, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekiğe çalıyor, bıyık ve kısa sakalı bilinmektedir. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler yer almıştır, **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{K} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 5'ten başlayan Sogd yazısında *pnw* (=y) *kwn* [*ɣwβw*] *n/zyrt* - "Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 17 mm, **A:** 1,7 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - Ch 7]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:156

Av

Rv

No: 156. Different mmit. **Av.** The same as the coins below. Description of the prince's press head wearing helmet-like cap on, looking slightly to the right. The faces are round. The eyes are lightly slanting, his moustache and beards do not appear at all. On the side corner of the coin there dot-like ornaments. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{K} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 5 o'clock and is read: *pnw* (=y) *kwn* [*ɣwβw*] *n/zyrt* - "The coin made by the King N/Zirt". **D:** 17 mm, **W:** 1,7 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru - Ch 7]. **VII-VIII c. Bronze.**

II. Tip. 4. Çeşit

No: 157. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerin benzeri, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, ancak diğerlerinden farklı olarak doğruya bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, silik olduğundan dolayı gözleri, bıyık ve sakalı tam olarak gözükmemektedir, **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{K} . Damganın etrafında saat istikametinin tersine 9'dan başlayan, aynada görüldüğünde doğru okunabilecek, Sogdça yazılı *pnw* (=y) *kt* (= *kwn*) *ɣwβ n/zyrt* - "Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 16 mm, **A:** 1,7 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - Ch 8]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:157

Av

Rv

II. Type. 4. Kind.

No: 157. Different mmit. **Av.** The same as the coins below. Description of the prince's press head wearing helmet-like cap on, but differing from the others looks to the straight. The faces are round. Because it is indistinct, the eyes, his moustache and short beards do not appear at all. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{K} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 9 o'clock and is read only by looking through the mirror: *pnw* (=y) *kt* (= *kwn*) *ɣwβ n/zyrt* - "The coin made by the King N/Zirt". **D:** 16 mm, **W:** 1,7 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru - Ch 8]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 158. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerin benzeri, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, ancak diğerlerinden farklı olarak biraz sola bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler görülmektedir. **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{K} . Damganın etrafında saat istikametine ters yönelik 9'dan başlayan, aynada görüldüğünde doğru okunabilecek, Soğdça yazılı *pnw (=y) kt (= kwn) γwβ n/zyrt* - "Hükümdar N/Zirt (tarafından) yapılan sikkeler" cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 17,0-18,5 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

Av

Rv

No:158

No: 158. Different mint. **Av.** The same as the coins below. Description of the prince's head wearing helmet-like cap on, but differing from the others looks to the left. The faces are round, the eyes are almond-shaped. He has a moustache and short beard. On the side corner of the coin there are round dot-like ornaments. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{K} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 9 o'clock and is read only by looking through the mirror: *pnw (=y) kt (= kwn) γwβ n/zyrt* - "The coin made by the King N/Zirt". **D:** 17,0-18,5 mm, **W:** 2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

II. Tip. 4. Çeşit

No: 159. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerin benzeri, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri iri yapılı. Sakal ve bıyıkları bilinmemektedir. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler yer almıştır. **Rv.** Ortada değişik tip damga \mathfrak{K} bulunuyor. Damganın etrafında saat istikametine ters yönelik 5'ten başlayan Sogd yazısında *pn' (=y) [γ]wβw n/βyrt* - "Hükümdar N/Zi/srt sikkesi" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 18 mm - 17 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon-A-8. **VII-VIII yy., Bakır.**

Av

Rv

No:159

II. Type. 4. Kind.

No: 159. Different mint. **Av.** The same as the coins below. Description of the prince's head wearing helmet-like cap on, looking slightly to the right. The faces are round. The eyes are large in shape. His moustache and beards do not appear at all. On the side corner of the coin there are dot-like ornaments. **Rv.** On the center: the different type of stamp \mathfrak{K} . There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 5 o'clock and is read: *pn' (=y) [γ]wβw n/βyrt* - "The coin of the King N/Zirt". **D:** 18 mm - 17 mm, **W:** 2 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection-A-8. **VII-VIII c. Bronze.**

Not. Bu tip sikkeleri E.V. Rtveladze, z/ntk twnwkwand xwβ - "Tunket hükümdarı Z/Natak" olarak okunmuştu [Rtveladze, 2002, s. 262-263]. Ancak son yıllarda bu tip sikkelerin daha iyi korunmuş nüshalarının bulunmasıyla onların tarafımızdan *pn̄y 'kr(ty) c'cynk γwβw n/zirt* - "Pani akarti Çaçınak hvabu N/Zirt - Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" olarak okunan sikkelerin küçük çaplı diğer bir çeşidi olduğu ortaya çıktı. Fakat bu küçük çaplı sikkelerde büyük çaplı (**I. Tip**) farklı olarak *c'cynk* - "Çaç'a ait" kelimesi bulunmamaktadır. Bizden sonra bu tip sikkeleri E.V. Rtveladze *tkyn [knyč]yrt xwβw* - "Tekin hükümdar [Kaniç]urt", *tkyn [t]wnwkn xwβw* - "Tunukand hükümdarı Tekin" olarak, A.V. Kuznetsov ise *z/ntrt* (ya da *z/nyrt*) *wn 'krt xwβw* - "Hükümdar Z/Ntrt (ya da Z/Nyrt) tarafından yapılan wn", *z/ntrt* (ya da *z/nyrt*) *wnw kwn xwβw* - "Hükümdar Z/Ntrt (ya da Z/Nyrt) tarafından yapılan wnw" şekillerinde okumuşlardır [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 171-173].

Note. Prof. E.V. Rtveladze read this type of coins as: *z/ntk twnwkwand xwβ* - "Z/Natak, the King of Tunket [Rtveladze, 2002, p. 262-263]. But, in the last years, after had been found the saved copies of this kind of coins, they were read be us as follows: *pn̄y 'kr(ty) c'cynk γwβw n/zirt* - "Pani akarti Chachinak hvabu N/Zirt - The coin made by the King of Chach N/Zirt". And thus, it has been clear that these coins are the type of those coins that read similarly only with a short diameter. But, on these coins with short diameter we can not find the word *c'cynk* - "Belongs to Chach" that are with large diameter. (**I. Tip**) In the recent years this type of coins was read by E.V. Rtveladze as: *tkyn [knyč]yrt xwβw* - "Tekin the King [Kaniç]urt", *tkyn [t]wnwkn xwβw* - "The King of Tunukand, Tekin" and by A.V. Kuznetsov *z/ntrt* (or *z/nyrt*) *wn 'krt xwβw* - "wn made by the King Z/Ntrt (or Z/Nyrt)", *z/ntrt* (or *z/nyrt*) *wnw kwn xwβw* - "wnw made by the King Z/Ntrt (or Z/Nyrt)" [Shagalov, Kuznetsov, 2006, pp. 171-173].

III. Tip. 1. Çeşit

No: 160. Av. Üstteki sikkelerin benzeri, kafasında miğfere benzer şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri iri yapılı. Sakal ve bıyıkları bilinmemektedir. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak nokta şeklinde bezekler yer almıştır, **Rv.** Ortada değişik tip damga \mathfrak{H} bulunuyor. Damganın etrafında saat istikametinin tersine 5'ten başlayan Sogd yazısında *pn' (=y) [γ]wβw n/βyrt* - "Hükümdar N/Zi/srt sikkesi" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 18 mm - 17 mm, **A:** 2 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-8. VI-VII yy., **Bakır.**

No:160

Av

Rv

III. Type. 1. Kind

No: 160. Av. The same as the coins below. Description of the prince's head wearing helmet-like cap on, looking slightly to the right. The faces are round. The eyes are large in shape. His moustache and beards do not appear at all. On the side corner of the coin there are dot-like ornaments. **Rv.** On the center: the different-shaped stamp \mathfrak{H} . There is a Sogdian legend around it. The letter begins at clockwise 5 o'clock and is read: *pn' (=y) [γ]wβw n/βyrt* - "The coin of the King N/Zirt". **D:** 18 mm - 17 mm, **W:** 2 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - A-8. VII-VIII c. Bronze.

No: 161. Farklı baskı. *Av.* Bir üstteki sikkelerle aynı, üzerinde hilâl bulunan değişik tip şapka giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunmaktadır. *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı damga \mathfrak{H} bulunmaktadır. Damganın etrafında saat istikametinde başlayan Sogd yazısında [pny c'cy[nk] $\gamma w\beta w$ [cnwr/ynk?]] - "Çaç hükümdarı Çanurank? Sikkesi" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 20-20 mm, **A:** 2,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-2. VI-VII yy., **Bakır.**

No:161

No: 161. Different mint. *Av.* The same as the coins below. Description of the prince's head wearing different-shaped cap on. There are the Half Moon and a star on his head. The faces are round. The eyes are large almond-shaped. He has a moustache and beard. On his neck there are jewels. *Rv.* On the center: different-shaped stamp \mathfrak{H} . There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise and is read: [pny c'cy[nk] $\gamma w\beta w$ [cnwr/ynk?]] - "The coin of Chanurank?, the King of Chach". **D:** 20-20 mm, **W:** 2 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection - A-2. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 162. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı, ancak üst kısmı kırık olduğundan dolayı hilâl görülemeyen değişik tip şapka giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunmaktadır. *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} bulunmaktadır. Damganın etrafında saat istikametinde 5'ten başlayan Sogd yazısında pny c'cy[nk] $\gamma w\beta w$ [cnwr/ynk?] - "Çaç hükümdarı Çanurank? Sikkesi" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 17,4-18,0 mm, **A:** 1,87 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru-#1080:Chach]. VI-VII yy., **Bakır.**

No:162

No: 162. Different mint. *Av.* The same as the coins below. Description of the prince's head wearing different-shaped cap on. But, there can not be seen the Half Moon because it's broken. The faces are round. The eyes are lightly slanting and large in shape. He has a moustache and a short beard. On his neck there are jewels. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{H} as ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 5 o'clock and is read: pny c'cy[nk] $\gamma w\beta w$ [cnwr/ynk?] - "The coin of Chanurank?, the King of Chach". **D:** 17,4-18,0 mm, **W:** 1,87 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection [zeNo:ru-#1080:Chach]. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 163. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerle aynı, üzerinde hilâl bulunan değişik tip şapka giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunmaktadır. **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} bulunmaktadır. Damganın etrafında saat istikametinde 8'den başlayan Sogd yazısında *pnv [c'cynk y]wßw cnwr/ynk?* - "Çaç hükümdarı Çanurank? Sikkesi" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 17-18 mm, **A:** 1,15 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #21136: Chach]. **VI-VII yy., Bakır.**

No:163

Rv

No: 163. Different mint. **Av.** The same as the coins below. Description of the prince's head wearing different-shaped cap on. There is the Half Moon on his head. The faces are round. The eyes are lightly slanting and almond-shaped. He has a moustache and a short beard. On his neck there are jewels. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 8 o'clock and is read: *pnv [c'cynk y]wßw cnwr/ynk?* - "The coin of Chanurank?, the King of Chach". **D:** 17-18 mm, **W:** 1,15 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - #21136: Chach]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 164. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerle aynı, üzerinde hilâl bulunan değişik tip şapka giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunmakta. **Rv.** Ortada biraz üst tarafa kaymış, üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} bulunmaktadır. Damganın etrafında saat istikametinde 1'den başlayan Sogd yazısında *pnv c'c[ynk ywßw cnwr/ynk?]* - "Çaç hükümdarı Çanurank? Sikkesi" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 19,8-17,5 mm, **A:** 1,15 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VI-VII yy., Bakır.**

No:164

Rv

No: 164. Different mint. **Av.** The same as the coins below. Description of the prince's head wearing different-shaped cap on. There is the Half Moon on his head. The faces are round. The eyes are lightly slanting and almond-shaped. He has a moustache and a short beard. On his neck there are jewels. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the ones below. But, he is just sliding a little bit to the upside. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 8 o'clock and is read: *pnv c'c[ynk ywßw cnwr/ynk?]* - "The coin of Chanurank?, the King of Chach". **D:** 19,8-17,5 mm, **W:** 1,15 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 165. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerle aynı, üzerinde hilâl bulunan değişik tip şapka giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunmaktadır. **Rv.** Ortada biraz üst tarafa kaymış, üsttekilerle aynı damga \mathfrak{K} bulunmaktadır. Damganın etrafında saat istikametinde 8'den başlayan Sogd yazısında *pny [c'cy]nk ywβw cnwr/ynk?* - "Çaç hükümdarı Çanurank? Sikkesi" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 19,8-19,9 mm, **A:** 1,15 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VI-VII yy., Bakır.**

No:165

Av

Rv

No: 165. Different mint. **Av.** The same as the coins below. Description of the prince's head wearing different-shaped cap on. There is the Half Moon on his head. The faces are round. The eyes are lightly slanting and almond-shaped. He has a moustache and a short beard. On his neck there are jewels. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{K} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 8 o'clock and is read: *pny [c'cy]nk ywβw cnwr/ynk?* - "The coin of Chanurank?, the King of Chach". **D:** 19,8-19,9 mm, **W:** 1,15 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 166. **Av.** Biraz sağa bakmış, üzerinde hilâl bulunan değişik tip şapka (börk/miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunmaktadır. **Rv.** Ortada şeklinde damga \mathfrak{K} bulunmaktadır. Damganın etrafında saat istikametinde 5'ten başlayan Sogd yazısında *pny c'cynek ywβw cnwr/ynk?* - "Pani Çaçınak hvabu Çanurank? - Çaç hükümdarı Çnuranak? Sikkesi" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 18 mm, **A:** 0,97 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon- [www.VCoins-The Online Coin Show.htm Central Asia, Chach, Benakan]. **VI-VII yy., Bakır.**

No:166

Av

Rv

No: 166. **Av.** Description of the prince's head wearing different-shaped cap (decorated/helmet) on which there is the Half Moon. He slightly looks to the right. His faces are round, the eyes are lightly slanting. He is with a thin moustache and a short beard. On his neck there are jewels. **Rv.** On the center there is a stamp \mathfrak{K} in this form: There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise 5 o'clock and is read: *pny c'cynek ywβw cnwr/ynk?* "Pani Çaçınak hvabu Çanurank? - "The coin of Çanurank?, the King of Chach". **D:** 18 mm, **W:** 0,97 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** [www.VCoins-The Online Coin Show.htm Central Asia, Chach, Benakan]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 167. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı, üzerinde hilâl bulunan değişik tip şapka giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunmaktadır. *Rv.* Ortada biraz yan tarafa kaymış, üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} bulunmakta. Damganın etrafında saat istikametinde Sogd yazısında [pny c'cynk] $\gamma w \beta w$ cn[wynk?] - "Çaç hükümdarı Çanurank? Sikkesi" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 18 mm, **A:** 1,6 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru -Ch 6]. **VI-VII yy., Bakır.**

No: 168. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı ancak silik olduğundan dolayı hilâl görülemeyen değişik tip şapka giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunmaktadır. *Rv.* Ortada üsttekilerle aynı damga \mathfrak{H} bulunmakta. Damganın etrafında saat istikametinde Sogd yazısında pny c'cynk $\gamma w \beta w$ cnwr/ynk? - "Çaç hükümdarı Çanurank? Sikkesi" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 16,4-18,6 mm, **A:** 2,12 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru - #1077; Chach]. **VI-VII yy., Bakır.**

No:167

Av

Rv

No: 167. Different mint. *Av.* The same as the coins below. Description of the prince's head wearing different-shaped cap on. There is the Half Moon on his head. The faces are round. The eyes are lightly slanting and almond-shaped. He has a moustache and a short beard. On his neck there are jewels. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the ones below, but only it is sliding to the aside. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise and is read: [pny c'cynk] $\gamma w \beta w$ cn[wynk?] - "The coin of Chanurank?, the King of Chach". **D:** 18 mm, **W:** 1,6 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection- [sogdcoins.narod.ru-Ch 6]. **VII-VIII c. Bronze.**

No:168

Av

Rv

No: 168. Different mint. *Av.* The same as the coins below. Description of the prince's head wearing different-shaped cap on. Due to its indistinct there is not the Half Moon. The faces are round. The eyes are lightly slanting and almond-shaped. He has a moustache and a short beard. On his neck there are jewels. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise and is read: pny c'cynk $\gamma w \beta w$ cnwr/ynk? - "The coin of Chanurank?, the King of Chach". **D:** 16,4-18,6 mm, **W:** 2,12 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection-[zeNo:ru- #1077; Chach]. **VII-VIII c. Bronze.**

IV. Tip.

No: 169. Av. *pn̄y 'kr̄(ty) c'cynk γwβw n/zyrt* - "Çaç hükümdarı N/Zirt (tarafından) yapılan sikke" grubundaki sikkelere yakın, değişik tip şapka (börk/miğfer) giymiş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. İnce bıyık ve kısa sakal taşımakta. Boynunda mücevherler bulunmaktadır. **Rv.** Ortada I-III. Tip sikkelerde görülen damgayla aynı damga \mathfrak{H} bulunmaktadır. Damganın etrafında saatin tersi yönde Soğdça yazılı cümle yer almaktadır. Ancak yazının büyük bir kısmı silik olduğundan pek okunmamakta. Gene de bu tip sikkelerin başkalarında (I-III. Tipler) görülen cümlelerden farklı olduğu anlaşılmaktadır. **Ö:** 18-17 mm, **A:** 2,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-1. **VI-VII yy., Bakır.**

"Çaç Hükümdarı" Sikkeleri I. Tip

No: 170. Av. Kafasında değişik tip şapka bulunan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Sağ tarafında svastika sembolü yer almakta. Yüzü yuvarlak, gözleri iri yapılı. Kulaklarında küpe bulunmaktadır. **Rv.** Ortada İslam öncesi Çaç (Taşkent) sikkelerinin pek çoğunda görülen (örneğin "Çaç tudunu" sikkeleri) damgayla benzer çatal biçimli damga \mathfrak{V} . Onun etrafında saat istikametine ters yönde başlayan, epey stilize olunan

No:169

IV. Type.

No: 169. Av. Description of the prince's head wearing different-shaped cap (decoration/helmet) on closer to the group of the coins with legends *pn̄y 'kr̄(ty) c'cynk γwβw n/zyrt* - "The coin made by the King of Chach N/Zirt" His faces are round and the eyes are lightly slanting and almond-shaped. He has a short bear and moustache. There are round ornaments on his neck. **Rv.** On the center: the same stamp \mathfrak{H} as the types of I-III. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise. But, because the most part of the legend is indistinct it can not be read at all. And furthermore, it's been clear that the sentences in this type of coins are different from the other types (I-III. Types) **D:** 11.7-13.4 mm. **W:** 1,9 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - NBU-K2-No: 50. **II-VIII c. Bronze.**

The Coins with "The King of Chach" I. Type

No: 170. Av. Description of the prince's head wearing different-shaped cap on. He looks slightly to the right. On the right side: there is the symbol of a swastika. The faces are round. The eyes are large in shape. There are earrings on his ear. **Rv.** On the center: a fork-like stamp \mathfrak{V} the same as the most pre-Islamic coins (For example: "The coins of Tuduns of Chach) of Chach (Tashkent). There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise and is read, which is a

No:170

Soğdça yazıda [c'cynk γ]wβw zyrt'k - "Çaç hükümdarının bakır/sarı (sikkesi)" cümlesi yer almaktadır. Ö: 20 mm, A: 2,16 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru -#1093: Chach]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 171. Farklı baskı. *Av.* Bir üstteki sikkelerle aynı, kafasında değişik tip şapka bulunan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Sağ tarafında yarısı silik svastika sembolü yer almakta. Yüzü yuvarlak, gözleri iri yapılı. Kulaklarında küpe bulunmaktadır. *Rv.* Ortada bir üstteki sikkelerle aynı çatal biçimli damga ψ. Onun etrafında saatin tersi yönde 11'den başlayan Soğdça yazıda [c'cynk γ]wβw zyrt'k - "Çaç hükümdarının bakır/sarı (sikkesi)" cümlesi yer almaktadır. Ö: 16,3-20,0 mm, A: 1,5 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - NBU K1, No: 64 A-4. VII-VIII yy., Bakır.

No: 172. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı, kafasında değişik tip şapka bulunan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Sağ tarafında yarısı silik svastika sembolü yer almakta. Yüzü yuvarlak, gözleri iri yapılı. Kulaklarında küpe bulunmaktadır. *Rv.* Ortada üstteki sikkelerle aynı çatal biçimli damga ψ. Onun etrafında saat istikametinin tersi yönde 9'dan başlayan Soğdça yazıda [c'cynk γ]wβw zyrt'k - "Çaç hükümdarının bakır/sarı (sikkesi)" cümlesi yer almaktadır. Ö: 21 mm, A:

132

No:171

Av

Rv

few stylized: [c'cynk γ]wβw zyrt'k - "The bronze/ yellow coin of the King of Chach". D: 20 mm, W: 2,16 gr. FO: Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection - [zeNo:ru -#1093: Chach]. VII-VIII c. Bronze.

No: 171. Different mint. *Av.* Description of the prince's head wearing different-shaped cap on. He looks slightly to the right. On the right side: there is the symbol of a swastika, half of which is indistinct. The faces are round. The eyes are large in shape. There are earrings on his ear. *Rv.* On the center: a fork-like stamp ψ the same as the below ones. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 11 o'clock and is read, which is a few stylized: [c'cynk γ]wβw zyrt'k - "The bronze/ yellow coin of the King of Chach". [c'cynk γ]wβw zyrt'k - "Zirtak, the King of Chach". D: 20,0 mm, W: 1,5 gr. FO: Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection - NBU K1, No: 64 A-4. VII-VIII c. Bronze.

No:172

Av

Rv

No: 172. Different mint. *Av.* Being the same as the coins below, description of the prince's head wearing different-shaped cap on. He looks slightly to the right. On the right side: there is the symbol of a swastika, half of which is indistinct. The faces are round. The eyes are large in shape. There are earrings on his ear. *Rv.* On the center: a fork-like stamp ψ the same as the below ones. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 9 o'clock and is read, which is a few stylized: [c'cynk γ]wβw

1,4 g, B.Y: Kankatepe
(Taşkent bölgesi). K.Y: Özel
Koleksiyon-[ZeNo:ru -
#20530: Chach]. VII-VIII
yy., Bakır.

No: 173. Farklı baskı. *Av.*
Üstteki sikkelerle aynı,
kafasında üzerinde hilâl
bulunan, değişik tip şapka
olan, biraz sağa bakmış prens
başı tasviri. Sağ tarafında
yarısı silik svastika sembolü
yer almakta. Yüzü yuvarlak,
gözleri iri yapılı. Kulaklarında
küpe bulunmakta. *Rv.* Ortada
üstteki sikkelerle aynı çatal
biçimli damga Ψ . Onun
etrafında saat istikametine ters
yönde 9'dan başlayan Soğdça
yazıda *c'cynk [ywbw] zyrt'k-*
"Çaç hükümdarının bakır/sarı
(sikkesi)" cümlesi yer
almaktadır. \bar{O} : 21 mm, A: 1,4
g, B.Y: Kankatepe (Taşkent
bölgesi). K.Y: Özel
Koleksiyon-A-5. VII-VIII
yy., Bakır.

nyrt'k - "The bronze/ yellow
coin of the King of Chach":
[*c'cynk ywbw ny[t'k]*]- "Zirtak,
the King of Chach" \bar{D} : 21 mm,
 \bar{W} : 1,4 gr. \bar{FO} : Kankatepe
(Tashkent region). \bar{PS} : Personal
collection-[ZeNo:ru-#20530:
Chach]. VII-VIII c. Bronze.

No: 173. Different mint. *Av.*
Being the same as the coins
below, description of the
prince's head wearing different-
shaped cap on. There is the half
moon on his head. He looks
slightly to the right. On the right
side: there is the symbol of a
svastika, half of which is
indistinct. The faces are round.
The eyes are large in shape.
There are earrings on his ear.
Rv. On the center: a fork-like
stamp Ψ the same as the below
ones. There is a Soghdian
legend around it. The letter
begins at against clockwise 9
o'clock and is read, which is a
few stylized: [*c'cynk ywbw*
nyrt'k]- "The bronze/ yellow coin
of the King of Chach": [*c'cynk*
ywbw ny[t'k]]- "Zirtak, the King
of Chach". \bar{D} : 21 mm, \bar{W} : 1,4 gr.
 \bar{FO} : Kankatepe (Tashkent
region). \bar{PS} : Personal collection-
A-5. VII-VIII c. Bronze.

No: 174. Farklı baskı. *Av.*
Üstteki sikkelerle aynı,
kafasında üzerinde hilâl
bulunan, değişik tip şapka
bulunan, biraz sağa bakmış,
oldukça silik prens başı tasviri.
Sağ tarafında svastika sembolü
yer almakta. Silik olduğundan
yüz ve göz şekli tam olarak
bilinmemekte. Kulağında küpe
bulunmaktadır. *Rv.* Ortada
üstteki sikkelerle aynı, yarısı
silik, çatal biçimli damga Ψ .
Onun etrafında saatin tersi
yönde 6'dan başlayan Soğdça
yazıda *c'cynk ywbw zyrt'k* -

No: 174. Different mint. *Av.*
Being the same as the coins
below, description of the
prince's head (indistinct at all)
wearing different-shaped cap
on. There is the Half Moon on
his head. Because it is
indistinct, the form of his eyes
and face do not appear well.
There are earrings on his ear.
Rv. On the center: the same a
fork-like stamp Ψ as the ones
below, but half of which is
indistinct. There is a Soghdian
legend around it. The letter
begins at against clockwise 6

"Çaç hükümdarının bakır/sarı (sikkesi)" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 22-20 mm, **A:** 1,4 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. VII-VIII yy., Bakır.

"Çaç Hükümdarı" Sikkeleri II. Tip

No: 175. *Av.* Kafasında değişik tip, ortasında hilâl bulunan iki boynuzlu şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik. Sağda, yan tarafında defne yapaklı budak yer almakta. Kulaklarında küpe bulunmaktadır. *Rv.* Ortada İslam öncesi Çaç (Taşkent) sikkelerinin pek çoğunda görülen (örneğin "Çaç Tudunu" sikkeleri) damgaya benzer çatal biçimli damga. Onun etrafında saatin tersi yönde 1'den başlayan Soğdça yazıda [c] 'cynk (ywβw) zyrt 'k - "Çaç hükümdarının bakır/sarı (sikkesi)" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 16 mm, **A:** 1,4 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru -Ch 16]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 176. Farklı baskı. *Av.* Bir üstteki sikkeyle aynı, kafasında değişik tip, ortasında hilâl bulunan iki boynuzlu şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik. Silik olduğundan dolayı sağda defne yaprakları görülmemektedir. *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı çatal biçimli damga. Onun etrafında saat istikametinin ters yönde 6'dan başlayan Soğdça yazıda c 'cynk [yw]βw [zyrt 'k - "Çaç

o'clock and is read: c 'cynk yw[βw nyrt 'k] - "Zirtak, the King of Chach". **D:** 22-20 mm, **W:** 1,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. VII-VIII c. Bronze.

The Coins with "The King of Chach" II. Type

No: 175. Different mint. *Av.* Being the same as the coins below, description of the prince's head (indistinct at all) wearing a cap with two horns on. There is the half moon on the top of it. The faces are round. On the right side, at the edge there are the bay leaves. There are earrings on his ear. *Rv.* On the center: a fork-like stamp the same as the most pre-Islamic coins (For example: "The coins of Tuduns of Chach" of Chach (Tashkent). There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: [c] 'cynk (ywβw) z/nyrtmk - "Z/Nyrtanak, the King of Chach". **D:** 16 mm, **W:** 1,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru -Ch 16]. VII-VIII c. Bronze.

No: 176. Different mint. *Av.* Being the same as the coins below, description of the prince's head (indistinct at all) wearing a cap with two horns on. There is the half moon on the top of it. The faces are round. On the right side, because it is indistinct, it doesn't appear well the bay leaves. There are earrings on his ear. *Rv.* On the center: a fork-like stamp the same as the coin below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against

hükümdarının bakır/sarı (sikkesi)" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 16 mm, **A:** 1,4 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-1. VII-VIII yy., Bakır.

No: 177. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerle aynı, kafasında değişik tip, ortasında hilâl bulunan iki boynuzlu şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik. Sağda, yan tarafında defne yapraklı budak yer almaktadır, **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı çatal biçimli damga. Onun etrafında saat istikametine ters yönde 1'den başlayan Soğdça yazıda (*c'cynk ywβ(w zyrt'k)*)-"Çaç hükümdarının bakır/sarı (sikkesi)" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 17,5-18 mm, **A:** 1,4 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-3. VII-VIII yy., Bakır.

III. Tip.

No: 178. **Av.** Kafasında değişik tip şapka taşıyan, biraz sağa bakmış prens başı tasviri. Geniş yüzlü, çekik gözlü, ince bıyıkları bilinmektedir. Sağda, yan tarafta haç şekli görülmekte. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmaktadır, **Rv.** Ortada pek çok Çaç sikkelerinde görülen çatal biçimli damga. Onun etrafında saat istikametine ters yönde 6'da başlayan Soğdça yazıda *c'cynk [ywβw [zyr]t'k]* - "Çaç hükümdarının bakır/sarı (sikkesi)" cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 21-21 mm, **A:** 2,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel

clockwise 6 o'clock and is read: [*c'cynk [ywβw] z/nyrtak*] - "Z/Nyrtanak, the King of Chach". **D:** 16 mm, **W:** 1,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection-A-1. VII-VIII c. Bronze.

No: 177. Different mint. **Av.** Being the same as the coins below, description of the prince's head (indistinct at all) wearing a cap with two horns on. There is the half moon on the top of it. The faces are round. On the right side, at the edge there are the bay leaves. **Rv.** On the center: a fork-like stamp the same as the coin below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 1 o'clock and is read: (*c'c'ynk ywβ(w zyrt'k)*) - "Bronze/yellow (coin) of the King of Chach". **D:** 16 mm, **W:** 1,4 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection-A-3. VII-VIII c. Bronze.

III. Type.

No: 178 Av. Description of the prince's head. He wears different-shaped stamp on. He slightly looks to the right. His faces are large in shape. The eyes are slanting and beards are short. On the right side: there is a cross sign. On the side corner of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: a fork-like stamp similarly to the coins of Chach. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against 6 o'clock and is read: *c'cynk [ywβw [zyr]t'k]* - "Bronze/ yellow (coin) of the King of Chach". **D:** 21-21 mm, **W:** 2,0 g, The

No:177

Av

Rv

No:178

Av

Rv

Koleksiyon - A-1. VII-VIII
yy., Bakır.

place where it has been found:
Kankatepe (Tashkent region).
K.Y: Personal collection-A-1.
VII-VIII c. Bronze.

Not. Bu tipteki sikkeler V.A. Livşits tarafından $\delta'yk/\beta w r t w [M]R'y$ - "Hükümdar Daivurtu" olarak okunmuştu [Ртвеладзе, 1982, c. 35; Rtveldze, 1997/98, p. 325, Pl. I, 8-9]. E.V. Rtveldze ise yakın yıllarda ilk önce $\epsilon(?)ny [x]w\beta xnz\delta nn$ - " $\epsilon(?)ny$ (yer adı) hükümdarı $xnz\delta nn$ " şeklinde okumuş [Ртвеладзе, 2006, c. 63], daha sonra $twrn$ (ya da $twkn$) - "Turan" okumayı tercih etmiştir [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 99].

Note. This type of coins once first was read as $\delta'yk/\beta w r t w [M]R'y$ - "The King Daivurtu" by V.A. Livshits [Ртвеладзе, 1982, c. 35; Rtveldze, 1997/98, p. 325, Pl. I, 8-9]. E.V. Rtveldze in the recent years firstly read as in the form of: $\epsilon(?)ny [x]w\beta xnz\delta nn$ - " $\epsilon(?)ny$ (a place name) the King $xnz\delta nn$ " [Rtveldze, 2006, p. 63], and later proposed to read as: $twrn$ (or $twkn$) - "Turan" [Shagalov, Kuznetsov, 2006, p. 99].

"Hükümdar Sataçarı"
Unvanlı Sikkeler
I. Tip.

No: 179. *Av.* Kafasında üçgen uçlu, değişik tip şapka taşıyan, biraz sola bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri oldukça çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada üstteki sikkelerle aynı, ancak daha büyük çaptaki çatal biçimli damga Ψ . Onun sağ ve sol yanında Soğdça yazı yer almakta. Soldaki yazı $[y]w\beta w$ - "Hükümdar", sağdaki yazı $(s)tc$ - "Sattaçar" olarak okunmaktadır. **Ö:** 17-18 mm, **A:** 2,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-3. **VII-VIII yy., Bakır.**

The Coins with "The King Satachari"
I. Type.

No: 179. *Av.* Description of the prince's head carrying different sharply triangle-pointed cap, lightly turns to the left. His faces are round and the eyes are slanting at all. There is an earring on his ears. At the aside edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: the same stamp Ψ as the coins below. But, there is a fork-like stamp and large in size. There is a Soghdian legend on the left and right sides: $[y]w\beta w$ - "The King" (on the right) and $(s)tc$ - "Sattachar" **D:** 17-18 mm, **W:** 2,0 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - A-3. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 180. Farklı baskı. *Av.* Kafasında üçgen uçlu, değişik tip şapka taşıyan, biraz sola bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri oldukça iri yapılı. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmakta. *Rv.* Ortada üzerinde svastika tasviri bulunan, üstteki sikkelerle aynı

No: 180. Different mint. *Av.* Description of the prince's head carrying different triangle-pointed cap, lightly turns to the left. His faces are round and the eyes are large at all. At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: the same stamp as the coins

çatal biçimli damga Ψ . Onun sağ ve sol yanında Soğdça biraz silik yazı yer almakta. Soldaki yazı $\gamma w \beta w$ - "Hükümdar", sağdaki yazı (*ster*) - "Sattaçar" olarak okunmaktadır. \bar{O} : 15-15,5 mm, A: 1,07 g, B.Y: Taşkent bölgesi. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - Chach, No: 21181]. VII-VIII yy., Bakır.

Rv

below. But, there is a fork-like stamp Ψ and description of a swastika on it. There is a Soghdian legend on the left and right sides: $\gamma w \beta w$ - "The King" (on the right) and (*ster*) - "Sattachar" D: 15-15,5 mm, W: 1,07 g, FO: Tashkent region. PS: Personal collection - [zeNo:ru - Chach, No: 21181]. VII-VIII c. Bronze.

No: 181. Farklı baskı. Av. Kafasında üçgen uçlu, değişik tip şapka taşıyan, biraz sola bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri iri. Kulağında küpe bulunmakta. sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. Rv. Ortada üstteki sikkelerle aynı, çatal biçimli damga Ψ . Onun sağ ve sol yanında Soğdça yazı yer almakta. Soldaki yazı silik, [$\gamma w \beta w$]- "Hükümdar" olmalı, sağdaki yazı ise *ster* - "Sattaçar" olarak okunmaktadır. \bar{O} : 17-18 mm, A: 2,0 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon-A-4. VII-VIII yy., Bakır.

No:181

Av

Rv

No: 181. Different mint. Av. Description of the prince's head carrying different triangle-pointed cap, lightly turns to the left. His faces are round and the eyes are large at all. At the side edge of the coin there are round ornaments. Rv. On the center: the same stamp Ψ as the coins below. There is a Soghdian legend on the left (which is indistinct, but might be read) and right sides: [$\gamma w \beta w$]- "The King" (on the right) and (*ster*) - "Sattachar" D: 17-18 mm, W: 2,0 g, FO: Tashkent region. PS: Personal collection-A-4. VII-VIII c. Bronze.

No: 182. Farklı baskı. Av. Kafasında üçgen uçlu, değişik tip şapka taşıyan, biraz sola bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. Rv. Ortada üstteki sikkelerle aynı, çatal biçimli damga Ψ . Onun sağ ve sol yanında Soğdça yazı yer almakta. Sikkenin temizlenmemiş olmasından dolayı soldaki yazı $\gamma w \beta w$ - "Hükümdar", sağdaki yazı ise *ster* - "Sattaçar" kelimeleri zor okunmaktadır. \bar{O} : 17-18 mm, A: 2,0 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - A-5. VII-VIII yy., Bakır.

No:182

Av

Rv

No: 182. Different mint. Av. Description of the prince's head carrying different triangle-pointed cap, lightly turns to the left. His faces are slanting. There is an earring on his ear. Rv. On the center: the same stamp as the coins below. There is a fork-like stamp Ψ . There is a Soghdian legend on the left and right sides (because it is indistinct, but might be read): [$\gamma w \beta w$] $\gamma w \beta w$ - "The King" (on the right) and (*ster*) - "Sattachar" (on the left). D: 17-18 mm, W: 2,0 g, FO: Tashkent region. PS: Personal collection - A-5. VII-VIII c. Bronze.

No: 183. Farklı baskı. **Av.** Kafasında üçgen uçlu, değişik tip şapka taşıyan, biraz sola bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik. Kulağında küpe bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Ortada üzerinde svastika tasviri bulunan, üstteki sikkelerle aynı, çatal biçimli damga. Onun sağ ve sol yanında Soğdça yazı yer almakta. Soldaki yazı korunmamıştır, [γwβw] - "Hükümdar" olmalı, sağdaki yazı ise *stcr* - "Sattaçar" olarak tam okunmaktadır. **Ö:** 17,5-17 mm, **A:** 2,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:183

Av

Rv

No: 183. Different mint. **Av.** Description of the prince's head carrying different triangle-pointed cap, lightly turns to the left. His faces are round and the eyes are slanting. There is an earring on his ear. At the side edge of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: the same stamp as the coins below. But, there is a fork-like stamp and description of a swastika on it. There is a Soghdian legend on the left and right sides: γwβw - "The King" (on the left, it is not saved well, but it is read as given) and (*stcr*) - "Sattachar" (on the right) **D:** 17,5-17 mm, **W:** 2,0 g, **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection. **VII-VIII c. Bronze.**

Pars Tasvirli Çaç Sikkeleri

I. Tip.

No: 184. **Av.** Sağ tarafa yönelen pars tasviri. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Ortada pek çok Çaç sikkelerinde görülen çatal şeklindeki damga yer almakta. Damga etrafında saat istikametine ters yönde yazılan Soğdça yazı yer almakta. E.V. Rtveladze buna benzer sikkedeki yazıyı *ccnk* ya da *ccny* γ[wβ]w - "Çaç hükümdarı" olarak okumuştur [Rtveladze, 1982, s.32, Res. 1, 6]. Biz ise bu sikkede saat yönünde 4'ten başlayan Soğdça yazıyı şimdilik soru işareti altında *c'cynk* γwβw? - "Çaç hükümdarı?" tarzında okumaktayız. **Ö:** 17 mm. **A:** 1,2 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - Chach, Ch 36]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:184

Av

Rv

The Coins of Chach with Description of a Leopard.

I. Type.

No: 184. **Av.** Description of a leopard turning to the right. At the side edge of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: a fork-like stamp specific to the coins of Chach. There is a Soghdian legwnd around it. The letter begins at against clockwise and is read: Prof. E.V. Rtveladze this kind of coins read as: *ccnk* or *ccny* γ[wβ]w - "The King Chach" [Rtveladze, 1982, p.32, Res. 1, 6]. Here we under question suggest reading Soghdian legend beginning at clockwise 4 o'clock as follows: *c'cynk* γwβw? - "The King of Chach?" **D:** 17 mm. **W:** 1,2 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru-Chach, Ch 36]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 185. Farklı baskı. *Av.* Bir üstteki sikkelerle aynı, sağ tarafa yönelen pars tasviri. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada bir üstteki sikkelerle aynı, çatal şeklindeki damga Ψ yer almakta. Damga etrafında saatin ters yönde 4'ten başlayan Soğdça yazıyı şimdilik soru işareti altında *c'cynk ywβw?* - "Çaç hükümdarı?" tarzında okumaktayız. **Ö:** 17 mm. **A:** 1,2 g. **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru - Chach, No: 21133]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 185. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the right. At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: a fork-like stamp Ψ . There is a Soghdian legend around it. Here we under question suggest reading Sodghdian legend beginning at clockwise 4 o'clock as follows: *c'cynk ywβw?* - "The King of Chach?". **D:** 17 mm. **W:** 1,2 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru-Chach, No: 21133]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 186. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı, sağ tarafa yönelen pars tasviri. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada üstteki sikkelerle aynı, çatal şeklindeki damga Ψ yer almakta. Damga etrafında saat istikametine ters yönde 4'te başlayan Soğdça yazıyı şimdilik soru işareti altında *c'cynk ywβw?* - "Çaç hükümdarı?" tarzında okumaktayız. **Ö:** 18 mm. **A:** 1,25 g. **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - Chach, No: 21110]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 186. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the right. At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: a fork-like stamp Ψ . There is a Soghdian legend around it. Here we under question suggest reading Sodghdian legend beginning at clockwise 4 o'clock as follows: *c'cynk ywβw?* - "The King of Chach?". **D:** 18 mm. **W:** 1,25 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - Chach, No: 21110]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 187. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı, sağ tarafa yönelen pars tasviri. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada üstteki sikkelerle aynı, çatal şeklindeki damga Ψ yer almakta. Damga etrafında saat istikametine ters yönde 4'te başlayan Soğdça yazıyı şimdilik soru işareti altında *c'cynk ywβw?* - "Çaç hükümdarı?" tarzında okumaktayız. **Ö:** 18 mm. **A:**

No: 187. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the right. At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: a fork-like stamp Ψ as the same as the ones below. There is a Soghdian legend around it. Here we under question suggest reading Sodghdian legend beginning at clockwise 4 o'clock as follows: *c'cynk ywβw?* - "The King of Chach?". **D:** 18 mm. **W:** 1,25 gr. **FO:** Tashkent

1,25 gr. B.Y: Taşkent bölgesi.
K.Y: Özel Koleksiyon - A-1.
VII-VIII yy., Bakır.

No: 188. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı, sağ tarafa yönelen pars tasviri. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada üstteki sikkelerle aynı, çatal şeklindeki damga Ψ yer almakta. Damga etrafında saatin tersi yönde 4'ten başlayan Soğdça yazıyı şimdilik soru işareti altında *c'cynk* [ɣwβw]? - "Çaç hükümdarı?" tarzında okumaktayız. **Ö:** 20-20 mm. **A:** 1,5 gr. **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. VII-VIII yy., Bakır.

Pars Tasvirli Anepigrafi Sikkeler

No: 189. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen pars tasviri, yer almakta. *Rv.* Ortada pek çok Çaç sikkelerinde görülen çatal şeklindeki damga Ψ bulunmaktadır. Yazı yok. Sikkenin yan köşesinde bezekler görülmektedir. **Ö:** 16 mm. **A:** 1,8 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru - Chach, No: 20679]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 190. Farklı baskı. *Av.* Bir üstteki sikkeyle aynı, sağ tarafa yönelen pars tasviri yer almakta. *Rv.* Ortada pek çok Çaç sikkelerinde görülen çatal şeklindeki damga Ψ yer almaktadır. Yazı bulunmamakta. Sikkenin yan köşesinde bezekler görülmektedir. **Ö:** 16 mm.

No:188

No: 188. Different mint. *Av.* Being the same as the ones below, description of a leopard turning to the right. At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: a fork-like stamp Ψ as the same as the ones below. There is a Soghdian legend around it. Here we under question suggest reading Soghdian legend beginning against at clockwise 4 o'clock as follows: *c'cynk* [ɣwβw]? - "The King of Chach?". **D:** 20-20 mm. **W:** 1,5 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection. VII-VIII c. Bronze.

Anepigraphic Coins with Description of a Leopard

No: 189. Description of a leopard turning to the right. *Rv.* On the center: a fork-like stamp Ψ specific to the coins of Chach. At the side edge of the coin there are round ornaments. There is not any legend. **D:** 16 mm. **W:** 1,8 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - Chach, No: 20679]. VII-VIII c. Bronze.

No:189

No:190

No: 190. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the right, the same as the ones below. *Rv.* On the center: a fork-like stamp Ψ similarly to the coins Chach. At the side edge of the coin there are round ornaments. There is not any legend. **D:** 16 mm. **W:** 1,8 gr.

A: 1,8 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - A-1. VII-VIII yy., Bakır.

Rv

FO: Tashkent region. PS: Personal collection - A-1. VII-VIII cc. Bronze.

No: 191. Farklı baskı. Av. Sağ tarafa yönelen pars tasviri bulunmakta. Rv. Silik olduğundan dolayı sikkenin arka yüzünde hiç bir işaret ya da yazı görülememektedir. Ö: 15.1 - 16.2 mm. A: 1,1 g, B.Y: Taşkent bölgesi. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #17516, Chach, Ch 36]. VII-VIII yy., Bakır.

No:191

Av

Rv

No: 191. Different mint. Av. Description of a leopard turning to the right. Rv. Because it is indistinct, there is any sign or legend on the reverse part of it. D: 15.1 - 16.2 mm. W: 1,1 gr. FO: Tashkent region. PS: Personal collection - [zeNo:ru - #17516, Chach, Ch 36]. VII-VIII c. Bronze.

II. Tip.

No: 192. Av. Sol tarafa yönelen, saldırıya hazır pars tasviri. Parsın yukarıya kaldırılan kuyruğu Sogd yazısında $\gamma w \beta w$ - "Hükümdar" kelimesiyle tasvir olunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. Rv. Ortada pek çok Çaç sikkelerinde görülen çatal şeklindeki damga yer almaktadır. Damganın üstünde prn - "Kut", sol yanında $\gamma w \beta w$ - "Hükümdar" ve sağ tarafında $(s)twcr/k$ - Stučar/k gibi Sogdça kelimeler yer almakta ve $prn \gamma w \beta w stwcr$ - "Kut sahibi hükümdar Stučar/k" anlamını taşımakta. Sikkenin yan köşesinde bezekler görülmektedir. Ö: 18 mm. A: 1,77 g, B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Özel Koleksiyon - A-1. VII-VIII yy., Bakır.

No:192

Av

Rv

II. Type.

No: 192. Av. Description of a leopard turning to the left, ready for an attack. There is the description of a leopard. There is a tail to the up and Soghdian legend: $\gamma w \beta w$ - "The King". At the side edge of the coin there are round ornaments. Rv. On the center: a fork-like stamp similarly to the coins of Chach. At the top of the coin the word prn - "The blessed", on the left side: $\gamma w \beta w$ - "The King" and on the right side: $(s)twcr/k$ - Stučar/k, and all means $prn \gamma w \beta w stwcr$ - "The blessed King Stučar/k". At the side edge of the coin there are ornaments. D: 18 mm. W: 1,77 gr. FO: Tashkent region. PS: Personal collection-[zeNo:ru-#17516, Chach, Ch 36]. VII-VIII c. Bronze.

No: 193. Farklı baskı. *Av.* Sol tarafa yönelen, saldırıya hazır pars tasviri. Parsın yukarıya kaldırılan kuyruğu Sogd yazısında $\gamma w\beta w$ - "Hükümdar" kelimesiyle tasvir olunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı, bir kısmı silik, çatal şeklindeki damga yer almaktadır. Damganın üstünde *prn* - "Kut", sol yanında $\gamma w\beta w$ - "Hükümdar" ve sağ tarafında *stwcr/k* - Stučar/k gibi Sogdça kelimeler yer almakta ve *prn* $\gamma w\beta[w]$ *stwcr/k?* - "Kut sahibi hükümdar Stučar/k" anlamını taşımaktadır. **Ö:** 17-18 mm. **A:** 1,77 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-2. VII-VIII yy., Bakır.

No:193

Rv

No: 193. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the left, ready for an attack. There is the description of a leopard. There is a tail to the up and Soghdian legend: $\gamma w\beta w$ - "The King". At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: a fork-like stamp, a part of which is indistinct. At the top of the coin the word *prn* - "The blessed", on the left side: $\gamma w\beta w$ - "The King" and on the right side: *(s)twcr/k* - Stuchar/k, and all means *prn* $\gamma w\beta w$ *stwcr* - "The blessed King Stuchar/k". **D:** 17-18 mm. **W:** 1,77 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection - A-2. VII-VIII c. Bronze.

No: 194. Farklı baskı. *Av.* Sol tarafa yönelen, saldırıya hazır, yelesi pars tasviri. Parsın yukarıya kaldırılan kuyruğu Sogd yazısında ($\gamma w\beta w$) - "Hükümdar" kelimesiyle tasvir olunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı, bir kısmı silik, çatal şeklindeki damga yer almaktadır. Damganın üstünde (*prn*) - "Kut", sol yanında $\gamma w\beta w$ - "Hükümdar" ve sağ tarafında *stwcr/k* - Stučar/k gibi Sogdça kelimeler yer almakta ve *prn* $\gamma w\beta[w]$ *stwcr/k?* - "Kut sahibi hükümdar Stučar/k" anlamını taşımaktadır. **Ö:** 20-20 mm. **A:** 2,0 g, **B.Y:** Kankatepe (Taşkent bölgesi). **K.Y:** Kendi Koleksiyonumuz. VII-VIII yy., Bakır.

No:194

Rv

No: 194. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the left, ready for an attack. The leopard is with a mane. There is a tail to the up and Soghdian legend: $\gamma w\beta w$ - "The King". At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: a fork-like stamp, a part of which is indistinct. At the top of the coin the word (*prn*) - "The blessed", on the left side: $\gamma w\beta w$ - "The King" and on the right side: *stwcr/k* - Stuchar/k, and all means *prn* $\gamma w\beta[w]$ *stwcr/k?* - "The blessed King Stuchar/k". **D:** 20-20 mm. **W:** 2,0 gr. **FO:** Kankatepe (Tashkent region). **PS:** Personal collection. VII-VIII c. Bronze.

No: 195. Farklı baskı. *Av.* Sol tarafa yönelen, saldırıya hazır, yeleli pars tasviri. Parsın yukarıya kaldırılan kuyruğu Sogd yazısında ($\gamma w\beta w$) - "Hükümdar" kelimesiyle tasvir olunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı, çatal şeklindeki damga yer almaktadır. Damganın üstünde *prn* - "Kut", sol yanında $\gamma w\beta w$ - "Hükümdar" ve sağ tarafında *stwcr/k* - Stučar/k gibi Soğdça kelimeler yer almakta ve *prn* $\gamma w\beta w$ (*stwcr/k?*) - "Kut sahibi hükümdar Stučar/k" anlamını taşımaktadır. **Ö:** 19-20 mm. **A:** 2,3 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** NBU-K-1, No: 65. VII-VIII yy., Bakır.

No:195

Av

Rv

No: 195. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the left, ready for an attack. The leopard is with a mane. There is a tail to the up and Soghdian legend: $\gamma w\beta w$ - "The King". At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: a fork-like stamp. At the top of the coin the word *prn* - "The blessed", on the left side: $\gamma w\beta w$ - "The King" and on the right side: *stwcr/k* - Stučar/k, and all means *prn* $\gamma w\beta w$ (*stwcr/k?*) - "The blessed King Stučar/k". **D:** 19-20 mm. **W:** 2,3 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection. NBU-K-1, No: 65. VII-VIII c. Bronze.

No: 196. Farklı baskı. *Av.* Sol tarafa yönelen, saldırıya hazır, yeleli pars tasviri. Parsın yukarıya kaldırılan kuyruğu Sogd yazısında ($\gamma w\beta w$) - "Hükümdar" kelimesiyle tasvir olunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı, çatal şeklindeki damga yer almaktadır. Damganın üstünde (*prn*) - "Kut", sol yanında ($\gamma w\beta w$) - "Hükümdar" ve sağ tarafında *stwcr/k* - Stučar/k gibi Soğdça kelimeler yer almakta ve (*prn* $\gamma w\beta w$) *stwcr/k?* - "Kut sahibi hükümdar Stučar/k" anlamını taşımaktadır. **Ö:** 19-20 mm. **A:** 2,3 g, **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** NBU-K-1, No: 65. VII-VIII yy., Bakır.

No:196

Av

Rv

No: 196. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the left, ready for an attack. The leopard is with a mane. There is a tail to the up and Soghdian legend: ($\gamma w\beta w$) - "The King". At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: a fork-like stamp. At the top of the coin the word (*prn*) - "The blessed", on the left side: ($\gamma w\beta w$) - "The King" and on the right side: *stwcr/k* - Stučar/k, and all means (*prn* $\gamma w\beta w$) *stwcr/k?* - "The blessed King Stučar/k". **D:** 19-20 mm. **W:** 2,3 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection. NBU-K-1, No: 65. VII-VIII c. Bronze.

Tam Olarak Çözilemeyen Sikkeler

No: 197. *Av.* Biraz sağa bakan, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü prens başı tasviri. Onun sağ tarafında büyük çaplı haç tasviri yer almakta. Başında değişik tip şapka bulunmaktadır. *Rv.* Ortada İslam öncesi Çaç (Taşkent) bölgesi sikkelerine özgü, çatal şeklinde damga yer almaktadır. Onun etrafında saatin tersi yönde başlayan Soğdça yazının izleri görülmekte, ancak silik olduğundan pek okunamamaktadır. **Ö:** 19.3-20.6 mm, **A:** 1,9 g. **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** NBU-K2-No:47. **VII-VIII yy., Bakır.**

The Coins Which Can not Be Proved at All

No: 197. *Av.* Description of the prince's head looking to the right. His faces are round and the eyes are slanting. On his right side there is the description of a large cross sign. And a different-shaped stamp on his head. *Rv.* On the center: there is a stamp similarly to the pre-Islamic coins of Chach (Tashkent). There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise. Here might be seen the footprints of the legend. But, because it is indistinct it can not be read. **D:** 19.3-20.6 mm. **W:** 1,9 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - NBU-K2-No:47. **II-VIII c. Bronze.**

No: 198. Farklı baskı. *Av.* Bir üstteki sikkeye benzer, biraz sağa bakan, yuvarlak yüzlü, çekik gözlü prens başı tasviri. Onun sağ tarafında büyük çaplı haç tasviri yer almakta. Başında değişik tip şapka bulunmaktadır. *Rv.* Ortada yukarıdaki sikkeye aynı çatal şeklinde damga yer almaktadır. Onun etrafında saatin tersi yönde başlayan Soğdça yazının izleri görülmekte, ancak silik olduğundan pek okunamamaktadır. **Ö:** 11.7-13.4 mm, **0.7 g.** **A:** 1,9 g. **B.Y:** Taşkent bölgesi. **K.Y:** NBU-K2-No: 50. **VII-VIII yy., Bakır.**

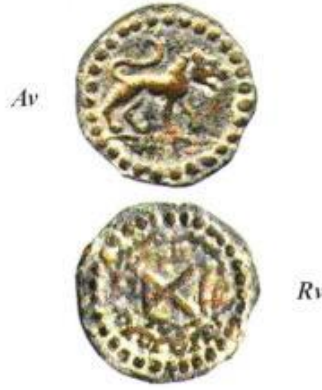
No: 198. Different mint. *Av.* Being the same as the coins below, description of the prince's head looking lightly to the right. His faces are round and the eyes are slanting. On his right side there is the description of a large cross sign. And a different-shaped stamp on his head. *Rv.* On the center: there is a stamp the same as the ones below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at clockwise. Here might be seen the footprints of the legend. But, because it is indistinct it can not be read at all. **D:** 11.7-13.4 mm. **W:** 1,9 gr. **FO:** Tashkent region. **PS:** Personal collection - NBU-K2-No: 50. **II-VIII c. Bronze.**

OTRAR BÖLGESİ SİKKELERİ
THE COINS OF OTRAR REGION

I. Tip.

No: 199. *Av.* Sağ tarafa yönelen pars tasviri. Otrar sikkelerindeki pars Çaç sikkelerinden farklı olarak daha büyük ve işlek darp olunduğu bilinmekte. Parsın ayakları altında doğru çizik bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada Eski Türk-Run yazısını andıran damga (işaret) \times yer almakta. Bu tip sikkeleri ilk olarak inceleyen O.İ. Smirnova mezkur işaretleri Eski Türk-Run yazısına benzetmiş ve N-uş tarzında okumuştur [Smirnova, 1981, s.57]. Damga etrafında saat istikametine ters yönde başlayan iki satırlık uzun bir Sogdça yazı bulunmakta. Ancak, yazı çok ufak harflerle verilmesi ve daha düzgün nüshalarının bulunmadığından şimdilik okunamamaktadır. **Ö:** 21 mm. **A:** 1,6 g, **B.Y:** Otrar? (Güney Kazakistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - No: 20482: Otrar]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:199

I. Type.

No: 199. *Av.* Description of a leopard turning to the right. It's been known that it's been minted as larger and most used. There is a straight line under the feet of the leopard. At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: the stamp (a sign) \times resembling an Old Turkic-Runic legend. When O.İ. Smirnova checked out this kind of coins first, she accepted these to be similar to the Old Turkic-Runic ones and read as: N-ush [Smirnova, 1981, p.57]. There is a Soghdian legend in two layers around it. The letter begins at against clockwise. But, due to the legend has been given with little letters and absence of its well-saved copies, it can not be read for now. **D:** 21 mm. **W:** 1,6 gr. **FO:** Otrar? (South Kazakhstan). **PS:** Personal collection [zeNo:ru - No: 20482: Otrar]. 50. **II-VIII c. Bronze.**

No: 200. Farklı baskı. *Av.* Bir üsttekiyle aynı, sağ tarafa yönelen pars tasviri. Parsın ayakları altında doğru çizik bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada Eski Türk-Run yazısını andıran damga (işaret) \times (yer almakta. Damga etrafında saatin tersi yönde başlayan iki satırlık uzun bir Soğdça yazı bulunmakta. Ancak, yazı çok ufak harflerle verilmesi ve daha düzgün nüshalarının bulunmadığından şimdilik okunamamaktadır. **Ö:** 21 mm. **A:** 2,23 g. **B.Y:** Otrar? (Güney Kazakistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - No: 3388: Otrar]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 201. Farklı baskı. *Av.* Üsttekilerle aynı, sağ tarafa yönelen pars tasviri. Parsın ayakları altında doğru çizik bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada Eski Türk-Run yazısını andıran damga (işaret) \times (yer almakta. Damga etrafında saatin tersi yönde başlayan iki satırlık uzun bir Soğdça yazı bulunmakta. Ancak, yazı çok ufak harflerle verilmesi ve daha düzgün nüshalarının bulunmadığından şimdilik okunamamaktadır. **Ö:** 21 mm. **A:** 2,2 g. **B.Y:** Otrar? (Güney Kazakistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - Chach, Ch 32]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 202. Smirnova, No: 1578. Farklı baskı. *Av.* Üsttekilerle aynı, sağ tarafa yönelen pars tasviri. Parsın ayakları altında doğru çizik bulunmakta.

No:200

Av

Rv

No: 200. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the right. It's been known that it's been minted as larger and most used. There is a straight line under the feet of the leopard. At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: the stamp (a sign) \times resembling an Old Turkic-Runic legend. There is a Soghdian legend in two layers around it. The letter begins at against clockwise. But, due to the legend has been given with little letters and absence of its well-saved copies, it can not be read for now. **D:** 21 mm. **W:** 2,23 gr. **FO:** Otrar? (South Kazakhstan). **PS:** Personal collection - [zeNo:ru-No: 3388: Otrar]. **50. II-VIII c. Bronze.**

No:201

Av

Rv

No: 201. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the right. It's been known that it's been minted as larger and most used. There is a straight line under the feet of the leopard. At the side edge of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: the stamp (a sign) \times resembling an Old Turkic-Runic legend. There is a Soghdian legend in two layers around it. The letter begins at against clockwise. But, due to the legend has been given with little letters and absence of its well-saved copies, it can not be read for now. **D:** 21 mm. **W:** 2,2 gr. **FO:** Otrar? (South Kazakhstan). **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru - Chach, Ch 32]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 202. Smirnova, No: 1578. Different mint. *Av.* Being the same as the coins below, description of a leopard turning to the right. There is a

Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Ortada Eski Türk-Run yazısını andıran damga (işaret) \times yer almakta. Damga etrafında saatin tersi yönde başlayan iki satırlık uzun bir Sogdça yazı bulunmakta. Ancak, yazı çok ufak harflerle verilmesi ve daha düzgün nüshalarının bulunmadığından şimdilik okunamamaktadır. **Ö:** 20 mm. **A:** 2,44 g. **B.Y:** Çangalzar (Güney Kazakistan). **K.Y:** ÖzTM-1. VII-VIII yy., **Bakır.**

No:202

Av

Rv

straight line under the feet of the leopard. At the side edge of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: the stamp (a sign) \times resembling an Old Turkic-Runic legend. There is a Soghdian legend in two layers around it. The letter begins at against clockwise. But, due to the legend has been given with little letters and absence of its well-saved copies, it can not be read for now. **D:** 20 mm. **W:** 2,44 gr. **FO:** Cangalzar (South Kazakhstan). **PS:** UzTM-1. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 203. Farklı baskı. **Av.** Üsttekilerle aynı, sağ tarafa yönelen pars tasviri. Parsın ayaklarının altında çizgi bulunmakta. Sikkenin etrafında yuvarlak bezekler yer almakta ve daha sonradan yapıldığı anlaşılan delik bulunmaktadır. **Rv.** Ortada Eski Türk-Run yazısını andıran damga (işaret) \times yer almakta. Damga etrafında saatin tersi yönden başlayan iki satırlık uzun bir Sogdça yazı bulunmakta. Ancak, yazının çok ufak harflerle yazılması ve daha düzgün nüshalarının bulunamaması okunmayı engellemektedir. **Ö:** 20 mm. **A:** 2,44 g. **B.Y:** Kırgızistan. **K.Y:** Kamışev, No: 16 [Şifre-O-1]. VII-VIII yy., **Bakır.**

No:203

Av

Rv

No: 203. Different mint. **Av.** Being the same as the coins below, description of a leopard turning to the right. There is a straight line under the feet of the leopard. At the side edge of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: the stamp (a sign) \times resembling an Old Turkic-Runic legend. There is a Soghdian legend in two layers around it. The letter begins at against clockwise. But, due to the legend has been given with little letters and absence of its well-saved copies, it can not be read for now. **D:** 20 mm. **W:** 2,44 gr. **FO:** Kyrgyzstan. **PS:** Kamışev, No:16 [Şifre-O-1]. VII-VIII c. **Bronze.**

No: 204. Farklı baskı. **Av.** Üsttekilerle aynı, sağ tarafa yönelen pars tasviri. Parsın ayaklarının altında çizgi bulunmakta. Sikkenin etrafında yuvarlak bezekler yer almakta. **Rv.** Ortada Eski Türk-Run yazısını andıran damga (işaret) \times bulunmakta. Damganın etrafında saatin tersi yönden başlayan iki satırlık yazısı

No:204

Av

No: 204. Different mint. **Av.** Being the same as the coins below, description of a leopard turning to the right. There is a straight line under the feet of the leopard. At the side edge of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: the stamp (a sign) \times resembling an Old Turkic-Runic legend. There is a Soghdian legend in two layers around it. The letter begins at

silik Sogdça yazı bulunmakta. Ancak, yazı çok ufak harflerle yazıldığı ve daha düzgün nüshaları bulunamadığı için okunamamaktadır. **Ö:** 21 mm. **A:** 2,75 g, **B.Y:** Kuyruk-töbe (Güney Kazakistan). **K.Y:** KazAE - Rask. VII, No: 54. **VII-VIII yy., Bakır.**

Otrar Bölgesi Anepigrafi Sikkeleri I. Tip.

No: 205. Smirnova No: 1580. **Av.** Üstteki sikkelere benzer, biraz küçük çapta pars tasviri. Parsın ayakları altında çizgi bulunmakta. Sikkenin kenarında yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Ortada Eski-Türk-Run yazısına benzer, Tüргеş Kağanlığı sikkelerine özgü damgayla aynı damga (işaret) yer almakta. Araştırmacılara göre bu işaret Eski Türk alfabesindeki *at* (t¹) harfinden gelmektedir [Smirnova, s. 395]. Yazı yoktur. **Ö:** 18 mm. **A:** 1,8 g, **B.Y:** Otrar (Güney Kazakistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - No: 8949, Otrar; sogdcoins.narod.ru - Chach, Ch33]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 206. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerle aynı, biraz küçük çapta pars tasviri. Parsın ayaklarının altında çizgi bulunmaktadır. **Rv.** Ortada bir üstteki sikkyle aynı damga (işaret) yer almakta. Yazı yoktur. **Ö:** 19 mm. **A:** 2,3 g, **B.Y:** Otrar (Güney Kazakistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - No: 16328: S1580, Otrar]. **VII-VIII yy., Bakır.**

Rv

against clockwise. But, due to the legend has been given with little letters and absence of its well-saved copies, it can not be read for now. **D:** 21 mm. **W:** 2,75 gr. **FO:** Kuyruk-tube (South Kazakhstan). **PS:** KazAE-Rask. **VII-VIII c. Bronze.**

Anepigraphic Coins of Otrar Region II. Type.

No: 205. Smirnova No: 1580. **Av.** Being the same as the coins below, description of a leopard turning to the right. There is a straight line under the feet of the leopard. At the side edge of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: the stamp (a sign) resembling an Old Turkic-Runic legend. There is a Sogdian legend in two layers around it. The letter begins at against clockwise. But, due to the legend has been given with little letters and absence of its well-saved copies, it can not be read for now. **D:** 18 mm. **W:** 1,8 gr. **FO:** Otrar (South Kazakhstan). **PS:** [zeNo:ru-No: 8949, Otrar; sogdcoins.narod.ru-Chach, Ch33]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 206. Different mint. **Av.** Being the same as the coins below, description of a leopard with a little size. There are straight lines under the feet of the leopard. **Rv.** On the center: the same stamp (a sign) as the one below. There is not any legend. **D:** 19 mm. **W:** 2,3 gr. **FO:** Otrar (South Kazakhstan). **PS:** [zeNo:ru-No:16328: S1580,Otrar]. **VII-VIII c. Bronze.**

No:205

Av

Rv

No:206

Av

Rv

No: 207. Farklı baskı. **Av.** Bir üstteki sikkıyla aynı, biraz küçük çapta pars tasviri. Parsın ayaklarının altında çizgi bulunmaktadır. **Rv.** Ortada bir üstteki sikkıyla aynı damga (işaret) 𐰽 yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. **Ö:** 18 mm. **A:** 1,8 g, **B.Y:** Kırgızistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - Kamışev, No: 17 (Şifre - O-2). **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 208. **Av.** Üstteki sikkelere benzer, biraz küçük çapta pars tasviri. Parsın ayaklarının altında çizgi bulunmakta. Sikkenin kenarında yuvarlak bezekler yer almaktadır. **Rv.** Ortada Eski-Türk-Run yazısına benzer, Tırgeş Kağanlığı sikkelerine özgü damgayla aynı damga 𐰽 yer almakta. Araştırmacılara göre bu işaret Eski Türk alfabesindeki *ät* (*t*¹) harfinden gelmektedir [Smirnova, s. 395]. Yazı bulunmamaktadır. **Ö:** 18 mm. **A:** 1,8 g, **B.Y:** Otrar (Güney Kazakistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-No:8949,Otrar; sogdcoins.narod.ru-Chach, Ch33]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No:207

Rv

No:208

Rv

No: 207. Different mint. Av. Being the same as the coins below, description of a leopard with a little size. There is a straight line under the feet of the leopard. **Rv.** On the center: the same stamp (a sign) 𐰽 as the one below. There is not any legend. **D:** 18 mm. **W:** 1,8 gr. **FO:** Kyrgyzstan. **PS:** - Kamışev, No:17 (Sifre-O-2). **VII-VIII c. Bronze.**

No: 208 Av. Being the same as the coins below, description of a leopard with a little size. There is a straight line under the feet of the leopard. At the side edge of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: the stamp (a sign) 𐰽 on which the legend similarly to the Old Turkic-Runic calligraphy and belongs to the coins of the Qaghanate of Turgesh. According to the investigations, this sign comes from the letter *ät* (*t*¹) of Old Turkic alphabet [Smirnova, s. 395]. There is not any legend. **D:** 18 mm. **W:** 1,8 gr. **FO:** Otrar (South Kazakhstan). **PS:** - [zeNo:ru - No: 8949, Otrar; sogdcoins. narod.ru-Chach, Ch33]. **VII-VIII c. Bronze.**

FERGANE VADİSİ KÖKTÜRK SİKKELERİ
TURKIC COINS OF FERGHANA VALLEY

I. Tip. Eski Türk Run - Soğd Yazılı Sikkeler

No: 209. *Av.* Uzun saçlı, çekik gözlü, ince bıyıklı hükümdar başı tasviri. Sağ ve sol tarafında Eski Türk-Run yazılı cümle yer almaktadır. Sol tarafındaki yazı **qğn** (Qağan) - "Kağan" okunmaktadır. Sağ tarafındaki yazı oldukça siflik olup, **knm?** gibi harflerden oluşmakta, ancak anlam kazanmamaktadır. *Rv.* Ortada Jabgu Kağan ve Tun Jabgu Kağan sikkelerinde görülen damgaya benzeyen damga **ʃʃ** yer almaktadır. Damga etrafında saat istikametine ters yönelik 3'ten başlayan Soğdça yazı bulunmaktadır. Bu yazıyı kesin olmamakla beraber şimdilik **γ'γ [n] pny?** - "Kağan parası?" tarzında okumaktayız. **Ö:** 20,2 mm. **A:** 2 gr. **B.Y:** Kuva (Fergane vadisi), **K.Y:** Fergane Müzesi - No:1. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 210. Farklı baskı. *Av.* Bir üsttekiyle hemen hemen aynı, uzun saçlı, çekik gözlü, ince bıyıklı hükümdar başı tasviri. Sağ ve sol tarafında Eski Türk-Run yazılı cümle yer almaktadır. Sol tarafındaki yazı **qğn** (Qağan) - "Kağan"

No:209

I. Type. The Coins with Old Turkic Runic -Soghdian Legends.

No: 209. *Av.* Description of the prince's head with long hairs, slanting eyes and a thin moustache. On the right and left sides there are Old Turkic-Runic legends. The legend on his left side, is read as: **qğn** (Qaghan) - "The King". Because the legend on the right side is indistinct, consisted of thw words such as **knm?**, but has no meaning. *Rv.* On the center: the stamp **ʃʃ** very closer to the coins of Jabgu Kaghan and Tun Jabgu Kaghan. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 3 o'clock. And we under question suggest reading this as: **γ'γ [n] pny?** - "The money? of Kaghan". **D:** 20,2 mm. **W:** 2 gr. **FO:** Kuva (Fergane valley). **PS:** Fergane Muzesi-No:1. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 210. Different mint. *Av.* Being very same as the ones below, description of the prince's head with long hairs, slanting eyes and a thin moustache. On the right and left sides there is Old Turkic-Runic legend. The legend on

okunmaktadır. Sağ tarafındaki yazı ise **knm?** gibi harflerden oluşmakta, ancak anlam kazanmamaktadır. **Rv.** Ortada üsttekiyle aynı damga **Մ** yer almaktadır. Damga etrafında saat istikametine ters yönelik 9'dan başlayan Soğdça yazı bulunmaktadır. Harfler tam olarak korunmadığından dolayı bu yazıyı kesin olmamakla birlikte şimdilik $\gamma' \gamma' n$ [*pn*]? - "Kağan parası?" tarzında okumaktayız. **Ö:** 20 mm. **A:** 2 gr. **B.Y:** Kuva (Fergane vadisi), **K.Y:** Fergane Müzesi - No:2. VII-VIII yy., Bakır.

No:210

Av

Rv

his left side, is read as: **qğn** (Qaghan) - "The King". Because the legend on the right side is indistinct, consisted of thw words such as **knm?**, but has no meaning. **Rv.** On the center: the same stamp **Մ** as the one below. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 9 o'clock. Due to the legend hasn't been saved well, here we under question suggest reading this as: $\gamma' \gamma' [n]$ *pn*? - "The money? of Kaghan". **D:** 20 mm. **W:** 2 gr. **FO:** Kuva (Fergane valley). **PS:** Fergane Muzesi-No:2. VII-VIII c. Bronze.

II. Tip. "Farn Bagi" Unvanlı Sikkeler

No: 211. **Av.** Biraz sol tarafa bakan, kafasında değişik tip şapka/börk bulunan hükümdar başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. Kulağında küpe bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. **Rv.** Ortada başta Tun Yabgu Kağan ve Yabgu Kağan sikkeleri olmak üzere Çaç bölgesinden bulunan bir çok sikkelerde görülen damgaya benzer, ancak bazı farklılıkları olan damga **Մ** yer almakta. Damganın etrafında saat istikametine ters yönde başlayan Soğdça yazı bulunmaktadır. Bu sikkenin diğer nüshasındaki bir kısmı silik yazıyı O.İ. Smirnova *prn βγγ δ'r/N'R* olarak okumuştur [Smirnova, s. 356, No: 1480]. Bizce, büyük ihtimalle mezkur cümle sonradan daha sağlam çeşitlerinin bulunmasıyla *prn βγγ γ' γ' n* - İlahi Kut (sahibi)

No:211

Av

Rv

II. Type. The Coins with the Title of "Farn Bagi"

No: 211. **Av.** Description of the King's head wearing a different-shaped cap-decoration on, turns lightly to the left. His faces are round, the eyes are almond-shaped. There is an earring on his ears. At the side edge of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: the stamp **Մ** having been known first as the coins of Tun Yabgu Kaghan and Yabgu Kaghan similarly to the coins found from Chach region, but has differences. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise. O.İ. Smirnova read this legend a part of the copies of which was indistinct as follows: *prn βγγ δ'r/N'R* [Smirnova, p. 356, No: 1480]. According to us, with strong probability, after finding of the well-saved copies, here might be made up this statement: *prn βγγ γ' γ' n* - The divine and blessed

Kağan" olarak yeniden kurulabilir. Ö: 23 mm. A: 2,5 g. B.Y: Fergane vadisi. K.Y: Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-No: 20212, Fergana]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 212. Farklı baskı. *Av.* Bir üstteki sikkeyle aynı, ancak ondan farklı olarak doğruya bakan, kafasında değişik tip şapka/börk taşıyan hükümdar başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. Kulağında küpe bulunmakta. Sikkenin sağ tarafında sonradan yapılmış delik bulunmaktadır. *Rv.* Ortada bir üstteki sikke damgasına benzer, biraz farklılık \mathfrak{X} damga bulunmakta. Damganın etrafındaki saat istikametine ters yönde başlayan Soğdça yazı *prn* ($\beta\gamma\gamma$) .. "İlahi Kut.." olarak okunmaktadır. Ö: 23 mm. A: 2,5 g. B.Y: Kankatepe (Taşkent bölgesi). K.Y: Kendi Koleksiyonumuz. VII-VIII yy., Bakır.

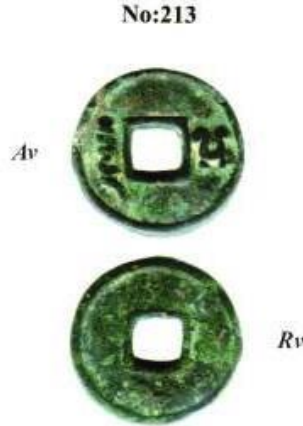

Kaghan". D: 20 mm. W: 2 gr. FO: Kuva (Fergane valley). PS: Fergane Muzesi - No:2. VII-VIII c. Bronze.

No: 212. Different mint. *Av.* Description of the King's head wearing a different-shaped cap – decoration on, turns to the straight. His faces are round, the eyes are almond-shaped. There is an earring on his ears. On the right side of the coin there is a hole made after mint. *Rv.* On the center: the same stamp \mathfrak{X} as the one below, but differs a little. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise and is read: *prn* ($\beta\gamma\gamma$) .. - "The blessed.." D: 23 mm. W: 2,5 gr. FO: Kankatepe (Tashkent region). PS: Personal collection. VII-VIII cc. Bronze.

III. Tip. "Kağan" Unvanlı Sikkeler

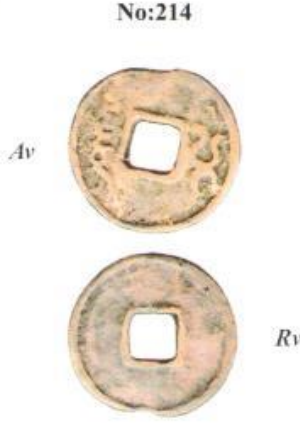
No: 213. *Av.* Ortada dörtgen delik bulunan sikke. Onun sol tarafında yukarıdan aşağıya doğru Soğdça yazı yer almakta. Yazı O. İ. Smirnova tarafından $\gamma' \gamma' n$ - "Kağan" olarak okunmuştur [Smirnova, s. 338-339, No: 1435], deliğin sağ tarafında ise Fergane sikkelerine özgü damga \mathfrak{X} yer almaktadır. *Rv.* Sikkenin ters tarafında yazı ya da herhangi bir işaret bulunmamaktadır. Ö: 28 mm, A: 5,4 g. B.Y: Fergane vadisi. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - No:15829; Fergana]. VII-VIII yy., Bakır.

III. Type. The Coins with the Title of "Kaghan"

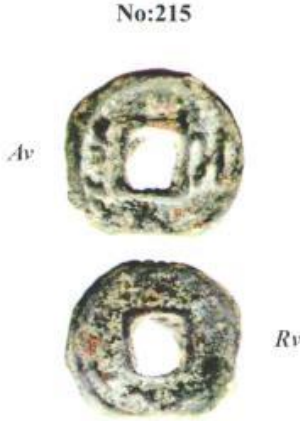
No: 213. *Av.* The coin with a hole on the center. On the left side: a Soghdian legend from up to the down. The legend was read by O.I.Smironova as follows: $\gamma' \gamma' n$ - "The Kaghan". [Smirnova, p. 338-339, No: 1435]. There is a stamp \mathfrak{X} belonging to the coins of Ferghana on the right side of the hole. *Rv.* There is not any legend or sign on the reverse part of the coin. D: 28 mm. W: 5,4 gr. FO: Ferghana valley. PS: Personal collection. - [zeNo:ru - No:15829; Ferghana]. VII-VIII c. Bronze.

No: 214. Farklı baskı. *Av.* Bir üstteki sikkıyla aynı, ortada dörtgen delik bulunan sikke. Onun sol tarafında yukarıdan aşağıya doğru üstteki sikkeden farklı biçimde yazılan Soğdça yazıda $\gamma' \gamma' n$ - "Kağan" kelimesi yer almakta. Deliğin sağ tarafında ise bir üstteki sikkedeki damgaya benzer, ancak biraz farklı, daha büyük çaplı damga X bulunmaktadır. *Rv.* Sikkenin ters tarafında yazı ya da herhangi bir işaret bulunmamaktadır. $\text{Ö: 15 mm, A: 1,3 g, B.Y: Fergane vadisi. K.Y: Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-32308]. VII-VIII yy., Bakır.}$

No: 214. Different mint. *Av.* Being as the same as the coin below, there is a square hole on the center. On the left side of it: differing from the coin below, there is the Soghdian legend $\gamma' \gamma' n$ - "The Kaghan". On the right side of it, being the same as the stamps of the coin below there is a stamp X in a large size. *Rv.* There is not any legend or sign on the reverse part of the coin. **D: 15 mm. W: 1,3 gr. FO: Ferghana valley. PS: Personal collection.-[zeNo:ru-32308]. VII-VIII c. Bronze.**

No: 215. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı, ortada dörtgen delik bulunan sikke. Onun sol tarafında yukarıdan aşağıya doğru üstteki sikkeden farklı biçimde yazılan Soğdça yazıda $\gamma' \gamma' n$ - "Kağan" kelimesi yer almakta. Deliğin sağ tarafında ise üstteki sikkelerdeki damgaya benzer, ancak biraz farklı damga X bulunmaktadır. *Rv.* Sikkenin ters tarafında, dörtgen deliğin altında Soğdça yazı bulunmakta. Yazıyı ilk olarak çözmeye çalışan O. İ. Smirnova $\gamma' \gamma' n$ - "Alga" olarak okumuştur [Smirnova, 1981, s. 340, No: 1441], ancak M. Ishakov bu yazıyı $\gamma' l' k' - "Il-ākā"$ tarzında okumuş ve Eski Türkçe unvan olarak açıklamıştır [Ishakov, 1991, s. 270]. Bizce her iki okuyuşu da benimsemek güç. Çünkü, ikinci harf $-l'$ ünsüzüne değil, daha çok $-k$ ya da $-r$ ünsüzüne benzemektedir. Belki de onun $[r]k' \gamma' n$? - "Tegin"? (unvan) ya da $[\beta]r' \gamma' n$? - "Fergane?" olması muhtemeldir. $\text{Ö: 22.3 mm, A: 2,7 g, B.Y: Fergane vadisi. K.Y: Özel Koleksiyon-[www.sogdian coins.htm- No: 2]. VII-VIII yy., Bakır.}$

No: 215. Different mint. *Av.* Being as the same as the coin below, there is a square hole on the center. On the left side of it: differing from the coin below, there is the Soghdian legend $\gamma' \gamma' n$ - "The Kaghan". On the right side of it, being the same as the stamps of the coin below, but a little bit different stamp X . *Rv.* On the reverse part of the coin, under the square hole there is a Soghdian legend. When O.I.Smirnova tried to prove the legend first she read it as follows: $\gamma' \gamma' n$ - "Alga". [Smirnova, 1981, s. 340, No: 1441], but M. Ishakov has read this as: $\gamma' l' k' - "Il-ākā"$ and tried to explain this to be the Old Turkic title. As to me, both readings ought to be acceptable. Because, here the second letter looks like not to the consonant of $-l'$, but to the $-k$ or $-r$. Perhaps, it might be $[r]k' \gamma' n$? - "Tegin"? (the title) or $[\beta]r' \gamma' n$? - "Fergane?". **D: 22.3 mm. W: 2,7 gr. FO: Ferghana valley. PS: Personal collection.-[www.sogdian coins.htm- No: 2]. VII-VIII c. Bronze.**

No: 216. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı, ortada dörtgen delik bulunan sikke. Onun sol tarafında yukarıdan aşağıya doğru üstteki sikkeden farklı biçimde yazılan Soğdça yazıda $\gamma' \gamma' n$ - "Kağan" kelimesi yer almakta. Delğin sağ tarafında ise üstteki sikkelerdeki damgaya benzer, ancak biraz farklı damga \mathcal{M} bulunmaktadır. *Rv.* Sikkenin ters tarafında, dörtgen delğin altında Soğdça yazı muhtemelen $[t]k' \gamma n?$ - "Tegin"? (unvan) ya da $[\beta]r \gamma n?$ - "Fergane?" okunmaktadır. \bar{O} : 21.2-22.0 mm, A: 2.8 g, B.Y: Fergane vadisi. K.Y: Özel Koleksiyon-[zeNo: ru-No: 16987, Fergana]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 216. Different mint. *Av.* Being as the same as the coin below, there is a square hole on the center. On the left side of it: differing from the coin below, there is the Soghdian legend $\gamma' \gamma' n$ - "The Kaghan". On the right side of it, being the same as the stamps of the coin below, but a little bit different stamp \mathcal{M} . *Rv.* On the reverse part of the coin, under the square hole there is a Soghdian legend. Perhaps this might be read as: $[t]k' \gamma n?$ - "Tegin"? (the title) or $[\beta]r \gamma n?$ - "Ferghana?" \bar{D} : 21.2-22.0 mm. \bar{W} : 2.8 gr. **FO:** Ferghana valley. **PS:** Personal collection. -[www.soghdian.coins.htm- No: 2]. VII-VIII c. **Bronze.**

IV. Tip. Fergane Tutukları Sikkeleri

No: 217. *Av.* Ortada dörtgen delik bulunan sikke. Onun etrafında saat istikametine ters yönde yazılan Soğdça yazı ve damga \mathcal{M} yer almakta. Bu tip sikkeleri ilk olarak çözen O. İ. Smirnova dörtgen delğin sağ tarafında yer alan damgayı Runik \mathcal{A} ş harfinden oluştuğunu ve yazının da $l'pw? \gamma' \gamma' n twtw\gamma$ - "Alp Kağan Tutuğu" olarak okumuştur [Smirnova, 1981, s.341, No:1445], ancak V. A. Livşits $twtw\gamma\mathcal{A}$ $\delta pw \gamma' \gamma' n$ - "Tutmyş Alpu-Kağan" tarzında okumayı uygun görmüştür [Baratova, 1999, s.234]. Bizce Smirnova'nın okuyuşu doğrudur. Çünkü daha sağlam korunan bu sikkedeki Soğdça yazılar tam olarak bu görüntü doğrulamaktadır. Ancak, "Alp Kağan Tutuğu" şeklinde okumak daha uygun olacaktır. Zaten Uyğur kağanlarının ismi

IV. Type. The Coins of Tutuks of Ferghane

No: 217. *Av.* There is a square hole on the center. There is a Soghdian legend and stamp \mathcal{M} around it. The letter begins at against clockwise. When O.I.Smirnova tried to prove the legend first she accepted the stamp on the right side of the square hole as written with Runic letters of \mathcal{A} ş and read the legend as follows: $l'pw? \gamma' \gamma' n twtw\gamma$ - "Alpu Kaghan Tutuk" [Smirnova, 1981, s.341, No:1445], but V.A. Livshits approved this as: $twtw\gamma\mathcal{A}$ $\delta pw \gamma' \gamma' n$ - "Tutmysh Alpu-Kaghan" [Baratova, 1999, s. 234]. In our opinion, Smirnova's readings are correct. Because, the well-saved Soghdian inscription proves this version. But, to read this as "An arrested man of Alp Kaghan" is far more possible. And it is known that the name of Uyghur King was also written as

de buna yakın tarzda yazılır. Örneğin, 779-789 senelerinde hükümdarlık yapan Uygur kağanının adı Karabalgasun yazıtında Sogd yazısıyla 'rpw ṛwtṛwṛ ṛrk' ṛ'ṛ'n - "Alp Kutluğ Bilge Kağan" şeklinde geçmektedir [Rybatzki, 2000, p. 239]. **Rv.** Sikkenin ters tarafında yazı ya da her hangi bir işaret yoktur. **Ö:** 17 mm, **A:** 1,8 g. **B.Y:** Fergane vadisi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - FR 7]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 218. Farklı baskı. **Av.** Bir üstteki sikkeyle aynı, ortada dörtgen delik bulunan sikke. Onun etrafında saat istikametine ters yönde yazılan Sogdça yazı ve damga ✕ yer almakta. Damganın etrafında Sogd yazısında 'lpw? ṛ'ṛ'n twṛwṛ - "Alp Kağan Tutuk" cümlesi yer almakta. **Rv.** Sikkenin ters tarafında yazı ya da her hangi bir işaret yoktur. **Ö:** 15 mm, **A:** 1,3 g. **B.Y:** Fergane vadisi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru-No:5463: Sogdiana, Fergana]. **VII-VIII yy., Bakır.**

V. Tip.

No: 219. **Av.** Dörtgen deliklilerden farklı olarak bu yuvarlak delikli sikkenin üst kısmında daha sonradan basılmış (kontmark) Sogdça yazı yer almakta. Yazı araştırmacılar tarafından *prn* - "Kut" olarak okunmuştur [Baratova, 2004, s. 23]. **Rv.** Sikkenin ters tarafında deliğin üst kısmında Sogdça yazı bulunmakta ve *pnv* - "sikke" okunmaktadır [Baratova, 2004, s. 24]. **Ö:** 13-14 mm, **A:** 0,50 g. **B.Y:** Kuva (Fergane vadisi). **K.Y:** SamAE - KB]. **VII-VIII yy., Bakır.**

similar to this one. For an example, the name of the Uyghur King that ruled in 779-789 A.D.s which passed in the inscriptions of Karabalgasun with Soghdian letters as: 'rpw ṛwtṛwṛ ṛrk' ṛ'ṛ'n - "Alp Kutluğ Bilge Kaghan". [Rybatzki, 2000, p. 239]. **Rv.** There is not any letter or sign on the reverse part of the coin. **D:** 17 mm. **W:** 1,8 gr. **FO:** Ferghana valley. **PS:** Personal collection. -[sogdcoins. narod.ru- FR 7]. **VII-VIII c. Bronze.**

No: 218. Different mint. **Av.** There is a square hole on the center. There is a Soghdian legend and stamp ✕ around it. The letter begins at against clockwise and is read: 'lpw? ṛ'ṛ'n twṛwṛ - "Alpu Kaghan Tutuk". **Rv.** There is not any letter or sign on the reverse part of the coin. **D:** 15 mm. **W:** 1,3 gr. **FO:** Ferghana valley. **PS:** Personal collection. -[zeNo:ru-No:5463: Sogdiana, Ferghana]. **VII-VIII c. Bronze.**

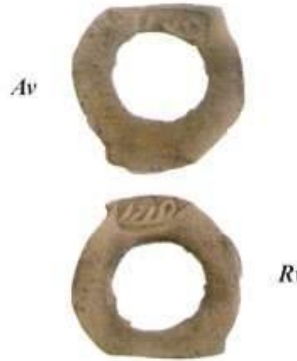
V. Type.

No: 219. **Av.** Differing from the coins with a square hole, it is with a round hole. There is a Soghdian legend made after mint (kontmark) on the upper part of the coin. The legend was read by the researchers as follows: *prn* - "The blessed. [Baratova, 2004, p.23]. **Rv.** There is a Soghdian legend on the reverse part of the coin and on the upper part of the hole. And it is read as: *pnv* - "the coin" [Baratova, 2004, p.24]. **D:** 13-14 mm. **W:** 0,50 gr. **FO:** Kuva (Ferghana valley). **PS:** SamAE-KB]. **VII-VIII c. Bronze.**

No:218

No:219

SOĞD BÖLGESİ TÜRK-SOĞD ASILLI SÜLALELERİN SİKKELERİ
COINS OF TURKO-SOGHDIAN ORIGIN DYNASTIES OF SOGHD REGION

SEMERKANT SİKKELERİ
THE COINS OF SEMARKAND

I. Tip. Anepiğrafik Sikkeler

No: 220. Av. Biraz sola bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafif çekik ve badem biçiminde. Arkaya taranmış uzun saçları örgülü olduğu görülmekte. Kulağında küpe var. **Rv.** Ortada İslam öncesi Merkezi (Semerkant) Soğd'a özgü damga Ƴ yer almakta. Yazı yok. **Ö:** 23 mm, **A:** 4,7 g, **B.Y:** Semerkant? **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru -No: 5787: S0001 Soghdiana]. **VI-VII yy., Bakır.**

Av

Rv

I. Type. Anepigraphic Coins

No: 220. Av. Description of the prince's head looking lightly to the left. His faces are round, the eyes are slightly slanting and almond-shaped. It is clear that his long hairs are combed to the back. There is an earring on his ears. **Rv.** On the center: there is a stamp belonging to the pre-Islamic coins of Central Soghd (Samarqand) in the form of Ƴ. There is any letter. **D:** 23 mm. **W:** 4,7 gr. **FO:** Semarkand? **PS:** Personal collection-[zeNo:ru -No: 5787: S0001 Soghdiana]. **VI-VII c. Bronze.**

No: 221. Farklı baskı. Av. Bir üstteki sikkıyla aynı, biraz sola bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafif çekik ve badem biçiminde. Arkaya taranmış uzun saçlarının örgülü olduğu görülmekte. Kulağında küpe bulunmakta.

Av

No: 221. Different mint. Av. Description of the prince's head looking lightly to the left. His faces are round, the eyes are slightly slanting and almond-shaped. It is clear that his long hairs are combed to the back. There is an earring on his ears. **Rv.**

Rv. Ortada bir üsttekiyle aynı, Ƴ şeklindeki damga yer almakta. Yazı yok. **Ö:** 22 mm, **A:** 3.50 g, **B.Y:** Semerkant? **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru - No:1823:S0001,East Sogdiana]. **VI-VII yy., Bakır.**

Rv

On the center: there is a stamp Ƴ as the same as the ones below, in the form of Y. There is any letter. **D:** 22 mm. **W:** 3.50 gr. **FO:** Samarqand? **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-No:1823: S0001,East Sogdiana]. **VI-VII c. Bronze.**

No: 222. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerle aynı, biraz sola bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafif çekik ve badem biçiminde. Arkaya taranmış uzun saçları örgülü olduğu görülmekte. Kulağında küpe var. **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı, Ƴ şeklindeki damga yer almakta. Yazı yok. **Ö:** 22 mm, **A:** 3.50 g, **B.Y:** Semerkant? **K.Y:** Özel Koleksiyon-A-1. **VI-VII yy., Bakır.**

No:222

Av

Rv

No: 222. Different mint. **Av.** Description of the prince's head looking lightly to the left. His faces are round, the eyes are slightly slanting and almond-shaped. It is clear that his long hairs are combed to the back. There is an earring on his ears. **Rv.** On the center: there is a stamp Ƴ On the center: there is a stamp as the same as the ones below, in the form of Y. There is not any letter. **D:** 22 mm. **W:** 3.50 gr. **FO:** Samarqand? **PS:** Personal collection-A-1. **VI-VII c. Bronze.**

No: 223. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelerle aynı, biraz sola bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafif çekik ve badem biçiminde. Arkaya taranmış uzun saçları örgülü olduğu görülmekte. Kulağında küpe var. **Rv.** Ortada üsttekilerle aynı, Ƴ şeklindeki damga yer almakta. Yazı yok. **Ö:** 22 mm, **A:** 3.50 g, **B.Y:** Semerkant? **K.Y:** Özel Koleksiyon-A-2. **VI-VII yy., Bakır.**

No:223

Av

Rv

No: 223. Different mint. **Av.** Description of the prince's head looking lightly to the left. His faces are round, the eyes are slightly slanting and almond-shaped. It is clear that his long hairs are combed to the back. There is an earring on his ears. **Rv.** On the center: there is a stamp Ƴ On the center: there is a stamp as the same as the ones below, in the form of Y. There is not any letter. **D:** 22 mm. **W:** 3.50 gr. **FO:** Samarqand? **PS:** Personal collection-A-2. **VI-VII c. Bronze.**

II. Tip. "Hükümdar Turak" Sikkeleri

No: 224. *Av.* Biraz sola bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafif çekik ve badem biçiminde. Uzun saçları omzuna doğru dökülmüş vaziyette. *Rv.* Ortada üstteki sikkelerle benzer, ancak alt kısmı yukarıdakilerden farklı olarak sola çevrilmiş 𐭪 şeklindeki Merkezi (Semerkant) Sogd sikkelerine özgü damga yer almakta. Damganın sol ve sağ yanındaki Sogdça yazıyı O.İ. Smirnova *twr'k γwβ* - "Turlar hükümdarı" ya da "Güçlü hükümdar" olarak okumuştur [Smirnova, 1981, s.92-93, No:26]. **Ö:**19.7-19.9 mm, **A:**3,7 g, **B.Y:** Semerkant? **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru - No: 17111: S0026, Samarqand]. **VI-VII yy., Bakır.**

Av

Rv

II. Type. The Coins of "The King Turak"

No: 224. *Av.* Description of the prince's head looking lightly to the left. His faces are round, the eyes are slightly slanting and almond-shaped. His wide hairs reach to the shoulders. *Rv.* On the center: being the same as the coins below, only upper part of which differing from the ones below there is a stamp 𐭪 turning to the left, belongs to the coins of Central Soghd (Samarqand). There is a Soghdian letter on the right and left sides. The legend was read by O.I.Smirnova as follows: *twr'k γwβ* - "The King of Turs" or "Strong King" [Smirnova, 1981, p. 92-93, No:26]. **D:**19.7-19.9 mm. **W:**3,7 gr. **FO:** Samarqand? **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-No:17111: S0026, Samarqand]. **VI-VII c. Bronze.**

No: 225. *Av.* Biraz sola bakan prens başı tasviri. Silik olduğundan dolayı yüz ve göz şekilleri görülememekte. Uzun saçları omuzlarına dökülmüş. *Rv.* Ortada bir üstteki sikkeyle aynı, 𐭪 şeklindeki damga yer almakta. Damganın sol ve sağ yanında *twr'k γwβ* - "Turlar hükümdarı" ya da "Güçlü hükümdar" tarzında okunan cümle bulunmaktadır. **Ö:**18.0-19.5 mm, **A:**4,0 g, **B.Y:** Semerkant?. **K.Y:** Özel Koleksiyon - NBU-K-3, No: 51. **VI-VII yy., Bakır.**

Av

Rv

No: 225. *Av.* Description of the prince's head looking lightly to the left. Due to its indistinct, the forms of the faces and eyes do not appear well. His wide hairs reach to the shoulders. *Rv.* On the center: being the same as the coins below 𐭪 , There is a Soghdian letter on the right and left sides. The legend was read as follows: *twr'k γwβ* - "The King of Turs" or "Strong King" [Smirnova, 1981, p.92-93, No:26]. **D:** 18.0-19.5 mm. **W:**4,0 gr. **FO:** Samarqand? **PS:** Personal collection NBU-K-3, No: 51. **VI-VII c. Bronze.**

III. Type. The Coins with the Title of "Kaghan"

Av

 Rv

No: 226. *Av.* Description of the prince's head looking lightly to the left. His faces are round, the eyes are slightly slanting and almond-shaped. His wide hairs reach to the shoulders. *Rv.* On the center: being the same ♀ as the coins below, only upper part of which differing from the ones below there is a stamp turning to the left, belongs to the coins of Central Soghd (Samarqand). There is a Soghdian letter on the right and left sides. The legend was read by O.I.Smimova as follows: *γwβ mwrnyn γnš 'n(h)?* - "The King Murnin Gnshan" [Smimova, 1981, p. 96-97, No:33-34. But, M.Is'hakov has read the statement on the right side as: *γ'γ'n* - "Kaghan". **D:** 25 mm. **W:** 3,3 gr. **FO:** Samarqand? **PS:** Personal collection - [ZeNo:ru:No:25364:Eastern Sogdiana]. **VI-VII c. Bronze.**

Av

 Rv

No: 227. Different mint. **Av.** Description of the prince's head looking lightly to the left. His faces are round, the eyes are almond-shaped. His wide hairs reach to the shoulders. **Rv.** On the center: being the same ¶ as the coins below, belonging to the coins of Central Soghd (Samarqand). There is a Soghlian legend on the upper, right and left sides. The legend is read as follows: γωβ mwrnyn? y'γ n'-The King Murnin Kagan". **D:** 25 mm. **W:** 2,6 gr. **FO:** Samarqand?. **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru - No: Es 8, Eastern Sogdiana; zeNo:ru-No:1824:S0033 Central Asia, Sogdiana]. **VI-VII c.**

Bronze.

No: 228. Farklı baskı. **Av.** Bir üstteki sikkelerle aynı, ancak farklılıkları olan biraz sola bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. Uzun saçları omzuna dökülmüş vaziyette. **Rv.** Ortada üstteki sikkelerle aynı, üzerinde yuvarlak nokta bulunan S şeklindeki Merkezi (Semerkant) Sogd sikkelerine özgü damga yer almakta. Damganın üst, sol ve sağ yanındaki Sogdça yazıda $\gamma w \beta m w r n y n ? \gamma ' y ' n ?$ - "Hükümdar Murnin? Kağan?" kelimeleri bulunmakta. **Ö:** 23 mm, **A:** 4,7 g, **B.Y:** Semerkant? **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-No:5787: S0001 Soghdiana]. **VI-VII yy., Bakır.**

No: 228. Different mint. **Av.** The same as the coins below, but only has differences. Description of the prince's head looking lightly to the left. His faces are round, the eyes are almond-shaped. His wide hairs reach to the shoulders. **Rv.** On the center: being the same S as the coins below, belonging to the coins of Central Soghd (Samarqand), on which there is dot. There is a Soghdian legend on the upper, right and left sides. The legend is read as follows: $\gamma w \beta m w r n y n ? \gamma ' y ' n ?$ - "The King Murnin Kaghan". **D:** 23 mm. **W:** 4,7 gr. **FO:** Samarqand?. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru -No: 5787: S0001 Soghdiana]. **VI-VII c. Bronze.**

"...Hatun" Unvanlı Sikkeler

No: 229. **Av.** Karşıya bakan prens ve prenses başı tasviri. Sol taraftaki erkeğin uzun saçları omzuna kadar dökülmekte, yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde olup, uzun, ince bıyıkları var. Sağ taraftaki kadının başında uçları üçgen şeklinde şapka, onun da yüzü yuvarlak, ancak erkeğe nispetle biraz küçük biçimdedir. İkisinin de kulaklarında küpe bulunmakta. **Rv.** Ortada diğer İslam öncesi Orta Asya sikkelerinde görülmeyen, üst üste yer alan iki üçgen şeklindeki damga (işaret?) S . Bu damganın Runik monogram $U \gamma + y$ muhtemelen olduğunu belirten O.İ. Smirnova onun etrafında saat istikametine ters yönde yazılan Sogdça yazıyı MRWY

The Coins with the Title of "...Hatun"

No: 229. **Av.** Description of the prince's and the princess's head looking to the straight. On the left side his wide hairs reach to the shoulders. His faces are round, the eyes are a little bit slanting and almond-shaped. The prince is with a long, thin moustache. There is a triangle-shaped cap with pointed ends on the head of the princess. And her faces are also rounding, but comparing to the prince, it's a bit smaller. There are earrings on the ears of both. **Rv.** On the center: there is a triangle-shaped stamp (a sign) S in two lines which has not been seen in the other pre-Islamic coins of Central Asia. O.İ. Smirnova has accepted this inscription located around it to be a Soghdian monogram. The letter begins at against

βcs' γ'twn(h?)-"Padişah ..Hatun" olarak okumuştur [Smirnova, 1981, s.362-370, No:1482-1497]. Bizce onun bu okuyuşundaki *γ'twn(h?)*-"Hatun" unvanı net olarak gözükyorsa da diğer ikisinin okunuşu şüphelidir. Daha sağlam nüshalarının bulunmasıyla ileride çözülebileceğini umuyoruz. **Ö:**2,27 mm, **A:**1,6 g, **B.Y:** Semerkant? **K.Y:**Özel Koleksiyon - F-1. VI-VII yy., **Bakır.**

No: 230. Farklı baskı. **Av.** Bir üsttekiyle aynı, karşıya bakan prens ve prenses başı tasviri. Sol tarafta erkeğin uzun saçları omzuna kadar dökülmekte, yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde olup, uzun, ince bıyıkları var. Sağ taraftaki kadının başında uçları üçgen şeklinde şapka, onun da yüzü yuvarlak, ancak erkeğe nispetle biraz küçük. İkisinin de kulaklarında küpe bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. **Rv.** Ortada bir üsttekiyle aynı, üst üste yer alan iki üçgen şeklindeki biraz aşağıya kaymış damga . Damganın etrafında saat istikametine ters yönde yazılan Sogdça yazının sadece *[γ't]wn*-"...Hatun" kısmı korunmuştur. **Ö:**23 mm, **A:**2,0 g, **B.Y:** Semerkant? **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-No: 25363: Eastern Sogdiana]. VI-VII yy., **Bakır.**

No:230

Rv

clockwise and it is read by her as follows: MRWY *βcs' γ'twn(h?)*-"King ..Hatun". Although the title of *γ'twn(h?)*-"Hatun" is clear at all, the other two readings are uncertain. We hope all will be proved when well-saved copies of it are found. **D:**2,27 mm. **W:** 1,6 gr. **FO:** Samarqand? **PS:** Personal collection - F-1. VI-VII c. **Bronze.**

No: 230. Different mint. **Av.** Being the same as the one below, description of the prince's and the princess's head looking to the straight. On the left side his wide hairs reach to the shoulders. His faces are round, the eyes are a little bit slanting and almond-shaped. The prince is with a long, thin moustache. On the right side: there is a triangle-shaped cap with pointed ends on the head of the princess. And her faces are also rounding, but comparing to the prince, it's a bit smaller. On the side corner of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: being the same as the one below, there is two triangle-shaped stamps place one-on-another and slides to the right. There only saved a part: *[γ't]wn*-"...Hatun", beginning the letter at against clockwise. **D:**23 mm. **W:**2,0 gr. **FO:** Semarkand? **PS:** Personal collection- [zeNo:ru-No: 25363: Eastern Sogdiana]. VI-VII c. **Bronze.**

No: 231. Farklı baskı. *Av.* Üsttekilerle aynı, doğruya bakmış vaziyetteki prens ve prenses başı tasviri. Sol tarafta erkeğin uzun saçları omzuna kadar uzamakta, yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde olup, uzun, ince bıyık taşımaktadır. Sağ taraftaki kadının başında uçları üçgen şeklinde şapka, onun da yüzü yuvarlak, ancak erkeğe nispetle biraz küçük biçimdedir. İkisinin de kulaklarında küpe bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada bir üsttekilerle aynı, üst-üste yer alan iki üçgen şeklindeki damga. Damganın etrafında saat istikametine ters yönde yazılan Soğdça yazının sadece *γ'twn* - "...Hatun" kısmı korunmuştur. *Ö:* 17,2-19,7 mm, *A:* 1,3 g, *B.Y:* Semerkant?. *K.Y:* NBU-K-2, No: 43. VI-VII yy., Bakır.

No:231

Av

Rv

No:231. Different mint. *Av.* Being the same as the one below, description of the prince's and the princess's head looking to the straight. On the left side his wide hairs reach to the shoulders. His faces are round, the eyes are a little bit slanting and almond-shaped. The prince is with a long, thin moustache. On the right side: there is a triangle-shaped cap with pointed ends on the head of the princess. And her faces are also rounding, but comparing to the prince, it's a bit smaller. There are earrings on the ears of both. On the side corner of the coin there are round ornaments. *Rv.* On the center: being the same as the one below, there is two triangle-shaped stamps *γ'twn* place one-on-another and slide to the right. There only saved a part: *γ'twn* - "...Hatun", beginning the letter at against clockwise. *D:* 17,2-19,7 mm. *W:* 1,3 gr. *FO:* Semarkand? *PS:* NBU -K-2, No:43. VI-VII c. Bronze.

No: 232. Farklı baskı. *Av.* Üsttekilerle aynı, karşıya bakan prens ve prenses başı tasviri. Sol tarafta erkeğin uzun saçları omzuna kadar dökülmekte, yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde olup, uzun, ince bıyıklı. Sağ taraftaki kadının başında uçları üçgen şeklinde şapka, onun da yüzü yuvarlak, ancak erkeğe nispetle biraz küçük biçimdedir. İkisinin de kulaklarında küpe bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. *Rv.* Ortada bir

No:232

Av

Rv

No:232. Different mint. *Av.* Being the same as the ones below, description of the prince's and the princess's head looking to the straight. On the left side his wide hairs reach to the shoulders. His faces are round, the eyes are a little bit slanting and almond-shaped. The prince is with a long, thin moustache. On the right side: there is a triangle-shaped cap with pointed ends on the head of the princess. And her faces are also rounding, but comparing to the prince, it's a bit smaller. There are

üsttekilerle aynı, üst üste yer alan iki üçgen şeklindeki, biraz sağa kaymış damga . Damganın etrafında saat istikametine ters yönde yazılan Soğdça yazı silik olduğundan okunmamaktadır. Ö: 17,2-19,7 mm, A: 1,3 g, B.Y: Semerkant?. K.Y: Özel Koleksiyon - A-1. VI-VII yy., Bakır.

No: 233. Farklı baskı. **Av.** Üsttekilerle aynı, karşıya bakan prens ve prenses başı tasviri. Sol tarafta erkeğin uzun saçları omzuna kadar uzamakta, yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde olup, uzun, ince bıyık taşımaktadır. Sağ taraftaki kadının başında uçları üçgen şeklinde şapka, onun da yüzü yuvarlak, ancak erkeğe nispetle biraz küçük biçimdedir. İkisinin de kulaklarında küpe bulunmakta. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. **Rv.** Ortada bir üsttekilerle aynı, üst üste yer alan iki üçgen şeklindeki, biraz sağa kaymış damga . Damganın etrafında saat istikametine ters yönde yazılan Soğdça yazının sadece [γ't]twn - "...Hatun" kısmı kısmen korunmuştur. Ö: 24.0-25.0 mm, A: 1,5? g, B.Y: Semerkant? K.Y: Özel Koleksiyon - A-1. VI-VII yy., Bakır.

No:233

Av

Rv

earrings on the ears of both. On the side corner of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: being the same as the one below, there is two triangle-shaped stamps placed one-on-another and slide to the right. There can not be read Soghdian legend beginning the letter at against clockwise because it is indistinct. **D:** 17,2-19,7 mm. **W:** 1,3 gr. **FO:** Samarqand? **PS:** Personal collection- A-1. VI-VII c. Bronze.

No: 233. Different mint. **Av.** Being the same as the ones below, description of the prince's and the princess's head looking to the straight. On the left side his wide hairs reach to the shoulders. His faces are round, the eyes are a little bit slanting and almond-shaped. The prince is with a long, thin moustache. On the right side: there is a triangle-shaped cap with pointed ends on the head of the princess. And her faces are also rounding, but comparing to the prince, it's a bit smaller. There are earrings on the ears of both. On the side corner of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: being the same as the ones below, there is two triangle-shaped stamps placed one-on-another and slide to the right. There only saved a part: γ'ttwn- "...Hatun", beginning the letter at against clockwise. **D:** 24.0-25.0 mm. **W:** 1,5 gr. **FO:** Samarqand? **PS:** Personal collection-A-1. VI-VII c. Bronze.

Türkçe Hükümdar İsimli Sikkeler

I. Sogd (Semerkant) İhşidleri Sikkeleri Tonga

No: 234. *Av.* Ortada dörtgen delik bulunan sikkenin üst ve alt kısmında Soğdça yazı yer almakta. Bunları ilk çözen O. İ. Smirnova dörtgen üst kısmındaki yazıyı Arami asıllı geterogram sayarak MLK' - "Hükümdar" tarzında, alt kısmındaki yazıyı ise w/tz/nw/tr/k - "Vuzurg?" okumuştur [Smirnova, 1981, s. 341, No: 1445], ancak başka çalışmalarında *tmwk* - "Tonga" okunabileceğini ve Türkçe isim olduğunu da yazmıştır [Smirnova, 1981, s. 108, No: 78]. Bizce Smirnova'nın ikinci okuyuşu doğrudur. Çünkü daha sağlam korunan nüshalarının bulunması bu okuyuşu doğrulamaktadır. *Rv.* Dörtgen deliğin sol tarafında Merkezi (Semerkant) Soğd'a özgü, alt kısmı sağ tarafa bakan 𐰽 biçimindeki damga, sağ tarafında da trisikles - çark biçimli 𐰽 damga bulunmaktadır. **Ö:** 16.9 mm, **A:** 2.4 g, **B.Y:** Semerkant?. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - No: 25167: Samarqand Sogd, Ikshid Wuzurg.]. **VII-VIII yy., Bakır.**

No: 235. Farklı baskı. *Av.* Bir üsttekiyle aynı, Ortada dörtgen delik bulunan sikkenin üst ve alt kısmında Soğdça yazı yer almakta. Üstteki yazı MLK' - "Hükümdar", alt kısmındaki yazı ise *tmwk* - "Tonga" okunmaktadır. *Rv.* Dörtgen deliğin sol tarafında bir üsttekiyle aynı, Merkezi (Semerkant) Soğd'a özgü, alt

No:234

Av

Rv

No:235

Av

The Coins of the Kings with Turkic Names

I. Coins of Soghdian (Samarqand) Ikshids Tonga

No: 234. *Av.* The coin with a square hole on the center. There is a Soghdian legend on the upper part and at the bottom of it. When O.İ. Smirnova first proved them she accepted the legend on the upper part of it to be Arami origin geterogram and read it as: MLK' - "Hükümdar". And she read the legend at the bottom of it as: w/tz/nw/tr/k- "Vuzurg?" [Smirnova, 1981, p. 341, No: 1445]. But, in her other studies she wrote that it should be a Turkic name and read as: *tmwk* - "Tonga" [Smirnova, 1981, p. 108, No: 78]. In our opinion, the second readings of O.İ. Smirnova is correct. Because the well-saved copies gave a chance to verify them. *Rv.* On the left side of the square hole there is a stamp 𐰽 belonging to the Central Soghd (Samarqand), the bottom of which looks to the right in the form of 𐰽 . And there is also stamp 𐰽 trisikles wheel-like on the right side of it. **D:** 16.9 mm. **W:** 2.4 gr. **FO:** Semarkand? **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-No: 25167: Samarqand Sogd, Ikshid Wuzurg]. **VI-VII c. Bronze.**

No: 235. Different mint. *Av.* Being the same as the one below, the coin with a square hole on the center. There is a Soghdian legend on the upper part and at the bottom of it. The legend on the upper part is read as: MLK' - "The King". And the legend at the bottom is read as: *tmwk* - "Tonga". *Rv.* On the left side of the square hole there is a stamp belonging to the Central

kısmı sağ tarafa dönük 𐭠 biçimindeki damga, sağ tarafında da trisikles - çark biçimli damga 𐭠 bulunmaktadır. $\text{Ö: 16.9 ? mm, A: 2,69 g, B.Y: Semerkant?}$. $\text{K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - No: 13753: Samarqand Sogd, Ikshid Wuzurg.]}$. VII-VIII yy., Bakır.

No: 236. Farklı baskı. *Av.* Üsttekilerle aynı, Ortada dörtgen delik bulunan sikkenin üst ve alt kısmında Soğdça yazı yer almakta. Üstteki yazı *MLK* - "Hükümdar", alt kısmındaki yazı ise *tnwk* - "Tonga" okunmaktadır. *Rv.* Dörtgen deliğin sol tarafında bir üsttekiyle aynı, Merkezi (Semerkant) Soğd'a özgü, alt kısmı sağ tarafa dönük 𐭠 biçimindeki damga, sağ tarafında da trisikles - çark biçimli 𐭠 damga bulunmaktadır. $\text{Ö: 16.9 ? mm, A: 2,69 g, B.Y: Semerkant?}$. $\text{K.Y: Özel Koleksiyon - A-1. VII-VIII yy., Bakır.}$

2. Tarhun (700-710)

No: 237. *Av.* Ortada dörtgen delik bulunan sikkenin üst ve alt kısmında Soğdça yazı yer almakta. Araştırmacılar üstteki yazıyı *trwn* - "Turhun/Tarhun" tarzında, alt kısmındaki yazıyı ise Arami asıllı geterogram sayarak *MLK* - "Hükümdar" olarak okumuşlardır ve 700-710 tarihlerinde Sogd (Semerkant) prensi (İkshid) olan, Müslüman kaynaklarında Tarhun olarak geçen hükümdarın sikkeleri olduğunu belirtmişlerdir [Smirnova, 1981, s.138,

Rv

No:236

Av

Rv

Soghd (Samarqand), the bottom of which looks to the right in the form of 𐭠 . And there is also a 𐭠 trisikles wheel-like on the right side of it. $\text{D: 16.9? mm. W: 2,69 gr. FO: Samarqand? PS: Personal collection- [zeNo:ru-No: 13753: Samarqand Sogd, Ikshid Wuzurg]. VII-VIII c. Bronze.}$

No:236. Different mint. *Av.* Being the same as the ones below, the coin with a square hole on the center. There is a Soghdian legend on the upper part and at the bottom of it. The legend on the upper part is read as: *MLK* - "The King". And the legend at the bottom is read as: *tnwk* - "Tonga". *Rv.* On the left side of the square hole there is a stamp belonging to the Central Soghd (Samarqand), the bottom of which looks to the right in the form of 𐭠 . And there is also a 𐭠 trisikles wheel-like on the right side of it. $\text{D: 16.9? mm. W: 2,69 gr. FO: Samarqand? PS: Personal collection-A-1. VII-VIII c. Bronze.}$

2. Tarhun (700-710)

No: 237. *Av.* The coin with a square hole on the center. There is a Soghdian legend on the upper part and at the bottom of it. The researchers have read the legend on the upper part it as: *trwn* - "Turhun/Tarhun". And the legend at the bottom was accepted to be the Arami origin geterogramm is read as: *MLK* - "The King". And they noted that the coins according to Islamic resources belong to Tarhun, who were the prince (Ikshid) of Soghd (Samarqand) during the years

No:237

Av

Rv

No:215], *Rv.* Dörtgen deliğin sol tarafında Merkezi (Semerkant) Soğd'a özgü, alt kısmı sağ tarafa dönük 𐰽 biçimindeki damga, sağ tarafında da gene 𐰽 şeklini andıran, ancak farklılıkları olan değişik biçimli damga bulunmaktadır. *Ö:*25 mm, *A:*4,0 g, *B.Y:* Semerkant? *K.Y:*Özel Koleksiyon-A-1.VII-VIII yy., Bakır.

Gurek (710-738)

No: 238. *Av.* Ortada dörtgen delik bulunan sikkenin üst ve alt kısmında Soğdça yazı yer almakta. Araştırmacılar üstteki yazıyı 'wr'kk - "Urak/Uğrak" tarzında, alt kısmındaki yazıyı ise Arami asıllı geterogram sayarak MLK' - "Hükümdar" olarak okumuşlardır ve 710-738 tarihlerinde Sogd (Semerkant) prensi (İhşid) olan, Müslüman kaynaklarında Gurek olarak geçen hükümdarın sikkeleri olduğunu belirtmişlerdir [Smimova, 1981, s.158, No: 359], *Rv.* Dörtgen deliğin sol tarafında 𐰽 şeklini andıran, ancak farklılıkları olan değişik biçimli damga, sağ tarafında ise Merkezi (Semerkant) Soğd'a özgü, alt kısmı sağ tarafa dönük 𐰽 biçimindeki damga bulunmaktadır. *Ö:* 28 mm, *A:* 4,0 g, *B.Y:* Semerkant?, *K.Y:* Özel Koleksiyon - A-1, VII-VIII yy., Bakır.

No:238

of 710-738 A.D. [Smimova, 1981, p. 138, No: 215]. *Rv.* On the left side of the square hole there is a different stamp 𐰽 belonging to the Central Soghd (Samarqand) having some differences, the bottom of which looks to the right in the form of 𐰽. *D:* 25 mm. *W:* 4,0 gr. *FO:* Samarqand? *PS:* Personal collection-A-1.VII-VIII c. Bronze.

Gurek (710-738)

No:238. *Av.* The coin with a square hole on the center. There is a Soghdian legend on the upper part and at the bottom of it. The researchers have read the legend on the upper part of it as: 'wr'kk - "Urak/Ughrak". And the legend at the bottom was accepted to be the Arami origin geterogramm is read as: MLK' - "The King". And they noted that the coins according to Islamic resources belong to Gurek, who were the prince (Ikshid) of Soghd (Samarqand) during the years of 710-738 A.D. [Smimova, 1981, p. 158, No: 359], *Rv.* On the left side of the square hole there is a stamp 𐰽 resembling the sign of but differs lightly. On the right side of it there is stamp 𐰽 specific to the coins of Central Soghd (Samarqand) the bottom part of which turns to the right. *D:* 28 mm. *W:* 4,0 gr. *FO:* Samarqand? *PS:* Personal collection -A-1. VII-VIII c. Bronze.

No: 239. Av. Ortada dörtgen delik bulunan sikkenin üst ve alt kısmında Soğdça yazı yer almakta. Araştırmacılar üstteki yazıyı 'wr'kk - "Urak/Uğrak" tarzında, alt kısmındaki yazıyı ise Arami asıllı heterogram sayarak MLK' - "Hükümdar" olarak okumuşlardır ve 710-738 tarihlerinde Sogd (Semerkant) prensi (İhşid) olan, Müslüman kaynaklarında Gurek olarak geçen hükümdarın sikkeleri olduğunu belirtmişlerdir [Smirnova, 1981, p. 158, No: 359]. **Rv.** Dörtgen deliğin sol tarafında 𐰽 şeklini andıran, ancak farklılıkları olan değişik biçimli damga, sağ tarafında ise Merkezi (Semerkant) Soğd'a özgü, alt kısmı sağ tarafa dönük 𐰽 biçimindeki damga bulunmaktadır. **Ö:** 28 mm, **A:** 4,0 g, **B.Y:** Semerkant?, **K.Y:** Özel Koleksiyon - A-2. VIII yy., **Bakır.**

No:239

Rv

No:239. Av. The coin with a square hole on the center. There is a Soghdian legend on the upper part and at the bottom of it. The researchers have read the legend on the upper part of it as: 'wr'kk - "Urak/Ughrak". And the legend at the bottom was accepted to be the Arami origin heterogram is read as: MLK' - "The King". And they noted that the coins according to Islamic resources belong to Gurek, who were the prince (Ikshid) of Soghd (Samarqand) during the years of 710-738 A.D. [Smirnova, 1981, p.158, No:359]. **Rv.** On the left side of the square hole there is a stamp 𐰽 resembling the sign of but differs lightly. On the right side of it there is stamp 𐰽 specific to the coins of Central Soghd (Samarqand) the bottom part of which turns to the right. **D:**28 mm. **W:**4,0 gr. **FO:** Samarqand? **PS:** Personal collection-A-1. **The first quarter of VIII c. Bronze.**

No: 240. Av. Ortada dörtgen delik bulunan sikkenin üst ve alt kısmında Soğdça yazı yer almakta. Araştırmacılar üstteki yazıyı 'wr'kk-"Urak/Uğrak" tarzında, alt kısmındaki yazıyı ise Arami asıllı heterogram sayarak MLK' - "Hükümdar" olarak okumuşlardır ve 710-738 tarihlerinde Sogd (Semerkant) prensi (İhşid) olan, Müslüman kaynaklarında Gurek olarak geçen hükümdarın sikkeleri olduğunu belirtmişlerdir [Smirnova, 1981, p.158, No:359]. **Rv.** Dörtgen deliğin sol tarafında 𐰽 şeklini andıran, ancak farklılıkları olan değişik biçimli damga, sağ tarafında ise Merkezi (Semerkant) Soğd'a özgü, alt kısmı sağ

No:240

Rv

No:240. Av. The coin with a square hole on the center. There is a Soghdian legend on the upper part and at the bottom of it. The researchers have read the legend on the upper part of it as: 'wr'kk - "Urak/Uğrak". And the legend at the bottom was accepted to be the Arami origin heterogram is read as: MLK' - "The King". And they noted that the coins according to Islamic resources belong to Gurek, who were the prince (Ikshid) of Soghd (Samarqand) during the years of 710-738 A.D. [Smirnova, 1981, p.158, No:359]. **Rv.** On the left side of the square hole there is a stamp 𐰽 resembling the sign of but differs lightly.

tarafa dönük X biçimindeki damga bulunmaktadır. Ö : 23 mm, A : 4,1 g, B.Y : Semerkant. K.Y : Özel Koleksiyon- [zeNo:ru-# 16327: S0359, Sogdiana, Gurak]. VIII yy. ilk çeyreği, Bakır.

Turgar (738-750)

No: 241. Av. Ortada dörtgen delik bulunan sikkenin üst ve alt kısmında Soğdça yazı yer almakta. Araştırmacılar üstteki yazıyı *twry'r* - "Turgar" tarzında, alt kısmındaki yazıyı ise Arami asıllı geterogram sayarak *MLK'* - "Hükümdar" olarak okumuşlardır ve 738-750 tarihlerinde Soğd (Semerkant) prensi (İhşid) olan, Müslüman kaynaklarında Muhtar olarak geçen hükümdarın sikkeleri olduğunu belirtmişlerdir [Smirnova, 1981, s. 191, No: 474]. **Rv.** Dörtgen deliğin üst kısmında hilâl tasviri, sol tarafında X şeklini andıran, ancak farklılıkları olan değişik biçimli damga, sağ tarafında ise Merkezi (Semerkant) Soğd'a özgü, alt kısmı sağ tarafa dönük X biçimindeki damga bulunmaktadır. Ö : 18 mm, A : 3.3 g, B.Y : Semerkant?. K.Y : Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - No: 5464: S0519 Sogdiana, Turghar; sogdcoins.narod.ru-ES 23]. VIII yy., Bakır.

No:241

On the right side of it there is stamp X specific to the coins of Central Soghd (Samarqand) the bottom part of which turns to the right. D : 23 mm. W : 4,1 gr. FO : Samarqand? PS : Personal collection-[zeNo:ru-#16327: S0359, Sogdiana, Gurak]. The first quarter of VIII c. Bronze.

Turgar (738-750)

No: 241. Av. The coin with a square hole on the center. There is a Soghdian legend on the upper part and at the bottom of it. The researchers have read the legend on the upper part of it as: *twry'r* - "Turgar". And the legend at the bottom was accepted to be the Arami origin geterogramm is read as: *MLK'* - "The King". And they noted that the coins according to Islamic resources belong to Muhtar, who were the prince (Ikhshid) of Soghd (Samarqand) during the years of 738-750 A.D. [Smirnova, 1981, s. 191, No: 474]. **Rv.** On the left side of the square hole there is a stamp X resembling the sign of but differs lightly. On the right side of it there is stamp X specific to the coins of Central Soghd (Samarqand) the bottom part of which turns to the right. D : 18 mm. W : 3.3 gr. FO : Samarqand? PS : Personal collection - [zeNo:ru - No: 5464: S0519 Sogdiana, Turghar; sogdcoins.narod.ru-ES 23]. VIII c. Bronze.

PANÇ (PENCİKENT) HÜKÜMDARLARI SİKKELERİ
THE COINS OF THE KINGS OF PANCH (PENDJIKENT)

1. Çamukyan (VII. yy. ikinci yarısı)

No: 242. *Av.* Ortada dörtgen delik bulunan sikkenin etrafında Soğdça yazı yer almakta. O.İ. Smirnova yazıyı *pncy MR 'Yn 'cm 'wky' n* - "Panç sahibi A/ Çamukyan" tarzında okumuştur [Smirnova, 1981, s.230, No:735]. *Rv.* Dörtgen deliğin sol tarafında ok (çapa?) şeklini andıran Tardu Kağan sikkelerindeki damgaya benzer damga ↑, sağ tarafında ise Yabgu Kağan ve Tun Yabgu Kağan sikkelerindeki damgaya çok benzeyen, ancak yukarıya bakan damga ☞ bulunmaktadır. **Ö:**24.5-25.5 mm, **A:**3.0 g, **B.Y:** Pencikent (Tacikistan). **K.Y:**Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-No:18743: Eastern Sogd, Amukyan, Panch]. **VII-VIII yy., Bakır.**

2. Bilge (693-708)

No: 243. *Av.* Ortada dörtgen delik bulunan sikke. Onun etrafında değişik tip damga ☞ bulunmaktadır. *Rv.* Dörtgen deliğin etrafında Soğdça yazı yer almakta. O.İ. Smirnova

No:242

1. Çamukyan (The first half of VII. c.)

No: 242. *Av.* The coin with a square hole on the center. There is a Soghdian legend around it. O.İ. Smirnova has read the legend as: *pncy MR 'Yn 'cm 'wky' n* - "The owner of Panch A/Chamukyan". [Smirnova, 1981, s. 230, No: 735]. *Rv.* On the left side of the square hole there is a stamp ↑ resembling the sign of an ax (a hoe, mattock?) and the same as the coins of Tardu Kaghan. And on the right side: the stamp ☞ very similar to the coins of Yabgu Kaghan and Tun Yabgu Kaghan. **D:**24.5-25.5 mm. **W:** 3.0 gr. **FO:** Pendjikent (Tadjikistan) **PS:** Personal collection-[zeNo:ru - No: 18743: Eastern Sogd, Amukyan, Panch]. **VII -VIII c. Bronze.**

2. Bilge (693-708)

No: 243. *Av.* The coin with a square hole on the center. There is a different stamp ☞ around it. *Rv.* There is a Soghdian legend around the square hole. O.İ. Smirnova read an inscription

yazıyı *γwβ pncy MR 'Yn βδk 'n* - "Panç hükümdarı sahip Bidkan (?)" tarzında okumuştur [Smirnova, 1981, s.256, No:997], ancak V.A. Livšits cümleyi *γwβ pncy MR 'Yn βδk 'n* - "Panç hükümdarı prens Bilge" olarak okumuş ve onun Sogd belgelerinde geçen, 693-708 yıllarında Panç (Pencikent) hükümdarı olan Türk asıllı Çakin Çor Bilge ile aynı olduğunu ileri sürmüştür [Livšits, 1979, s.57]. **Ö:** 19 mm, **A:** 16.2 g, **B.Y:** Pencikent (Tacikistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-No:3392: Eastern Sogdiana, Bidyan, Panch]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 244. Farklı baskı. **Av.** Bir üstteki sikkeyle aynı, Ortada dörtgen delik bulunan sikkenin etrafında değişik tip damga bulunmaktadır. **Rv.** Dörtgen deliğin etrafında Sogdça yazıda *γwβ pncy MR 'Yn βδk 'n* - "Panç hükümdarı prens Bilge" cümlesi bulunmakta. **Ö:** 21 mm, **A:** 18.0 ? g, **B.Y:** Pencikent (Tacikistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - No: 20331: Pendjikent; sogdcoins.narod.ru-ES 28]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 245. **Av.** Ortasında dörtgen delik bulunan sikkenin etrafında saatin tersi yönde 2'den başlayan Sogdça cümle yer almaktadır. Bu yazıyı ilk olarak çözümleyen O.İ. Smirnova *pncy nnδβ 'mpnh* - "Panç kraliçesi Nana" tarzında yorumlamıştır [Smirnova, 1981, s.236, No:769]. Araştırmacılar sikkenin 693-708 yıllarında Panç (Pencikent) hükümdarı

No:243

Rv

as: *γwβ pncy MR 'Yn βδk 'n* - "The owner of Panch King Bidkan (?)" [Smirnova, 1981, s.256, No:997]. But, V.A. Livshits has read the statement as follows: *γwβ pncy MR 'Yn βδk 'n* - "The King of Chach, the prince Bilge". And emphasized that it is very similar to the Turkic origin King of Panch (Penjikent) Checking Chor Bilge who served in the years of 693-708 A.D. His name was mentioned in the Soghdian writings (belges). **D:** 19 mm. **W:** 16.2 gr. **FO:** Pendjikent (Tadjikistan). **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-No:3392: Eastern Sogdiana, Bidyan, Panch]. VII-VIII c. Bronze.

No:244

Rv

No: 244. Different mint. **Av.** Being the same as the one below, the coin with a square hole on the center. There is a different stamp around it. **Rv.** There is a Soghdian legend around the square hole and it is read as: *γwβ pncy MR 'Yn βδk 'n* - "The owner of Panch King prens Bilge". **D:** 21 mm. **W:** 18.0 ? gr. **FO:** Pendjikent (Tadjikistan). **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-No:20331: Pendjikent; sogdcoins.narod.ru-ES 28]. VII-VIII c. Bronze.

No:245

Av

No:245. **Av.** The coin with a square hole on the center. There is a Soghdian legend around it. The letter begins at against clockwise 2 o'clock. When firstly trying to prove the statement read as : *Pncy nnδβ 'mpnh* - "Nana, the princess of Panch". [Smirnova, 1981, s. 236, No: 769]. The researchers say that the coin was printed for the name of Divashtich's (709-

olan Türk asıllı Çakin Çor Bilge'nin kızı, Pañç hükümdarı Divaştıç'in (709-722) hanımı adına bastırıldığını ileri sürerler. Çünkü mezkur Bilge'nin sikkelerindeki damgayla bu sikkelerdeki damgalar aynı olması ve Devaştıç adına bastırılan sikkenin bulunmaması böyle bir görüşün mantıklı olduğunu desteklemektedir. **Rv.** Dörtgen deliğin etrafında *γwβ pncy MR 'Yn βδk'* - "Pañç hükümdarı prens Bilge" sikkelerindeki damgaya çok yakınlık gösteren damga bulunmaktadır. **Ö:** 20 mm, **A:** 15.2 g. **B.Y:** Pencikent (Tacikistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - No: 30750: Samarqand Soghd, domain Panch, lady Nana.]. **VIII yy. ilk çeyreği, Bakır.**

Rv

722 A.D.) wife, Turkic origin Chekin Chor Bilge's (He was the King of Panch (Penjikent) during the years of 693-708 A.D.) daughter. The stamps' similarity to the coins of Bilge and because they were found in the name of Devastich all prove this statement to be correct. **Rv.** There is a Soghdian legend around the square hole and it is read as: *γwβ pncy MR 'Yn βδk'* - "Pañç hükümdarı prens Bilge" *γwβ pncy MR 'Yn βδk'* - "The King of Panch prens Bilge". **D:**20 mm. **W:**15.2 gr. **FO:** Pendjikent (Tadjikistan). **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-No:30750: Samarqand Soghd, domain Panch, lady Nana.]. **The first quarter of VIII c. Bronze.**

NAHŞEB (NESEF) HÜKÜMDARLARI SİKKELERİ
THE COINS OF THE KINGS OF NAHSHEB (NESEF)

I. Tip

No: 246. *Av.* Sağa yönelen at tasviri. Atın üst, alt ve ön tarafında Sogdça yazı bulunmaktadır ve ..., $\gamma w\beta$ - "Hükümdar", *prn* - "Kut" ya da $\beta\gamma$ - okunmaktadır [V.A. Livşits okuyuşu, Baratova, 1999, p.256]. *Rv.* Karşıya bakan geniş, yuvarlak yüzlü, uzun saçları arkaya taranarak omzuna kadar dökülmüş prens başı tasviri. Silik olduğundan dolayı göz şekli bilinmemektedir. **Ö:** 22-20 mm, **A:** 2,87 g, **B.Y:** Pişak-tepe (Karşı). **K.Y:** SamAE. VI-VII yy., Bakır.

No: 247. *Av.* Sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üst, ön ve alt taraflarında Sogdça yazı bulunmaktadır ve ..., $\gamma w\beta$ - "Hükümdar", *prn* - "Kut" okunmaktadır, *Rv.* Doğruya bakmış vaziyetteki, geniş, yuvarlak yüzlü, uzun saçları arkaya taranarak omzuna kadar uzamış prens başı tasviri. Silik olduğundan dolayı göz şekli bilinmemektedir. **Ö:** 22 mm, **A:** 3,87 g. **B.Y:** Kala-i Zahhaki Maran (Karşı). **K.Y:** SamAE. VI-VII yy., Bakır.

I. Type

No:246. *Av.* Description of a horse turning to the right. There is a Soghdian legend on the upper, at the bottom of and before the horse. And..., the inscription is read as: $\gamma w\beta$ - "The King", *prn* - "The blessed". *Rv.* Description of the prince's head with a large face, long hairs reaching to the shoulders. He turns to the straight. Due to its indistinct the form of his eyes does not appear. **D:** 22-20 mm. **W:** 2,87 gr. **FO:** Pishak-tepe (Karshi). **PS:** SamAE. VI - VII c. Bronze.

No: 247. *Av.* Description of a horse turning to the right. There is a Soghdian legend on the upper, at the bottom of and before the horse. And the inscription is read as: ..., $\gamma w\beta$ - "The King", *prn* - "The blessed". *Rv.* Description of the prince's head with a large face, long hairs reaching to the shoulders. He turns to the straight. Due to its indistinct the form of his eyes does not appear. **D:** 22 mm. **W:** 3,87 gr. **FO:** Kala-i Zahhaki Maran (Karshi). **PS:** SamAE. VI -VII c. Bronze.

No: 248. Farklı baskı. *Av.* Bir üstteki sikkelerle aynı, sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üst, ön ve alt taraflarında Soğdça yazı bulunmaktadır ve ..., $\gamma w \beta$ - "Hükümdar", *prn* - "Kut" okunmaktadır, *Rv.* Doğruya bakmış vaziyetteki, geniş, yuvarlak yüzlü, uzun saçları arkaya taranarak omzuna kadar uzamış prens başı tasviri. Silik olduğundan dolayı göz şekli bilinmemektedir. \bar{O} : 23-22 mm, A: 2,80 g, B.Y: Tallisar (Karşı). K.Y: SamAE. VI-VII yy., Bakır.

No: 248. Different mint. *Av.* Being the same as the one below, description of a horse turning to the right. There is a Soghdian legend on the upper, at the bottom of and before the horse. And the inscription is read as: ..., $\gamma w \beta$ - "The King", *prn* - "The blessed". *Rv.* Description of the prince's head with a large face, long hairs reaching to the shoulders. He turns to the straight. Due to its indistinct the form of his eyes does not appear. \bar{D} : 23-22 mm. \bar{W} : 2,80 gr. \bar{FO} : Tallisar (Karshi). \bar{PS} : SamAE. VI-VII c. Bronze.

No: 249. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı, sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üst, ön ve alt taraflarında Soğdça yazı bulunmaktadır ve ..., $\gamma w \beta$ - "Hükümdar", *prn* - "Kut" okunmaktadır, *Rv.* Karşıya bakan geniş, yuvarlak yüzlü, uzun saçları arkaya taranarak omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Silik olduğundan dolayı göz şekli bilinmemektedir. \bar{O} : 19 mm, A: 1,8 g, B.Y: Pişaktepe (Karşı). K.Y: Özel koleksiyon- [sogdcoins.narod.ru-SS 6]. VI-VII yy., Bakır.

No: 249. Different mint. *Av.* Being the same as the one below, description of a horse turning to the right. There is a Soghdian legend on the upper, at the bottom of and before the horse. And the inscription is read as: ..., $\gamma w \beta$ - "The King", *prn* - "The blessed". *Rv.* Description of the prince's head with a large face, long hairs reaching to the shoulders. He turns to the straight. Due to it is indistinct, the form of his eyes does not appear. \bar{D} : 19 mm. \bar{W} : 1,8 gr. \bar{FO} : Tallisar (Karshi). \bar{PS} : SamAE. VI-VII c. Bronze.

II. Tip

No: 250. *Av.* Biraz sağ tarafa bakan uzun saçları omzuna kadar dökülmüş prens başı tasviri. Sağ elinde eşya (kadeh?) tutmakta. Yüzü yuvarlak, silik olduğundan dolayı göz şekli bilinmemekte. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır, *Rv.* Sağ tarafa yönelmiş kanatlı at tasviri. Atın önünde gene bir figür

II. Type

No:250. *Av.* Description of a prince's head looking lightly to the right. His hairs reach to the shoulder. He holds an object (a glass?) with his right hands. His faces are round. Because of being indistinct the form of his eyes does not appear. On the side corner of the coin there are round ornaments. *Rv.* Description of a winged horse turning to the

(belki diz çökerek oturmuş insan?) gözükmekte. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. Ö: 20 mm?, A: 1,41 g. B.Y: Karşı?. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #16168: Southern Sogdiana, Nakhseb]. VII-VIII yy., Bakır.

No: 251. Farklı baskı. *Av.* Bir üstekiyle aynı, biraz sağ tarafa bakan uzun saçları omzuna kadar dökülmüş prens başı tasviri. Sağ elinde eşya (kadeh?) tutmakta. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır, *Rv.* Sağ tarafa yönelmiş kanatlı at tasviri. Atın önünde gene bir figür (belki diz çökerek oturmuş insan?) gözükmekte. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. Ö: 20 mm?, A: 1,5 g.? B.Y: Karşı?. K.Y: Özel Koleksiyon - A-1. VII-VIII yy., Bakır.

No: 252. Farklı baskı. *Av.* Üsteki sikkelerle aynı, biraz sağ tarafa bakan uzun saçları omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Sağ elinde eşya (kadeh?) tutmakta. Yüzü yuvarlak, silik olduğundan dolayı göz şekli bilinmemekte. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır, *Rv.* Sağ tarafa yönelmiş kanatlı at tasviri. Atın önünde gene bir figür (belki diz çökerek oturmuş insan?) gözükmekte. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. Ö: 15 mm?,

Rv

No:251

Av

Rv

No:252

Av

Rv

right. There is also a figure (perhaps a man? sitting with knees) before the horse. On the side corner of the coin there are round ornaments. D: 20 mm. W:1,41 gr.FO: Karşı? PS: Personal collection-[zeNo:ru-#16168: Southern Sogdiana, Nakhseb.VII-VIII c. Bronze.

No:251. Different mint. *Av.* Being the same as the one below, description of a prince's head looking lightly to the right. His hairs reach to the shoulder. He holds an object (a glass?) with his right hands. His faces are round. Because of being indistinct the form of his eyes does not appear. On the side corner of the coin there is round ornaments.*Rv.* Description of a winged horse turning to the right. There is also a figure (perhaps a man? sitting with knees) before the horse. On the side corner of the coin there are round ornaments. There is not any legend. D:20 mm?, W:1,5 g.? gr. FO: Karşı? PS: Personal collection-A-1. VII-VIII c. Bronze.

No: 252. Different mint. *Av.* Being the same as the one below, description of a prince's head looking lightly to the right. His hairs reach to the shoulder. He holds an object (a glass?) with his right hands. His faces are round. Because of being indistinct the form of his eyes does not appear. On the side corner of the coin there are round ornaments.*Rv.* Description of a winged horse turning to the right. There is also a figure (perhaps a man? sitting with knees) before the horse. On the side corner of the coin

A: 2,0 g. B.Y: Karşı?. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #26886: South Sogd]. VII-VIII yy., Bakır.

III. Tip

No: 253. *Av.* Sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üst, ön ve alt taraflarında Soğdça yazı bulunmakta. Üst kısmında korunan yazı $\gamma w\beta$ - "Hükümdar" okunmaktadır [Smirnova, 1981, s. 343-344, No: 1450]. *Rv.* Ortada değişik tip ∞ damga bulunmakta. Damganın üzerindeki Soğdça yazıyı ilk önce O.İ. Smirnova $\gamma sk\delta k$ - "Hşikat (=Ahsiket)li" ve $\gamma skn\delta k$ (Aşkandak) olarak iki çeşit okumuştur ve Arap kaynaklarında 720 yıllarında Nesef (Nahşeb) hükümdarı (ışpahbadı) olarak geçen al-Aşkand ile birleştirmiştir [Smirnova, 1970, s. 180], ancak sonradan $\gamma sk\delta k$ - "İskit?" tarzında okumayı tercih etmiştir [Smirnova, 1981, s. 343-344, No: 1450]. Bizce mezkur sikkedeki yazıyı $\gamma skn\delta k$ (Aşkandak) tarzında okunması daha makbul ve onu Nesef (Nahşeb) hükümdarı Aşkand (Çin yıllıklarında Siginti) kendi adına bastırması olmalıdır. Bu görüşü zamanında numizmat B.D. Koçnev de makbul bulmuştur [Koçnev, 1999, c. 46]. \bar{O} : 19.7 mm, A: 3.3 g. B.Y: Karşı?. K.Y: NBU-K2-No:40. VIII yy. ilk yarısı. Bakır.

No:253

there are round ornaments. There is not any legend. D: 15 mm?, W: 2,0 g.? gr. FO: Karshi?. PS: Personal collection-[zeNo:ru-#26886: South Sogd]. VII -VIII c. Bronze.

III. Type

No: 253. *Av.* Description of a horse turning to the right. On the upper part, at the bottom and before the horse there is a Soghdian legend. The saved inscription on the upper part of it is read as: $\gamma w\beta$ - "The King" [Smirnova, 1981, p.343-344, No: 1450]. *Rv.* On the center: there is a stamp with a different type lied down like ∞ . Firstly, O.İ. Smirnova had read the legend as: $\gamma sk\delta k$ - "Hshikat (From=Ahsiket)" and $\gamma skn\delta k$ (Ashkandak). And this name was related to the King of Nasaf (Nahsheb) in the years of 720 A.D. al-Aşkand which had been mentioned in Arabic sources as: (ışpahbadı). [Smirnova, 1970, p.180]. But, later she supposed to read it as: $\gamma sk\delta k$ - "İskit?" [Smirnova, 1981, p.343-344, No: 1450]. According to me, this name should be better read as follows: $\gamma skn\delta k$ (Ashkandak) and it must be accepted to be belonging to the King of Nesef (Nahsheb) Ashkand (It was written as Siginti in Chinese sources) that must have to be minted by his name. This opinion, was also approved by a numismat B.D. Kochnov at that time. [Koçnev, 1999, c. 46]. D: 19.7 mm, W: 3.3 gr. FO: Karshi? PS: NBU-K2-No:40. VII -VIII c. Bronze.

No: 254. Farklı baskı. *Av.* Bir üsttekiyle aynı, sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üst, ön ve alt taraflarında Soğdça yazı bulunmaktadır. Üst kısmında korunan yazı $\gamma w\beta$ - "Hükümdar" okunmaktadır, *Rv.* Ortada değişik tip ∞ damga bulunmakta. Damganın üzerindeki Soğdça yazı šknōk - "Aşkandak" (özel isim) olarak okunmaktadır. Ö: 20 mm? , A: 3.0 g? B.Y: Karşı?, K.Y: Özel Koleksiyon -A-1. VIII yy. ilk yarısı. Bakır.

No:254

Av

Rv

No: 254. Different mint. *Av.* Being the same as the same as the below one, description of a horse turning to the right. On the upper part, at the bottom and before the horse there is not Soghdian legend. The saved inscription on the upper part of it is read as: $\gamma w\beta$ - "The King". *Rv.* On the center: there is a different type of a stamp ∞ stamp. Soghdian legend on the stamp is read as: šknōk - "Aşkandak". (a private name). D: 20 mm? , W: 3.0 g? FO: Karşı? PS: Personal collection-A-1. The first half of VIII c. Bronze.

No: 255. Farklı baskı. *Av.* Üstteki sikkelerle aynı, sağ tarafa yönelen at tasviri. Atın üst, ön ve alt taraflarında Soğdça yazı bulunmaktadır. Üst kısmında korunan yazı $\gamma w\beta$ - "Hükümdar" okunmaktadır, *Rv.* Ortada değişik tip ∞ damga bulunmakta. Damganın üzerindeki Soğdça yazı šknōk - "Aşkandak" (özel isim) olarak okunmaktadır. Ö: 20 mm , A: 2,3 g B.Y: Karşı?, K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20066: South Soghd]. VIII yy. ilk yarısı. Bakır.

No:255

Av

Rv

No: 255. Different mint. *Av.* Being the same as the same as the below one, description of a horse turning to the right. On the upper part, at the bottom and before the horse there is a Soghdian legend. The saved inscription on the on upper part of it is read as: $\gamma w\beta$ - "The King". *Rv.* On the center: there is a different type stamp ∞ stamp. Soghdian legend on the stamp is read as: šknōk - "Aşkandak". (a private name). D: 20 mm? , W: 2,3 g FO: Karşı? PS: Personal collection - [zeNo:ru - #20066: South Soghd]. The first half of VIII c. Bronze.

BUHARA VAHASI TÜRK-SOĞD ASILLI SÜLALELERİ ŞİKKELERİ
TURKO-SOGHDIAN ORIGIN DYNASTIES OF BUHARA VALLEY

I. Tip

No: 256. *Av.* Hafifçe sol tarafa bakmış, uzun saçları omzuna kadar dökülen prens başı tasviri. Başının üstünde hilâl işareti yer almakta. Yüzü yuvarlak, gözleri çekik, *Rv.* Şikkenin arka yüzü oldukça silik olduğundan damga ya da yazı izleri tam olarak tespit edilememektedir. **Ö:** 16 mm, **A:** 1,2 g. **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20194: Bukhara]. **VI yy.ın ikinci yarısı. Bakır.**

No:256

Av

Rv

I. Type

No: 256. *Av.* Description of a prince's head slightly looking to the left. Her long hairs reach to her shoulders. There is a sign of the Half Moon on her head. Her faces are round and the eyes are slanting. *Rv.* Because the back surface) of the coin is indistinct, the stamp or the tracks of writings can not be read at all. **D:** 16 mm?, **W:** 1,2 g. **FO:** Buhara region. **PS:** Personal - [zeNo:ru-#20194:Bukhara]. **The second half of VI c. Bronze.**

No: 257. *Av.* Biraz sol tarafa bakmış prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri oldukça çekik. Kulağında küpe taşımakta. Kafasında değişik tip şapka bulunmaktadır, *Rv.* Ortada İslam öncesi Buhara vahası sikkelerine özgü damganın çok silik izleri görülmektedir. **Ö:** 17 mm, **A:** 1.16 g. **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #1094: Sogdian Scyphate unit]. **VI yy.ın ikinci yarısı. Bakır.**

No:257

Av

Rv

No:257. *Av.* Description of a prince's head slightly looking to the left. Her faces are round and the eyes are slanting. There are earrings on his ears. There is a different-shaped stamp cap on his head. *Rv.* Because the back surface) of the coin is indistinct, the stamp or the tracks of writings can not be read at all. **D:** 17 mm?, **W:** 1.16 g. **FO:** Buhara region. **PS:** Personal - [zeNo:ru - #1094: Sogdian Scyphate unit]. **The second half of VI c. Bronze.**

II. Tip

No: 258. Farklı baskı. **Av.** Üstteki sikkelere benzer, ancak biraz iri yapılı, uzun saçları omzuna dökülen hafif sağa bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafif çekik. Kısa sakallı olduğu görülüyor. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmakta. **Rv.** Ortada ateş mihrabı görülüyor. Onun yan tarafında, sağda üstteki sikkelerle aynı İslam öncesi Buhara vahası sikkelerine özgü damga X yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. **Ö:** 13 mm, **A:** 1.4 g. **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20197: Bukhara]. **VI yy.in ikinci yarısı. Bakır.**

No: 259. **Av.** Hafifçe sağ tarafa bakan, uzun saçları omzuna dökülen prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafif çekik. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmakta. **Rv.** Ortada ateş mihrabı görülüyor. Onun yan tarafında, sağda İslam öncesi Buhara vahası sikkelerine özgü damga X yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. **Ö:** 18 mm, **A:** 2,0 g. **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20196: Bukhara]. **VI yy.in ikinci yarısı. Bakır.**

No: 260. Farklı baskı. **Av.** Bir üsttekiyle aynı, hafifçe sağ tarafa bakan, uzun saçları omzuna dökülmüş prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafif çekik. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmaktadı. **Rv.** Ortada ateş mihrabı görülüyor. Onun yan tarafında, sağda bir

No:258

Rv

No:259

Rv

No:260

Av

II. Type

No: 258. Different mint. **Av.** Being the same as the ones below, but a bit larger. Description of a prince's head with long hairs reached to his shoulder. His faces are round, the eyes are lightly slanting. It can be seen his short beards. On the side corner of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: a fire altar. On the side corner: the same stamp X as the coins below, which was specific to the pre-Islamic coins of Buhara. There is not any legend. **D:** 13 mm?, **W:** 1.4 g. **FO:** Buhara region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - #20197: Bukhara]. **The second half of VI c. Bronze.**

No:259. **Av.** Description of a prince's head slightly looking to the right. His long hairs reach to her shoulder. Her faces are round and the eyes are slanting. On the side corner of the coin there is round ornaments. **Rv.** On the center: a fire altar. On the side corner: the same stamp X as the coins below, which was specific to the pre-Islamic coins of Buhara. There is not any legend. **D:** 18 mm?, **W:** 2,0g. **FO:** Buhara region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - #20196: Bukhara]. **The second half of VI c. Bronze.**

No: 260. Different mint. **Av.** Being the same as the one below, description of a prince's head slightly looking to the right. His long hairs reach to his shoulder. Her faces are round and the eyes are slanting. On the side corner of the coin there are round ornaments. **Rv.** On the center: a fire altar. On the

üsttekiyle aynı İslam öncesi Buhara vahası sikkelerine özgü damga yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. **Ö:** 19.1 mm, **A:** 1.81 g. **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru - #3503; Western Sogdiana Bukharian Oasis]. **VI yy.in ikinci yarısı. Bakır.**

Rv

side corner: the same stamp as the coins below, which was specific to the pre-Islamic coins of Buhara. There is not any legend. **D:** 19.1 mm?, **W:** 1.81 g. **FO:** Buhara region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - #3503; Western Sogdiana Bukharian Oasis]. **The second half of VI c. Bronze.**

No: 261. Av. Biraz sağ tarafa bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri oldukça çekik. Kafasında değişik tip şapka ve onun üzerinde hilâl işareti bulunmaktadır. **Rv.** Ortada İslâm öncesi Buhara vahası sikkelerine özgü damga \mathfrak{X} yer almakta. Damganın üst ve alt kısmında hilâl işareti bulunmaktadır. **Ö:** 19 mm, **A:** 1.4 g. **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - WS 20, Bukhara]. **VI yy.in ikinci yarısı. Bakır.**

No:261

Av

Rv

No:261. Av. Description of a prince's head slightly looking to the right. Her faces are round and the eyes are slanting. On the side corner of the coin there are round ornaments. There is a different-shaped stamp on his head and also a sign of the half moon on the top of it. **Rv.** On the center: there is a stamp \mathfrak{X} which was specific to the pre-Islamic coins of Buhara. There is a sign of the Half Moon on the top and at the bottom of the stamp. **D:** 19 mm? **W:** 1.4 g. **FO:** Buhara region. **PS:** Personal collection-[sogdcoins. narod.ru-WS 20, Bukhara]. **The second half of VI c. Bronze.**

Paykent Sikkeleri I. Tip

No: 262. Av. Doğruya bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri iri yapılı. Silik olduğundan dolayı diğer özellikleri görülememektedir. **Rv.** Ortada dans eden insan figürünü andıran, Buhara vahası sikkelerine özgü damga \star bulunmaktadır. **Ö:** 16-17 mm, **A:** 1.2 g. **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #12935; Paikend in the Bukhara oasis]. **VII yy. Bakır.**

No:262

Av

Rv

The Coins of Paykent I. Type

No:262. Av. Description of a prince's head looking to the straight. His faces are round, the eyes are large in shape. Because it is indistinct, the other specialties do not appear. **Rv.** On the center: there is a stamp \star belonging to the coins of Buhara valley that resemble a figure of a dancing man. **D:** 16-17 mm, **W:** 1.2 g. **FO:** Buhara region. **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-#12935; Paikend in the Bukhara oasis]. **VII c. A.D. Bronze.**

II. Tip

No: 263. *Av.* Karşıya bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri iri yapılı. Silik olduğundan dolayı diğer özellikleri bilinmemektedir, *Rv.* Ortada dans eden insan figürünü andıran, Buhara vahası sikkelerine özgü damga bulunmaktadır. **Ö:** 16-17 mm, **A:** 1.2 g. **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #12935: Paikend in the Bukhara oasis]. **VII yy.** **Bakır.**

No: 264. Farklı baskı. *Av.* Sağ tarafa yönelen iki hörgüçlü deve tasviri. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmaktadır, *Rv.* Ortada ateş mihrabı yer almakta, yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. **Ö:** 18 mm, **A:** 1.64 g. **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #12934: Bukhara]. **VII yy.** **Bakır.**

III. Tip

No: 265. *Av.* Ortada dörtgen delik bulunan sikke. Onun üst kısmında Sogd yazısında *pn̄y* - "Sikke" kelimesi, alt kısmında haç işareti ve sağ ve sol yanında İslam öncesi Buhara ve Çaç bölgesine özgü damga \mathfrak{K} yer almaktadır, *Rv.* Sikkenin arka yüzünde hiç bir yazı ve işaret bulunmamaktadır. **Ö:** 18.6 mm, **A:** 1,2 g, **B.Y:** Semerkant. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #30858: Paikend city]. **VII yy.** **ilk çeyreği, Bakır.**

No:263

No:264

No:265

II. Type

No: 263. *Av.* Description of a prince's head looking to the straight. His faces are round, the eyes are large in shape. Because it is indistinct, the other specialties do not appear. *Rv.* On the center: there is a stamp belonging to the coins of Buhara valley that resemble a figure of a dancing man. **D:** 16-17 mm, **W:** 1.2 g. **FO:** Buhara region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru-#12935: Paikend in the Bukhara oasis]. **VII c. A.D.** **Bronze.**

No: 264. Different mnit. *Av.* Description of a double-humped camel looking to the right. There are round ornaments on the side corner of the coin *Rv.* On the center: a fire altar. On the side corner of the coin there are round ornaments. **D:** 18 mm, **W:** 1.64 g. **FO:** Buhara region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - #12934: Bukhara]. **VII c. A.D.** **Bronze.**

III. Type

No: 265. *Av.* The coin with a square hole on the center. On the top of it, a Soghdian word *pn̄y* - "The coin". At the bottom of it there is a sign of a cross and on the left and right sides the stamp \mathfrak{K} specific to the coins of Buhara and Chach regions. *Rv.* On the back surface of the coin there is not any legend or a sign. **D:** 18.6 mm, **W:** 1,2 g. **FO:** Buhara region. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - #30858: Paikend city]. **The first quarter of VII c. A.D.** **Bronze.**

Vardana Sikkeleri

No: 266. *Av.* Sol tarafa yönelen pars tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri iri yapılı. Silik olduğundan dolayı diğer özellikleri bilinmemekte. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmaktadır, *Rv.* Ortada bir üsttekiyle aynı Nasturi haçı yer almakta, onun yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmaktadır. **Ö:** 16 mm, **A:** 1.3 g. **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20208: Bukhara-City of Vardana]. **VII yy.** **Bakır.**

No: 267. Farklı baskı. *Av.* Sol tarafa yönelen pars tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri iri yapılı. Silik olduğundan dolayı diğer özellikleri bilinmemekte. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmaktadır, *Rv.* Ortada Nasturi haçı yer almakta, onun yan köşesinde yuvarlak bezekler bulunmaktadır. **Ö:** 16 mm? **A:** 1.3 g? **B.Y:** Buhara bölgesi. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #21631: Bukhara-City of Vardana]. **VII yy.** **Bakır.**

No:266

Av

Rv

No:267

Av

Rv

The Coins of Vardana

No:266. *Av.* Description of a leopard turning to the left. His faces are round, the eyes are large in shape. Because it is indistinct, the other specialties do not appear. There are round ornaments on the side corner of the coin. *Rv.* On the center: there is a Nasturi cross, the same as the one below. On the side corner of it, there are round ornaments. **D:**16 mm, **W:**1,3 g. **FO:** Buhara region. **PS:**Personal collection- [zeNo:ru-#20208: Bukhara-City of Vardana]. **VII c. A.D.** **Bronze.**

No: 267. Different mint. *Av.* Description of a leopard turning to the left. His faces are round, the eyes are large in shape. Because it is indistinct, the other specialties do not appear. There are round ornaments on the side corner of the coin. *Rv.* On the center: there is a Nasturi cross. On the side corner of it, there are round ornaments. **D:** 16 mm?, **W:**1.3 g? **FO:** Buhara region. **PS:** Personal collection- [zeNo:ru-#21631: Bukhara-City of Vardana]. **VII century A.D.** **Bronze.**

II. Kısım

Part II

*BAKTRİ, PEHLEVİ VE BRAHMİ (HİNT)ÇE
YAZILI KÖKTÜRK SİKKELERİ*

*TURKIC COINS WITH BAKTRIAN,
PEHLEVİ AND BRAHMIAN (HINDI) ALPHABET*

TOHARİSTAN BÖLGESİ TÜRK SİKKELERİ
TURKIC COINS OF TOHARISTAN REGION

Toharistan Yabguları
Sikkeleri

No: 268. Av. Sağa bakan Sasanlı prensi Hormuzd IV'ün temsili tasviri. Prens'in başının etrafında ve omzunda hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta. Prens'in sol tarafında saat istikametine ters yönde 11'den başlayan Pehlevî yazısında *nspk MLK'* cümlesi, sağ tarafında ise saat istikametinde 2'den başlayan Pehlevî yazısında *ybgv bhlk'n*-“Belh Yabgusu” kelimelerinin bulunduğu R. Göbl tarafından belirtilmiştir [Göbl, 1967, I, 182-183, Em. 265]. Sikkenin yan köşesinde insan kafası tasvirli bir kontrmark ve hilâl ve üzerinde yıldız bulunan 4 adet tasvir görülmektedir, **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler tasviri yer almaktadır. Onların sağ ve solunda yer alan Pehlevî yazısındaki ibareleri R. Göbl *wyst=20* ve *z'vlst'n*-“Zabulistan” tarzında okumuştur [Göbl, 1967, I, s.182-183, Em.265]. Ancak, J. Harmatta bu tip sikkelerin değişik varyantlarında *šb'lk'* *yyp MLK'*-İşbara Jeb [=yabgu]

No:268

Av

Rv

The Coins of Yabgu of
Toharistan

No: 268. Av. Imitation of a description of the Sasanids' prince Hormuzd IV. There are descriptions of a star and the Half Moon around his head and shoulders. On the left side of the prince there is a statement in Pehlivan alphabet. The letter begins at against clockwise 11 o'clock and is read: *nspk MLK'*, on the right side of it, the letter beginning at clockwise 2 o'clock, the legend also in Pehlivan is read: *ybgv bhlk'n* - “The Yabgu of Balh”. And this was noted by R. Göbl [Göbl, 1967, I, 182-183, Em. 265]. On the side corner of the coin there is one countermark with description of a man's head and 4 descriptions above which placed the Half Moon and a starry. On the center: a fire altar and on the left and right sides of it there are the decryptions of standing soothsayers. Also R. Göbl has read the phrases in Pehlevî which placed on the right and left sides of them as follows: *wyst = 20* and *z'vlst'n* - “Zabulistan” [Göbl, 1967, I, p. 182-183, Em. 265]. But, this kind of coins were read by J.

šah, sym yyp MLK' - Sem Jeb
[=yabgu] šah, gwn 'špr' yyb
MLK' - Gün İšpara Jeb
[=yabgu] šah isimlerini ve
hwsp' - "Husp", špwlg'n -
"Šuburgan" gibi tarihi
Toharistan bölgesine bağlı yer
adlarını okumakta ve
sikkelerin bu hükümdarlar
tarafından mezkur şehirlerde
bastırıldığını vurgulamaktadır
[Harmatta, 1996, s.371-373,
Em.265]. Ö:34 mm, A:3.0 g.?
B.Y: Toharistan (Afganistan).
K.Y: Özel Koleksiyon -
[zeNo:ru - #27096: Western
turks]. VII-VIII yy. Gümüş.

No: 269. Farklı baskı. **Av.** Bir
üsttekiyle benzer, sağa bakan
Sasanlı prensi Hormuzd IV'ün
temsili tasviri. Prens başı ve
omuzu etrafında hilâl ve yıldız
tasvirleri yer almakta. Prens
sol tarafında saat istikametinin
tersi yönde 11'den başlayan
Pehlevi yazısında *nspk MLK'*
cümlesi, sağ tarafında ise saat
istikametinde 2'de başlayan
Pehlevi yazısında *ybgu bhlk'n*
- "Belh Yabgusu" cümlesi
bulunduğu R. Göbl tarafından
belirtilmiştir [Göbl, 1967, I,
182-183, Em. 265]. Sikkenin
yan köşesinde insan kafası
tasvirli bir kontrmark ve hilâl
ve üzerinde yıldız bulunan 4
adet tasvir görülmektedir. **Rv.**
Ortada ateş mihrabı ve onun
sağ ve sol yanında ayakta
duran kahinler tasviri yer
almaktadır. Onların sağ ve
solunda Pehlevi yazısında
wyst = 20 ve *z'vlt'n* -
"Zabulistan" cümlesi
bulunmaktadır [Göbl, 1967, I,
182-183, Em. 265]. Ö: 34
mm, A: 3.94 g. **B.Y:**
Toharistan (Afganistan). **K.Y:**

No:269

Av

Rv

Harmatta in versions as *šb'lk'*
yyp MLK' - İshbara Jeb [=
yabgu] šah, sym yyp MLK' -
Sem Jeb [= yabgu] šah, gwn
'špr' yyb MLK' - Gün İšpara Jeb
[= yabgu] šah names and hwsp'
- "Husp", *špwlg'n* -
"Shuburgan" and these all
proves were combined with the
names of places located in the
region of Toharistan. It was
argued by him that all these
coins had been minted in
relating towns by those Kings.
[Harmatta, 1996, p. 371-373,
Em. 265]. **D:** 34 mm, **W:** 3.0 g?
FO: Toharistan (Afganistan).
PS: Personal collection -
[zeNo:ru - #27096: Western
Turks]. **VII-VIII c. A.D. Silver.**

No: 269. Different mint. **Av.**
Being the same as the one
below, imitation of a
description of the Sasanids'
prince Hormuzd IV. There are
descriptions of a star and the
half moon around his head and
shoulders. On the left side of
the prince there is a statement
in Pehlavian alphabet. The
letter begins at against
clockwise 11 o'clock and is
read: *nspk MLK'*, on the right
side of it, the letter beginning
at clockwise 2 o'clock, the
legend also in Pehlavian is
read: *ybgu bhlk'n* - "The Yabgu
of Balh". And this was noted
by R.Göbl [Göbl, 1967, I,
182-183, Em. 265]. On the side
corner of the coin there is one
countermark with description
of a man's head and 4
descriptions above which
placed the Half Moon and a
star. **Rv.** On the center: a fire
altar and on the left and right
sides of it there are the
decryptions of standing
soothsayers. On the right and
left sides of them here is: *wyst*

Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #21383: Western turks]. VII-VIII yy. Gümüş.

No: 270. Farklı baskı. **Av.** Üsttekilerle benzer, sağa bakan Sasanlı prensi Hormuzd IV'ün temsili tasviri. Prens başı ve omuzu etrafında hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta. Prens sol tarafında saat istikametine ters yönde 11'den başlayan Pehlevi yazısında *nspk MLK* cümlesi, sağ tarafında ise saat istikametinde 2'den başlayan Pehlevi yazısında *ybgu bhlk'n* - "Belh Yabgusu" cümlesi bulunduğu R. Göbl tarafından belirtilmiştir [Göbl, 1967, I, 182-183, Em. 265]. Sikkenin yan köşesinde insan kafası tasvirli bir kontrmark ve hilâl ve üzerinde yıldız bulunan 4 adet tasvir görülmektedir. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler tasviri yer almaktadır. Onların sağ ve solunda Pehlevi yazısında *wyst = 20* ve *z 'vlst'n* - "Zabulistan" kelimesi bulunmaktadır [Göbl, 1967, I, 182-183, Em. 265]. **Ö:** 34 mm?, **A:** 3.3 g. **B.Y:** Toharistan (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru- #26692: Western turks]. VII-VIII yy. Gümüş.

No:270

Av

Rv

= 20 and *z 'vlst'n* - "Zabulistan" [Göbl, 1967, I, p. 182-183, Em. 265]. **D:** 34 mm, **W:** 3.94 g. **FO:** Toharistan (Afghanistan). **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-#21383: Western Turks]. VII-VIII c. A.D. Silver.

No: 270. Different mint. **Av.** Being the same as the ones below, imitation of a description of the Sasanids' prince Hormuzd IV. There are descriptions of a star and the Half Moon around his head and shoulders. On the left side of the prince there is a statement in Pehlivian alphabet. The letter begins at against clockwise 11 o'clock and is read: *nspk MLK*, on the right side of it, the letter beginning at clockwise 2 o'clock, the legend also in Pehlivian is read: *ybgu bhlk'n* - "The Yabgu of Balh". And this was noted by R.Göbl [Göbl, 1967, I, 182-183, Em. 265]. On the side corner of the coin there is one kontrmark with description of a man's head and 4 descriptions above which placed the Half Moon and a star. **Rv.** On the center: a fire altar and on the left and right sides of it there are the decryptions of standing soothsayers. On the right and left sides of them here is: *wyst=20* and *z 'vlst'n* - "Zabulistan" [Göbl, 1967, I, p. 182-183, Em. 265]. **D:** 34 mm?, **W:** 3.3 g. **FO:** Toharistan (Afghanistan). **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-#26692: Western Turks]. VII-VIII c. A.D. Silver.

No: 271. Farklı baskı. **Av.** Üsttekilerle benzer, sağa bakan Sasanlı prensi Hüsrev I'in temsili tasviri. Prens'in başı ve omzu etrafında hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta. Prens'in sol tarafında saat istikametine ters yönde 11'den başlayan Pehlevi yazısında *nspk MLK'* kelimesi, sağ tarafında ise saat istikametinde 2'de başlayan Pehlevi yazısında *ybgv bhlk'n* - "Belh Yabgusu" kelimeleri bulunmaktadır. Sikkenin yan köşesinde insan kafası tasvirli bir kontrmark ve hilâl ve üzerinde yıldız bulunan 4 adet tasvir görülmektedir. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler tasviri yer almaktadır. Sağdaki kahinin yanında svastika işareti görülmekte. Soldaki kahinin yanında ise Pehlevi yazısında *wyst = 20* cümlesi bulunmaktadır [Göbl, 1967, I, 182-183, Em. 265]. **Ö:** 30 mm, **A:** 3.17 g. **B.Y:** Afganistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #22922: Western Turks, Arachosia.]. VII-VIII yy. **Gümüş.**

No:271

Av

Rv

No: 271. Different mint. **Av.** Being the same as the ones below, imitation of a description of the Sasanids' prince Hüsrev I. There are descriptions of a star and the half moon around his head and shoulders. On the left side of the prince there is a statement in Pehlivan alphabet. The letter begins at against clockwise 11 o'clock and is read: *nspk MLK'*, on the right side of it, the letter beginning at clockwise 2 o'clock, the legend also in Pehlivan is read: *ybgv bhlk'n* - "The Yabgu of Balh". On the side corner of the coin there is one countermark with description of a man's head and 4 descriptions above which placed the half moon and a star. **Rv.** On the center: a fire altar and on the left and right sides of it there are the decryptions of standing soothsayers. Next to soothsayer on the left side here is the word in Pehlevi: *wyst=20*. [Göbl, 1967, I, p.182-183, Em. 265]. **D:** 30 mm, **W:** 3.17 g. **FO:** Afghanistan. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - #22922: Western Turks, Arachosia.]. VII-VIII c. A.D. **Silver.**

II. ÇAGANIYAN BÖLGESİ SİKKELERİ

II. THE COINS OF CHAGHANIYAN REGION

No: 272. *Av.* Karşıya bakan prens ve prenses başı tasviri. Uzun saçları omuza kadar uzamakta, başları üzerinde hilâl ve yıldız işaretleri yer almakta. İkisinin de yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. *Rv.* Ortada İslâm öncesi Çaganiyan sikkelerine özgü damga \oint yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. Ö : 20 mm?, A : 1.5 g?. **B.Y:** Güney Özbekistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20214]. **VII yy. Bakır.**

No: 272. *Av.* Description of a prince and princess's head looking to the straight. Their long hairs reach to the shoulders. There are the signs of the half moon and a star. The faces of both are round and the eyes are almond-shaped. *Rv.* There is a stamp \oint belonging to pre-Islamic coins of Chaghanian. There is not any legend. D :20 mm?, W :1.5 g? **FO:** South Uzbekistan. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - #20214]. **VII c. A.D. Bronze.**

No: 273. Farklı baskı. *Av.* Karşıya bakan prens ve prenses başı tasviri. Silik olduğundan dolayı saç şekli bilinmemekte. İkisinin de yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde. Soldaki prens ince bıyıklı. İkisinin de boynunda mücevherler bulunmakta. Sikkenin çevresinde yazıyı (Baktri) andıran işaretler görülüyor, *Rv.* Ortada İslâm öncesi Çaganiyan sikkelerine özgü damga yer almakta \oint . Damganın sağ ve sol yanında aynada görüldüğünde doğru okunacak Baktri (Sogd) yazılı cümleler bulunmaktadır. Yazıyı ilk olarak çözmeye

No:273. Different mint. *Av.* Description of a prince and princess's head looking to the straight. Due to it is indistinct, the form of the hairs do not appear well. The faces of both are round and the eyes are almond-shaped. The prince on the left side is with a short beard. On the necks of both there are round ornaments. On the surroundings of the coin there are the signs resembling an inscription (Baktri). *Rv.* There is a stamp \oint belonging to pre-Islamic coins of Chaghanian. On the left and right sides of the coin there are the Baktrian (Soghd) legends

çalışan V.A. Livşits kesin olmamakla beraber *ton/yp* *çado* tarzında, E.V. Rtveladze ise *an(o) oti yaoa / yoda/o* şeklinde okumuştur [Rtveladze, 2002, s.222-223]. Ancak bu okuyuşlar anlamsızdır. Bizim kanaatimizce bu yazı Soğdça olup, aynada yansımaları yazılmış ve damganın sağ tarafındaki yazı *prn* - "Kut" (A. Kuznetsov okuyuşu), soldaki ise *yw[β]* - "Hükümdar" okunmaktadır. **Ö:** 19.5 mm, **A:** 0.6 g. **B.Y:** Güney Özbekistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - V-1. VII-VII yy. **Bakır.**

No: 274. Farklı baskı. **Av.** Karşıya bakan prens ve prenses başı tasviri. Prens solda, bıyıklı ve sağdaki prensese nazaran yüzü biraz büyük. Uzun saçları omuza kadar dökülmekte, başının üzerinde hilâl ve yıldız işaretleri yer almakta. İkisinin de yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde, hafifçe çekik. Sikkenin çevresinde saat yönünde Baktri yazılı cümle bulunmakta. **Rv.** Ortada bir üsttekiyle aynı, İslâm öncesi Çaganiyan sikkelerine özgü damga *ē* yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. **Ö:** 23 mm, **A:** 1.47 g. **B.Y:** Güney Özbekistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #27992]. VII yy. **Bakır.**

No:274

Av

Rv

which are read only by looking through the mirror. When V.A. Livshits first tried to prove this inscription, under question he read it as: *ton/yp çado*. But, E.V. Rtveladze has suggested to reads it as follows: *an(o) oti yaoa/yoda/*. Rtveladze, 2002,s.222-223]. However, these reading do not give any meaning. According to us, this letter being a Soghdian one, written the reflection of it and the letter placed on the right side of the stamp *prn*-“The Bless” (A. Kuznetsov’s reading), and the letter on the left side is read as: *yw[β]*-“The King”. **D:**19.5 mm, **W:** 0.6 g. **FO:** South Uzbekistan. **PS:**Personal collection-V-1. VII c. A.D. **Bronze.**

No: 274. Different mint. **Av.** Description of a prince and princess’s head looking to the straight. On the left-the prince is with a beard and the princess’s face is large in shape. His long hairs reach to his shoulder. There are the descriptions of the half moon and a star. The faces of both are round and the eyes are almond-shaped and lightly slanting. There is a statement in Baktrian on the surroundings of the coin. **Rv.** There is a stamp *ē* belonging to pre-Islamic coins of Chaghanian. There is not any legend. **D:**23 mm, **W:** 1.47 g. **FO:**South Uzbekistan. **PS:**Personal collection-[zeNo:ru-#27992]. VIIc.A.D. **Bronze.**

III. TERMİZ BÖLGESİ SİKKELERİ

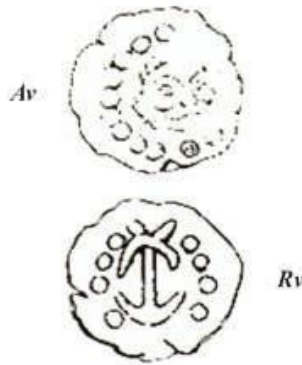
III. THE COINS OF TERMİZ REGION

Termizşahlar Sülalesi Sikkeleri

No: 275. *Av.* Biraz sağa (3/4) bakan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekiğe çalan, badem biçiminde. Uzun bıyıkları var. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada İslam öncesi Termiz sikkelerine özgü Tardu Kağan sikkesi (Çaç bölgesi) ve A/Çamukyan (Pencikent) sikkelerinde damganın benzeri görülen çapa şeklindeki damga yer almakta. Yazı bulunmamaktadır. **Ö:** 15 mm?, **A:** 1.5 g?. **B.Y:** Güney Özbekistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [sogdcoins.narod.ru - Tokharistan - Termiz]. **VI-VII yy. Bakır.**

No: 276. Farklı baskı. *Av.* Biraz sağa (3/4) bakan prens başı tasviri. Sağ tarafında haç işareti bulunmakta. Yüzü yuvarlak, gözleri hafifçe çekik, badem biçiminde. İnce uzun bıyıkları var. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler yer almaktadır. *Rv.* Ortada İslam öncesi Termiz

No:275

The Coins of Termizshahs

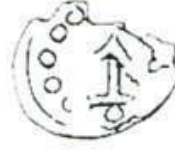
No: 275. *Av.* Description of the prince's head slightly looking to the right (3/4). His faces are round, the eyes are lightly slanting, almond-shaped. He is with a long beard. There are round ornaments on the side corner of the coin. *Rv.* On the center: there is the coin of Tardu Kaghan specific to the pre-Islamic coins of Termiz (Chach region) and there is a hoe-shaped stamp the same as the coins of A/ Chamukyan (Penjikent). There is not any legend. **D:**15 mm?, **W:**1.5 g? **FO:** South Uzbekistan. **PS:** Personal collection - [sogdcoins.narod.ru - Tokharistan - Termiz]. **VI-VII c. A.D. Bronze.**

No:276

No: 276. Different mint. *Av.* Description of the prince's head slightly looking to the right (3/4). On the right side of it: there is a cross sign. His faces are round, the eyes are lightly slanting and almond-shaped. He is with a long beard. There are round ornaments on the side corner

sikkelerine özgü çapa
şeklindeki damga ↑ yer
almakta. Yazı
bulunmamaktadır. **Ö:** 15 mm?,
A: 1.5 g? **B.Y:** Güney
Özbekistan. **K.Y:** Özel
Koleksiyon -
[sogdcoins.narod.ru -
Tokharistan - Termiz]. **VI-VII**
yy. Bakır.

Rv

of the coin. **Rv.** On the center:
there is an anchor-shaped
stamp ↑ specific to the pre-
Islamic coins of Termiz. There
is not any legend. **D:** 15 mm?,
W: 1.5 g? **FO:** South
Uzbekistan. **PS:** Personal
collection -
[sogdcoins.narod.ru-
Tokharistan-Termiz]. **VI-VII**
c. A.D. Bronze.

IV. KOBADİAN BÖLGESİ SİKKELERİ IV. THE COINS OF KOBADIAN REGION

No: 277. Av. Av. Sağa bakan Sasanlı prensi Hormuzd IV tasviri. Sikkenin yan köşesinde, prensin sağ ve sol tarafında kontrmark bulunmakta ve biri Batı Köktürklerinin "Yabgu Kağan" ve "Tun Yabgu Kağan" unvanlı sikkelerinde görülen damgayla çok benzer damga ✱ (solda) ve gene mezkur sikkelerin bir kısmında bulunan çift kılıç (koş-kılıç) biçimindeki damgayla aynı damga bulunmaktadır. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler tasviri yer almakta. Sikkenin alt ve yan (sağ) kısmında kontrmark olup, onlardan biri efsanevi senmurv ve ikincisi prens başı tasvirlerinden oluşmaktadır. **Ö:**29.5-30.0 mm, **A:**3.03 g. **B.Y:** Güney Tacikistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #6128: Northern Tokharistan, Kobadien]. VII-VIII yy. **Gümüş.**

No:277

Av

Rv

No: 277. Av. Description of the prince's head slightly looking to the right and imitated to the description of the Sasanids prince, Hormuzd IV. There is countermark on the right and left sides of the coin, in which one of them a stamp ✱ (on the left side) and there is also a stamp similar to the stamp with a pair of sword (double-sword) ✱ **Rv.** On the center: there is a fire mihrap and on the right and left sides of it there are descriptions of standing soothsayers. At the bottom and aside (right side) of the coin there is a countermark and one of them contains of legendary Semurgh and the second one of them is of the description of the head of a prince. **Ö:**29.5-30.0 mm, **A:**3.03 g. **B.Y:** Güney Tacikistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-#6128: Northern Tokharistan, Kobadien]. VII-VIII c. **Silver.**

No: 278. Farklı baskı. *Av.* Sağa bakmış Sasanlı prensi Hormuzd IV tasviri. Sikkenin yan köşesinde, prensin sağ ve sol tarafında kontrmark bulunmakta ve biri Batı Köktürklerinin "Yabgu Kağan" ve "Tun Yabgu Kağan" unvanlı sikkelerinde görülen damgaya çok benzer damga ✕ (solda) ve gene mezkur sikkelerin bir kısmında bulunan çift kılıç (koş-kılıç) biçimindeki damgayla aynı damga ̐ bulunmaktadır. *Rv.* Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler tasviri yer almakta. Sikkenin alt ve yan (sağ) kısmında kontrmark olup, onlardan biri efsanevi senmurv ve ikincisi prens başı tasvirlerinden oluşmaktadır. **Ö:**29.0-29.5 mm, **A:** 2.27 g. **B.Y:** Güney Tacikistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #7054: Northern Tokharistan, Kobadien]. VII-VIII yy. **Gümüş.**

No: 279. *Av.* Sağa bakmış Sasanlı prensi Hormuzd IV tasviri. Sikkenin yan köşesinde, prensin sağ ve sol tarafında kontrmark bulunmakta ve biri Batı Köktürklerinin "Yabgu Kağan" ve "Tun Yabgu Kağan" unvanlı sikkelerinde görülen damgaya çok benzer damga ✕ (solda) ve gene mezkur sikkelerin bir kısmında bulunan çift kılıç (koş-kılıç) biçimindeki damgayla aynı damga ̐ bulunmaktadır. *Rv.* Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler tasviri yer almakta. Sikkenin alt ve yan (sağ) kısmında kontrmark olup,

198

No:278

Av

Rv

No: 278. Different mint. *Av.* Imitation to the description of Sasanid's prince Hormuzd IV, looking to the right. On the side corner of the coin, on the right and left sides there is a countermark and there is the stamps: one is very similar to the coins of "Yabgu Kaghan" and "Tun Yabgu Kaghan" of the Western Turks ✕ the and there is also a stamp similar to the coins with the shape of double-sword ̐ that were seen in these coins. *Rv.* On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are descriptions of standing soothsayers. On the right side and at the bottom of it there is countermark. One of them is the head of a legendary semurgh and the second is the head of a prince. **D:** 29.0 - 29.5 mm, **W:** 2.27 g. **FO:** South Tadjikistan. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - #7054: Northern Tokharistan, Kobadien]. VII-VIII c. A.D. **Silver.**

No:279

Av

Rv

No: 279. *Av.* Imitation to the description of Sasanid's prince Hormuzd IV, looking to the right. On the side corner of the coin, on the right and left sides there is a kontrmark and there is the stamps: one is very similar to the coins of "Yabgu Kaghan" and "Tun Yabgu Kaghan" of the Western Turks ✕ the second is similar to the coins of Ferghana valley with the title "Kaghan" with a square hole (on the left) and there is also a stamp similar to the coins with the shape of double-sword ̐ that were seen in these coins. *Rv.* On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are descriptions of standing

onlardan biri efsanevi
senmurv ve ikincisi prens başı
tasvirlerinden oluşmaktadır.
Ö:30.0 mm? A:2.81 g. B.Y:
Güney Tacikistan, Kuzey
Afganistan. K.Y: Özel
Koleksiyon - [zeNo:ru -
#27984: Northern
Tokharistan]. VII-VIII yy.
Gümüş.

soothsayers. On the right side
and at the bottom of it there is
kontmark. One of them is the
head of a legendary semurgh
and the second is the head of a
prince. D:30.0 mm?, W: 2.81
g. FO: North Afghanistan.
PS: Personal collection-
[zeNo:ru-# 27984: Northern
Tokharistan]. VII-VIII c. A.D.
Silver.

No: 280. Av. Sağa bakan prens
başı tasviri. Uzun saçları
omuza kadar dökülmekte ve
bantla sarılmış vaziyettedir.
Silik olduğundan dolayı yüz ve
göz şekli kesin olarak
bilinmemektedir. Rv. Ortada
Çaç (Taşkent) bölgesinden
bulunmuş, Tun Yabgu Kağan
ve Yabgu Kağan gibi Batı
Köktürk hükümdarları
sikkelerindeki damgayla aynı
damga 𐰽 ve onun altında
harfleri andıran işaretler yer
almakta. Yazı
bulunmamaktadır. Ö:17-19
mm, A:0.9 g. Bulunduğu yer:
Güney Özbekistan. Korunduğu
yer: Özel Koleksiyon-
[zeNo:ru-# 25362: North
Tokharistan]. VII-VIII yy.
Bakır.

No:280

Av

Rv

No:280. Av. Description of the
prince's head looking to the
right. His long hairs reach to
his shoulders and tied with a
band. Because it is indistinct
the form of the eyes does not
appear well. Rv. On the center:
there is a stamp 𐰽 similar to
the coins of the Western
Turkic Qaghans like Tun
Yabghu Qaghan and Yabghu
Qaghan which were found
from Chach (Tashkent) region.
And at the bottom of it there
are the signs resembling the
letters. There is not any
legend. D:17-19mm, W:0.9 g
FO: South Uzbekistan. PS:
Personal collection-[ze No:ru-
#25362:Northern
Tokharistan]. VII-VIII c. A.D.
Bronze.

V. VAHŞ BÖLGESİ SİKKELERİ V. THE COINS OF VAHSH REGION

No: 281. *Av.* Ortasında yuvarlak delik bulunan sikkeler. Deliğin çevresinde damga bulunmaktadır. *Rv.* Sikkelerin arka yüzünde hiç bir işaret ya da yazı görülmemektedir. **Ö:** 29.0 - 29.5 mm, **A:** 2.27 g. **B.Y:** Güney Tacikistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20215: North Tokharistan, Vakhsh-valley?]. **VII-VIII yy.** **Bakır.**

No:281

Av

Rv

No: 281. *Av.* The coin with a square hole on the center. There is a stamp around the hole. *Rv.* There is not any legend or a sign on the back surface of the coin. **D:** 29.0 - 29.5 mm, **W:** 2.27 g. **FO:** South Tadjikistan. **PS:** Personal collection - [zeNo:ru - #20215: North Tokharistan, Vakhsh-valley?] **VII-VIII c.** **A.D. Bronze.**

VI. Kontrmarkta Türkçe Unvanlar Bulunan Sikkeler

No: 282. *Av.* Sağa bakan Sasanlı prensi Peroz'un (459-484) temsili tasviri. Prens başı üzerinde hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta. Sikkelerin alt kısmında, sikkeler standardı çizisinin altında, prens başının sağ ve sol yanında Sogdça yazılı iki kontrmark bulunmaktadır. Araştırmacılar bu yazıları *tk'yn*-“Tegin” (sağda) ve *tyšβ'n*-“Tişban” (İlahe ismi) olarak okumuşlardır [Baratova, Livšits, 2002, s.21-

No:282

Av

Rv

VI. The Coins with Turkic Titles on the Countermark

No:282. *Av.* Imitation to the description of Sasanids' prince looking to the right. There are the descriptions of the half moon and a star. At the bottom of the coin, down the line of the coin's standard, the right and left sides of the prince's head there two countermarks with Soghdian letters. The researchers read these legends as follows: *tk'yn*-“Tegin”(on the right) and *tyšβ'n*-“Tishban”(The divine name) [Baratova,

22; Baratova, 2005, s.211].

Rv. Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler, onların üzerinde de hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta. Sağdaki kahinin yanında Pehlevi yazılı bir cümle bulunmaktadır.

Ö:30 mm?, **A:**3.38g. **B.Y:**

Afganistan. **K.Y:**Özel

Koleksiyon-[zeNo:ru-# 28789:

North Tokharistan, Peroz, with countermarks]. **VI-VII**

yy? Gümüş.

No: 283. Av. Sağa bakan Sasanlı prensi Peroz'un (459-484) temsili tasviri. Prens başı üzerinde hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta.

Sikkenin alt kısmında, sikke standardı çizığının altında

δščy βγγ - "Hazret İdişçi (levazim)" ya da "Hazret

Dehçi/Deşçi (yaratıcı)", prens başının sol yanında tk'yn -

"Tegin" ya da tyšβ'n (solda) okunan Soğdça yazılı iki

kontrmark bulunmakta [Göbl, 1967, III, Tafel. 75-77, Em.

283b-283c; Baratova, Livshits, 2002, s. 21-22], **Rv.** Ortada

ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran

kahinler, onların üzerinde de hilâl ve yıldız tasvirleri yer

almakta. Sağdaki kahinin yanında Pehlevi yazılı bir

cümle bulunmaktadır. **Ö:** 28-29 mm, **A:** 3.49 g. **B.Y:**

Afganistan. **K.Y:** Özel

Koleksiyon -

[www.grifterrec.com/coins/hu ns]. **VI-VII yy.** Gümüş.

No:283

Av

Rv

Livshits, 2002, p.21-22;

Baratova, 2005, s.211]. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it

there are standing soothsayers, and below them there are the

descriptions of the Half Moon and a star above them. There

is a statement in Pehlevi near the soothsayer on the right. **D:**

30 mm?, **W:**3.38 g. **FO:**

Afganistan **PS:** Personal collection-[zeNo:ru-# 28789:

North Tokharistan, Peroz, with countermarks]. **VI-VII c. A.D.**

Silver.

No:283.Av. Imitation to the

description of Sasanids'

prince Peroz (459-484)

looking to the right. There are the descriptions of the half

moon and a star. At the bottom of the coin's standard we

read: δščy βγγ - "His Grace Hazret İdishchi

(quartermaster)" or "His Great Dehchi/ Deshchi

(creator)", on the right and left sides of the prince's head

there are two countermarks with Soghdian letters: tk'yn -

"Tegin" or tyšβ'n (on the left). [Göbl, 1967, III, Tafel.

75-77, Em. 283b-283c; Baratova, Livshits, 2002, p.

21-22], **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and

left sides there are the decryptions of standing

soothsayers. There are the descriptions of the Half Moon

and a star. There is a statement with Soghdian

legend in Pehlevi. **D:** 28-29 mm, **W:** 3.49 g. **FO:**

Afganistan **PS:** Personal collection -

[www.grifterrec.com/coins/hu ns]. **VI-VII c. A.D. Silver.**

No: 284. Av. Sağa bakan Sasanlı prensi Peroz'un (459-484) temsili tasvir. Prens başı üzerinde hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta. Sikkenin alt kısmında, sikke kenar çizığının altında *δščy βγγ*-“Hazret İdişçi (levazım)” ya da “Hazret Dehçi/Deşçi (yaratıcı)”, prens başının sol yanında *tkyn* - “Tegin” ya da *tyšβ'n* (solda) okunan Soğdça yazılı iki kontrmark bulunmakta [Göbl, 1967, III, Tafel. 75-77, Em. 283b-283c; Baratova, Livšits, 2002, s. 21-22], **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler, onların üzerinde de hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta. Sağdaki kahinin yanında Pehlevi yazılı bir cümle bulunmaktadır. **Ö:** 30 ? mm, **A:** 3.50 ? g. **B.Y:** Afganistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon -Bar-1. VI-VII yy. **Gümüş.**

No:284

No: 284. Av. Imitation to the description of Sasanids' prince Peroz (459-484) looking to the right. There are the descriptions of the Half Moon and a star. At the bottom of the coin, down the line of the coin's standard we read: *δščy βγγ*-“His Grace Hazret İdishchi (quartermaster)” or “His Great Dehchi/ Deshchi (creator)”, on the right and left sides of the prince's head there are two countermarks with Soghdian letters: *tk yn*-“Tegin” or *tyšβ'n* (on the left). [Göbl, 1967, III, Tafel. 75-77, Em. 283b-283c; Baratova, Livshits, 2002, p. 21-22], **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides there are the decryptions of standing soothsayers. There are the descriptions of the half moon and a star. There is a statement with Soghdian legend in Pehlevi. **D:**30 mm, **W:** 3.50 g. **FO:** Afghanistan **PS:**Personal collection-Bar-1. VI-VII c. A.D. **Silver.**

No: 285. Av. Sağa bakan Sasanlı prensi Peroz'un (459-484) temsili tasvir. Prens başı üzerinde hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta. Prens sağ yanında, sikke standardı çizığinden dışarıda iki satırdan oluşan Soğdça yazılı kontrmark bulunmakta. Araştırmacılar bu yazıyı *δš/γčy βγγ* - “Hazret Daşçi/Dehçi” olarak okumuşlardır [Göbl, 1967, III, Tafel. 75-77, Em. 283b-283c; Baratova, Livšits, 2002, s. 22]. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler, onların üzerinde de hilâl ve yıldız tasvirleri yer almaktadır. **Ö:** 30-29 mm, **A:** 3.69 g. **B.Y:**

No:285

No: 285. Av. Imitation to the description of Sasanids' prince Peroz (459-484) looking to the right. There are the descriptions of the Half Moon and a star. On the right side of the prince, out of the coin's standard there is a countermark with Soghdian legend in two lines. The researchers read these as: *δš/γčy βγγ* - “His Grace İdishchi (quartermaster)”. [Göbl, 1967, III, Tafel. 75-77, Em. 283b-283c; Baratova, Livshits, 2002, p. 21-22], **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides there are the decryptions of standing soothsayers. There are the descriptions of the Half

Afganistan. K.Y: Özel
Koleksiyon -
[www.grifterrec.com/coins/hu
ns]. VI-VII. Gümüş.

No: 286. Av. Sağa bakan
Sasanlı prensi Peroz'in (459-
484) tasviri. Prensın başı
üzerinde hilâl ve yıldız
tasvirleri yer almakta.
Sikkenin alt kısmında, sikke
standartı çizığının altında iki
satırdan oluşan Soğdça yazılı
kontrmark bulunmakta.
Araştırmacılar bu yazıyı
δš/γčy βγγ-“Hazret
Daşçi/Dehçi” olarak
okumuşlardır [Göbl, 1967, III,
Tafel. 75-77, Em. 283/c 3;
Baratova, Livšits, 2002, s. 22].
Rv. Ortada ateş mihrabı ve
onun sağ ve sol yanında
ayakta duran kahinler, onların
üzerinde de hilâl ve yıldız
tasvirleri yer almaktadır. **Ö:**
30 mm?, A: 3.32 g. **B.Y:**
Afganistan. **K.Y:** Özel
Koleksiyon - [zeNo:ru -
#28370: Northern
Tokharistan, Peroz-im. with
sogdian cm]. **VI yy. Gümüş.**

No:286

Av

Rv

Moon and a star. **D:**30-29
mm, **W:**3.69 g. **FO:**
Afganistan. **PS:** Personal
collection [www.
grifterrec.com/coins/huns]**VI-**
VII c. A.D. Silver.

No: 286. Av. Imitation to the
description of Sasanids' prince
Peroz (459-484) looking to the
right. There are the
descriptions of the Half Moon
and a star. At the bottom of
the coin, out of the coin's
standard there is a
countermark with Soghdian
legend in two lines. The
researchers read these as:
δš/γčy βγγ-“His Grace İdishchi
(quartermaster)”. [Göbl, 1967,
III, Tafel. 75-77, Em. 283/c;
Baratova, Livšits, 2002,
p.22]. **Rv.** On the center:a fire
altar and on the right and left
sides there are the decryptions
of standing soothsayers. There
are the descriptions of the Half
Moon and a star above them.
D:30 mm? **W:**3.32 g.
FO:Afganistan. **PS:** Personal
collection-[zeNo:ru-#28370:
Northern Tokharistan, Peroz-
im.with sogdian cm]. **VI c.**
A.D. Silver.

KÂBİL BÖLGESİ TÜRK SİKKELERİ
TURKIC COINS OF KABUL REGION

Tekinşahları Sikkeleri
I. Tip

No: 287. Av. Biraz sağ tarafa bakan (3/4), kafasında süslü taç taşıyan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, silik olduğundan dolayı göz şekli tam olarak bilinmemekte. Prens başı üzerinde, solda, sağa bakan efsanevi Senmurv ve sağ tarafında hilâl tasviri görülmekte. Prens sol yanında bir satırdan, sağ yanında ise üç satırdan oluşan Pehlevi yazılı cümle yer almakta. Araştırmacılar yazıyı *GDH 'pzw* - "Şan ve şerefleri artsın" (solda), *tkyn bg hwtyp hwr's'n MLK'* - "Tegin, Heybetli Lord, Horasan Hükümdarı" (sağda) tarzında okumuşlardır [Harmatta, 1996, s. 377;]. Sikkenin alt kısmında sonradan yapılmış bir delik bulunmaktadır. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almakta. Kahinlerin sol yanında Pehlevi yazısında *tgyn* - "Tegin" unvanı ya da hükümdarlık süresinin senesini belirten *tlyn* - "iki" ibaresi, darp yerini belirten *z'wlst[an]* - "Zabulistan" kelimesi görülmekte

No:287

Av

Rv

The Coins of Tekinshahs
I. Type

No:287.Av. Description of the prince's head wearing decorated crown on looks to the lightly to the right. His faces are round, the form of his eyes can not be distinguished well due to its indistinct. Above the prince's head, on the left side: there is the description of legendary Semurgh and on the right side there is the description of the half moon. On the left side of the prince, on the right side: there is a statement in Pehlevi consists of three lines. There researchers read this as follows: *GDH 'pzw* - "May its Glory and honor be raised" (on the left), *tkyn bg hwtyp hwr's'n MLK'* - "Tegin, The majestic Lord, the King of Horasan" (on the right) [Harmatta, 1996, p.377;]. At the bottom of the coin there is a hole made afterwards (after the mint). **Rv.** On the center: a fire-altar and on the right and left sides of it there are the soothsayers. On the left sides of the soothsayers there is the title of *tgyn*- "Tegin" in Pehlevi or the phrase *tlyn*- "two" which means the duration of the King's reign and the word of *z'wlst[an]*- "Zabulistan"

[Harmatta, 1996, s.377;].
Sikkenin yan köşesinde 4 adet
hilâl ve üzerinde yıldız
tasvirleri bulunmaktadır. Ö:30
mm, A:5.66 g. B.Y:
Afganistan. K.Y: Özel
Koleksiyon -
[www.grifterrec.com/coins/hu
ns]. VIII yy.ın birinci
çeyreği. Bakır.

II. Tip

No: 288. *Av.* Biraz sağ tarafa
bakan (3/4), kafasında değişik
tip şapka taşıyan prens başı
tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri
badem biçiminde, bıyık ve
kısa sakal taşımaktadır. Prens
başı üzerinde, efsanevi
Senmurv (kurt başı?)
görülmeğe [Esin, 1972, s.
350, n. 141]. Kulağında küpe
ve boynunda mücevherler
bulunmakta. Prensın sağ
yanında Baktri yazısında *opt
havo* - Yüce Şah (Hükümdar)
ibaresi, sikkenin yan
köşesinde (standart çizgi)
Brahmi (Hind) yazısında *ŚRI
HITIVIRA KHARALĀVA
PĀRAMEŚVARA ŚRI VAHI
TIGINA DEVAKĀRI TAM* -
"Hitivira/İlteber - Büyüklüğü,
Haralaca, En büyük Lord,
Şahi Tegin - Büyüklüğü,
Haşmetmeabı için [bu sikke]
basıldı" [Göbl, 1967, I, s. 142,
Em. 208; Mitchener, 1975, s.
173; Harmatta, 1996, s. 377-
378]. *Rv.* Ortada doğruya
bakan prens başı
(araştırmacılara göre Anahita
İlahesi) tasviri ve onun iki
yanında Pehlevi yazısında
tkyn' hwl's'n MLK' -
"Horasan hükümdarı Tegin"
(sağ), *hpt' hpt't'* - "77 [=728 -
basıldığı sene]" ibareleri yer
almakta [Göbl, 1967, I, s. 142-
143, Em. 208; Harmatta,

206

meaning the place of mint.
[Harmatta, 1996, s.377;]. On the
side corner of the coin there are
the descriptions of 4 number of
the half moon and stars. **D:**30
mm, **W:**5.66 g. **FO:**
Afghanistan. **PS:** Personal
collection-[www. grifterrec.com/
coins/huns]. The first quarter of
VIII c. A.D. Bronze.

II. Type

No:288. *Av.* Description of the
prince's head with different-
shaped cap on looking lightly to
the right (3/4). His faces are
round, the eyes are almond-
shaped. He is with a short beard
and moustache. Above the
prince's head: there is legendary
Semurgh (the head of a
wolf?). [Esin, 1972, p.350, n.
141]. There is earrings on the
ears and the jewels on the necks.
On the prince's right side the
phrase in Baktrian alphabet: *opt
havo* - The Great Shah (King).
On the side corner (standard
line) of the coin the legend with
Brahmian (Hindi) alphabet: *ŚRI
HITIVIRA KHARALĀVA
PĀRAMEŚVARA ŚRI VAHI
TIGINA DEVAKĀRI TAM* - "The
greatness of-
Hitivira/İlteber, Haralaja, The
greatest Lord, Shahi Tegin - The
greatness of his, For
Hashmetmeabi [this coin] it was
mint" [Göbl, 1967, I, p.142, Em.
208; Mitchener, 1975, s. 173;
Harmatta, 1996, s. 377-378]. *Rv.*
On the center: description of the
prince's head (according to
researchers its The Lord of
Anahita) looking to the straight
and on both sides there are the
phrases in Pehlevi: *tkyn' hwl's'n
MLK'* - "The King of Horasan
Tegin" (on the right), *hpt' hpt't'* -
"77 [=728 - the date of its mint]"

No:288

Av

Rv

1996, s. 378]. Sikkenin yan köşesinde 4 adet hilâl ve üzerinde yıldız tasvirleri bulunmaktadır. Ö: 29 mm, A: 3.0 g. B.Y: Afganistan. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #11491: Shahi Tigin]. VIII yy.ın ilk çeyreği, sene: 628? Gümüş.

No: 289. Av. Bir üsttekiyle aynı, biraz sağ tarafa bakan (3/4) prens başı tasviri. Prens başı yanında Baktri yazısında *api pavo* - "Yüce Şah (Hükümdar)" ibaresi, sikkenin yan köşesinde (standart çizgi) Brahmi (Hind) yazısında *ŚRI HITIVIRA KHARALĀVA PĀRAMEŚVARA ŚRI VAHI TIGINA DEVAKĀRI TAM* - "Hitivira/İlteber - Büyüklüğü, Haralaca, En büyük Lord, Şahi Tegin - Büyüklüğü, Haşmetmeabi için [bu sikke] basıldı" [Göbl, 1967, I, s. 142, Em. 208]. Sikkenin üst kısmında sonradan yapılmış bir delik bulunmaktadır. **Rv.** Ortada doğruya bakan prens başı (araştırmacılara göre Anahita İlahesi) tasviri ve onun iki yanında Pehlevi yazısında *tkyn' hwl's'n MLK'* - "Horasan hükümdarı Tegin" (sağ), *hpt' hpt't'* - "77 [basıldığı sene]" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 142-143, Em. 208; Harmatta, 1996, s. 378]. Sikkenin yan köşesinde 4 adet hilâl ve üzerinde yıldız tasvirleri bulunmaktadır. Ö: 30 mm?, A: 3.21 g. B.Y: Afganistan. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28182: Turk Shahi kings]. VIII yy.ın ilk çeyreği, sene: 728? Gümüş.

No:289

[Göbl, 1967, I, p. 142-143, Em.208; Harmatta, 1996, p.378]. On the side corner of it: there are 4 numbers of the Half Moon and stars **D:** 29 mm, **W:** 3.0 g **F.O:** Afghanistan. **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #11491: Shahi Tigin]. The first quarter of VIII c. A.D., **date:628? Silver.**

No: 289. Av. Being the same as the one below, description of the prince's head looking lightly to the right (3/4). On the prince's right side the phrase in Baktrian alphabet: *api pavo* - The Great Shah (King). On the side corner (standard line) of the coin the legend with Brahman (Hindi) alphabet: *ŚRI HITIVIRA KHARALĀVA PĀRAMEŚVARA ŚRI VAHI TIGINA DEVAKĀRI TAM* - "The greatness of - Hitivira/İlteber, Haralaja, The greatest Lord, Shahi Tegin - The greatness of his, For Hashmetmeabi [this coin] it was mint" [Göbl, 1967, I, p. 142, Em. 208]. On the upper part of it, there is hole made after the mint. **Rv.** On the center: description of the prince's head (according to researchers its The Lord of Anahita) looking to the straight and on both sides there are the phrases in Pehlevi: *tkyn' hwl's'n MLK'* - "The King of Horasan Tegin" (on the right), *hpt' hpt't'* - "77 [=728 - the date of its mint]" [Göbl, 1967, I, p. 142-143, Em. 208; Harmatta, 1996, p. 378]. On the side corner of it: there are 4 numbers of the Half Moon and stars **D:** 30 mm?, **W:** 3.21 g **F.O:** Afghanistan. **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #28182: Turk Shahi kings]. **The first quarter of VIII c. A.D., date:728? Silver**

No: 290. Farklı baskı. **Av.** Üsttekilerle aynı, biraz sağ tarafa bakan (3/4) prens başı tasviri. Prensın sağ yanında Baktri yazısında *api pavo* - Yüce Şah (Hükümdar) ibaresi, sikkenin yan köşesinde Brahmi (Hind) yazısında *ŚRI HITIVIRA KHARALĀVA PĀRAMEŚVARA ŚRI VAHI TIGINA DEVAKĀRI TAM* - "Hitivira/İlteber - Büyüklüğü, Haralaca, En büyük Lord, Şahi Tegin - Büyüklüğü, Haşmetmeabı için [bu sikke] basıldı" [Göbl, 1967, I, s. 142, Em. 208]. Sikkenin üst kısmında sonradan yapılmış bir delik bulunmaktadır. **Rv.** Ortada doğruya bakan prens başı (Anahita İlahesi) tasviri ve onun iki yanında Pehlevi yazısında *tkyn' hwl's'n MLK'* - "Horasan hükümdarı Tegin" (sağ), *hpt' hpt't'* - "77 [basıldığı sene]" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 142-143, Em. 208; Harmatta, 1996, s. 378]. Sikkenin yan köşesinde 4 adet hilâl ve üzerinde yıldız tasvirleri bulunmaktadır. **Ö:** 29 mm, **A:** 3.19 g. **B.Y:** Afganistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [www.grifterrec.com/coins/huns]. **VIII yy.ın ilk çeyreği, sene: 728? Gümüş.**

No: 290. Different mint. **Av.** The same as the ones below. Description of the prince's head looking lightly to the right (3/4). On the prince's right side the phrase in Baktrian alphabet: *api pavo* - The Great Shah (King). On the side corner (standard line) of the coin the legend with Brahman (Hindi) alphabet: *ŚRI HITIVIRA KHARALĀVA PĀRAMEŚVARA ŚRI VAHI TIGINA DEVAKĀRI TAM* - "The greatness of - Hitivira/İlteber, Haralaja, The greatest Lord, Shahi Tegin - The greatness of his, For Hashmetmeabi [this coin] it was mint" [Göbl, 1967, I, p. 142, Em. 208]. On the upper part of it, there is hole made after the mint. **Rv.** On the center: description of the prince's head (according to researchers its The Lord of Anahita) looking to the straight and on both sides there are the phrases in Pehlevi: *tkyn' hwl's'n MLK'* - "The King of Horasan Tegin" (on the right), *hpt' hpt't'* - "77 [=728 - the date of its mint]" [Göbl, 1967, I, p. 142-143, Em. 208; Harmatta, 1996, p. 378]. On the side corner of it: there are 4 numbers of the Half Moon and stars **D:** 29 mm, **W:** 3.19 g **F.O:** Afghanistan. **P.S:** Personal collection-[www.grifterrec.com/coins/huns] **The first quarter of VIII c A.D., date: 728? Silver.**

No: 291. Farklı baskı. **Av.** Üsttekilerle aynı, biraz sağ tarafa bakan (3/4) prens başı tasviri. Prensın sağ yanında Baktri yazısında *api pavo* - Yüce Şah (Hükümdar) ibaresi, sikkenin yan köşesinde (standart çizdiği) Brahmi (Hind) yazısında *ŚRI*

No: 291. Different mint. **Av.** The same as the ones below. Description of the prince's head looking lightly to the right (3/4). On the prince's right side the phrase in Baktrian alphabet: *api pavo* - The Great Shah (King). On the side corner (standard line) of the

HITIVIRA KHARALĀVA PĀRAMEŚVARA ŚRĪ VAHĪ TIGINA DEVAKĀRĪ TAM -
 "Hitivira/İlteber - Büyüklüğü, Haralaca, En büyük Lord, Şahi Tegin - Büyüklüğü, Haşmetneabı için [bu sikke] basıldı" [Göbl, 1967, I, s. 142, Em. 208]. Sikkenin üst kısmında sonradan yapılmış bir delik bulunmaktadır. **Rv.** Ortada doğruya bakan prens başı (Anahita İlahesi) tasviri ve onun iki yanında Pehlevi yazısında *tkyn' hwl's'n MLK'* - "Horasan hükümdarı Tegin" (sağ), *hpt' hpt't'* - "77 [basıldığı sene]" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 142-143, Em. 208; Harmatta, 1996, s. 378]. Sikkenin yan köşesinde 4 adet hilâl ve üzerinde yıldız tasvirleri bulunmaktadır. **Ö:** 30 mm?, **A:** 2.79 g. **B.Y:** Kâbil? (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo.ru - #13937: Western turks, Shahi Tigin]. **VIII yy.in ilk çeyreği, sene: 728? Gümüş.**

Rv

coin the legend with Brahman (Hindi) alphabet. **ŚRĪ HITIVIRA KHARALĀVA PĀRAMEŚVARA ŚRĪ VAHĪ TIGINA DEVAKĀRĪ TAM -** "The greatness of - Hitivira/İlteber, Haralaja, The greatest Lord, Shahi Tegin - The greatness of his, For Hashmetneabı [this coin] it was mint" [Göbl, 1967, I, p. 142, Em. 208]. On the upper part of it, there is hole made after the mint. **Rv.** On the center: description of the prince's head (according to researchers its The Lord of Anahita) looking to the straight and on both sides there are the phrases in Pehlevi: *tkyn' hwl's'n MLK'* - "The King of Horasan Tegin" (on the right), *hpt' hpt't'* - "77 [=728 - the date of its mint]" [Göbl, 1967, I, p. 142-143, Em. 208; Harmatta, 1996, p. 378]. On the side corner of it: there are 4 numbers of the Half Moon and stars. **D:** 30 mm?, **W:** 2.79 g **F.O:** Kabul? (Afghanistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo.ru - #13937: Western Turks, Shahi Tigin]. **The first quarter of VIII c. A.D., date:728? Silver.**

III. Tip

No: 292. Av. Sağ tarafa bakan, kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Prens başı üzerinde hilâl ve güneş (kûn-ay remzi) bulunmakta. Gözleri badem biçiminde. Kulağında küpe, boynunda mücevherler görülmekte. Prens sağ yanında saat 1'de başlayan Baktri yazısında *apı tayıvo pavo* - "Büyük Hükümdar Tegin" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 140, Em. 206; Davary, 1982, s. 281; Harmatta, 1996, s. 377]. R. Girshman bu tip sikkeleri *sri iapgu šaho*

No:292

Av

Rv

III. Type

No: 292. Av. Description of a prince's head with a crown on, looks to the right. There are the Half Moon and the Sun (a symbol of the Sun-the Moon). The eyes are almond-shaped. There are earrings on his ears and jewels on his neck. On the right side of the prince, there are the phrases in Baktrian, beginning the letter at clockwise 1 o'clock: a Soghdian *apı tayıvo pavo* - "The Great King Tegin". [Göbl, 1967, I, p. 140, Em. 206; Davary, 1982, p. 281; Harmatta, 1996, p. 377]. R. Girshman read

tarzında okumuş ve Toharistan Türk Yabguları ile alakalı sanmıştı [Esin, 1972, s. 350; Davary, 1982, s. 281]. Ancak, çoğunluk araştırmacılar Göbl'in okuyuşunu kabul görmektedirler, **Rv**. Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Onların sol yanında Pehlevi yazısında *wst* - "20 (yirmi) ibaresi bulunmakta, iki kahin arasında ise Brahmi yazısındaki cümleleri R. Göbl *ŚRĪMĀ DIVE/PARE ŚRĪ* tarzında okumuştur [Göbl, 1967, I, s. 140-141]. Ancak, J. Harmatta bu tip sikkelerdeki Pehlevi ve Brahmi yazısındaki cümleleri *w'y* (3 h), *TLT'* (9 h) hem de *śrīla devī Pinaśrī* tarzında okuyarak "Kral Tegin'in Büyüklüğüne, onun hükümdarlığının 3'cü yılında [bastırıldı]. Güzel Kraliçe Pinaśrī" tarzında yorumlamış ve Türk asıllı Kâbil Teginşahlar sülalesi tarafından Gandhara'da darp olduğunu ileri sürmüştür almakta [Harmatta, 1996, s. 377]. **Ö**: 30 mm?, **A**: 3.36 g. **B.Y**: Kapisa-Kâbil (Afganistan). **K.Y**: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20999; Western turks, Shahi Tigin]. **VIII yy.in ilk çeyreği. Gümüş.**

No: 293. Farklı baskı. **Av**. Bir üsttekiyle aynı, ancak üzerinde kontrmark bulunan, sağ tarafa bakan, kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Prensın sağ yanında saat 1'den başlayan Baktri yazısında *apī tayīvo pavo* - "Büyük Hükümdar Tegin" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 140, Em. 206]. Prensın yüzü ve boynu arasında kontrmark bulunuyor ve onda kurt/ "böri" başı tasviri vardır.

210

this kind of coins as follows: *srī iapgu šaho* and accepted them to be relating with the Turkic Yabgus of Tokharistan [Esin, 1972, p. 350; Davary, 1982, p. 281]. But, the most researchers have approved the readings of Göbl. **Rv**. On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are the soothsayers. And on the left side of them, the phrase in Pehlevi: *wst* - "20 (twenty)". R. Göbl read the statements placing on the sides of both soothsayers as: *ŚRĪMĀ DIVE/PARE ŚRĪ* [Göbl, 1967, I, p. 140-141]. But, J. Harmatta by reading the statements in Pehlevi and Brahmi as: *w'y* (3 h), *TLT'* (9 h) and *śrīla devī Pinaśrī* and "To the Greatness of the King Tegin, [minted] in the third year of his reign. He proved also as: "The Beautiful Queen Pinaśrī" and set forth an idea that the coins were minted by the Turkic origin Kabul Teginshahs dynasties in Gandhara. [Harmatta, 1996, p. 377]. **D**: 30 mm?, **W**: 3.36-g **F.O**: Kapisa-Kabul (Afghanistan). **P.S**: Personal collection - [zeNo:ru - #20999; Western Turks, Shahi Tigin]. **The first quarter of VIII c. A.D. Silver.**

No:293

Av

Rv

No: 293. Different mint. **Av**. The same as the one below. But, description of the prince's head. There is a countermark above it and looks to the right. And there is a crown on his head. On the right side of the prince there is the phrase in Baktrian alphabet, beginning the letter at clockwise 1 o'clock: *apī tayīvo pavo* - "The Great King Tegin"[Göbl, 1967, I, p. 140, Em. 206]. Between the

bazı araştırmacılar onu senmurv telakki etmektedirler [Göbl, 1967, II, s. 155-156, KM. 102], *Rv*. Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Silik olduğundan yazı görülmemektedir. **Ö:** 30 mm?, **A:** 2.21 g. **B.Y:** Kapisa-Kâbil (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28376: Western turks, Shahi Tigin]. **VIII yy.ın ilk çeyreği. Bakır.**

No: 294. Av. Üsttekilerle aynı, üzerinde kontrmark bulunan, sağ tarafa bakan, kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Prensın sağ yanında saat 1'de başlayan Baktri yazısında *api tayivo pavo* - "Büyük Hükümdar Tegin" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 140, Em. 206]. Prensın yüzü ve boynu arasında bir üsttekiyle benzer kontrmark bulunuyor ve onda kurt/ "böri" başı tasviri vardır. Ancak yukarıdaki tasvirden biraz farklı biçimde [Göbl, 1967, II, s. 155-156, KM. 102], *Rv*. Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Silik olduğundan yazı tam olarak görülmemektedir. **Ö:** 30 mm?, **A:** 3.14 g. **B.Y:** Kapisa-Kâbil (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28185: Turk Shahi kings, Shahi Tigin?]. **VIII yy.ın ilk çeyreği. Bakır.**

No:294

Av

Rv

prince's face and his neck there is countermark and the description of a kurt/"wolf". Some researchers accept this as Semurgh. [Göbl, 1967, II, p. 155-156, KM. 102], *Rv*. On the center: a fire altar and on the right and left sides of it there are the soothsayers. Due to its indistinct, the legend can not be seen. **D:** 30 mm?, **W:** 2.21 g. **F.O:** Kapisa-Kabul (Afganistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #28376: Western Turks, Shahi Tigin]. **The first quarter of VIII c. A.D. Bronze.**

No: 294. Av. The same as the ones below. Description of the prince's head with a countermark on, looking to the right and a crown on his head. On the right side of the prince there is a phrase in Baktrian alphabet, the letter beginning at clockwise 1 o'clock: *api tayivo pavo* - "The Great King Tegin" [Göbl, 1967, I, p. 140, Em. 206]. Between the prince's face and his neck there is a countermark and the description of the head of a kurt/"wolf". But, this is in a different shape. [Göbl, 1967, II, p. 155-156, KM. 102], *Rv*. On the center: a fire altar and on the right and left sides of it there are the soothsayers. Due to its indistinct, the legend can not be seen at all. **D:** 30 mm?, **W:** 3.14 g. **F.O:** Kapisa-Kabul (Afganistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #28185: Turk Shahi kings, Shahi Tigin?]. **The first quarter of VIII c. A.D. Bronze.**

No: 295. Av. Üsttekilerle aynı, üzerinde kontrmark bulunan, sağ tarafa bakan, kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Prensın sağ yanında saat 1'den başlayan Baktri yazısında *opi tayıvo pavo* - "Büyük Hükümdar Tegin" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 140, Em. 206]. Prensın yüzü ve boynu arasında bir üsttekiyle benzer kontrmark bulunuyor ve onda kurt/ "böri" başı tasviri vardır [Göbl, 1967, II, s. 155-156, KM. 102]. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Silik olduğundan yazı tam olarak görülmemektedir. **Ö:** 29 mm, **A:** 3.39 g. **B.Y:** Kapisa-Kâbil (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo.ru - #21384: Western Turks, Shahi Tigin?]. **VIII yy.ın ilk çeyreği. Bakır.**

IV. Tip. "Horasan Teginşah" Unvanlı Sikkeleri

No: 296. Av. Sağ tarafa bakan, kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Prensın başı üzerinde hilâl ve güneş (kүн-ay remzi) bulunmakta. Gözleri badem biçiminde, ince bıyık taşımakta. Boynunda mücevherler gözükmekte. Prensın sağ yanında saat 1'de başlayan Baktri yazısında *tayıvo vwpəavo pavo* - "Horasan Şahı Tegin" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 164, Em. 240]. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Onların sağ ve sol yanında Baktri yazılı cümleler yer almakta. **R.** Göbl mezkur yazıları XpONO YOA

212

No:295

Rv

No: 295. Av. The same as the ones below. Description of the prince's head with a countermark on, looking to the right and a crown on his head. On the right side of the prince there is a phrase in Baktrian alphabet, the letter beginning at clockwise 1 o'clock: *opi tayıvo pavo* - "The Great King Tegin". [Göbl, 1967, I, p. 140, Em. 206]. Between the prince's face and his neck there is a countermark and the description of the head of a kurt/"wolf" [Göbl, 1967, II, s. 155-156, KM. 102]. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it there are the soothsayers. Due to its indistinct, the legend can not be seen at all. **D:** 29 mm, **W:** 3.39 g. **F.O:** Kapisa-Kabul (Afghanistan). **P.S:** Personal collection-[zeNo.ru - #21384: Western Turks, Shahi Tigin?]. **The first quarter of VIII c. A.D. Bronze.**

IV. Type. The Coins with the Title of "Teginshahs of Horasan"

No:296

Rv

No: 296. Av. Description of a prince's head with a crown on his head looking to the right. There are the Half Moon and the Sun (a symbol of the Sun-the Moon). The eyes are almond-shaped. He has a short beard. There are earrings on his ears. On the right side of the prince, there is the phrases in Baktrian, beginning the letter at clockwise 1 o'clock: *tayıvo vwpəavo pavo* - "The Shah of Horasan, Tegin" [Göbl, 1967, I, s. 164, Em. 240]. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are the soothsayers. And on the left and right sides of them, the phrase in Baktri is read as: XpONO YOA (on thw

(sağda) ve CIPbOOO tarzında okumuştur [Göbl, 1967, I, s. 164-165, Em. 240]. Ancak, J. Harmatta bu yazıları *χρovo vøδ πορραοορο* - "Purshavur [Purushapura]'da devir-sene 494'te [darb olunmuş]" şeklinde okumuş ve 725-726 tarihlerinde Gandhara'da bastırıldığını yazmıştır [Harmatta, 1996, s. 377]. **Ö:** 30 mm?, **A:** 3.28 g. **B.Y:** Kapisa-Kâbil (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28202: Turk Shahi kings, Shahi Tigin]. **VIII yy.in ilk çeyreği. Bakır.**

No: 297. Av. Bir üsttekiyle aynı, ancak kontrmarkla farklılaşan, sağ tarafa bakan, kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Prensın sağ yanında saat 1'de başlayan Baktri yazısında *ταγivo vwpσavo βavo* - "Horasan Şahi Tegin" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 164, Em. 240]. Prensın yüzü ve boynu arasında kontrmark bulunuyor ve onda kurt/ "böri" başı tasviri vardır. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Onların sağ ve sol yanında Baktri yazılı cümleler yer almakta. **R.** Göbl mezkur yazıları XpONO YOΔ (sağda) ve CIPbOOO tarzında okumuştur [Göbl, 1967, I, s. 164-165, Em. 240]. Ancak, J. Harmatta bu yazıları *χρovo vøδ πορραοορο* - "Purshavur [Purushapura]'da devir-sene 494'te [darb olunmuş]" şeklinde okumaktadır. **Ö:** 30 mm?, **A:** 3.28 g. **B.Y:** Kapisa-Kâbil (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28383: Turk Shahi kings, Shahi Tigin]. **VIII yy.in ilk çeyreği. Bakır.**

No:297

Rv

right) and CIPbOOO [Göbl, 1967, I, s. 164-165, Em. 240]. But, J. Harmatta read these inscriptions as follows: *χρovo vøδ πορραοορο* - "[Minted] in Purshavur [Purushapura] in the year (date) of 494 A.D." And he wrote that they had been minted in the years of 725-726 A.D. in Gandhara. [Harmatta, 1996, p. 377]. **D:** 30 mm?, **W:** 3.28 g **F.O:** Kapisa-Kabul (Afghanistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #28202: Turk Shahi kings, Shahi Tigin]. **The first quarter of VIII c. A.D. Bronze.**

No: 297. Av. The same as the one below, but only differing from countermark, looks to the right. Here is the description of a prince's head wearing a crown on his head. On the right side of the prince, there is the phrases in Baktrian, beginning the letter at clockwise 1 o'clock: *ταγivo vwpσavo βavo* - "The Shah of Horasan, Tegin" [Göbl, 1967, I, p. 164, Em. 240]. There is a countermark between the neck and a face and the description of the head of a wolf. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are the soothsayers. And on the left and right sides of them, the phrase in Baktri is read as: XpONO YOΔ (on the right) and CIPbOOO [Göbl, 1967, I, s. 164-165, Em. 240]. But, J. Harmatta read these inscriptions as follows: *χρovo vøδ πορραοορο* - "[Minted] in Purshavur [Purushapura] in the year (date) of 494 A.D." **D:** 30 mm?, **W:** 3.28 g **F.O:** Kapisa-Kabul (Afghanistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #28383: Turk Shahi kings, Shahi Tigin]. **The first quarter of VIII c. A.D. Bronze.**

No: 298. Farklı baskı. **Av.** Üsttekilerle aynı, sağ tarafa bakan, kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Prensın sağ yanında saat istikametinde 1'den başlayan Baktri yazısında *taxivo vwpawo pawo* - "Horasan Şahi Tegin" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 164, Em. 240]. Prensın yüzü ve boynu arasında kontmark bulunuyor ve onda kurt/ "böri" başı tasviri vardır, **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almakta, onların sağ ve sol yanında Baktri yazılı cümleyi R. Göbl, XpONO YOΔ (sağda) ve CIPpOOO tarzında [Göbl, 1967, I, s. 164-165, Em. 240], J. Harmatta ise *xpovo vøδ πορραοοο* - "Purşavur [Purushapura]'da devir-sene 494'te [darp olunmuş]" şeklinde okumuştur [Harmatta, 1996, s. 377]. **Ö:** 30 mm?, **A:** 3.23 g. **B.Y:** Kapisa-Kâbil (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #16165: Western Turks, Shahi Tigin]. **VIII yy.in ilk çeyreği. Bakır.**

No:298

Av

Rv

No: 298. Different mint. **Av.** Being the same as the ones below, description of the prince's head with a crown on his head, looks to the right. On the right side of the prince, there is the phrases in Baktrian, beginning the letter at clockwise 1 o'clock: *taxivo vwpawo pawo* - "The Shah of Horasan, Tegin" [Göbl, 1967, I, p. 164, Em. 240], There is a countermark between the neck and a face and the description of the head of a wolf. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are the soothsayers. R. Göbl read the statement in Baktrian as follows: XpONO YOΔ (on the right) and CIPpOOO [Göbl, 1967, I, s. 164-165, Em. 240]. J. Harmatta read these inscriptions as follows: *xpovo vøδ πορραοοο* - "[Minted] in Purshavur [Purushapura] in the year (date) of 494 A.D." [Harmatta, 1996, p. 377]. **D:** 30 mm?, **W:** 3.23 g **F.O:** Kapisa-Kabul (Afghanistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #16165: Western Turks, Shahi Tigin]. **The first quarter of VIII c. A.D. Bronze.**

V. Tip.

No: 299. **Av.** Biraz sağ tarafa bakan (3/4), kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde, bıyık ve kısa sakal taşımaktadır. Boynunda mücevherler gözükmekte. Bu sikkenin benzeri, başka bir nüshasında, prensin sol ve sağ yanında Pehlevi yazısında cümle bulunmakta. Yazıyı R. Göbl *GDH* - "Şan ve şerefler" (solda) ve *tygn (?) bg hwt'p* - "Tegin, Heybetli Hükümdar" tarzında okumuştur [Göbl, 1967, I, s. 214

No:299

Av

Rv

V. Type.

No:299. **Av.** Description of the prince's head lightly looking to the right (3/4). His faces is round, the eyes are almond-shaped/ He has short beard and moustache. There are jewels on his neck. The same one of this coin, on the other copy of it, on the right and left sides of the prince there is a statement in Pehlevi. The legend was read by R.Göbl as follows: *GDH* - "Glory and honor" (on the right) and *tygn (?) bg hwt'p* - "Tegin, the great King" [Göbl, 1967, I, s.177, Em

177, Em. 256, 256A], **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Onların sol yanında saat 10'dan başlayan Pehlevi yazısında *TLYN'*-“2 (iki)” ibaresi bulunmaktadır [Göbl, 1967, I, s. 177, Em. 256 A]. **Ö:** 30 mm?, **A:** 2.5 g.? **B.Y:** Kâbil? (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28199: Turk Shahi kings, Shahi Tigin]. **VIII yy.in ilk çeyreği, sene: 730. Bakır.**

No: 300. Farklı baskı. **Av.** Bir üsttekiyle aynı, biraz sağ tarafa bakan (3/4), kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde, bıyıklı ve kısa sakalı var. Boynunda mücevherler gözükmemekte. Silik olduğundan dolayı yazılar okunamamakta. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Onların sol yanında saat 10'dan başlayan Pehlevi yazısında *TLYN'*-“2 (iki)” ibaresi bulunmaktadır [Göbl, 1967, I, s. 177, Em. 256 A]. **Ö:** 30 mm?, **A:** 2.5 g.? **B.Y:** Kâbil? (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28199: Turk Shahi kings, Shahi Tigin]. **VIII yy.in ilk çeyreği, sene: 730. Bakır.**

V. Tip.

No: 301. **Av.** Biraz sağ tarafa bakan (3/4), kafasında değişik tip şapka taşıyan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde, bıyıklı ve kısa sakalı var. Prens başının üzerinde iki hilâl ve güneş (“ay-kün”) tasvirileri

Av

Rv

No:300

256, 256A], **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are the soothsayers. On the left sides of it, there is a phrase in Pehlevi, the letter beginning at clockwise 10 o'clock. It is read as: *TLYN'*-“2 (two)”. [Göbl, 1967, I, p. 177, Em. 256 A]. **D:** 30 mm?, **W:** 2.5 g.? **F.O:** Kabul (Afganistan). **P.S:** Personal collection- [zeNo:ru-#28199: Turk Shahi kings, Shahi Tigin]. **The first quarter of VIII c. A.D., date: 730. Bronze.**

No: 300. Different mint. **Av.** The same as the one below. Description of a prince's head wearing a crown on and looks slightly to the right (3/4). His faces are round, the eyes are almond-shaped. He has a short beard and moustache. There are jewels on his neck. Due to it is indistinct, there can not be seen the legend. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it there are soothsayers. On the left sides of them, a phrase in Pehlevi, the letter beginning at clockwise 10 o'clock is read: *TLYN'*-“2 (two)” [Göbl, 1967, I, p. 177, Em. 256 A]. **D:** 30 mm?, **W:** 2.5 g.? **F.O:** Kabul? (Afganistan). **P.S:** Personal collection- [zeNo:ru-#28199: Turk Shahi kings, Shahi Tigin]. **The first quarter of VIII c. A.D., date: 730. Bronze.**

V. Type.

No: 301. **Av.** Description of a prince's head wearing a different-shaped cap on, looks slightly to the right (3/4). His faces are round and the eyes are almond-shaped. He has a short beard and moustache. There is descriptions of two

Av

No:301

görülmekte. Sağ tarafında Pehlevi yazısında saat 11'den başlayan *GDH* - "Şan ve şeref" ibaresi, sol yanında ise Brahmi yazısında saat kevgiri yönünde 1'de başlayan *SĀ* - *SĀ* (*ŚA-HĪ* olmalı ?) cümleleri bulunmaktadır [Göbl, 1967, I, s. 176, Em. 255], *Rv*. Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. *Ö*: 30 mm?, *A*: 3.60 g. *B.Y*: Gazni ? (Afganistan). *K.Y*: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #27990: Turk Shahi kings, AE, Shahi Tigin?]. **VIII yy.m ilk çeyreği, sene: 710-720? Bakır.**

Rv

Half Moon and the Sun ("The Moon-the Sun") On the right side: the phrase in Pehlevi, the letter beginning at clockwise 11 o'clock is read: *GDH* - "Glory and honor". On the left side, the letter beginning at clockwise 1 o'clock is read the statements: *SĀ* - *SĀ* (it should be *ŚA-HĪ* ?) [Göbl, 1967, I, p.176, Em.255]. *Rv*. On the center: a fire altar and soothsayers on the left side. *D*:30 mm?, *W*:3.60 g. *F.O*:Gazni? (Afghanistan). *P.S*: Personal collection-[zeNo:ru - #27990: Turk Shahi kings, AE, Shahi Tigin?]. **The first quarter of VIII c. A.D., date: 710-720? Bronze.**

No: 302. Farklı baskı. *Av*. Bir üstteki sikkeyle aynı, biraz sağ tarafa bakan (3/4), kafasında değişik tip şapka taşıyan prens başı tasviri. Yüzü yuvarlak, gözleri badem biçiminde, bıyıklı ve kısa sakal var. Prens başı üzerinde iki hilâl ve güneş ("ay-kün") tasvirileri görülmekte. Sağ tarafında Pehlevi yazısında saat 11'den başlayan *GDH* - "Şan ve şeref" ibaresi, sol yanında ise Brahmi yazısında saat kadrani yönünde 1'den başlayan *SĀ* - *SĀ* (*ŚA-HĪ* olmalı?) kelimeleri bulunmaktadır [Göbl, 1967, I, s. 176, Em. 255], *Rv*. Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. *Ö*: 30 mm, *A*: 3.43 g. *B.Y*: Gazni? (Afganistan). *K.Y*: Özel Koleksiyon - [V-coins-1\VCoins - The Online Coin Show-4.htm]. **VIII yy.m ilk çeyreği, sene: 719-738. Bakır.**

No:302

Av

Rv

No: 302. Different mint. *Av*. The same as the one below. Description of a prince's head wearing a different-shaped cap on, looks lightly to the right (3/4). His faces are round and the eyes are almond-shaped. He has a short beard and moustache. There are descriptions of two Half Moon and the Sun ("The Moon-the Sun") On the right side: the phrase in Pehlevi, the letter beginning at clockwise 11 o'clock is read: *GDH* - "Glory and honor". On the left side: there is the letter beginning at clockwise 1 o'clock is read the statements: *SĀ* - *SĀ* (it should be *ŚA-HĪ* ?) [Göbl, 1967, I, p. 176, Em. 255], *Rv*. On the center: a fire altar and soothsayers on the left side. *D*: 30 mm?, *W*: 3.43 g. *F.O*: Gazni ? (Afghanistan). *P.S*: Personal collection - [V-coins-1\VCoins - The Online Coin Show-4.htm]. **The first quarter of VIII c. A.D., date: 719-738. Bronze.**

VI. Tip.

No: 303. Av. Bir üstteki sikkeye benzer, onun çağdaşı olan şikke. Sağ tarafa bakan, kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Prens başı üzerinde hilâl ve güneş (kүн-ay remzi) bulunmakta. Gözleri badem biçiminde. Kulağında küpe, boynunda mücevherler gözükmemekte. Prens sağ yanında saat 2'de başlayan Baktri yazısında *σηπο* - "Cesur, Yiğit" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 165, Em. 241-243; Davary, 1982, s. 99, 270]. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Bir kısmı silik olduğundan dolayı yazılar tam olarak okunmamaktadır. **Ö:** 30 mm?, **A:** 2.99 g. **B.Y:** Kapisa-Kâbil (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28427: Turk Shahi kings, time of Shahi Tigin]. **VIII yy.ın ilk çeyreği. Bakır.**

No:303

Av

Rv

VI. Type.

No: 303. Av. Similar to the one below, being in the same century. Description of a prince's head wearing a crown on, looks to the right. On the prince's head: there is descriptions of two Half Moon and the Sun ("The Moon-the Sun"). His eyes are almond-shaped. There are earrings on his ears and jewels on his neck. On the right side of the prince: the phrase in Baktri, the letter beginning at clockwise 2 o'clock is read: *σηπο* - "Coward, a chap". [Göbl, 1967, I, p. 165, Em. 241-243; Davary, 1982, p. 99, 270]. On the side corner of the coin: there are round ornaments. **Rv.** On the center: a fire altar and soothsayers on the left side. Due to a part of it is indistinct, inscriptions can not be read. **D:** 30 mm?, **W:** 2.99 g. **F.O:** Kapisa-Kabul (Afghanistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #28427: Turk Shahi kings, time of Shahi Tigin]. **The first quarter of VIII c. A.D., Bronze.**

No: 304. Av. Bir üstteki sikkeye benzer, onun çağdaşı. Sağ tarafa bakan, kafasında taç bulunan prens başı tasviri. Prens başı üzerinde hilâl ve güneş (kүн-ay remzi) bulunmakta. Gözleri badem biçiminde. Kulağında küpe, boynunda mücevherler gözükmemekte. Prens sağ yanında saat 2'den başlayan Baktri yazısında *σηπο* - "Cesur, Yiğit" ibareleri yer almakta [Göbl, 1967, I, s. 165, Em. 241-243; Davary, 1982, s. 99, 270]. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler

No:304

Av

Rv

No: 304. Av. Similar to the one below, being in the same century. Description of a prince's head wearing a crown on, looks to the right. On the prince's head: there is descriptions of two Half Moon and the Sun ("The Moon-the Sun"). His eyes are almond-shaped. There are earrings on his ears and jewels on his neck. On the right side of the prince: the phrase in Baktri, the letter beginning at clockwise 2 o'clock is read: *σηπο* - "Coward, a chap". [Göbl, 1967, I, p. 165, Em.

görülmektedir. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Bir kısmı silik olduğundan dolayı yazılar tam okunmamaktadır. **Ö:** 30 mm?, **A:** 2.49 g. **B.Y:** Kapisa-Kâbil (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-#15167]. **VIII yy.in ilk çeyreği. Gümüş.**

VII. Fromo Kesaro Sikkeleri

No: 305. Av. Sağa bakan Sasanlı prensi Hüsrev I (531-579) tasvirinin taklidi. Prens başı ve omuzu etrafında hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta. Prens sol tarafında saat istikametine ters yönde 11'den başlayan Pehlevi yazısında *GDH 'p(zwt)* - "Şan ve şerefi artsın" ibaresi, sağ tarafında ise saat istikametine 2'den başlayan Pehlevi yazısında *bg hwtyp* - "Heybetli Hükümdar" cümlesi, sikkenin çevresi boyunca ise saat istikametine 1'de Baktri yazısında *φρομο κησαρο βαγο χοαδηο* - "Fromo Kesaro, Heybetli Hükümdar" kelimeleri bulunduğu araştırmacılar tarafından belirtilmiştir [Göbl, 1967, I, 170-173, Em. 247-251; Harmatta, 1996, p. 380]. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler tasviri yer almaktadır. Kahinlerin sağ ve sol yanında Pehlevi yazısında *'hl* ve *z'wl* (Zabulistan) kelimeleri, sikkenin yan köşesinde ise gene Baktri yazısında uzunca cümle bulunmaktadır. Araştırmacılar Fromo Kesaro'yu (Rum

218

241-243; Davary, 1982, p. 99, 270]. On the side corner of the coin: there are round ornaments. **Rv.** On the center: a fire altar and soothsayers on the left side. Due to a part of it is indistinct, inscriptions can not be read. **D:** 30 mm?, **W:** 2.99 g. **F.O:** Kapisa-Kabul (Afghanistan). **P.S:** Personall collection - [zeNo:ru-#15167]. **The first quarter of VIII century A.D., Bronze.**

VII. The Coins of Frpmo Kesaro

No: 305. Av. Imitation to the description of Sasanid's prince Husrev I (531-579). There are the descriptions of the Half Moon and a star on the prince's head and around his neck. On the left side of the prince: a phrase in Pehlevi, the letter beginning at against clockwise 11 o'clock and is read: *GDH 'p(zwt)* - "May rise his glory and honor". On the right side of it: the statement in Pehlevi, the letter beginning at clockwise 2 o'clock is read: *bg hwtyp* - "The great King". On the surroundings of the coin: there is the statements in Baktri, the letter beginning at 1 o'clock are read: *φρομο κησαρο βαγο χοαδηο* - "Fromo Kesaro, the great King". That was emphasized also by the researchers. [Göbl, 1967, I, 170-173, Em. 247-251; Harmatta, 1996, p.380]. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are the descriptions of standing soothsayers. On the right and left sides of them, the words in Pehlevi: *hl* and *z'wl* (Zabulistan). On the side corner of the coin there is a long sentence also in Baktrian. The

No:305

Av

Rv

Kayseri - lakap) 739 tarihinde babası Tekin Şah'ın yerini alan, Çin yıllıklarında Fu-lin-chi-po olarak geçen hükümdarla aynı saymaktadırlar [Göbl, 1967, I, 170-173; Harmatta, 1996, s. 380]. **Ö:** 30 mm?, **A:** 3.90 g. **B.Y:** Afganistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20993: Western Turks, Phromo Kesaro]. **VIII yy.** **Gümüş.**

No: 306. Farklı baskı. **Av.** Sağa bakan Sasanlı prensi Hüsrev II tasvirinin taklidi. Prens başı ve omuzu etrafında hilâl ve yıldız tasvirleri yer almakta. Prens sol tarafında saat istikametine ters yönde 11'den başlayan Pehlevi yazısında *GDH 'p(zwt)* - "Şan ve şerefi artsın" ibaresi, sağ tarafında ise saat istikametinde 2'de başlayan Pehlevi yazısında *hg hwtyp* - "Heybetli Hükümdar" cümlesi, sikkenin çevresi boyunca ise saat istikametinde 1'de Baktri yazısında *φρομο κησαρο βαγο χοαδηο* - "Fromo Kesaro, Heybetli Hükümdar" kelimeleri bulunduğu araştırmacılar tarafından belirtilmiştir [Göbl, 1967, I, 170-171, Em. 247; Harmatta, 1996, p. 380]. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol yanında ayakta duran kahinler tasviri yer almaktadır. [Göbl, 1967, I, 170-172, Em. 247-251]. **Ö:** 31 mm, **A:** 3.45 g. **B.Y:** Afganistan. **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #29281]. **VIII yy.** **Gümüş.**

No:306

Av

Rv

researchers are accepting Fromo Kesaro (The Keizer of Rome-nickname) to be the same as which his father got under control the lands of Tekin Şah in the year of 739 A.D., and was mentioned in Chinese sources the C history as Fu-lin-chi-po [Göbl, 1967, I, 170-173; Harmatta, 1996, p. 380]. **D:** 30 mm?, **W:** 3.90 g. **F.O:** Afghanistan. **P.S:** Personal; collection-[zeNo:ru-#20993: Western Turks, Phromo Kesaro]. **VIII c. A.D. Silver.**

No: 306. Different mint. **Av.** Imitation to the description of Sasanid's prince Husrev I (531-579). There are the descriptions of the Half Moon and a star on the prince's head and around his neck. On the left side of the prince: a phrase in Pehlevi, the letter beginning at against clockwise 11 o'clock and is read: *GDH 'p(zwt)* - "May rise his glory and honor". On the right side of it: the statement in Pehlevi, the letter beginning at clockwise 2 o'clock is read: *hg hwtyp* - "The great King". On the surroundings of the coin: there is the statements in Baktri, the letter beginning at 1 o'clock are read: *φρομο κησαρο βαγο χοαδηο* - "Fromo Kesaro, the great King". That was emphasized by the researchers. [Göbl, 1967, I, 170-173, Em. 247-251; Harmatta, 1996, p.380]. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are the descriptions of standing soothsayers. [Göbl, 1967 I, 170-173; Harmatta, 1996, p.380]. **D:** 31 mm, **W:** 3.45 g. **F.O:** Afghanistan. **P.S:** Personal; collection-[zeNo:ru-#29281]. **VIII c. A.D. Silver.**

VIII. Brahmi (Hint)çe Yazılı Kâbil Teginşahları Sikkeleri

No: 307. Av. Kabul Teginşahları çağdaşı olan sikke. Sağ tarafa bakan, kafasında kurt/böri, boğa başı ve hilâl ve güneş (kûn-ay) remizleri hem de taç bulunan prens başı tasviri. Prens sol yanında gene bir hilâl-güneş remzi bulunmakta. Gözleri iri yapılı, badem biçiminde. Kulağında küpe, boynunda mücevherler gözükmeğe. Prens sağ yanında saat 2'den başlayan Brahmi yazısında *Śri Vilurayukari Varu(?)* ibareleri yer almakta [zeNo:ru - #28428]. Sikkenin yan köşesinde yuvarlak bezekler görülmektedir. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler yer almaktadır. Yazı bulunmamaktadır. **Ö:** 30 mm?, **A:** 2.79 g. **B.Y:** Kapisa-Kâbil (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28428: Turk Shahi kings, time of Shahi Tigin]. **VIII yy.** **Gümüş.**

"Tudun-Tarhan" Unvanlı Sikkeler

No: 308. Av. Birbirine bakan iki efsanevi Senmurv tasviri. Onların ayakları altında iki satır Baktri yazılı cümle bulunmakta. Araştırmacılar bu yazıyı *panogolo bago xoadēo-* "Pangul, Lord ve Mutlak Hükümdar" olarak okumuşlardır [Göbl, 1967, I, s.168, Em.245; Humbach,1996,s.248-249]. **Rv.** Ortada değişik tip damga

220

VIII. The Coins of Kabul Teginshahs with Brahman (Hindi) Alphabet

No: 307. Av. The coin being in the same century with the Kabul Teginshahs. Description of a prince's head looking to the right. There is a wolf, the head of a bull and the symbols of the Half Moon and the Sun (the Sun-the Moon). On the left side of the prince there is also one symbol of the Half Moon and the Sun. The eyes are large in shape and almond-shape. There are earrings on his ears and the jewels on his neck. On the right side of the prince there is a phrase in Brahmi, the letter beginning at clockwise 2 o'clock: *Śri Vilurayukari Varu(?)* [zeNo:ru-#28428]. On the side corner of the coin: there are round ornaments. **Rv.** On the center: a fire altar and soothsayers on the left side. There is not any letter. **D:** 30 mm?, **W:** 2.79 g. **F.O:** Kapisa-Kabul (Afghanistan). **P.S:** Personal collection -[zeNo:ru-#28428: Turk Shahi kings, time of Shahi Tigin]. **VIII c.** **A.D.,Silver.**

The Coins with the Title "Tudun-Tarhan"

No: 308. Av. Description of two legendary Semurghs looking at each other. Under the feet of them there is a statement in Baktri in two lines. The researchers read this inscription as follows: *panogolo bago xoadēo -* "Pangul, Lord and an absolute King" [Göbl, 1967, I, p. 168, Em. 245; Humbach,1996,p.248-249].

No:307

Av

Rv

No:308

Av

☞ bulunmaktadır. Damgayı saran daire çizgisinin yan çevresinde saat istikameti yönünde 2'den başlayan Baktri yazısındaki cümleyi araştırmacılar *tadono tarxano bagdaiggo varobido*-“Tüm mutluluğa sahip hükümdar Tudun Tarhan” tarzında yorumlamışlardır [Davary, 1982, s. 100, 170-171, 287; Em. 245; Alram, 1986, s. 238, Typ. 1482]. Ö: 24 mm, A: 2.10 g. B.Y: Afganistan. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru-#28415: Turk Shahi kings, Pangul]. VIII yy. Bakır.

Rv

Rv. On the center: different type of stamp ☞. The researchers proved the sentence written with Baktrian alphabet placed on the surroundings (standard line of the coin) of the coin, the letter beginning at clockwise 2 o'clock as follows: *tadono tarxano bagdaiggo varobido*-“Tudun Tarhan, the King with lots of happiness” [Davary, 1982, p. 100, 170-171, 287; Em. 245; Alram, 1986, p. 238, Typ. 1482]. D: 24 mm, W: 2.10 g. F.O: Afghanistan. P.S: Personal collection - [zeNo:ru-#28415: Turk Shahi kings, Pangul]. VIII century A.D., Bronze.

No: 309. Farklı baskı. Av. Bir üsttekiyle aynı, bir-birine bakmış iki efsanevi Semurğ tasviri. Onların ayakları altında iki satır Baktri yazılı *panogolo bago xoadēo*-“Pangul, Lord ve mutlak Hükümdar” cümlesinin izleri görülmektedir. Rv. Ortada bir üsttekine benzer, değişik tip damga ☞ bulunmaktadır. Damgayı saran daire çizgisi (sikke standardı) yan çevresinde saat istikameti yönünde 2'den başlayan Baktri yazısındaki *tadono tarxano bagdaiggo varobido* -“Tüm mutluluğa sahip hükümdar Tudun Tarhan” cümlesi yer almaktadır. Ö: 23 mm, A: 1.5 g. B.Y: Afganistan. K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru-#2853: Turk Shahi kings, Pangul]. VIII yy. Bakır.

No:309

Av

Rv

No: 309. Different mint. Av. Being the same as the one below, description of two legendary Semurghs looking at each other. Under the feet of them there are the tracks of the statement in Baktri in two lines. The researchers read this inscription as follows: *panogolo bago xoadēo*-“Pangul, Lord and an absolute King”. Rv. On the center: the same as the one below, different type of stamp ☞. The researchers proved the sentence written with Baktrian alphabet placed on the surroundings (standard line of the coin) of the coin, the letter beginning at clockwise 2 o'clock as follows: *tadono tarxano bagdaiggo varobido* -“Tudun Tarhan, the King with lots of happiness” D: 23 mm, W: 1.5 g. F.O: Afghanistan. P.S: Personal collection- [zeNo:ru-#2853: Turk Shahi kings, Pangul]. VIII c. A.D., Bronze.

No: 310. *Av.* Sağa bakan, başı üzerinde boğa tasviri bulunan prens başı tasviri. Prens sağ ve sol yanında hilâl ve güneş (kün-ay) remizleri yer almakta. Gözleri badem biçiminde, kısa bıyık taşımaktadır. Kulağında küpe, boynunda mücevherler görülmektedir. *Rv.* Ortada bir üstteki "Tudun Tarhan" unvanlı sikkelere benzer iki damga bulunmakta, damgaların üzerinde yıldız, arasında da Baktri yazısında bir cümle yer almaktadır. Yazıyı R. Göbl ZONOO ya da ZOΛOO tarzında [Göbl, 1967, I, s. 185, Em. 271], H. Humbach ise *zolado* tarzında okumuşlardır [Davary, 1982, s. 102]. Bu kelime Baktri dilinde "Yüce, ulu" anlamını vermektedir [Davary, 1982, s. 299]. Araştırmacılar bu tip sikkeleri Şahi-Tegin'in oğluyla bağlamışlardır [Esin, 1972, s. 350]. **Ö:** 25 ? mm, **A:** 2.89 ? g. **B.Y:** Kâbil ? (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28201, Nezak Malka with bulls head crown]. **VIII yy.in başı. Bakır.**

No:310

Av

Rv

No: 310. *Av.* Description of a prince's head, description of a bull on his head looking to the right. On the right and left sides of it there is the symbols of the Half Moon and the Sun (the Sun-the Moon). The eyes are almond-shaped and have a short beard. There are earrings on his ears, jewels on his neck. *Rv.* On the center: there are two stamp similar to the coins below with title of "Tudun Tarhan". Above the coins there is a star and between them there is a sentence in Baktrian alphabet. R. Göbl read the legend as follows: ZONOO or ZOΛOO [Göbl, 1967, I, p. 185, Em. 271], But, H. Humbach read this as: *zolado* [Davary, 1982, p. 102]. This word means in Baktrian "The big and the great" [Davary, 1982, p. 299]. The researchers connected these coins with Shahi-Tegin's son [Esin, 1972, p. 350]. **D:** 25 ? mm, **W:** 2.89 ? g. **F.O:** Kabul ? (Afghanistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #28201, Nezak Malka with bulls head crown]. **The beginning of VIII c. A.D., Bronze.**

No: 311. *Av.* Bir üsttekiyle aynı, sağa bakmış, başı üzerinde boğa resmi bulunan prens başı tasviri. Prens sağ ve sol yanında hilâl ve güneş (kün-ay) remizleri yer almakta. Gözleri badem biçiminde, kısa bıyık taşımaktadır. Kulağında küpe, boynunda mücevherler görülmektedir. *Rv.* Ortada bir üstteki "Tudun Tarhan" unvanlı sikkelere benzer iki damga bulunmakta, damgaların üzerinde yıldız, arasında da Baktri yazısında

No:311

Av

Rv

No: 311. *Av.* The same as the one below, description of a prince's head, description of a bull on his head looking to the right. On the right and left sides of it there is the symbols of the Half Moon and the Sun (the Sun-the Moon). The eyes are almond-shaped and have a short beard. There are earrings on his ears, jewels on his neck. *Rv.* On the center: there are two stamp similar to the coins below with title of "Tudun Tarhan". Above the coins there is a star and between them there is a

bir cümle yer almaktadır. Yazıyı R. Göbl ZONOO ya da ZOAOO tarzında [Göbl, 1967, I, s. 185, Em. 271], H. Humbach ise *zolado* tarzında okumuşlardır [Davary, 1982, s. 102]. Bu kelime Baktri dilinde "Yüce, ulu" anlamını vermektedir [Davary, 1982, s. 299]. Araştırmacılar bu tip sikkeleri Şahi-Tegin'in oğluyla bağlamışlardır. Ö: 25 ? mm, A: 2.15 ? g. B.Y: Kâbil ? (Afganistan). K.Y: Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28201, Nezak Malka with bulls head crown]. VIII yy.in başı. Bakır.

"Kağan" Unvanlı Sikkeler

No 312. *Av.* Sağa bakan, kafasında süslü taç taşıyan prens başı tasviri, Hüsrev II. (591-628) taklidi. Prens sağ ve sol yanında Brahmi yazısında *VAKHUDEVAH ŚRĪ VAJARA* cümlesi, sikkenin çevresinde, standart çizğinde saat yönünde 1'den başlayan Baktri yazısında *Sri bago azrobadigo sandano bago xoadēo* - " - " cümlesi yer almaktadır [Göbl, 1967, I, s. 166-167, Em. 244; Davary, 1982, s. 99-100; Alram, 1986, s. 338, Typ. 1482]. *Rv.* Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler tasviri bulunmakta. Onların sağ ve sol yanında Pehlevi yazısında *PWNc ŠM yzdt* (= *pat nām i yazd*) - "İlahlar adına" cümlesi ve sikkenin çevresinde, standart çizğinde saat yönünde 1'den başlayan Baktri yazısında *sri bago adēbo bagdaiggo kagano soi bag* cümlesi yer almaktadır. Ö: 30 mm?, A: 2.79 g. B.Y: Kapisa- Kâbil (Afganistan). K.Y: Özel Koleksiyon -

No:312

Av

Rv

sentence in Baktrian alphabet. R. Göbl read the legend as follows: ZONOO or ZOAOO [Göbl, 1967, I, p. 185, Em. 271], But, H. Humbach read this as: *zolado* [Davary, 1982, p. 102]. This word means in Baktrian "The big and the great" [Davary, 1982, p. 299]. The researchers connected these coins with Shahi-Tegin's son [Esin, 1972, p. 350]. D: 25? mm, W: 2.15 ? g. F.O: Kabul? (Afghanistan). P.S: Personal collection-[zeNo:ru- #28201, Nezak Malka with bulls head crown]. The beginning of VIII c. A.D., Bronze.

The Coins with the Title of "Kağan"

No 312. *Av.* Imitation to the description of the head of Hüsrev II. (591-628) wearing a decorated crown looks to the right. On the right and left sides of the prince, there is a statement in Brahmi: *VAKHUDEVAH ŚRĪ VAJARA*, on the surroundings of the coin, on the standard line there is a sentence in Baktrian, the letter beginning at clockwise 1 o'clock is read: *sri bago azrobadigo sandano bago xoadēo* [Göbl, 1967, I, p. 166-167, Em. 244; Davary, 1982, p. 99-100; Alram, 1986, p. 338, Typ. 1482]. *Rv.* On the center: a fire altar and on the left and right sides of it there are the descriptions of soothsayers. And on the right and left sides of them, there is a statement in Pehlevi *PWNc ŠM yzdt* (= *pat nām i yazd*) - "To the Gods" and on the surroundings of the coin, on the standard line there placed a sentence in Baktri, the letter beginning at clockwise 1 o'clock is read: *sri bago adēbo bagdaiggo kagano soi bag*. D:30 mm?, W:2.79 g. F.O:

[zeNo:ru - #28428: Turk Shahi kings, time of Shahi Tigin]. VIII yy. Gümüş.

No: 313. Av. Bir üsttekiyle aynı, sağa bakan prens başı tasviri, Hüsrev II. (591-628) taklidi. Prensın sağ ve sol yanında Brahmi yazısında *VAKHUDEVĀH ŚRĪ VAJARA* cümlesi, sikkenin çevresinde, saat yönünde 1'den başlayan Baktri yazısında *sri bagi azrobadigo sandano bago xoadēo* cümlesi yer almaktadır. **Rv.** Ortada kahinlerin sağ ve sol yanında Pehlevi yazısında *PWNc ŠM yzdt* - cümlesi ve sikkenin çevresinde, standart çizğinde saat yönünde 1'den başlayan Baktri yazısında *sri bago adēbo bagdaiggo kagano soi bagi* cümleleri yer almaktadır. **Ö:** 31 mm, **A:** 3.1 g. **B.Y:** Kâbil vadisi (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #2795: Western Turks, Vasu Deva]. VII-VIII yy. Gümüş.

No: 314. Av. Üsttekilere benzer, sağa bakan prens başı tasviri, Hüsrev II. (591-628) taklidi. Prensın sağ ve sol yanında Brahmi yazısında *VAKHUDEVĀH ŚRĪ VAJARA* cümlesi, sikkenin çevresinde, saat kevgiri yönünde 1'den başlayan Baktri yazısında *sri bagi azrobadigo sandano bago xoadēo* cümlesi yer almaktadır. **Rv.** Ortada kahinlerin sağ ve sol yanında Pehlevi yazısında *PWNc ŠM yzdt*-cümlesi ve sikkenin çevresinde, saat yönünde

No:313

Av

Rv

No:314

Av

Rv

Kapisa-Kabul (Afghanistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru-#28428: Turk Shahi kings, time of Shahi Tigin]. VIII c. A. D. Silver.

No: 313. Av. Being the same as the one below, imitation to the description of the head of Hüsrev II. (591-628) looking to the right. On the right and left sides of the prince, there is a statement in Brahmi: *VAKHUDEVĀH ŚRĪ VAJARA*, on the surroundings of the coin, on the standard line there is a sentence in Baktrian, the letter beginning at clockwise 1 o'clock is read: *sri bagi azrobadigo sandano bago xoadēo* **Rv.** On the center: on the right and left sides of soothsayers, there is a statement in Pehlevi - *PWNc ŠM yzdt*. And on the surroundings of the coin, on the standard line there placed a sentence in Baktri, the letter beginning at clockwise 1 o'clock is read: *sri bago adēbo bagdaiggo kagano soi bagi*. **D:** 31 mm, **W:** 3.1 g. **F.O:** Kabul valley (Afghanistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #28428: Turk Shahi kings, time of Shahi Tigin]. VIII c. A. D. Silver.

No: 314. Av. Being the same as the one below, imitation to the description of the head of Hüsrev II. (591-628) looking to the right. On the right and left sides of the prince, there is a statement in Brahmi: *VAKHUDEVĀH ŚRĪ VAJARA*, on the surroundings of the coin, on the standard line there is a sentence in Baktrian, the letter beginning at clockwise 1 o'clock is read: *sri bagi azrobadigo sandano bago xoadēo* **Rv.** On the center: on the right and left sides of

1'den başlayan Baktri yazısında *sri bago adēbo bagdaiggo kagano soi bagi* cümleleri yer almaktadır. **Ö:**31? mm, **A:** 3.44 g. **B.Y:** Kâbil vadisi (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru-#28431: Western Turks, Vasu Deva]. VII-VIII yy. **Gümüş.**

Hükümdar Nezak Sikkeleri

No: 315. Av. Sağa bakan, kafasında süslü taç bulunan prens başı tasviri. Onun üzerinde boğa başı resmi yer almakta. Gözleri iri yapılı, badem biçiminde. Kulağında küpe, boynunda mücevherler gözükmemekte. Prens'in sağ yanında saat yönüne ters olarak 5'ten başlayan Baktri yazısında *nyčky MLK'* - "Hükümdar Nezak" ibaresi bulunmakta [Göbl, 1967, III, Tafel.43, Em. 198; Alram, 1986, s. 336, Typ. 1477]. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler tasviri bulunmakta. Yazı yok. **Ö:**25 mm, **A:**3.5 g. **B.Y:** Kâbil vadisi (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-#32475: Nezak kings]. VII-VIII yy. **Bakır.**

No: 316. Av. Bir üsttekiyle aynı, sağa bakan, kafasında süslü taç bulunan prens başı tasviri. Prens'in sağ yanında saat yönüne ters olarak 5'ten başlayan Baktri yazısında *nyčky MLK'* - "Hükümdar Nezak" ibaresi bulunmakta [Göbl, 1967, III, Tafel.43, Em. 198; Alram, 1986, s.336, Typ. 1477]. H. Humbach bu yazıyı

No:315

Av

Rv

soothsayers, there is a statement in Pehlevi - *PWNc ŠMyzd*. And on the surroundings of the coin, on the standard line there placed a sentence in Baktri, the letter beginning at clockwise 1 o'clock is read: *sri bago adēbo bagdaiggo kagano soi bagi*. **D:** 31 mm?, **W:** 3.44 g. **F.O:** Kabul valley (Afganistan). **P.S:** Personal collection-[zeNo:ru-#28431: Western Turks, Vasu Deva]. VII-VIII c. A. D. **Silver.**

The Coins of the King Nezak

No: 315. Av. Description of a prince's head wearing decorated crown on. Above it there is a description of a bull. The eyes are large in shape and almond-shaped. There are earrings on his ears and the jewels on his neck. On the right side of the prince the phrase in Baktrian alphabet, the letter beginning at against clockwise 5 o'clock is read: *nyčky MLK'* - "The King Nezak"[Göbl, 1967, III, Tafel.43, Em. 198; Alram, 1986, p.336, Typ. 1477]. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are soothsayers. There is not any letter. **D:**25 mm, **W:**3.5 g. **F.O:**Kabul valley (Afganistan). **P.S:** Personal collection-[zeNo:ru-#32475:Nezak kings]. VII-VIII c. A. D. **Bronze.**

No:316

Av

No: 316. Av. The same as the one below, description of a prince's head wearing decorated crown on. On the right side of the prince the phrase in Baktrian alphabet, the letter beginning at against clockwise 5 o'clock is read: *nyčky MLK'* - "The King Nezak" [Göbl, 1967, III, Tafel.43, Em. 198; Alram,

npky MLK' - "Nafak šāh"
okumayı makbul görmüştür
[Humbach, 1966, s. 59]. **Rv.**
Ortada ateş mihrabı ve onun
sağ ve sol taraflarında kahinler
tasviri bulunmakta. Yazı
yoktur. **Ö:** 25 mm, **A:** 3.3 g.
B.Y: Kâbil vadisi
(Afganistan). **K.Y:** Özel
Koleksiyon - [zeNo:ru-
#32474: Nezak kings]. **VII-
VIII yy. Bakır.**

Rv

1986, p. 336, Typ. 1477]. H.
Humbach approved to read
this legend as *npky MLK'* -
"Nafak šāh". [Humbach, 1966,
p.59]. **Rv.** On the center: a fire
altar and on the right and left
sides of it, there are
soothsayers. There is not any
letter. **D:** 25 mm, **W:** 3.3 g.
F.O: Kabul valley
(Afghanistan). **P.S:** Personal
collection-[zeNo:ru-#32474:
Nezak kings]. **VII-VIII c. A.
D. Bronze.**

No: 317. Av. Üsttekilerle aynı,
sağa bakan, kafasında süslü
taç bulunan prens başı tasviri.
Prensin sağ yanında saat
yönüne ters olarak 5'ten
başlayan Baktri yazısında
nyčky MLK' - "Hükümdar
Nezak" ibaresi bulunmakta
[Göbl, 1967, III, Tafel.43, Em.
198; Alram, 1986, s.336, Typ.
1477]. **Rv.** Ortada ateş mihrabı
ve onun sağ ve sol taraflarında
kahinler tasviri bulunmakta.
Yazı yoktur. **Ö:** 27 mm, **A:**
3.78 g. **B.Y:** Kâbil vadisi
(Afganistan). **K.Y:** Özel
Koleksiyon - [zeNo:ru -
#20950: Nezak kings]. **VII-
VIII yy. Bakır.**

No:317

Av

Rv

No: 317. Av. The same as the
ones below, description of a
prince's head wearing
decorated crown on. On the
right side of the prince the
phrase in Baktrian alphabet,
the letter beginning at against
clockwise 5 o'clock is read:
nyčky MLK' - "The King
Nezak" [Göbl, 1967, III,
Tafel.43, Em. 198; Alram,
1986, p.336, Typ. 1477]. **Rv.**
On the center: a fire altar and
on the right and left sides of it,
there are soothsayers. There is
not any letter. **D:** 27 mm, **W:**
3.78 g. **F.O:** Kabul valley
(Afghanistan). **P.S:** Personal
collection-[zeNo:ru-
#20950:Nezak kings]. **VII-
VIII c. A.D. Bronze.**

No: 318. Av. Üsttekilerle aynı,
sağa bakan, kafasında süslü
taç bulunan prens başı tasviri.
Prensin sağ yanında saat
yönüne ters olarak 5'ten
başlayan Baktri yazısında
nyčky MLK' - "Hükümdar
Nezak" ibaresi bulunmakta
[Göbl, 1967, III, Tafel.43, Em.
198; Alram, 1986, s.336, Typ.
1477]. **Rv.** Ortada ateş mihrabı
ve onun sağ ve sol taraflarında
kahinler tasviri bulunmakta.
Yazı yok. **Ö:** 25? mm, **A:** 3.0?
g. **B.Y:** Gazni (Zabul-

No:318

Av

Rv

No: 318. Av. The same as the
ones below, description of a
prince's head wearing
decorated crown on. On the
right side of the prince the
phrase in Baktrian alphabet,
the letter beginning at against
clockwise 5 o'clock is read:
nyčky MLK' - "The King
Nezak" [Göbl, 1967, III,
Tafel.43, Em.198; Alram,
1986, p.336, Typ. 1477]. **Rv.**
On the center: a fire altar and
on the right and left sides of it,
there are soothsayers. There is

Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-#19455:Napki Malka (Gandharan series)]. **VII-VIII yy. Gümüş.**

No: 319. Av. Sağa bakan, kafasında süslü taç bulunan prens başı tasviri. Onun üzerinde boğa başı tasviri yer almakta. Prensın sağ yanında saat yönüne ters olarak 5'ten başlayan Baktri yazısında *nyčky MLK* - "Hükümdar Nezak" ibaresi bulunmakta [Göbl, 1967, III, Tafel. 43, Em. 198; Alram, 1986, s. 336, Typ. 1477]. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler tasviri bulunmakta. Yazı bulunmamaktadır. **Ö:** 25 mm, **A:** 3.79 g. **B.Y:** Gazni (Zabul-Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon-[zeNo:ru-#20622:Zabul, "Nezak Malka"]. **VII-VIII yy. Gümüş.**

No:319

Av

Rv

not any letter. **D:** 25 mm?, **W:** 3.0? g. **F.O:** Gazni (Zabul-Afganistan) **P.S:** Personal collection-[zeNo:ru-#19455:Napki Malka (Gandharan series)]. **VII-VIII c. A. D. Silver.**

No: 319. Av. Description of a prince's head wearing decorated crown on. Above it there is a description of a bull. On the right side of the prince the phrase in Baktrian alphabet, the letter beginning at against clockwise 5 o'clock is read: *nyčky MLK* - "The King Nezak" [Göbl, 1967, III, Tafel. 43, Em. 198; Alram, 1986, p. 336, Typ. 1477]. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it, there are soothsayers. There is not any letter. **D:** 25 mm, **W:** 3.79 g. **F.O:** Gazni (Zabul-Afganistan). **P.S:** Personal collection-[zeNo:ru-#20622:Zabul, "Nezak Malka"]. **VII-VIII c. A. D. Silver.**

Not. Uzmanlarca *nyčky MLK*, *npky MLK*, *nspky MLK* tarzında farklı okunan bu tip sikkeleri bazı araştırmacılar VII.-VIII. yüzyıllarda Kapisa-Gandhara bölgesini yönetmiş Köktürk asıllı Nizük sülalesiyle ilgili saymaktadırlar [Harmatta, 1996, s. 374]. Herhalde, bu sikkeleri darp ettiren Köktürk asıllı sülale bölgede eskiden mevcut sikke darbı ananesini benimsemiştir.

Note. These type of coins that read differently by the scholars as *nyčky MLK*, *npky MLK*, *nspky MLK* according to some researchers were related to the dynasty of Kokturk origin Nizük that ruled Kapisa-Gandhara region during the VII.-VIII centuries [Harmatta, 1996, p. 374]. Nevertheless, Kokturk origin dynasty that minted these coins is now considered to have gained an early experience of coin mintage.

SEİSTAN / ARAHOSİA BÖLGESİ SİKKELERİ

THE COINS OF SEISTAN / ARAHOSIA REGION

No: 320. Av. Sağa bakan, kafasında süslü taç taşıyan prens başı tasviri, Hüsrev I. taklidi. Prensın sağ yanında hilâl ve onun üzerinde güneş remizleri bulunmakta. Gözleri iri yapılı, badem biçiminde. Kulağında küpe, boynunda mücevherler gözükmeğe. Prensın sağ ve sol yanında Pehlevî yazılı cümle yer almaktadır [Göbl, 1967, I, s. 203-205, Em. 295], **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler tasviri bulunmakta. Sağdaki kahinin yanında svastika işareti yer almaktadır. **Ö:**30? mm, **A:**3.17 g. **B.Y:**Seistan? (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20783 : Western Turks, Seistan/Arahosia]. **VIII yy.in başı. Gümüş.**

No:320

Av

Rv

No: 320. Av. Description of the prince's head, wearing decorated crown, imitation to Hüsrev I. looking to the right. On the right side of it there is the Half Moon and the symbol of the Sun. The eyes are large in shape and almond-shaped. There are earrings on his ears and jewels on his neck. On the right and left sides of the prince, there is a statement in Pehlevî. [Göbl, 1967, I, s. 203-205, Em. 295]. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it there are soothsayers. Near soothsayer on the left, there is the sign of swastika. **D:** 30 mm?, **W:** 3.17 g. **F.O:** Seistan ? (Afghanistan). **P.S:** Personal collection-[zeNo:ru-#20783: Western Turks, Seistan/Arahosia]. The beginning of VIII c. A. D. **Silver.**

No: 321. Av. Sağa bakan, kafasında süslü taç taşıyan prens başı tasviri, Hüsrev I. taklidi. Prensın sağ yanında hilâl ve onun üzerinde güneş remizleri bulunmakta. Gözleri iri yapılı, badem biçiminde. Kulağında küpe, boynunda mücevherler gözükmeğe. Prensın sağ ve sol yanında

No:321

Av

No: 321. Av. Description of the prince's head, wearing decorated crown, imitation to Hüsrev I. looking to the right. On the right side of it there is the Half Moon and the symbol of the Sun. The eyes are large in shape and almond-shaped. There are earrings on his ears and jewels on his neck. On the

Pehlevi yazılı cümle yer almaktadır [Göbl, 1967, I, s. 203-205, Em. 295], **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler tasviri bulunmakta. Sağdaki kahinin yanında svastika işareti yer almaktadır. **Ö:** 30? mm, **A:** 3.17 g. **B.Y:** Seistan? (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #30927 : Western Turks, Seistan/Arahosia]. **VIII yy.ın başı. Gümüş.**

Rv

right and left sides of the prince, there is a statement in Pehlevi. [Göbl, 1967, I, s. 203-205, Em. 295]. **Rv.** On the center: a fire altar and on the right and left sides of it there are soothsayers. Near soothsayer on the left, there is the sign of swastika. **D:** 30 mm?, **W:** 3.17 g. **F.O:** Seistan ? (Afghanistan). **P.S:** Personal collection-[zeNo:ru- #20783: Western Turks, Seistan/Arahosia]. The beginning of **VIII c. A. D. Silver.**

ZABULİSTAN BÖLGESİ SİKKELERİ
THE COINS OF ZABULISTAN REGIO

No: 322. Av. Doğruya bakmış, kafasında süslü taç taşıyan prens başı tasviri, Hüsrev II. (591-628) taklidi. Gözleri badem biçiminde. Kulağında küpe, boynunda mücevherler görülmekte. Sikkenin ön yüzünde Pehlevi yazısında *GDH 'pzw ...spwr hwt'p* cümlesi yer almaktadır [Göbl, 1967, I, s. 146-150, Em. 212-216], **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler tasviri bulunmaktadır. Sikkenin ters yüzünde Pehlevi yazısında *syp krm 'nš'n...TŠ' z'wlst'n* ve Brahmi yazısında *ŚRĪ VĀSUDEVAH* cümleleri yer almaktadır [Göbl, 1967, I, s. 146-150, Em. 212-216]. **Ö:** 30?mm, **A:** 3.0? g. **B.Y:** Zabulistan (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #22116 : Western Turks, Zabulistan]. **VII-VIII yy.** **Gümüş.**

No: 323. Av. Sağa bakmış, kafasında süslü taç taşıyan prens başı tasviri, Sasanlı hükümdarı Hüsrev I. taklidi. Prens başı üzerinde boğa başı tasviri görülmekte. Gözleri badem biçiminde. Kulağında küpe, boynunda mücevherler bulunmaktadır. **Rv.** Ortada

No:322

Av

Rv

No: 322. Av. Description of the prince's head wearing decorated cap looking to the straight, imitation to Hüsrev II. (591-628). The eyes are almond-shaped. There are earrings on his ears and jewels on his neck. On the surface of the coin there is a statement in Pehlevi *GDH 'pzw ...spwr hwt'p* [Göbl, 1967, I, p. 146-150, Em. 212-216], **Rv.** On the center: a fire altar and there are the descriptions of soothsayers on the right and left sides of it. There is a sentence in Pehlevi alphabet on the reverse part of it: *syp krm 'nš'n...TŠ' z'wlst'n* and in Brahman alphabet *ŚRĪ VĀSUDEVAH* [Göbl, 1967, I, p. 146-150, Em. 212-216]. **D:**30?mm, **W:**3.0? g. **F.O:** Zabulistan (Afghanistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #22116: Western Turks, Zabulistan]. **VII-VIII c.** **A. D. Silver.**

No:323

Av

No: 323. Av. Description of the prince's head wearing decorated cap looking to the straight, imitation to Hüsrev I. The eyes are almond-shaped. There is the description of a bull on the prince's head. There are earrings on his ears and jewels on his neck. **Rv.** On

ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler tasviri bulunmakta. Sikkenin ters yüzünde Pehlevi yazısında *dlc, k't* ya da *w't* ve *syh*-“30 (otuz)” cümleleri yer almaktadır [Göbl, 1967, I, s. 180-181, Em. 263]. **Ö:** 27 mm, **A:** 3.8 g. **B.Y:** Zabulistan (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #28080: Western Turks, Sasanian imitation with bulls head crown]. **VII-VIII yy.** **Gümüş.**

Rv

the center: a fire altar and there are the descriptions of soothsayers on the right and left sides of it. There is a sentence in Brahmi alphabet on the reverse part of it: *dlc, k't* or *w't* and *syh* - “30 (thirty)” [Göbl, 1967, I, s. 180-181, Em. 263]. **D:** 27 mm, **W:** 3.8 g. **F.O:** Zabulistan (Afganistan). **P.S:** Personal collection - [zeNo:ru - #28080 : Western Turks, Sasanian imitation with bulls head crown]. **VII-VIII c. A. D.** **Silver.**

No: 324. Av. Sağ tarafa yönelmiş, süvari tasviri. Sağ tarafında güneş remzi, sol tarafında da Eftalitler'e özgü damga yer almakta. Kulağında küpe taşımakta. Atlının çevresinde Brahmi yazısında uzunca cümle bulunmaktadır. **Rv.** Ortada ateş mihrabı ve onun sağ ve sol taraflarında kahinler tasviri bulunmakta. Sikkenin ters yüzünde Pehlevi yazısında *dlc, k't* ya da *w't* ve *syh*-“30 (otuz)” cümlesi yer almaktadır. **Ö:** 30? mm, **A:** 3.64 g. **B.Y:** Zabul? (Afganistan). **K.Y:** Özel Koleksiyon - [zeNo:ru - #20996: Western Türk rulers of Zabul?]. **VIII yy.** Büyük ihtimalle 720 senesinden sonra. **Gümüş.**

No:324

Av

Rv

No: 324. Av. Description of a horse rider turning to the right. On the right side of it there is a symbol of the Sun. And there is a stamp belonging to the Ephthalits. On his ears earrings and there is a long sentence in Brahmi placed on the surroundings of the horse rider. **Rv.** On the center: a fire altar and there are the descriptions of soothsayers on the right and left sides of it. There is a sentence in Pehlevi alphabet on the reverse part of it: *dlc, k't* or *w't* and *syh*-“30 (thirty)”. **D:** 30? mm, **W:** 3.64 g. **F.O:** Zabulistan (Afganistan). **P.S:** Personal collection-[zeNo:ru - #20996: Western Turk rulers of Zabul?]. **With great hopes, it should be before 720 A.D.** **Silver.**

BİBLİYOGRAFYA THE BIBLIOGRAPHY

Kaynaklar

- Бируни, Абу Рейхан. Памятники минувших поколений / Перевод с арабского и примечания М.А. Салье // Бируни. Избранные произведения. Т. 1. Т., 1957.
- Бичурин Н.Я. (Иакинф). Собрание сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена. В 3-х томах. М.- Л., 1950-1953.
- Древнетюркский словарь. Л.: Наука ЛО, 1969.
- «История» ат-Табари». Избранные отрывки (Перевод с арабского В.И. Беляева. Дополнения к переводу О.Г. Большакова и А.Б. Халидова). Т., 1987.
- Кошгарий, Махмуд. Туркий сўзлар девони (Девону-луғот ит-турк) / Таржимон ва нашрга тайёрловчи С.М. Муталлибов. 3 томлик. Т., 1960-1963.
- Малов С.Е. Памятники древнетюркской письменности. Тексты и исследования. М. - Л., 1951.
- Наршахий, Абу Бакр Муҳаммад ибн Жаъфар. Бухоро тарихи. (Форс тилидан А. Расулев таржимаси) / Мерос, Т., 1991, Б. 88-174.
- Радлов В.В. Опыт словаря тюркских наречий. Том III, 1, СПб., 1893
- Согдийские документы с горы Муг. Чтение, Перевод. Комментарий. Вып. II. Юридические документы и письма / Чтение, перевод и комментарии В.А. Лившица. М., 1962.
- Al-Beladsori, ahmed ibn Jahja ibn Djabir. Liber expugnationis regionum, quem e codice Leidensi et codice Musei Britannici. Ed. M.J. de Goeje, Lugduni-Batavorum: E.J. Brill, 1863
- al-Istakhri, Abu Ishak al-Farisi, Viae regnorum, ed. M.J. de Goeje, BGA, pars 1. Lugduni-Batavorum: E.J.Brill, 1967.
- Gharib B. Sogdian Dictionary. Sogdian – Persian – English. Tehran, 1995
- Hudud al-‘Alam, the regions of the world, a persian geography, translated and explained by V. Minorsky. London, 1970
- Sims-Williams N. Bactrian Documents from Northern Afghanistan, I: Legal and Economic Documents, Oxford University Press, 2000.
- at-Tabari, Abu Djafar Mohammed ibn Djarir, Annales, ed. M.J. de Goeje, I–III series, Lugduni-Batavorum: E.J.Brill, 1964.

Numizmatik malzemeler

Монеты из частной коллекции автора.

Монеты из частных коллекций ташкентских коллекционеров-нумизматов

<http://www.zeNo.ru> – Pre-Islamic Central Asia

<http://www.sogdcoins.narod.ru>

Coins from collection of the National Bank of Uzbekistan. Catalogue of Antique and Medieval Coins of Central Asia. I–IV, Tashkent, 1999-2001.

Araştırmalar

Артамонов М.И. История Хазар. Л., 1962.

Аскарлов А. Некоторые вопросы истории становления узбекской государственности // ОНУ, № 3-4, 1997, с. 65-76.

Бабаяров Г. Тюркские титулы на монетах Чача 7–8 вв. // Historical Role of Alexander von Humboldt and his Expeditions in the Development of World, Regional and National Sciences, Second International Conference of Humboldt Kolleg (October 14-16, 2004), Almaty, 2004, p. 30-32.

Бабаяров Г. Тюрко-согдийские контакты в период Тюркского каганата (на примере системы управления историко-географическими областями Среднеазиатского Междуречья) // Центральная Азия от Ахеменидов до Тимуридов: Археология, история, этнология, культура. Материалы международной научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения А.М. Беленицкого. СПб., 2004, с. 56-60.

Бабаяров Г. Чач в период Тюркского каганата // Археология и история Центральной Азии. К 70 летию Ю.Ф. Бурякова. Самарканд, 2004, с. 28-36.

Бабаяров Г. Чач в эпоху Тюркского каганата (по нумизматическим данным) // Ўзбекистон тарихи моддий маданият ва ёзма манбаларда. Т., 2005, с. 203-205.

Бабаяр Г. К вопросу монетного чекана Западно-Тюркского каганата // Восток в исторических судьбах народов России. Книга 3. Материалы V Всероссийского съезда востоковедов. 26-27 сентября 2006 г. Уфа: Вилли Окслер, 2006, с.16-24.

Бабаяр Г., Кубатин А. К вопросу монетного чекана Западно-Тюркского каганата (на основе нумизматических материалов Ташкентского оазиса) // Тюркология, № 6, Туркестан (Казахстан), 2005, с. 97-105.

Бабаяров Г., Кубатин А. К новой интерпретации некоторых раннесредневековых монет Чача // Тюркология, № 5, Туркестан (Казахстан), 2006 (в печати).

Байпаков К.М. Город и степь в эпоху средневековья (по материалам Южного Казахстана и Семиречья) Взаимодействие кочевых культур и древних цивилизаций. Алма-Ата, 1989, с. 336-345.

Байтанаев Б.А. Вопросы локализации Нуджикета // Новые исследования по археологии Казахстана. Труды научно-практической конференции «Маргулановские чтения - 15». Алматы, 2004, с. 67-70.

Баратова Л.С. Новые материалы к истории денежного обращения раннесредневекового Чача // Нумизматика Центральной Азии, вып. III, Т., 1998, с. 53-57.

Баратова Л.С. К исторической интерпретации титула «каган» на древнетюркских монетах Средней Азии конца VII - первой половины VIII вв. // Нумизматика Центральной Азии, вып. III, Т., 1998, с. 41-43.

Баратова Л.С. Византийско-согдийско-тюркский симбиоз на монетах Средней Азии // Second International Congress on Turkic Civilization, Bishkek, October 4-6, 2004, Bishkek 2005, с. 415-422.

Баратова Л.С. Древнетюркский нумизматический комплекс (современный уровень и перспективы изучения) // Ўзбекистон тарихи моддий маданият ва ёзма манбаларда. Т., 2005, с. 209-220.

Баратова Л.С. Нумизматические данные к истории христианства в Центральной Азии // Historical Role of Alexander von Humboldt and his Expeditions in the Development of World, regional and National Sciences, Second International Conference of Humboldt Kolleg (October 14-16, 2004), Almaty, 2004, с. 33-36.

Баратова Л.С., Лившиц В.А. О согдийских надчеканах на Сасанидских монетах и подражаниях им // Культурное наследие Средней Азии. Т, 2002, с. 21-24.

Бартольд В.В. Географический очерк Мавераннахра // В.В. Бартольд. Сочинения, т. 1, М., 1963.

Бернштам А.Н. Социально-экономический строй орхоно-енисейских тюрок в VI - VIII вв. Л., 1946.

Бернштам А.Н. Тюркешские монеты // ТОВГЭ 2, 1940, с. 105-111.

Бирюков Д.В. Монета в жизни народов Трансоксианы. Факты, проблемы, концепция // Нумизматика Центральной Азии, вып. VII, Т., 2004, с. 7-19.

Бобоёров Ф. Монета с титулом тудун // Нумизматика Центральной Азии, вып. VII, Т., 2004, с. 40-43.

Бобоёров Ф. Илк ўрта асрларда Чоч воҳасида туркий топонимлар // Ўзбекистон урбанистик маданияти. Халқаро илмий конференция материаллари. Т., 2003, Б. 109-115.

Бобоёров Ф. Турк хоконлигининг Мовароуннахрдаги бошқарув тизими хақида // O'zbekiston tarixi, № 4, Т., 2000, Б. 71-79.

Бобоёров Ф. Ўзбекистон ҳудудида Қорахонийлар давригача бўлган қадимги туркий топонимлар // Марказий Осиёда анъанавий ва замонавий этномданий жараёнлар, "Карим Шониёзов ўқишлари" туркумидаги халқаро илмий анжуман материаллари, 1-қисм., Т., 2005, Б. 117-129.

Бобоёров Ф. Ўзбек халқи давлатчилиги тарихида Чоч воҳасининг тутган ўрни (Илк ўрта асрлар мисолида) // Ўзбекистонда миллий давлатчилик назариясининг тарихий-фалсафий ва ҳуқуқий асослари. Илмий-назарий мақолалар тўплами. Т., 2005, Б. 49-57.

Бурнашева Р.З. Монеты раннего средневековья с городища Отрар-тобе и Отрарского оазиса (1969-1972 гг.) // Древности Казахстана. Алма-Ата, 1975, с. 60-69.

Бурнашева Р.З. Монеты Казахстана как один из источников изучения социально-экономического, политического и духовного взаимодействия городов Южного Казахстана и Средней Азии (VII - XII вв.) // Взаимодействие кочевых культур и древних цивилизаций. Алма-Ата, 1989, с. 367-374.

Бурнашева Р.З., Юсупова С.М. Монетные находки с городища Костобе (Жамбылская область) // Известия НАН РК. Серия обществ. наук. 1993, №5, с. 77-80.

Буряков Ю.Ф. Генезис и этапы развития городской культуры Ташкентского оазиса. Т., 1982.

Буряков Ю.Ф. Историческая топография древних городов Ташкентского оазиса. Т., 1985.

Буряков Ю.Ф. Историческая топография Ташкентского оазиса. Т., 1975.

Буряков Ю. К истории раннесредневекового Чача // O'zbekiston tarixi, № 3, 2002. с. 10-20.

Буряков Ю.Ф. Палеоэкологические и этнические процессы в контактных зонах Средней Азии в древности и средневековье (на примере бассейна Яксарта) // International Journal of Asian Studies, vol. 8, Seoul – Tashkent, 2003. с. 69-82.

Васильев Д.Д. Памятники тюркской рунической письменности Азиатского ареала // СТ, 1976, № 1. с. 71-81.

Гукасян В. Тюркизмы в «Истории албан» Моисея Утийского // Структура и история тюркских языков. М., 1971. с. 238-250.

Гумилев Л.Н. Биография тюркского хана в "Истории" Феофилакта Симокатты и в действительности // Византийский временник, т. 26, М., 1965, с. 67-76.

Гумилев Л.Н. Древние тюрки. Л., 1967.

Добродомов И.Г. Вторичные рунические надписи на монетах и вопросы денежного обращения у древних енисейских тюрок // Ближний и Средней Восток. Товарно-денежные отношения при феодализме. М., 1980, с. 94-97

Древнетюркский словарь. Л., 1969.

Зуев Ю.А. Ранние тюрки: очерки истории и идеологии. Алматы, 2002.

Зеймаль Е.В. Монеты раннесредневековой Средней Азии // Археология. Средняя Азия и Дальний Восток в эпоху средневековья. М., 1999, с. 192-206

Ильясов Дж.Я. Об этнической принадлежности правителей Пенжикента // Нумизматика Центральной Азии, вып. VII, Т., 2004, с. 54-61.

Ильясов Дж.Я. Самарканд хукмдорларининг тамгалари - О тамге самаркандских правителей // San'at, Т., 2004, № 3-4, с. 14-16.

История Бухары с древнейших времен до наших дней. Т., 1976.

История Самарканда. В 2-х томах, Т., 1969.

История Узбекской ССР, В 4-х томах. Т. 1. С древнейших времен до середины XIX века. Т., 1967.

Исхаков М. К имени Йазатпир на Чачской монете раннего средневековья // Востоковедение (ТГИВ), № 2, Ташкент, 2002. с. 57-59.

Исхоков М. Унутилган подшоликдан хатлар. Т., 1992.

Камолиддин Ш.С. Новые данные о потомках царя Согда Гурака // ОНУ, 2003, № 3. с. 63-68.

Камышев А.М. Раннесредневековый монетный комплекс Семиречья. История возникновения денежных отношений на территории Кыргызстана. Бишкек, 2002.

Кляшторный С.Г. Древнетюркские рунические памятники как источник по истории Средней Азии. М., 1964.

Кляшторный С.Г. Генеалогия и хронология западнотюркских и тюркешских каганов VI - VIII вв. // Из истории дореволюционного Киргизистана. Фрунзе, 1985. с. 165-168.

Кляшторный С.Г. Монета с рунической надписью из Монголии // ТС, 1972 г., М., 1973, с. 334-338.

Кляшторный С.Г. Памятники древнетюркской письменности // Источниковедение Кыргызстана (с древности до конца XIX в.). Бишкек: Илим, 2004, с. 40-64.

Кляшторный С.Г. Лившиц В.А. Согдийская надпись из Бугута // СНВ. Вып. 10. М., 1971. с. 121-146.

Кляшторный С.Г. История Центральной Азии и памятники рунического письма. СПб., 2003.

Кызласов И.Л. Монеты с тюркоязычными енисейскими надписями // НЭ, т. 14, М., 1984, с. 84-99.

Лившиц В.А., Ртвеладзе Э.В. О монетных чеканах раннесредневекового Чача // У истоков древней культуры Ташкента. Т., 1982, с. 181-187.

Малявкин А.Г. Историческая география Центральной Азии (Материалы и исследования). Новосибирск, 1981.

Малявкин А.Г. Танские хроники о государствах Центральной Азии. Новосибирск, 1989.

Массон М.Е. К вопросу о взаимоотношениях Византии и Средней Азии по данным нумизматики // Труды САГУ, вып. 23. Т., 1951, с. 91-104.

Мусакаева А.А. Античные и раннесредневековые монеты Музея истории народов Узбекистана // Нумизматика Узбекистана. Т., 1990, с. 18-31.

Мусакаева А.А. О денежном обращении Бухарского Согда (III в. до н. э. - VIII в. н. э.) // ОНУ, № 9-11, 1997, с. 21-31.

Мусакаева А.А. О несторианах в Средней Азии (по нумизматическим данным) // Из истории древних культов. Христианство. Т., 1994, с. 42-55.

Мукминова Р.Г., Филанович М.И. Ташкент на перекрестке истории (Очерки древней и средневековой истории города). Т., 2001.

Наймарк А.И. О начале чеканки медной монеты в Бухарском Согде // Нумизматика Центральной Азии, I, Т., 1995, с. 29-50.

Пугаченкова Г.А., Ртвеладзе Э.В. Северная Бактрия – Тохаристан. Очерки истории и культуры древность и средневековье. Т., 1990.

Ртвеладзе Э.В. Великий шелковый путь. Энциклопедический справочник. Т., 1999.

Ртвеладзе Э.В. Нумизматические материалы к истории раннесредневекового Чача // ОНУ, 8, 1982, с. 31-38.

Ртвеладзе Э.В. Древние и раннесредневековые монеты историко-культурных областей Узбекистана. Том 1, Т., 2002.

Ртвеладзе Э. История и нумизматика Чача (вторая половина III - середина VIII в. н.э.). Т., 2006.

Ртвеладзе Э.В. Монеты на Великом Шелковом пути // Нумизматика Центральной Азии, III, Т., 1998, с. 5-17

Ртвеладзе Э.В., Ртвеладзе Л.Л. Городище Ханабад // в кн. Древности Ташкента. Т., 1976, с. 4-49.

Ртвеладзе Э.В., Ташходжаев Ш.С. Об одной тюрко-согдийской монете с христианскими символами // ВВ 35, 1973, с. 232-234.

- Сенигова Т.Н., Бурнашева З.Р. Изобразительный мотив льва в прикладном искусстве древнего Казахстана // Археологические исследования древнего и средневекового Казахстана. Алма-Ата, 1980, с. 65-81.
- Симс-Вильямс Н. Новые бактрийские документы // ВДИ, 1997, № 3. с. 3-11.
- Смирнова О.И. Заметки о среднеазиатской титулатуре // ЭВ, вып. 14. М; Л., 1961. с. 55-70.
- Смирнова О.И. Каталог монет с городища Пенджикент (Материалы 1949-1956 гг.). М., 1963.
- Смирнова О.И. Монетные находки на Пенджикентском городище // АРТ в 1956 г., вып. 4. Сталинабад, 1959. с. 153-170.
- Смирнова О.И. Нумизматические заметки // ЭВ, вып. 18. Л., 1967, с. 34-40.
- Смирнова О.И. Очерки из истории Согда, М., 1970.
- Смирнова О.И. Сводный каталог согдийских монет. Бронза. М., 1981.
- Табалдиев К., Алимов Р. Байыркы түрктөрдүн Талас жергесинде табылган жаны эстеликтери // Турк цивилизациясы жана мамлекеттик салты. Бишкек, 2004. с. 277-294.
- Толстов С.П. К истории древнетюркской социальной терминологии // ВДИ, 1938, № 1-2, с. 72-81.
- Толстов С.П. Древний Хорезм: Опыт историко-археологического исследования. М., 1948.
- Тугушева Л.Ю. Уйгурская версия биографии Сюань-Цзана. М., 1991
- Ходжаев А. Наиболее ранние сведения китайских источников о государстве Шаш (Ташкент) // O'zbekiston tarixi, №1, 2005, с. 3-17.
- Умаров Э. Этюды по древней ономастике // Transoxiana: История и культура. Т., 2004, с. 224-225.
- Филанович М.И. Еще раз о донесении «Фатуфарна» в связи с историей Ташкента // Марказий Осиёда урбанистик жараёнларнинг пайдо бўлиши ва ривожланиш боскичлари» маърузалар матни. Самарқанд, 1995, с. 108-110.
- Shagalov V.D., Kuznetsov A.V. Catalogue of coins of Chach III - VIII A.D. Tashkent, Fan, 2006.
- Шювен П. О Византийских посольствах к первым тюркским правителям Согда (Проблемы ономастики и топонимики) // ОНУ, 1995, 1-3, с. 33-38.
- Энциклопедия. Таласская область. Бишкек, 1995.
- Яценко С.А. Знаки-тамги ираноязычных народов древности и раннего средневековья. М., 2001.

- Юсупова С.М. Древнетюркские монеты Отрарского оазиса и Семиречья // Известия НАН РК. Серия обществ. наук. 1993, №5, с. 81-83.
- Babayar G. Batı Köktürklerinde Para sistemi // *Journal of Turkic Civilization Studies*, No: 2, Bishkek 2005, s. 367-392.
- Babayar G. New Data on the History of Chach during an Epoch of the Turkic Qaghanate // *Shygys*, 1, 2006, Almaty, pp. 37-50.
- Babayar G. Türk Kültürünün esas temelleri: Köktürklerde para sistemi // *Bilim ve Utopya*. Şubat, 2005 (İstanbul), Sayı 128, s. 16-24.
- Baratova L. Alttürkische Münzen Mittelasiens aus dem 6.-10. Jh. N. Chr. Typologie, Ikonographie, historische Interpretation//*Archalogische Mitteilungen aus Iran und Turan*. Band 31, Berlin, 1999, pp. 219-292.
- Bombaci A. Qui Etait Jebu Hak'an ? // *Turcica*, tome 2, 1970, Paris, pp. 7-24.
- Chavannes E. Documents sur les Tou-Kiue (Turks) occidentaux // *Сборник трудов Орхонской экспедиции*, вып. 6. СПб., 1903.
- Chavannes E. Notes additionelles sur les Tou-kie (Turcs) occidentaux // *T'oung Pao*, Leide, 1904, serie II, vol. II, pp. 1-109.
- Clauson G. *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford, 1972.
- Compareti M. A possible etymology for the toponym Fadi/Vardana in Chinese sources // *Археология и история Центральной Азии. К 70 летию Ю.Ф. Бурякова*. Самарканд, 2004, pp. 179-182.
- Divanü Lügat-it-Türk tercemesi. Çev. Besim Atalay, Cilt I, Ankara, 1985.
- Ekrem E. Hsüan-Tsang Seyahetnamesi'ne göre Türkistan. Basılmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003.
- Esin E. "KÜN-AY" (Ay-Yıldız motifinin Proto-Türk devirden Hakanlılara kadar ikonografisi) // VII. Türk Tarih Kongresi. Kongreye sunulan bildiriler, I. Cilt, Ankara, 1972, s. 313-359.
- Esin E. *İslâmiyetten önceki Türk Kültür târihi ve İslâma Giriş*. İstanbul, 1978.
- Fedorov M. On Some Articles in the Recent Issues (Nos. V, VI, VII) of the *Нумизматика Центральной Азии* (Numismatics of Central Asia) // *CAJ*, 49 (2005), Wiesbaden, pp. 175-203.
- Gibb H. *Orta Asya'da Arap fütuhâtı*. İstanbul, 1930.
- Göbl R. *Dokumente zur Geschichte der Iranischen Hunnen in Baktrien und Indien*. Band I, Wiesbaden, 1967.
- Golden P.B. *An Introduction to the History of the Turkic Peoples*. Wiesbaden, 1992.
- Gömeç S. *Kök Türk Tarihi*. Ankara, 1997.

- Grenet F. *Les "Huns" dans les documents Sogdiens du mont Mugh (aves un Appendice par N.Sims-Williams)* // *StIr*, 7. Études Irano-Aryennes offertes à Gilbert Lazard, Paris, 1989, pp. 165-184.
- Grenet F., de la Vaissiere E. The last days of Panjikent // *Silk Road Art and Archaeology*, 8, Kamakura 2002, pp. 155-196.
- Harmatta J., Litvinsky B.A. Toharistan and Gandhara under Western Turk rule // *History of Civilizations of Central Asia*, vol. 3, Paris 1996, pp. 367-401.
- Humbach H. Pangul, a Turco-Bactrian Ruler // *Bulletin of the Asia Institute. New Series/Vol.* 10, 1996, pp. 247-251.
- Ilyasov J.Ya. On a number of Central Asian Stamps // *Silk Road Art and Archaeology*, vol. IX, Kamakura, 2003, pp. 131-157.
- Kuzuoğlu R, Gökçek G.L. 2003 yılı Bilge Kagan Anıt Mezar kazısı // *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler dergisi*, Bışkek, 2005, s. 29-58.
- Marşak B.I. Türkler ve Soğdlular // *Türkler*, 2 cilt, Yeni Türkiye, Ankara, 2002, s. 170-178
- Moğolistan'daki Türk Anıtları Projesi Albümü. TİKA, Ankara, 2001.
- Moravcsik G. *Byzantinoturcica*. II, Berlin, 1958.
- Naymark A. Cristans in pre-Islamic Bukhara: Numismatic Evidence // *Annual Central Eurasian Studies. Conference. Abstracts of Papers, 1994-1996*, Bloomington, 1996, pp. 11-13.
- Orkun H.N. *Eski Türk Yazıtları*. Ankara, 1986.
- Osawa T. Batı Göktürk Kağanlığın'daki Aşınalı Bir Kağan'ın Şeceresine ait Bir Kaynak // *TÜRKLER*, 2. cilt, Ankara, 2002, s. 79-88.
- Rtveladze E.V. Pre-Muslim Coins of Chach // *Silk Road Art and Archaeology*, 5, Kamakura 1997/98, pp. 307-328.
- Rybatzki V. Titles of Turk and Uigur Rulers in Old Turkic Inscriptions // *CAJ*, 44 (2000), pp. 205-292.
- Salman H. *Türgişler*. Ankara, 1998.
- Sertkaya O.F., Alimov R. *Eski Türklerde para (Göktürklerde, Uygurlarda ve Türgişlerde)*. İstanbul, 2006.
- Skaff K.J. Western Turk Rule of Turkestan's Oases in the Sixth through Eighth Centuries // *Turks*, 2, Ankara, 2002, pp. 364-372.
- Stark S. Nomaden und Seßhafte in Mittelasien- und Zentralasien // *Grenzüberschreitungen. Formen des Kontakts zwischen Orient und Okzident im Altertum*. Stuttgart, 2002, s. 363-404.
- Sims-Williams N. *Bactrian Documents from Northern Afghanistan*. Oxford, 2000.

Sims-Williams N. From the Kushan-shahs to the Arabs. New Bactrian documents dated in the era of the Tochi inscriptions // *Coins, Art and Chronology Essays on the pre-islamic History of the Indo-Iranian Borderlands*. Wien 1999, pp. 245-258.

Sümer F. Eski Türklerde şehirlik. Ankara, 1993.

Tanabe K. The Identification of the King of Kings in the Upper Register of the Larger Grotte, Taq-i Bustan: Ardashir III restated // *Ērān ud An ērān*. Studies Presented to B.I. Maršak on the Occasion of His 70th Birthday. Venezia, 2006, pp. 583-560.

Taşagıl A. Gök-Türkler. I, 2. Baskı, Ankara, 2003.

Taşagıl A. Gök-Türkler. II, Ankara, 1999.

Taşagıl A. Gök-Türkler. III, Ankara, 2004.

Tiesenhausen W. Notice sur une Collection de monnaies orientales de M. le Comte S. Strogonoff. SPb., 1880.

Thierry F. Sur les monnaies des Türgesh // *Coins, Art and Chronology*. Ed. M. Alram and E. Deborah. Wien, 1999, pp. 331-349.

Thierry F. The Currency in the Turkish Khanates from the Turgish to the Great Uygur (9th Century) // *Turks*, 2, Ankara, 2002, pp. 751-762.

Togan A.Z. Thomsen V. Orhon ve Yenisey Umumi Türk tarihine giriş. 1. cilt. En eski devirlerden 16. asra kadar, 3. baskı, İstanbul, 1981.

Togan N. Peygamberin zamanında Şarkı ve Garbi Türkistan'ı Ziyaret eden Çinli Budist rahibi Hsüen-Çang'ın bu ülkelerin Siyasi ve Dini Hayatına ait kayıtları // *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, IV/1-2, Ankara 1964, s. 21-128.

Yakubovich I. Mugh I.I. Revisited // *StIr*, Tome 31, 2002, pp. 231-253.

Zeymal' E.V. The Circulation of Coins in Central Asia during the Early Medieval period (Fifth-Eighth Centuries A.D.) // *Bulleten of the Asia Institute*. New series, Vol. 8, Bloomfield hills, 1994, pp. 245-267.

KISALTMALAR ABBREVIATIONS

АН	– Академия наук / Bilimler Akademisi
АРТ	– Археологические работы в Таджикистане / Tacikistan'da arkeoloji çalışmaları
В:	– Вес / A: –Ağırlık
ВДИ	– Вестник древней истории / Kadim tarih günlüğü
Д:	– Диаметр / Ö: –Ölçü (çap)
ДТС	– Древнетюркский словарь / Kadim Türk Sözlüğü
ИБ	– Институт востоковедения / Şarkiyat Enstitüsü
ИМКУ	– История материальной культуры Узбекистана / Özbekistan Kültür Varlıkları Tarihi
ист.	– исторический / Tarihî
кит.	– китайский / Çin'e ait
М.Н:	– Место нахождения / B.Y.: Bulunduğu yer
М.Х:	– Место хранения / K.Y.: Korunduğu (muhafaza edildiği) yer
ЛО	– Ленинградское отделение / Leningrat Şubesi
НАА	– Народы Азии и Африки / Afrika Asya Halkları
НЭ	– Нумизматика и эпиграфика / Nümûzmatik ve Epigrafik
ОНУ	– Общественные науки в Узбекистане / Özbekistan'da Sosyal Bilimler
СА	– Советская археология / Sovyet Arkeolojisi
САГУ	– Среднеазиатский Государственный университет / Orta Asya Devlet Üniversitesi
СДГМ	– Согдийские документы с горы Муг / Muğ Dağı Soğd Belgeleri
СНВ	– Страны и народы Востока / Şark halkları ve ülkeleri
СТ	– Советская тюркология / Sovyet Türkolojisi
Т	– Ташкент / Taşkent
ТОВГЭ	– Труды Отдела Востока Государственного Эрмитажа / Devlet Müzesi Şarkiyat Bölümü çalışmaları
ТС	– Тюркологический сборник / Türkoloji Külliyyatı
ЭВ	– Эпиграфика Востока / Şark Epigrafisi
Av.	– Аверс / Ön yüzü
BGA	– Bibliotheca Geographorum Arabicorum
CAJ	– Central Asiatic Journal
DTCF	– Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi
JRAS	– Journal of the Royal Asiatic Society
NBU-K-I, II, III	– National Bank of Uzbekistan, Catalogue
Рv.	– Ревверс / Arka yüzü
StIr	– Studia Iranica

KÖKTÜRK KAĞANLIĞI SİKKELERİ KATALOGU

Dr. Gaybullah Babayar

Dr. Gaybullah Babayar, 12 Aralık 1973, Kaşkaderya-Özbekistan doğumludur. 1992 yılında Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde başladığı lisans eğitimini, 1996 yılında Özbekistan Karşı Üniversitesi Tarih Fakültesi'nde tamamlamıştır. Doktorasını, Özbekistan Bilimler Akademisine bağlı Ebu Reyhan Biruni Şarkşınaslık (Şarkiyat) Enstitüsü'nde yapmıştır. 2004 yılında savunduğu doktora tezinin konusu, "Orhun-Yenisey Yazıtlarına Göre 6-8. Yüzyıllarda Orta Asya'nın Siyasi ve Etnik Süreçleri"dir. Hâlen anılan Enstitüde araştırma görevlisi olarak çalışmakta ve "Batı Köktürk Kağanlığı'nın Devlet Teşkilatı" başlıklı doçentlik tezini hazırlamaktadır.

Eski Türk tarihi ve Türkoloji üzerine hazırlamış olduğu tezlerle, değişik ülkelerde düzenlenen uluslararası konferanslara katılmıştır. Bugüne kadar değişik konularda yazdığı yaklaşık 80 adet makale ve tezi, Özbekistan, Türkiye, Kazakistan, İtalya, Rusya, Kırgızistan'da yayınlanan değişik dergilerde yer almıştır. Makalelerin büyük bir kısmı Köktürk Kağanlığı ve para sistemi üzerine olup, Özbekçe, Rusça, Türkçe ve İngilizce'dir.

2001-2003 tarihlerinde düzenlenen "Genç Şarkiyatçılar Semineri"nde 3 defa üst üste ve 2004 tarihinde Özbekistan Bilimler Akademisi Genç Bilim Adamları Yarışmasında Sosyal Bilimler Dalında birinci olmuştur. 2005'te Özbekistan Devleti tarafından verilen "Özbekistan Nişanı"na layık görülmüştür. 2007 yılının Mart ayında Taşkent'te yapılan ve 300 den fazla seçkin bilim adamının katıldığı "Genç Bilim Adamları Konferansı"nda yaptığı katkılar nedeniyle birincilikle ödüllendirilmiştir.

Çaç Vahası'nın Eski Türk Sikkeleri (6.-8. Yüzyıllar) adlı eseri 2007 yılında Rusça olarak yayınlanmış ve konunun uzmanlarından olumlu yorumlar almıştır. Bu çalışmada Batı Köktürk Kağanlığı tarafından Çaç (Taşkent) vahasında darp olunan Soğdça yazılı "Kağan", "Yabgu-Kağan" unvanlı sikkeler ve İslâm öncesi Taşkent vahasında kendi hanedanlığını kurmuş Tegin, Tudun unvanlı Köktürk prenslerinin sikkeleri incelenmiştir. Bu kitapta ileri sürülen yeni okuyuşlar (sikkelerde görülen hükümdar isimleri, unvanlar, vb.) konunun tanınmış uzmanlar Prof. N. Sims-Williams, Dr. P. Lurje ve Prof. V. A. Livşits tarafından da benimsenmiştir.

Gaybullah Babayar esas olarak, Eski Türk tarihi, Köktürkler, Orta Asya'nın Eski Türk "Toponomisi" (yer adları) konuları üzerinde çalışmalar sürdürmekte olup, bu çalışmalarını içeren *Erken Orta Çağlarda Çaç* adlı Özbekçe yeni bir kitabı yayına sunulmuştur.